

Numismatický sborník

31/2

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2017

Numismatický sborník 31/2

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Vědecký redaktor / Scientific Editor:

PhDr. Jiří Militký, Ph.D. (e-mail: militky.jiri@seznam.cz)

Redakční rada / Editors:

PhDr. J. Lukas; PhDr. V. Novák, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Sommer, DSc.; dr hab. Jarosław Bodzek

Recenzní kruh / Review Board:

Mgr. M. Budaj, Ph.D.; Mgr. D. Kašparová; MUDr. Z. Petráň; PhDr. L. Polanský;
PhDr. E. Šimek, CSc.; PhDr. R. Zaoral

Adresa redakce / Contact Address:

Centrum medievistických studií, Jilská 1, 110 00 Praha 1-Staré Město (e-mail: cms@flu.cas.cz)

Vyobrazení na přední straně obálky:

Denár Vratislava II. a Boleslava z období jejich společné vlády okolo roku 1090 na Olomoucku
(text na straně 239, č. 300)

Vydává:

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze
Technická příprava a grafická úprava: Abalon s.r.o. – www.abalon.cz
Náklad: 300 výtisků

Objednávky a předplatné / The subscription of the completed volumes should be addressed:

Kosmas, s.r.o., Lublaňská 3, 120 00 Praha 2, tel. +420 222 510 749; e-mail: kosmas@kosmas.cz

© Filosofía, vydavatelství Filosofického ústavu AVČR, v.v.i., Praha

číslo publikace: 510, Praha 2017

ISSN 0546-9414

ISBN 978-80-7007-566-1 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7007-656-9 (elektronické vydání 2020)

DOI 10.47376/filosofia.2017.6

Numismatický sborník

31/2

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Tento svazek finančně podpořily společnosti
Chládek a Tintěra, Pardubice a.s.
Macho & Chlapovič a.s.

Praha 2017

THE GULJANCY HOARD (RRCH 377) OF ROMAN REPUBLICAN DENARII: SOME NOTES ON ITS COMPOSITION

Evgeni I. PAUNOV

Abstract – The Guljancy hoard (RRCH 377) of Roman Republican denarii: some notes on its composition.¹

This paper discusses a few aspects of the hoard of Roman Republican denarii from Guljancy (RRCH 377) in Northern Bulgaria, now kept in the Czech National Museum in Prague. It is a large hoard of denarii comprising more than 464 coins. Of primary importance is the presence of two so called ‘Dacian’ imitations, two hybrid copies and six cast coins within the hoard. All ‘irregular’ coins are listed and briefly discussed in this paper. These coins made the hoard very stimulating for study since there are hardly any similar to it. A table of composition of the entire hoard complements the paper.

 Roman Republican hoards, denarii, Moesia, imitations, hybrid copies, cast coins.

The Guljancy hoard was found in 1957 in the very same town bearing the name of it on the Danube bank in Northern Bulgaria (Fig. 1) while digging a street canal. On two occasions, in 1958 and 1960, a large part of the hoard entered the collection of the Czech National Museum in Prague. It was a pot hoard of some 464+ denarii, of which 441 specimens are now kept in Prague (inv. nos. H5 23.500–23.940). In 1961 the entire hoard has been rapidly published by P. Radoměřský (1961, 69–91, Pls. 1–3) in an exemplary way – and later included in the ‘Roman Republican Coin Hoards’ by M. H. Crawford (1969, 115, no. 377) and in other numismatic studies (Hersch – Walker 1984, 131, tab. 3; Paunov – Prokopov 2002, no. 27; Lockyear 2007, 47–8, 116–119, tab. 5:18, fig. 5:64, 272, no. 286 /as Guljancy/). Most recently, the hoard from Guljancy was fully republished by J. Militký and L. Vacinová along with all other Roman Republican coins from the National Museum in Prague (Militký – Vacinová 2018, 322–399).

The hoard from Guljancy begins with Republican issues of the late 3rd century BC and closes down (Tab. 1; Fig. 4) with an issue of T. Carisius of 46 BC (RRC, no. 464/2). Thus, it is typical for the coin deposits in Thrace, Moesia and Dacia of the 50–40s BC (Paunov 2013, 262–264).

During my personal re-examination and autopsy of the coins from Guljancy² I have detected the presence of 2 unquestioned ‘Dacian’ imitations of denarii, 2 hybrid copies, 6 cast copies and at least 14 plated denarii, which are the main subject of this paper. In addition, a number of other coins have shown signs of numerous *graffiti*, banker’s marks, test-cuts, as well as a few brockages and one overstruck coin (both striking defects) which are features of further interest.

1 I am very grateful to Dr. Jiří Militký and Mgr. Lenka Vacinová who kindly assisted and facilitated my work visit in the National Museum, Prague in mid-April 2012. A preliminary paper was read at the international numismatic conference ‘Coin hoards II’ held in Český Krumlov castle in September 2012. Except them, my gratitude also goes to Mr. Phillip Davis (Chicago) who kindly consulted me about the hybrid copies of denarii. As always, all errors and shortcomings are mine solely.

2 Carried out by the author in April 2012.

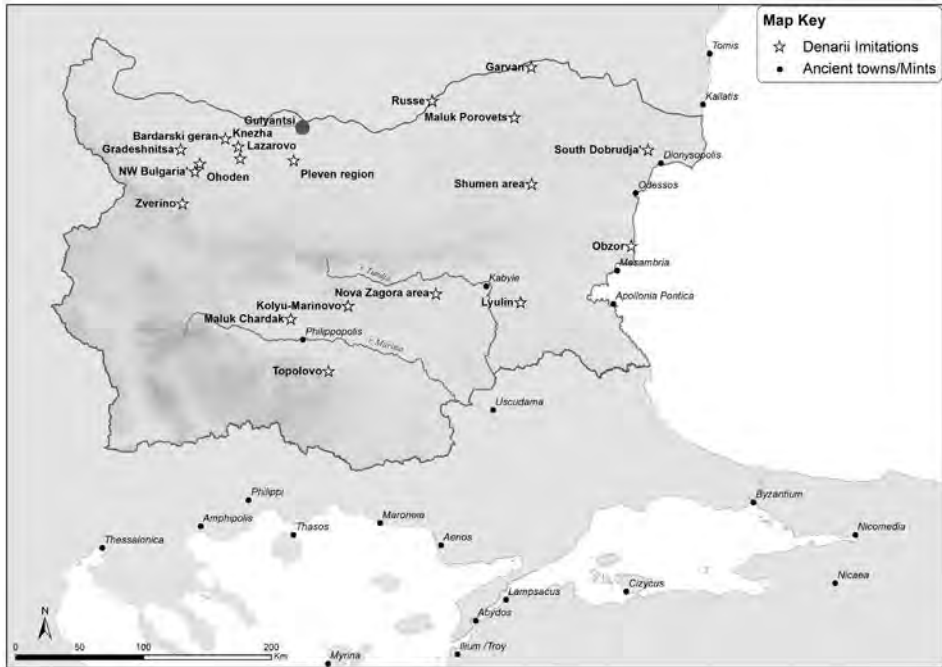

Fig. 1. Map of Moesia and Thrace with Guljancy position marked (Authors: E. Paunov & A. Sobotkova).

A closer look at the selected pieces follows below:

'Dacian' imitation denarii³ (2 coins)

1. Prague G440 (inv. no. H5-23.845) – prototype of L. Sentius, 101 BC (*RRC*, no. 325/1b), 3.372 g, plated, porous surface (*Radoměřský 1961*, no. 103b; *Militký – Vacinová 2018*, no. G440).

2. Prague G441 (inv. no. H5-23.939) – prototype of Q. Antonius Balbus (*RRC*, no. 364/1), 82–81 BC, plated subaeratus, 3.672 g, 1h, test-cut (*Radoměřský 1961*, no. 137; re-published by *Davis – Paunov 2012*, 396, no. 23, Pl. 2:23; *Militký – Vacinová 2018*, no. G441).

Hybrid transfer copies⁴ (2 coins)

3. Prague G439 (inv. no. H5-23.937) – obverse of T. Didius, 113/2 BC (*RRC*, no. 294/1), reverse of Mn. Aemilius Lepidus, 114/3 BC (*RRC*, no. 291/1), 3.645 g (*Radoměřský 1961*, no. 135; *Militký – Vacinová 2018*, no. G439).

4. Prague G438 (inv. no. H5-23.938) – obverse of M. Herrenius, 108/7 BC (*RRC*, no. 308/1a) – identical die match with two specimens sold in *Gemini LLC sale IX* (8 January 2012), lot nos. 662 and 663 = *Davis 2004*, Class A, Group 1aa, nos. HT5 and HT6 (<http://trimitations.ancients.info/copies-hybridtransferdies.html>).⁵ The same obverse (transferred from official Roman denarius) is so far paired with 3 different reverses, in this case at Guljancy – with a reverse of Q. Minucius Thermus, 103 BC (*RRC*, no. 319/1), 3,653 g, plated (*Radoměřský 1961*, no. 136a; *Militký – Vacinová 2018*, no. G438). Produced after 81–80 BC.

3 About the 'Dacian' imitation denarii see *Davis 2006*, 321–356; on the extant imitations from Moesia and Thrace – *Davis – Paunov 2012*, 389–413.

4 *Radoměřský 1961*, 88–89, nos. 135–136.

5 Provenance from Romania, reportedly HT5 comes from a hoard in Western Transylvania – ca. 2004, both ex Phillip Davis collection.

Fig. 2. Three identical obverses of M. Herrenius, 108/7 BC (*RRC*, no. 308/1a). A. From Guljancy, coin no. H5-23938. B-C. Both from former American collection, ex *Gemini 9* (8 January 2012), nos. 662–663 = Davis (website) 2004, Class A, Group 1aa, nos. HT5-HT6.

Cast copies, few plated (7 coins)

5. Prague G12 (inv. no H5-23.512) – Anonymous type, 189–180 BC (*RRC*, no. 139/1), (*Radoměřský 1961*, no. 9b; *Militký – Vacinová 2018*, no. G12), 3.860 g, patinated, casting sprue.

6. Prague G61 (inv. no H5-23.553) – type of Q. Marcius Libo, 148 BC (*RRC*, no. 215/1), 3.581 g, plated, test-cut, rev. off-centre (*Radoměřský 1961*, no. 21f; *Militký – Vacinová 2018*, no. G61), large areas of silver plating are missing.

7. Prague G261 (inv. no H5-23.782) – type of C. Fonteius, 114–113 BC (*RRC*, no. 290/1), 3.908 g, plated, test-cut (*Radoměřský 1961*, no. 82c; *Militký – Vacinová 2018*, no. G261), blurred images and legends.

8. Prague G331 (H5-23.823) – type of Q. Minucius Thermus, 103 BC (*RRC*, no. 319/1), 4.027 g, plated (*Radoměřský 1961*, no. 99a; *Militký – Vacinová 2018*, no. G331), blurred images, heavy flan).

9. Prague G373 (inv. no H5-23.882) – type of Q. Titius, 90 BC (*RRC*, no. 341/1), 3.830 g, (*Radoměřský 1961*, no. 112d; *Militký – Vacinová 2018*, no. G373), blurred legend, large casting pits on surface.

10. Prague G403 (inv. no H5-23.895) – type of C. Licinius Macer, 84 BC (*RRC*, no. 354/1), 3.317 g, cast (*Radoměřský 1961*, no. 117f; *Militký – Vacinová 2018*, no. G403), weak, blurred images.

11. Prague G414 (inv. no H5-23.914) – type of C. Licinius Macer, 84 BC (*RRC*, no. 354/1), 3.563 g, cast (*Radoměřský 1961*, no. 119j; *Militký – Vacinová 2018*, no. G414), weak, blurred areas, patination.

Plated denarii (14 counts)

12. Prague G49 (inv. no H5-23.547) – type of L. Iteius, 149 BC (*RRC*, no. 209/1), 3.446 g, plated, copper patination (*Radoměřský 1961*, no. 20b; *Militký – Vacinová 2018*, no. G49).

13. Prague G61 (inv. no. H5-23.553) – type of Q. Marcius Libo, 148 BC (*RRC*, no. 215/1), 3.581 g, plated, tiny pits in plating (*Radoměřský 1961*, no. 21f; *Militký – Vacinová 2018*, no. G61).

14. Prague G158 (inv. no H5-23.682) – type of M. Vargunteius, 130 BC (*RRC*, no. 257/1), 3.833 g, plated, (*Radoměřský 1961*, no. 61a; *Militký – Vacinová 2018*, no. G158), large surface areas on obverse expose the copper core.

- 15. Prague G198** (inv. no H5-23.597) – type of M. Fannius, 123 BC (*RRC*, no. 275/1), 3.766 g, plated (*Radoměský 1961*, no. 31c; *Militký – Vacinová 2018*, no. G198).
- 16. Prague G268** (inv. no H5-23.778) – type of Mn. Aemilius Lepidus, 114/3 BC (*RRC*, no. 291/1), 3.289 g, plated, (*Radoměský 1961*, no. 81e; *Militký – Vacinová 2018*, no. G268), copper core visible.
- 17. Prague G298** (inv. no H5-23.786) – type of L. Memmius, 109/108 BC (*RRC*, no. 304/1), 3.066 g, plated, (*Radoměský 1961*, no. 83c; *Militký – Vacinová 2018*, no. G298), copper core visible.
- 18. Prague G312** (inv. no H5-23.838) – type of L. Thorius Balbus, 105 BC (*RRC*, no. 316/1), 2.828 g, plated (*Radoměský 1961*, no. 101e; *Militký – Vacinová 2018*, no. G312), copper patination.
- 19. Prague G332** (inv. no. H5-23.831) – type of Q. Minucius Thermus, 103 BC (*RRC*, no. 319/1), 3.703 g, plated (*Radoměský 1961*, no. 99h; *Militký – Vacinová 2018*, no. G332), test-cut, copper surface appear at high areas.
- 20. Prague G354** (inv. no. H5-23.856) – type of P. Servilius Rullus, ca. 100 BC (*RRC*, no. 328/1), 3.736 g, plated, dark patina (*Radoměský 1961*, no. 104h; *Militký – Vacinová 2018*, no. G354).
- 21. Prague G365** (inv. no. H5-23.865) – type of D. Iunius L.f. Silanus, 91 BC (*RRC*, no. 337/3), 3.492 g, plated (*Radoměský 1961*, no. 109b; *Militký – Vacinová 2018*, no. G365).
- 22. Prague G369** (inv. no. H5-23.866) – type of L. Calpurnius Piso L.f. Frugi, 90 BC (*RRC*, no. 340/1), 3.445 g, plated, copper core on edge, large areas exposed copper surface on rev., dark patina (*Radoměský 1961*, no. 110a; *Militký – Vacinová 2018*, no. G369).
- 23. Prague G382** (inv. no. H5-23.878) – type of C. Vibius Pansa, 90 BC (*RRC*, no. 342/5b), 3.333 g (*Radoměský 1961*, no. 111ch; *Militký – Vacinová 2018*, no. G382), two test-cuts, copper patination.
- 24. Prague G384** (inv. no. H5-23.884) – type of L. Titurius Sabinus, 89 BC (*RRC*, no. 344/1a), 3.491 g, (*Radoměský 1961*, no. 113b; *Militký – Vacinová 2018*, no. G384), plated, tiny pits in plating on surface of both sides.
- 25. Prague G433** (inv. no. H5-23.933) – type of C. Farsuleius Mensor, 75 BC (*RRC*, no. 392/1a), 2.979 g, plated, copper corrosion (*Radoměský 1961*, no. 131a; *Militký – Vacinová 2018*, no. G433).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Fig. 3. Coins from Guljancy hoard (the numbers refer to the catalogue; 1:1,2).

Tab. 1. The adapted complete content of hoard *Guljancy* 1957 according to the *RRC* (LW – low wear, MW – mid-worn, VW – very worn, HW – highly worn). The additional 23 Republican denarii /not acquired in Prague Museum/ but listed in the original publication of Radoměřský /1961, 89/ are also included in this table – assigned to the relevant moneyers and marked with **n/a** in the 'Additional marks' section).⁶

No.	Issuer / moneyer	Date of issue ⁸	Denomination	<i>RRC</i> and Radoměřský 1961	Mint	Additional marks ⁹ / wear ¹⁰	No. of coins
1	Anonymous – no symbol	after 211	<i>denarius</i>	44/5	Rome	MW	1
2	Anonymous – cornucopiae	207	<i>denarius</i>	58/2	Rome	patinated	1
3	Anonymous – star	206–195	<i>denarii</i>	113/1	Rome	VW, patina	2
4	Anonymous – rostrum	205–195	<i>denarii</i>	114/1	Rome	patinated	2
5	Anonymous – rudder	205–195	<i>denarius</i>	117A/1	Rome	MW	1
6	Q. Lutacius Cerco (?)	206–200	<i>denarius</i>	125/1	Uncertain	VW	1
7	L. Plautius Hypsaeus	194–190	<i>denarius</i>	134/1b	Rome	patinated	1
8	Anonymous – no symbol	189–180	<i>denarii</i>	139/1	Rome	HW, VW, patinated	13
9	Anonymous – no symbol	189–180	<i>denarii</i>	140/1	Rome	VW, MW, dark patination	3
10	Anonymous – bird and TOD	189–180	<i>denarii</i>	141/1	Rome	MW	3
11	Anonymous – prawn	179–170	<i>denarii</i>	156/1	Rome	MW, patina, fingerprint	2
12	Anonymous – griffin	169–158	<i>denarii</i>	182/1	Rome	MW	2
13	Furius Purpurio	169–158	<i>denarius</i>	187/1	Rome	VW, copper patina	1
14	C. Scribonius	154	<i>denarii</i>	201/1	Rome	MW, grafitto on obv., porous	2
15	C. Iuventius Thalna	154	<i>denarius</i>	202/1a	Rome	MW	1
16	C. Maianius	153	<i>denarii</i>	203/1	Rome	MW, patina	2
17	P. Cornelius Sulla	151	<i>denarius</i>	205/1	Rome	MW, patina	1
18	S. Afranius	150	<i>denarii</i>	206/1	Rome	HW, test-cut, MW, patina	2
19	Dec. Fla(v)us	150	<i>denarius</i>	207/1	Rome	Copper oxidation, plated?	1
20	Pinarius Natta	149	<i>denarii</i>	208/1	Rome	LW and MW, grafitto on obv.	5

⁶ Compare now with the relevant table in *Militký – Vacinová 2018*, Tab. 3:323–327.

⁷ All dates are given B.C., as per the standard reference on Republican coinage by *RRC*, except for the period 78–51 BC, which are adjusted according to the Mesagne hoard dating suggested by *Hersh – Walker 1984*, 129–134.

⁸ For instance – serration, punched banker's marks (b/m), test-cuts, overstrikes, etc., are noted.

⁹ Degrees of coin wear are described as follows: LW – low wear, MW – mid-worn, VW – very worn, HW – highly worn.

No.	Issuer / moneyer	Date of issue ⁸	Denomination	RRC and Radoměřský 1961	Mint	Additional marks ⁹ / wear ¹⁰	No. of coins
21	L. Iteius	149	<i>denarii</i>	209/1	Rome	MW, patina	2
22	C. Iunius C.f.	149	<i>denarii</i>	210/1	Rome	MW, patina, grafitto on obv.	2
23	M. Atilius Serranus	148	<i>denarii</i>	214/1b and c	Rome	MW, patina, oxidation	2
24	Q. Marcius Libo	148	<i>denarii</i>	215/1	Rome	LW, MW, patina, 1 plated, 1 – rev. grafitto	8
25	L. Sempronius Pitio	148	<i>denarii</i>	216/1	Rome	MW, grafitto on obv., oxidation	3
26	C. Terentius Lucanus	147	<i>denarii</i>	217/1	Rome	VW, MW, oxidation	3
27	L. Cupiennius	147	<i>denarii</i>	218/1	Rome	VW, MW, patina, 1 – overstruck	5
28	C. Antestius	146	<i>denarii</i>	219/1a and e	Rome	VW, MW, patina, oxidation	8
29	M. Iunius Silanus	145	<i>denarii</i>	220/1	Rome	VW, patina, oxidation	3
30	Anonymous – crescent	143	<i>denarius</i>	222/1	Rome	MW, patina	1
31	C. Curiatius Trigemini	142	<i>denarius</i>	223/1	Rome	VW, patinated	1
32	L. Iulius	141	<i>denarii</i>	224/1	Rome	LW, MW, patina	2
33	C. Valerius C.f. Flaccus	140	<i>denarii</i>	228/1	Rome	MW, patina	2
34	C. Renius	138	<i>denarius</i>	231/1	Rome	VW, uncleaned	1
35	Cn. Gellius	138	<i>denarii</i>	232/1	Rome	VW, MW, patina	3
36	P. Aelius Paetus	138	<i>denarius</i>	233/1	Rome	VW to MW, patination	2
37	Ti. Viturius	137	<i>denarius</i>	234/1	Rome	VW, patina	1
38	Sex. Pompeius Fostulus	137	<i>denarius</i>	235/1c	Rome	MW	1
39	M. Baebius Tampilus	137	<i>denarii</i>	236/1c	Rome	MW, patina, 1 – plated, 1 – grafitto	10
40	Cn Lucretius Trio	136	<i>denarii</i>	237/1	Rome	VW, MW, patina, dirt	6
41	L. Antestius Gragulus	136	<i>denarii</i>	238/1	Rome	MW, oxidation	14
42	C. Servilius M.f.	136	<i>denarii</i>	239/1	Rome	VW, MW, patination	5
43	L. Trebanius	135	<i>denarii</i>	241/1a	Rome	MW, patination	2
44	Ti. Minucius C.f. Augurinus	134	<i>denarii</i>	243/1	Rome	MW, dark patination, rev. grafitto	2
45	C. Aburius Geminus	134	<i>denarii</i>	244/1	Rome	MW, patination	2
46	M. Marcius Mn.f.	134	<i>denarii</i>	245/1	Rome	MW, dark patination	2
47	L. Minucius	133	<i>denarii</i>	248/1	Rome	VW to MW	2
48	P. Maenius Antiaticus	132	<i>denarii</i>	249/1	Rome	MW, patination	4
49	M. Aburius Geminus	132	<i>denarii</i>	250/1	Rome	VW to MW	4
50	L. Opimius	131	<i>denarius</i>	253/1	Rome	MW, patina	1
51	Q. Caecilius Metellus	130	<i>denarii</i>	256/1	Rome	MW, patina	4
52	M. Vargunteius	130	<i>denarii</i>	257/1	Rome	VW, patina, 1 – plated	5
53	T. Cloelius	128	<i>denarii</i>	260/1	Rome	VM to MW, patina, oxidation, 1 – grafitto	6
54	Cn. Domitius Ahenobarbus	128	<i>denarii</i>	261/1	Rome	MW, oxidation	3
55	Anonymous – elephant forepart	128	<i>denarius</i>	262/1	Rome	MW, obv. grafitto	1
56	C. Serveilius Vatia	127	<i>denarius</i>	264/1	Rome	MW, patination	1
57	C. Cassius	126	<i>denarii</i>	266/1	Rome	VM to MW, patination	2
58	T. Quinctius Flaminius	126	<i>denarii</i>	267/1	Rome	MW, patination	2
59	M. Porcius Laeca	125	<i>denarii</i>	270/1	Rome	MW, patina, obv. grafitto, 1 – brockage	6
60	Mn. Acilius Balbus	125	<i>denarius</i>	271/1	Rome	VW, scuffs	1
61	Q. Fabius Labeo	124	<i>denarius</i>	273/1	Rome	VW to MW, patina, oxidation	7

No.	Issuer / moneyer	Date of issue ⁸	Denomination	RRC and Radoměřský 1961	Mint	Additional marks ⁹ / wear ¹⁰	No. of coins
62	C. Porcius Cato	124	<i>denarii</i>	274/1	Rome	VW to MW, patina, 1 – overstruck	7
63	M. Fannius C.f.	123	<i>denarii</i>	275/1	Rome	HW, MW, patina, 1 – plated, oxidation	5
64	M. Papirius Carbo	122	<i>denarii</i>	276/1	Rome	VW, MW, patina	3
65	Q. Minucius Rufus	122	<i>denarii</i>	277/1	Rome	VW, MW, patina, oxidation, 1 – grafitto	7
66	C. Plutius	121	<i>denarii</i>	278/1	Rome	HW, MW, patina, 1 – rev. grafitto	4
67	Cn. Papirius Carbo	121	<i>denarii</i>	279/1	Rome	VW, 1 – gauge, oxidation, patina	6
68	M. Tullius	119	<i>denarii</i>	280/1	Rome	LW, MW, oxidation, patina	6
69	M. Furius L.f. Philus	119	<i>denarii</i>	281/1	Rome	VW, MW, patina, 1 – obv. grafitto	8
70	L. Cosconnius, L. Licinius and Cn. Domitius	118	<i>denarius serratus</i>	282/2	Narbo Gaul	MW, dark patina	1
71	L. Pomponius Cn. f., L. Licinius and Cn. Domitius	118	<i>denarii serrati</i>	282/4	Narbo Gaul	VW, patina, uncleaned	2
72	Marcus Calidius, Q. Metellus and Cn. Fulvius	117–116	<i>denarii</i>	284/1a	Rome	VW, MW, patina, oxidation	9
73	Cn. Domitius Ahenobarbus	116–115	<i>denarii</i>	285/1	Rome	VW, MW, patina, uncleaned	5
74	Q. Curtius, M. Silanus	116–115	<i>denarii</i>	285/2	Rome	MW, patina	3
75	M. Sergius Silus	116–115	<i>denarii</i>	286/1	Rome	VW, MW, patina, uncleaned	5
76	Anonymous	115–114	<i>denarii</i>	287/1	Rome	LW, MW, patina	2
77	C. Fonteius	114–113	<i>denarii</i>	290/1	Rome	VW, MW, patina, 1 – plated	4
78	Man. Aemilius Lepidus	114–113	<i>denarii</i>	291/1	Rome	VW, patina, 1 – cast, plated imitation	6
79	L. Marcus Philippus	113–112	<i>denarius</i>	293/1	Rome	MW, patination	1
80	L. Manlius Torquatus	113–112	<i>denarius</i>	295/1	Rome	MW, patination	1
81	Cn. Cornelius Blasio	113–112	<i>denarii</i>	296/1	Rome	VW, MW, patina, 1 – gauge rev.	5
82	L. Caesius	112–111	<i>denarii</i>	298/1	Rome	MW, dark patina	2
83	Appius Claudius Pulcher, T. Manlius Mancinus	111–110	<i>denarii</i>	299/1a and b	Rome	MW, dark patina, uncleaned	3
84	P. Porcius Laeca	110–109	<i>denarius</i>	301/1	Rome	MW, patina	1
85	L. Flaminius Chilo	109–108	<i>denarii</i>	302/1	Rome	VW to MW, patina, oxidation	14
86	L. Memmius	109–108	<i>denarii</i>	304/1	Rome	VW to HW, scratches, 1 – plated	3
87	Q. Lutatius Cerco	109–108	<i>denarii</i>	305/1	Rome	VW, gauging obv.	2
88	L. Valerius Flaccus	108–107	<i>denarius</i>	306/1	Rome	MW, stains, uncleaned	1
89	Mn. Fonteius	108–107	<i>denarius</i>	307/1b	Rome	VW, weak strike	1
90	M. Herennius	108–107	<i>denarius</i>	308/1a	Rome	MW, light patina	1
91	L. Cornelius Scipio Asiagenus	106	<i>denarius serratus</i>	311/1	Rome	MW	1
92	C. Sulpicius C.f. Galba	106	<i>denarius serratus</i>	312/1	Rome	MW, patina	1
93	L. Thorius Balbus	105	<i>denarii</i>	316/1	Rome	MW, patina, 1 – plated	8
94	L. Appuleius Saturninus	105	<i>denarii</i>	317/3	Rome	VW, MW, dark patination,	9

No.	Issuer / moneyer	Date of issue ⁸	Denomination	RRC and Radoměřský 1961	Mint	Additional marks ⁹ / wear ¹⁰	No. of coins
95	C. Coelius Calvus	103	<i>denarii</i>	318/1a	Rome	MW, patination	2
96	Q. Minucius Thermus	103	<i>denarii</i>	319/1	Rome	VW, MW, 1 – plated, patination	9
97	C. Fabius C.f. Hadrianus	102	<i>denarii</i>	322/1a	Rome	MW, patina, 1 – gauged	3
98	L. Julius	101	<i>denarius</i>	323/1	Rome	MW, scratches	1
99	M. Lucilius Rufus	101	<i>denarius</i>	324/1	Rome	VW, MW, oxidation, patina	3
100	L. Sentius C.f.	101	<i>denarius</i>	325/1b	Rome	MW, patina, 1 – plated imitation	5
101	C. Fundanius	101	<i>denarii</i>	326/1	Rome	VW, MW, patina	3
102	M. Servilius C.f.	100	<i>denarius</i>	327/1	Rome	LW, dark patina	1
103	P. Servilius M.f. Rullus	100	<i>denarii</i>	328/1	Rome	VW, MW, patina, 1 – plated, 2 – grafitto on obv.	9
104	P. Cornelius Lentulus Marcelli f.	100	<i>denarius</i>	329/1a	Rome	MW, uncleaned	1
105	C. Publicius Malleolus, A. Albinus Sp.f., and L. Caecilius Metellus	96	<i>denarii</i>	335/1a	Rome	MW, dark patina	2
106	C. Publicius Malleolus C.f.	96	<i>denarii</i>	335/3	Rome	MW, dark patina, stains	3
107	C. Allius Bala	92	<i>denarii</i>	336/1b and c	Rome	MW and LW	2
108	D. Junius Silanus	91	<i>denarii</i>	337/1b and 3	Rome	MW, dark patina	2
109	L. Calpurnius Piso L.f. Frugi	90	<i>denarii</i>	340/1	Rome	MW, dark patina, 1 – plated, 1 – grafitto	4
110	Q. Titius	90	<i>denarii</i>	341/1	Rome	VW, MW, patination, 1 – cast	4
111	C. Vibius C.f. Pansa	90	<i>denarii</i>	342/5b	Rome	VW, patina, uncleaned	9
112	L. Titurius L.f. Sabinus	89	<i>denarii</i>	344/1a and 2b	Rome	VW, MW, patina, 1 – plated	3
113	L. and C. Memmius L.f. Galeria.	87	<i>denarius serratus</i>	349/1	Rome	MW, dark patination	1
114	Anonymous – GAR, OGV, L, VER	86	<i>denarii</i>	350A/2	Rome	MW, dirt	2
115	M. Fannius and L. Critonius	86	<i>denarius</i>	351/1	Rome	MW, dark patina, banker's marks	1
116	L. Iulius Bursio	85	<i>denarii</i>	352/1a and c	Rome	VW, MW, dark patina, scratches	8
117	Mn. Fonteius C.f.	85	<i>denarii</i>	353/1	Rome	MW, VW, patina, scratches	7
118	C. Licinius L.f. Macer	84	<i>denarii</i>	354/1	Rome	VW, MW, 2 – cast,	13
119	P. Furius Crassipes	84	<i>denarii</i>	356/1a	Rome	MW, patination	2
120	C. Mamilius Limetanus	82	<i>denarii serrati</i>	362/1	Rome	MW, stains, dirt	3
121	Q. Antonius Balbus	83–82	<i>denarius serratus</i>	364/1c and d	Rome	LW, MW, iridescent tone	2
122	C. Annius T.f. T.n and L. Fabius L.f. Hispaniensis	82–81	<i>denarii</i>	366/2a	Northern Italy, or Spain	MW, dark patination	3
123	L. Cornelius Sulla Imperator and L. Manlius Torquatus	82	<i>denarii</i>	367/3 and 5	Military mint with Sulla	MW, patina, oxidation, 1 – test-cut	2
124	Q. Caecilius Metellus Pius	81	<i>denarius</i>	374/2	Northern Italy	MW, dirt, weak obv.	1
125	C. Marius C.f. Capito	81	<i>denarius serratus</i>	378/1	Rome	n/a	1
126	L. Proclilius	80	<i>denarii</i>	379/1 and 2	Rome	MW, weak strike	3
127	C. Poblicius Q.f.	80	<i>denarius serratus</i>	380/1	Rome	n/a	1

No.	Issuer / moneyer	Date of issue ⁸	Denomination	RRC and Radoměský 1961	Mint	Additional marks ⁹ / wear ¹⁰	No. of coins
128	C. Naevius Balbus	79	<i>denarii serrati</i>	382/1a and 1b	Rome	MW, patina	3
129	M. Volteius M.f.	78	<i>denarius</i>	385/4	Rome	MW	1
130	L. Rutilius Flaccus	77	<i>denarii</i>	387/1	Rome	MW, rev. banker's mark	2
131.	L. Rustius	74	<i>denarius</i>	389/1	Rome	MW, oxidation	1
132	L. Farsuleius Mensor	75	<i>denarius</i>	392/1a	Rome	MW, copper corrosion, plated	1
133	L. Axius L.f. Naso	71	<i>denarius</i>	400/1b	Rome	MW	1
134	Mn. Aquillius Mn.f. Mn.n.	65	<i>denarius serratus</i>	401/1	Rome	MW, obv. banker's mark	1
135	L. Roscius Fabatus	64	<i>denarius serratus</i>	412/1	Rome	n/a	1
136	L. Furius Cn. f. Brocchus	63	<i>denarius</i>	414/1	Rome	LW	1
137	L. Aemilius Lepidus Paullus	62	<i>denarius</i>	415/1	Rome	n/a	1
138	L. Marcus Philippus	57	<i>denarius</i>	425/1	Rome	n/a	2
139.	L. Hostilius Saserna	48	<i>denarius</i>	448/3	Rome	n/a	1
140	C. Vibius Pansa	48	<i>denarius</i>	449/1a	Rome	n/a	1
141	L. Plautius Plancus	47	<i>denarius</i>	453/1	Rome	n/a	1
142	T. Carisius	46	<i>denarius</i>	464/2	Rome	n/a	1
143	Denarius hybrid, no. 1	ca. 60–46	<i>denarius</i>	Radoměský 1961, no. 135	?		1
144	Denarius hybrid, no. 2	ca. 60–46	<i>denarius</i>	Radoměský 1961, no. 136	?		1
145	'Dacian' imitation, no. 1	ca. 60–46	<i>denarius</i>	Radoměský 1961, no. 103b	?		1
146	'Dacian' imitation, no. 2	ca. 60–46	<i>denarius</i>	Radoměský 1961, no. 137	?		1

The combined presence of two 'Dacian' imitations, two hybrid copies, seven cast copies and fourteen plated (*subaerati*) denarii show that a good number of irregular coins occurred within the Guljancy hoard (ca. ~5% of the total). Apparently, these coins were accepted together with the regular denarii on the local market/s. In addition, the banker's marks and the numerous *graffiti* executed by Republican *nummularii* (Herzog 1937, 1441–1450; Crawford 1970, 45; 1985, 241) as signs of control – state that the entire hoard from Guljancy is a mixture of batches of coins with different origin assembled for a particular reason.

With its specific features the hoard from Guljancy closely resembles the 'Dacian' hoards from the time of the Geto-Dacian ruler Burebista /ruled ca. 65/1–45/4 BC/ (Lockyear 2007; 2008, 147–176). The cumulative percentage graph made by K. Lockyear has shown an apparent 'archaic' composition profile for Guljancy, *i.e.* earlier coins largely predominate above the later. This is characteristic for the Romanian hoards¹⁰, and far away from the profiles of Italian deposits (Fig. 5).

Finally, the surviving part of the deposit from Guljancy appears to be one of the most typical representatives of the Republican coin hoards from Moesia and Dacia from the middle of the 1st century BC (Pau-nov 2013, 262–264; Militký – Vacinová 2018, 329 and 331). The occurrence of irregular coins such as both 'Dacian' imitations, both hybrid denarii and the cast copies enhance our understanding of these Lower Danubian hoards in Moesia before the coming of Rome. At a next step metallurgical analyses of the coins from Guljancy can provide further evidence for its general significance and internal peculiarities.

10 Such as Ilieni, Râmnicu Valcea, Sprâncenata, Târnavă II, Vasad, Goranu (Moisil – Depeyrot 2003, nos. 90–98; Lockyear 2012, online: <http://numismatics.org/chrr/maps>).

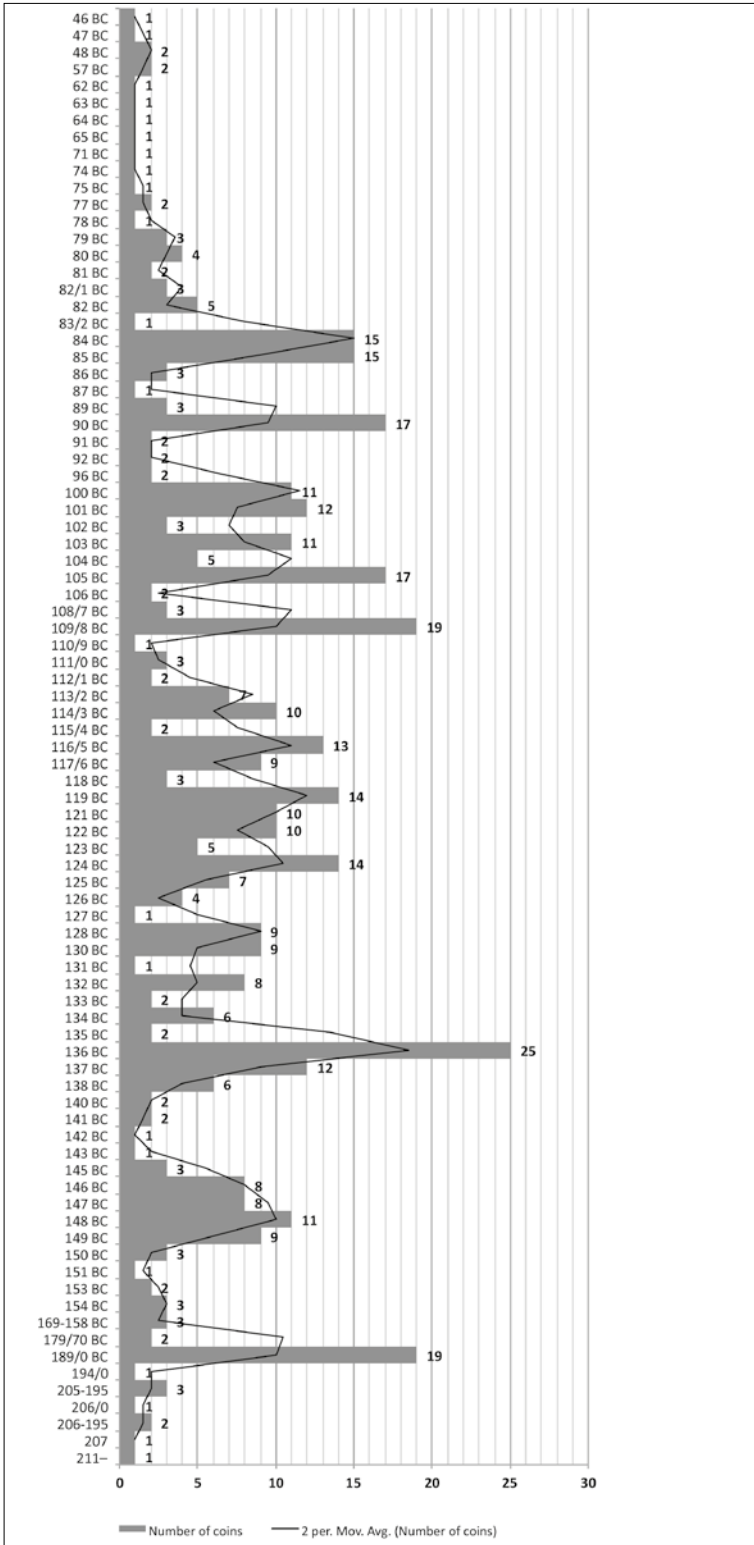

Fig. 4. Graph of hoard Guljancy 1957 – numbers of coins per year.

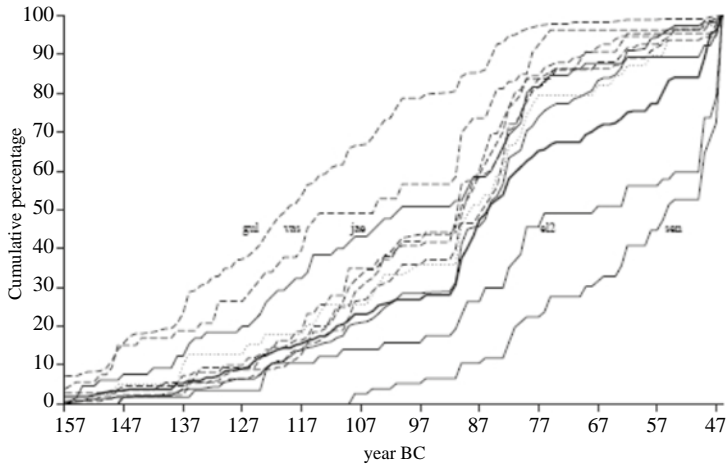

Fig. 5. Cumulative percentage graph of Roman Republican hoards closing in 47/6 BC – Guljancy is top dotted line (after Lockyear 2007, fig. 5.64).

References

- Crawford, M. H. 1969:* Roman Republican Coin Hoards. London.
- 1970: Money and Exchange in the Roman World. *Journal of Roman Studies* 60, 40–48.
- 1985: Coinage and Money under the Roman Republic. Italy and the Mediterranean Economy. London – Los Angeles.
- Davis, P. 2004:* Imitations of Roman Republican Denarii. Online: <http://rrimitations.ancients.info/>.
- 2006: Dacian Imitations of Roman Republican Denarii. *Apulum* 43/1, 321–356.
- Davis, P. – Paunov, E. 2012:* Imitations of republican denarii from Moesia and Thrace. In: Paunov, E. – Filipova, S. (eds.): ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ. *Studia in honorem Iliae Prokopov sexagenario [sic] ab amicis et discipulis dedicata*. Veliko Turnovo, 389–413.
- Hersch, C. – Walker, A. 1984:* The Mesagne Hoard. *ANS Museum Notes* 29, 103–134.
- Herzog, R. 1937:* Nummularius. In: Pauly-Wissowa RE. Band XVII. Stuttgart, 1441–1455.
- Gemini 9 = Gemini.* Numismatic Auctions, LLC, Auction IX (8 January 2012). Chicago-New York.
- Lockyear, K. 2007:* Patterns and Process in Late Roman Republican Coin Hoards, 157–2 BC. *BAR International Series* 1733. Oxford.
- 2008: Aspects of Roman Republican coins found in late Iron Age Dacia. In: Spinei, V. – Munteanu, L. (eds.): *Miscellanea numismatica Antiquitatis. In honorem septagenarii magistri Virgilio Mihailescu-Bîrliba oblate*. Bucharest, 147–176.
- 2012: Coin Hoards of the Roman Republic (CHRR) Database Online: <http://numismatics.org/chrr/>.
- Moisl, D. – Depuyrot, G. 2003:* Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie / = *Collection Moneta* 33/ Wetteren.
- Militký, J. – Vacinová, L. 2018:* Coins of the Roman Republic. The National Museum Prague. The systematic collection and the Gulyantsi hoard (Bulgaria). Prague. 2018.
- Paunov, E. 2012:* E. Paunov, “The Guljancy hoard of Republican denarii (RRCH 377) in Prague: A reconsideration”, presentation at Český Krumlov international conference, September 2012, online: https://www.academia.edu/31141739/The_Guljancy_hoard_of_Republican_Denarii_RRCH_377_in_Prague_A_Reconsideration
- 2013: From Koine to Romanitas: The Numismatic Evidence for Roman Expansion and Settlement in Bulgaria in Antiquity (Moesia and Thrace, ca. 146 BC–AD 98/117), Cardiff University. PhD thesis. Unpublished. Online: <http://orca.cf.ac.uk/47428/>.

Paunov, E. I. – Prokopov, I. S. 2002: An Inventory of Roman Republican Coins Hoard and Coins from Bulgaria (IRRCHBulg). Glax. Cillana di Studi e Ricerche di Numismatica 15. Milano.

Radoměřský, P. 1961: Nález římských republikánských denárů ze severního Bulharska. Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie 15, 69–90.

RRC: Crawford, M. H. 1974: Roman Republican Coinage I–II. Cambridge.

RRCH: Crawford, M. H. 1969: Roman Republican Coins Hoards. London.

Souhrn

Evgeni Paunov, Poklad římských republikánských denárů Guljancy (RRCH 377): poznámky k jeho složení.

Tento příspěvek se týká několika aspektů nálezů římských republikánských denárů z Guljancy (RRCH 377) v severním Bulharsku, který je aktuálně uchovávan v Národním muzeu v Praze. Zmíněný velký denárový nález obsahuje více než 464 kusů. Nejdůležitější materiál v nálezů představují dvě tzv. dácké imitace, dvě hybridní kopie a šest litých mincí. Všechny neobvyklé mince jsou v článku stručně popsány a komentovány. Tyto mince dodávají nálezů mimořádnou studijní hodnotu, neboť žádné podobné kusy nejsou známy. Příspěvek uzavírá soupis všech mincí nálezů.

Překlad V. Novák

FINDS OF ROMAN REPUBLICAN COINS FROM THE PRZEWORSK CULTURE SETTLEMENT CONCENTRATION IN THE MIDDLE PROSNA DRAINAGE

Arkadiusz DYMOWSKI – Andrzej ROMANOWSKI

Abstract – Finds of Roman Republican coins from the Przeworsk culture settlement concentration in the middle Prosna drainage.

Starting from the younger pre-Roman period the middle Prosna drainage continues under intensive Przeworsk culture settlement. The middle Prosna drainage, covering the present-day city of Kalisz and its environs lies in south-eastern Greater Poland and appears to be one of the largest concentrations of Roman Republican coin finds in Poland. Next to the middle Prosna drainage similar concentrations are recorded in Kuyavia in the region of Inowroclaw, in the Głubczyce Upland in Upper Silesia, and in western Lesser Poland in the region of Krakow. From Kalisz and its region we know of twelve finds of Roman Republican denarii dated to 2nd and 1st centuries BC. Most of the Republican coins were discovered with a much larger quantity of Roman Imperial coins, predominantly denarii from 1st and 2nd centuries AD. A few of the Republican denarii found in Kalisz and its environs definitely come from Przeworsk culture settlement context.

 Przeworsk culture, Roman Republican coins, Poland, settlement

Starting with the younger pre-Roman period, in the phases A1–A2 (*Kaczanowski – Kozłowski 1998, 217; Kokowski 2004, 26; 2006, 54*), the middle Prosna drainage, in the region of the modern city of Kalisz, in Great Poland, continues under an intensive Przeworsk culture settlement, sustained in this region for the duration of the Roman period, and even later, into the Migration period (*Romanowski 2010, 29*). The sizable series of artefacts recovered here, and their high quality, identify this area as a major centre of the Lugian federation, an alliance of several tribes, recorded by classical historians (*Kaczanowski – Kozłowski 1998, 253–255; Kolendo 2005, 109–118; 2008, 160–170*). The area's attraction was decided by various factors, more notably by the fertility of local soils, proximity to Celtic settlements in Lower and Upper Silesia, and its location, making it possible to exert control over one of the stages of the hypothetical Amber Road, a major commercial route linking the South with the Baltic coast (*Wielowiejski 1980a; Kolendo 1998; Kokowski 2006, 31–32, 205–206, 226–228; Romanowski 2010, 29*).

In the light of the archaeological record currently at hand there was a substantial settlement concentration in the middle Prosna drainage (*Baranowski 1985, 35–44; 1986, 241–247; Machajewski 1981, 127–133*). Settlements and associated cemeteries may be seen to cluster for the most part in the river bank zone, on the high escarpment of the Prosna River and in its hinterland. Several archaeological sites are known from this region, including some large settlements identified eg, at Kalisz–Piwonice (the former village of Piwonice), Janków Drugi (in older publications known as site Oszczywilk) and Jastrzębniki. A more outstanding cemetery which was in use during the period of interest is the grave field at Wesółki (*Dąbrowska – Dąbrowski 1967*). Numerous finds of Roman imports recorded in the region suggest intensive contacts of the local population with the outside world. Among many forms that may be provenanced to the territory of the Roman State of special interest to us here are Roman coins, Republican coinage in particular.

A useful point of reference for the Republican coin finds from the middle Proсна region, all of them silver denominations, are finds of analogous coins recorded elsewhere in Poland.¹ We know at present of three hoards which consist of only or mostly, Republican denarii: a hoard of about 160 Republican and Augustan denarii (148 recorded) from Połaniec (*Kunisz 1970, 103–159; 1975, 327–330*), Gmina Połaniec, a hoard of about 1000 Republican and Augustan denarii (126 recorded), from Nowa Wieś Głubczycka (*Dymowski – Rudnicki 2016*), Gmina Głubczyce, and a hoard of no less than five Republican denarii from Święte (*Brożyna – Dymowski 2012, 126–12*), Gmina Radymno. Moreover, by the middle of 2015 the record from Poland on finds of Republican silver coin finds included no less than 214 denarii, a quinarius, and two coins of an undetermined denomination (*Dymowski 2016, 86–97*), counted jointly with the coins found in the middle Proсна drainage. On a few rare occasions a few Republican coins have turned up in hoards of Roman imperial coins from 1st–3rd cc. AD (*Dymowski 2014*), but we have no record of this sort from the middle Proсна drainage.

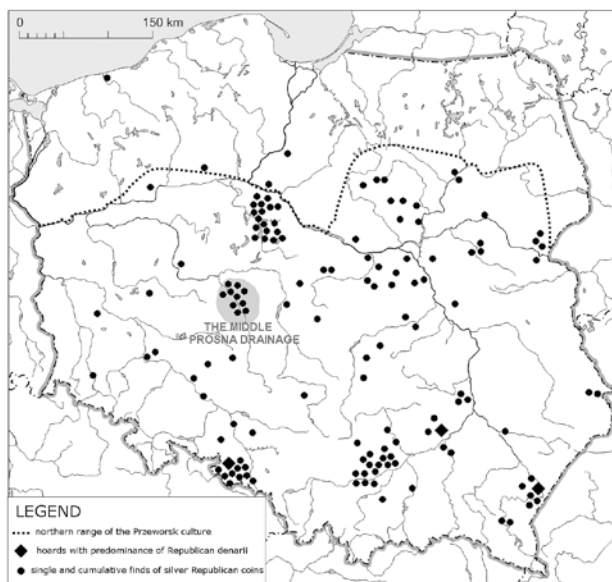

Fig. 1. Map of Roman Republican silver coins discovered in Poland.

From an archaeological perspective, almost all finds of Republican silver coins from Poland have been recorded south of the northernmost range of the Przeworsk culture as it was in the younger pre-Roman period and the early Roman period. Regrettably, only a few of them have a relatively reliably dated archaeological context. Only a small number may be assigned to the younger pre-Roman period (until AD 1), a somewhat larger have a context which dates to the early Roman period (until ca. AD 160). Other than that, in central and southern Poland (more notably, Kuyavia and western Lesser Poland), there is a number of sites which yielded Republican denarii and Celtic gold coins issued locally, dating to the younger pre-Roman period, or even to the onset of the Roman period. It is possible therefore that in some areas, Republican silver and Celtic gold coins were in use during the same period. When it comes to the geographical distribution and areas with a concentration of Republican silver coins, they largely coincide with the map of Przeworsk culture settlement from the younger pre-Roman period and in the early Roman period. Reasons for the influx of Republican silver coinage to the territory of Poland are less clear. The coins could have passed to this area as a result of events and processes, both political and economic. The dating for this influx is presumably broad, from approximately 2nd/1st century BC up to the first few decades of 2nd century AD. Sporadically, Republican denarii found their way to the territory of Poland with later coins until AD 250s (*Dymowski 2016, 99–124*).

1 Most of the Roman coin finds from Poland are denarii issued in 1st and 2nd century AD. Republican silver issues account for only ca. 5% Roman coins found outside hoards in southern Poland, a region settled in the younger pre-Roman period and the early Roman period by the people of the Przeworsk culture. In northern Poland the corresponding value is less than 1% (*Dymowski 2011a, 14–229; 2011b, 133–140*).

As we can see, our understanding of the influx and uses of Republican coinage in the territory of Poland leaves much to be desired. To improve our knowledge about the context of the discovery of Republican coins find from the Przeworsk culture territory, several sites were selected in the middle Proсна drainage for validation through surface survey assisted with metal detectors. The fieldwork focused on sites where Republican coins had been found in the past known from earlier archaeological research and anonymous reports. In 2014–2015 five sites around Kalisz were investigated². While the survey failed in recovering new finds of Roman Republican coins it brought in some archaeological material helping to verify and supplement the data from earlier research. Two of the validated sites are multi-phase settlements: Janków Drugi (Gmina Blizanów, Powiat Kalisz, Województwo wielkopolskie)³ and Jastrzębniki (Gmina Blizanów, Powiat Kalisz, Województwo wielkopolskie; Fig. 1).⁴ Both had yielded a larger quantity of ancient coins: Roman, both Republican and later, as well as Celtic.

Fig. 2. Maps of areas investigated at Janków Drugi (at left) and at Jastrzębniki (at right).⁵

At Janków Drugi the surface survey with metal detectors brought in a few modern coins as well as a single Roman denarius, determined with some confidence as an Antoninus Pius struck for Faustina I, 138–161 by the mint at Rome (Fig. 2).⁶ The only find from Jastrzębniki was a metal brooch (Fig. 3) resembling by its form types A 201 and A 202 group VII, series 1 in the typology of O. Almgren. These forms are thought to belong in the younger Roman period (phase C1a, ca. AD 160–230).⁷ No coins were recorded.

Fig. 3. Janków Drugi. Denarius, Antoninus Pius for Faustina I (?), 138–141, Rome mint (A. Kędzierski).

- 2 Within the Coins of the Roman Republic in Central Europe Project, with the permission from the Provincial Office of Monument Preservation in Poznań, Branch office in Kalisz. The fieldwork participants were the following: Andrzej Romanowski MA, National Museum in Warsaw (leader), Dr. Adam Kędzierski, Archaeological Post in Kalisz of the Polish Academy of Science, Dr. Grzegorz Teske Provincial Office of Monuments Preservation in Poznań, Branch office in Kielce, Maciej Widawski MA, State Archaeological Museum in Warsaw, Michał Zawadzki MA, Royal Castle in Warsaw – Museum, Leszek Ziábka MA, Regional Museum in Kalisz, Sławomir Milek MA – associate of the Archaeological Post in Kalisz of the Polish Academy of Science.
- 3 Archaeological Map of Poland (AZP) area no.: AZP 63-37. Area subjected to the validation fieldwork: site 10 (Oszczywik, no. of site in that locality – 1).
- 4 AZP area no.: 64/-38/9. Area covered by the field survey: site 9 (Jastrzębniki, site no. 7 in this locality).
- 5 Site maps developed by Michał Zawadzki.
- 6 The coins were analysed only ad interim, for the purpose of reporting to the Provincial Office of Monument Preservation in Poznań. Prior to cleaning: preservation of the coin – poor; determination – Andrzej Romanowski.
- 7 The brooch was determined and dated by Dr. Adam Cieślński, Institute of Archaeology, University of Warsaw.

Fig. 4. Jastrzębniki. Bronze brooch, A 201 or A 202 (A. Kędzierski).

The metal detector assisted surface survey made on three other sites: Kamień (Gmina Ceków Kolo-
nia, Powiat Kalisz, Województwo wielkopolskie; Fig. 4),⁸ Nowy Kiączyn, (Gmina Stawiszyn, Powiat
Kalisz, Województwo Wielkopolskie), and Kościelec (Gmina Mycielin, Powiat Kalisz, Województwo
wielkopolskie)⁹ were meant to confirm anonymous reports about Roman coins found near these locali-
ties, eg, a Republican denarius from Kamień in 2006, possibly later (*Dymowski 2008*, 108; *Zastona 2009*,
40, 80, no. 18). Only one of these surveys was more successful, bringing in a single metal find – a mod-
ern coin (Kamień). The other two ended with a negative outcome. Given the lack of any archaeological
material at Nowy Kiączyn, this area has been validated in the negative, ie, as unlikely to harbour an
archaeological site, recognizing that the reports about alleged Roman coin finds from this locality are
completely unreliable or at least untrustworthy. During a site visit at Kościelec interviews were made
with some members of the local community to validate the reports about archaeological objects allegedly
found in the area. In the view of those in charge of running the fieldwork the area around Kościelec
does not meet the criteria confirming that its status of an archaeological site. This is substantiated
the feedback from the local inhabitants who had seen no metal detectorists possibly prospecting for
archaeological objects. With no portable finds or archaeological features recovered there was no need
to make a field documentation.

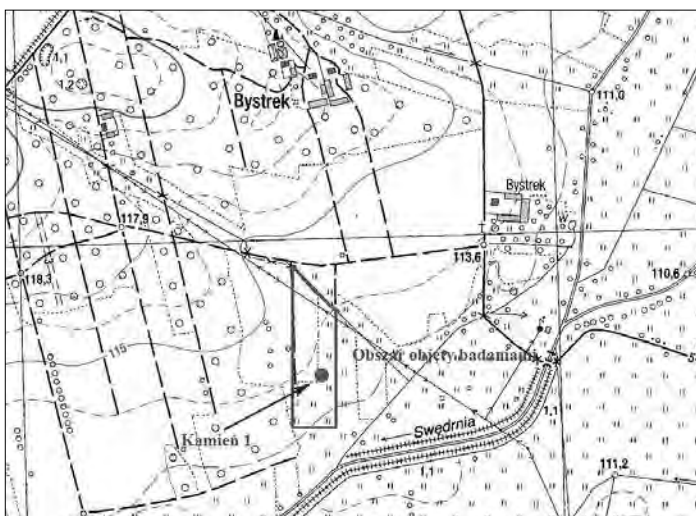

Fig. 5. Map of the area investigated at Kamień.

8 AZP area no.: 65-40. Area covered by the field survey: north-eastern area of site 38 within AZP area no. 65-40 (Kamień, site no. 8 in this locality) and an arable field to the south.

9 AZP areas no.: 63/39 and 63/40.

To summarize the data available in mid-2015 about Roman Republican coin finds from the region on the middle Prosna, there were ten discoveries made at eight localities, with a total of twelve specimens known to us (*Dymowski 2016*, 151–299):¹⁰

- a denarius serratus of Q. Antonius Balbus (*RRC*, no. 364/1d), from Jastrzębniki, Gmina Blizanów (fig. 6),
- two coins: a denarius of Ti. Minucius (*RRC*, no. 243/1) and an undetermined denarius, from Jedlec,¹¹ Gmina Gołuchów (fig. 7),
- two coins: denarius serratus of P. Mucius Scaevola and C. Fufius Calenus (*RRC*, no. 403/1; fig. 8) and denarius of L. Papius Celsus (*RRC*, no. 472/1), allegedly from two separate discoveries made at Kalisz-Piwonice,
- a denarius of Cn. Cornelius Lentulus Clodianus (*RRC*, no. 345/1), from Kalisz-Wydarte (fig. 9),
- a denarius serratus of A. Postumius Albinus (*RRC*, no. 372/2), from the vicinity of Kalisz (most likely, Janków Drugi, Gmina Blizanów),
- a denarius attributed tentatively to Cn. Cornelius Lentulus Clodianus (*RRC*, no. 345/1?), from Kamień, Gmina Ceków Kolonia,
- two coins: a denarius of L. Scribonius Libo (*RRC*, no. 416/1a–c) and a denarius of Q. Cassius Longinus (*RRC*, no. 428/1–2), reportedly from Nowy Kiączyn, Gmina Stawiszyn,
- two coins: a denarius of M. Iunius Brutus and P. Servilius Casca Longus (*RRC*, no. 507/2) and a denarius of Mn. Acilius (*RRC*, no. 442/1a), attributed to two separate discoveries made at Zagorzyn, Gmina Blizanów.

Fig. 6. Denarius serratus of Q. Antonius Balbus, from Jastrzębniki¹² (A. Dymowski).

The oldest, reliably dated coin is the find from Jedlec – the Ti. Minucius denarius from 134 BC.¹³ The latest is the M. Iunius Brutus and P. Servilius Casca Longus denarius from 43–42 BC from Zagorzyn. Their dates of issue define a period of almost a hundred years. An interesting question from this perspective is the time of the influx of the Republican denarii to the lands on the Prosna. They could have entered the area already in late 1st century BC, or in early 1st century AD.¹⁴ However, an even earlier influx of individual coins cannot be discounted, especially when it comes to the earliest minted specimens. Our assessment of the time of influx to the Barbaricum of the coins under discussion may be influenced moreover by observation of their preservation. What is observed in most cases is a marked degree of wear of the coins, suggesting extended circulation, presumably within the Roman State. Furthermore, it may not be discounted that they, or at least some of them, could have passed into the region at later date, even as part of a stream of 1st and 2nd century Imperial denarii which have been found in large hoards found in present-day Poland.¹⁵ Additionally, in most of the discussed sites the Republican coins occurred with coins dating to a later chronological period. The small group of Republican coins from our study area suggests that the stream of these coins was quite small. Apparently, the operation of the conjectured major commercial route did not result in the accumulation of Roman coinage during this period, which suggests that Roman coins did not play any major role as a medium of exchange or an object of hoarding (*Kunisz 1969*, 57; *Romanowski 2010*, 37). Nevertheless it needs noting that there is much to indicate that during this age a Celtic mint was operating in the region. It is likely therefore that the demand for coins (also as a prestige object) was being supplied to some extent using Celtic coins (*Rudnicki – Milek – Ziabka – Kędzierski 2009*).¹⁶

10 With a comprehensive list of literature on to each of these finds.

11 In some publications this coin is recorded as a find from the nearby village of Macew, Gmina Gołuchów.

12 Coin in the care of the Archaeological Post in Kalisz of the Polish Academy of Science, placed as a deposit in the Regional Museum in Kalisz (Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu).

13 Another denarius has been provenanced to Jedlec; lacking a closer attribution it has been dated to after AD 211 but according to the iconographic type which is recognizable on this coin this specimen was in use only until AD 121.

14 Similarly as they passed to areas in Silesia or Lesser Poland (*Romanowski 2012b*, 73; *Duleba – Romanowski 2018*).

15 A small number of Republican denarii have been present in hoards of Imperial denarii from the 1st and 2nd centuries recorded in Poland (*Dymowski 2014* – with further literature on this subject).

16 However, this does not necessarily explain the limited scale of the influx of Roman coin during this period (*Romanowski 2010*, 37, note 87).

Fig. 7. Denarius of Ti. Minucius (no. 1) and the undetermined denarius (no. 2) from Jedlec¹⁷ (A. Dymowski).

All the Republican coins recorded in our study area are nominally denarii. Three of them are denarii serrati: Q. Antonius Balbus from 83–82 BC found at Jastrzębniki, Q. Fufius Calenus from 70 BC found at Kalisz–Piwonice, and A. Postumius Albinus from 81 BC found near Kalisz. There is some evidence that the latter coin was discovered at Janków Drugi; it is provenanced to this locality in the discussion below. Additionally, which is interesting in this context, the specimen from Kalisz–Piwonice appears to be a subaeratus.¹⁸ Worth recalling at this point is the denarius of Cn. Cornelius Lentulus Clodianus issued in 88 BC found within an early medieval ring fort at Kalisz – Wydarte (*Kędziński – Milek 2003*, 231; *Romanowski 2010*, 33). The conservation of this coin revealed its interior which was evidently separate from the outer plating, identifying this particular specimen as a denarius subaeratus. However, in the case of the Q. Fufius Calenus the situation is different because neither the appearance of the core of this coin nor metallographic analysis identify its material as base metal, e.g., lead or copper. Metallographic studies¹⁹ revealed that both the outer shell and the interior of this coin were made of silver with a minor admixture of other metals.²⁰ This is an interesting contribution to the study of the technique of manufacture of Roman coins and to the subject of subaerati.²¹

Fig. 8. Denarius serratus of Mucius Scaevola and C. Fufius Calenus from Kalisz–Piwonice²² (A. Dymowski).

An interesting aspect of our inquiry is that many of the Republican denarii discovered in the region on the Proсна surfaced in settlement sites. Depending on how detailed their context, this gives us some input for determining to what purpose these coins could have had within the settlement. Where the find-site was known, there were three Przeworsk culture settlements dated to the younger pre-Roman period, Roman period and Migration period. Finds from these sites include four Roman Republican coins. Most of them are stray finds recovered inside the settlement. This obviously reduces the value of these coins as evidence.²³ One notable exception is the denarius (suspected of being a denarius subaeratus) of P. Mucius Scaevola and C. Fufius Calenus issued in 70 BC at Rome, from Kalisz–Piwonice. This coin was found resting inside feature no. 4/53 (ha XIII, grid square 5–15), at a depth of 37 cm (plan A) in the north-western area of the feature near the remains of a domed oven, within a pile of “rubble” of small lumps of fired clay (*Dąbrowski – Krzyżanowska 1955*, 199; *Wielowiejski 1980b*, 19). The building in which the coin surfaced has been interpreted as an “antlerworking shop” on the evidence of the presence

17 In 2014 these coins were placed as a deposit in the Regional Museum in Kalisz (Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu).

18 A copper core is visible in the break of this coin (*Romanowski 2010*, 30). Another possible explanation is that the layer of copper accumulated inside the coin is the result of exposure of the coin to high temperatures.

19 Analysis commissioned by the National Museum in Warsaw. Chemical tests using acids: 3M HCL, concentrated HNO₃, and lye (4M NaOH) were made to identify the presence of silver, lead and tin; elemental composition was determined as well. Samples were taken from the outer plating of the coin and its interior.

20 Ag: 74,48 %, Cu: 19,75 %, Al: 3,25 %, Si: 2,42 %, Fe: 0,29 %.

21 Perhaps this state of affairs is the effect of high temperature to which this coin presumably had been exposed (*Romanowski 2010*, 33–34).

22 Coin in the collections of the Regional Museum in Kalisz (Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu).

23 On the interpretative potential of finds of this type: *Romanowski 2012a*, 83; *2012b*, 70–71.

in its fill of two bone combs, blanks and waste material from their production (*Dąbrowska – Dąbrowski 1968*, 248; *Wielowiejski 1980b*, 19; *Romanowski 2010*, 30; *2012a*, 85). The combs were discovered at a lower level than the coin, at a depth of ca. 70 cm (*Dąbrowski – Krzyżanowska 1955*, 199; *Wielowiejski 1980b*, 19). One of them survived almost complete and is dated to phase D (*Godłowski 1970*, 26–27, Pl. IV:1; *Wielowiejski 1980b*, 19).²⁴ Associated pottery dates to the 1st century BC and the turn of the era, the material from the upper layers of the fill, to 1st/2nd century AD (*Wielowiejski 1980b*, 19). In this case the location of the archaeological material gets in the way of the closer determination of the time when the coin entered the deposit and the time it was in use among the living. Nevertheless, if we assumed, hypothetically, that the position of the combs in relation to the denarius is the result of some postdepositional circumstances, or alternately, of an error in documentation, we could correlate the chronology of the coin with the pottery present in the fill (*Wielowiejski 1980b*, 19). This would give us grounds to determine the approximate time of the circulation of the coin within the Barbaricum, perhaps, within the settlement, as ca. 50 years. Perhaps, the presence of the denarius in a production feature (“antlerworking shop”) identifies its possible function as a medium of exchange, although it is also likely that this coin, given its apparent exposure to heat, is associated with the remains of the oven, thus its presence may be attributed to a process other than economic (*Romanowski 2012a*, 86).

Fig. 9. Denarius of Cn. Cornelius Lentulus Clodianus from Kalisz-Wydarte²⁵ (A. Romanowski).

Other Roman Republican coins found in settlements on the Proсна River are stray finds. Our lists opens with the denarius of L. Papius Celsus issued in 45 BC (*Dymowski 2008*, 106; *Zasłona 2008*, 74; *Romanowski 2010*, 30; *Dymowski 2011a*, 139, no. 245; *2011b*, 148, no. 15), from the settlement at Kalisz-Piwonice, the latest specimen to be recovered on the site of a settlement. Next, is the denarius (serratus) of Q. Antonius Balbus issued in 83–82 BC from the site at Jastrzębniki, Gmina Blizanów (*Zasłona 2008*, 69; *Rudnicki – Ziąbka 2010*, 19; *Romanowski 2010*, 31–33; *Milek 2014*, Pl. 17–18) and the denarius (serratus) of A. Postumius Albinus issued in 81 BC, from Janków Drugi, Gmina Blizanów (*Dymowski 2008*, 107; *Zasłona 2008*, 65; Janków; *Romanowski 2010*, 32; *Dymowski 2011a*, 139, no. 248; *2011b*, 148–149, no. 16; *Milek 2014*, 39–40; Janków Drugi). All three were recovered on the site of a confirmed or a suspected settlement which also yielded Celtic gold coins (1/8 stater, type Janków; *Rudnicki – Ziąbka 2010*, 19–20), and the two latter denarii, from a site with finds of a large number of Roman Imperial coins, 1st–3rd century AD (*Zasłona 2008*; *Rudnicki – Milek – Ziąbka – Kędzierski 2009*; *Romanowski 2010*). The chronology of the sites at Janków and Jastrzębniki may be narrowed down by referring to non-monetary finds, most notably, brooches. At Janków they have a broad dating, between mid-1st century BC and the first decades of 3rd century AD,²⁶ which – as may be seen – coincides with the dating of the coins. On the other hand, the brooches from Jastrzębniki, date to phases from B2a until C3/D, or from AD 80s until mid-5th century,²⁷ a chronology much more broad than the one suggested by the coin finds. On the other hand, the presence of the denarius of Q. Antonius Balbus suggests that the settlement was in function during an earlier period, for the time being not confirmed by other archaeological finds (*Romanowski 2010*, 33). As to other categories of coins discovered outside settlements, even if the Republican denarius of Cn. Cornelius Lentulus Clodianus from 88 BC from Kalisz-Wydarte surfaced on the site of an early

24 Consultation of J. Wielowiejski with W. Brzeziński on 25 January 1980.

25 Coin in the care of the Archaeological Post in Kalisz of the Polish Academy of Science, currently undergoing conservation treatment to the National Museum in Warsaw.

26 Phases A3–A3/B1 until C1. The series includes eg. brooches type N of J. Kostrzewski, brooches from groups: V – brooch of 8th Series, type A 120, two A 68), V1 – tendril brooch, type A 158, spring-cover brooch A 40-41 and VII – 1st series, presumably type A 193 (*Romanowski 2010*, 32).

27 Finds from this site include a spring-cover brooch Almgren group II, A 40-41, trumpet brooch Almgren group V, type A.75/77, and also, a so-called *Bugelkopffibel* (*Romanowski 2010*, 33). The brooches from Janków and Jastrzębniki were determined and dated by Dr. Andrzej Maciałowicz from the Institute of Archaeology of the University of Warsaw.

medieval ring fort (*Kędzierski – Milek 2003, 231*), it presumably entered the site through accident, eg, with earth brought in to build ramparts. All the other recorded Republican coins are stray finds without context, from sites with a still mostly poorly understood character. In the light of the information at hand, some of them were discovered with Roman coins from 1st–3rd centuries AD.²⁸

In wrapping up our discussion of the Przeworsk culture settlement concentration in the middle Proсна drainage and the concentration of Roman Republican denarii finds apparently associated with it, we wish to draw attention to three factors which make these finds valuable evidence for determining the regularities demonstrated by finds of Republican silver coins from Poland, or at least from much of central and southern Poland. We may even go as far as to claim that in the middle Proсна drainage these regularities come into focus as if under a lens. First, where the archaeological context of the Republican silver coins is known, it is related to Przeworsk culture settlements. Second, the Republican denarii tend to co-occur in these sites with Celtic gold coins of local issue. Third, and last, the Republican silver coins tend to co-occur in these sites with much more abundant Roman Imperial coins, first of all, denarii from 1st and 2nd centuries AD. Given the useful input brought in by validation fieldwork projects such as the one carried out in 2014–2015, continuing this type of activity should be made an integral, indispensable element of the research addressed on ancient coin finds.²⁹

The present publication reports on the results of research completed within the Coins of the Roman Republic in Central Europe Project conducted at the Institute of Archaeology, University of Warsaw, financed from the resources of the National Science Centre awarded on the basis of decision no. DEC-2013/09/D/H3/04515.

References

- Baranowski, T. 1985:* Kaliskie skupisko osadnicze kultury przeworskiej (przemiany zasiedlenia). *Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna 22, 35–44.*
- *1986:* Stan i potrzeby badań nad kaliskim skupiskiem osadniczym w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim. In: Godłowski, K. – Małyda-Legutko, R. (eds.): *Stan i potrzeby badań nad młodszym okresem przedrzymskim i okresem wpływów rzymskich w Polsce.* Kraków, 241–247.
- Brzoźyna, P. – Dymowski, A. 2012:* Święte, gm. Radymno, pow. jarosławski. Skarb monet Republiki Rzymskiej. *Wiadomości Numizmatyczne 56, 127–129.*
- Bursche, A. 1998:* Złote medaliony rzymskie w Barbaricum. Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności. *Światowit. Supplement Series A: Antiquity vol. 2.* Warszawa.
- Dąbrowski, K. – Krzyżanowska, A. 1955:* Odkrycia denarów w osadzie z okresu rzymskiego w Piwonicach, pow. Kalisz. *Wiadomości Archeologiczne 22, 198–200.*
- Duleba, P. – Romanowski, A. 2018:* Rzymskie monety z osady kultury przeworskiej w Nieprowicach, pow. pińczowski w świetle danych archeologicznych. *Wiadomości Numizmatyczne 62* (in press).
- Dąbrowska, I. – Dąbrowski, K. 1967:* Cmentarzysko z numizmatyki z okresu późno lateńskiego i wpływów rzymskich w Wesólkach, pow. Kalisz. Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Dymowski, A. 2008:* Najnowsze znaleziska monet rzymskich z terenu Wielkopolski. *Biuletyn Numizmatyczny 2 (350), 103–114.*
- *2011a:* Znaleziska monet rzymskich z terenu Polski rejestrowane w pierwszych latach XXI wieku. *Aspekty źródłoznawcze.* Zielona Góra.
- *2011b:* Monety Republiki Rzymskiej na ziemiach polskich. Kilka uwag na bazie nowego materiału ze znalezisk drobnych. *Wiadomości Numizmatyczne 55, 133–164.*
- *2014:* Pre-Neronian denarii in hoards of Roman Imperial coins from Przeworsk Culture and Wielbark Culture territory. *Wiadomości Numizmatyczne 58, 73–93.*
- *2016:* Nummi serrati, bigati et alii. Coins of the Roman Republic in East-Central Europe north of the Sudetes and the Carpathians. Warszawa.

28 Jedlec, Gmina Gołuchów, Nowy Książ, Gmina Stawiszyn, Zagorzyn, Gmina Blizanów. It is possible that there may be a link between the last of these finds and the much cited great hoard from Zagorzyn – at more length on this subject (*Bursche 1998, 51–61; Zasłona 2008, 32–33, 96–100, no. 39; Romanowski 2010, 35*).

29 Translated by Anna Kinecka.

- Dymowski, A. – Rudnicki, M. 2016:* The Nowa Wieś Głubczycka hoard and the influx of Roman Republican denarii north of the Carpathians. *Archäologische Forschungen in Niederösterreich* (in press).
- Godłowski, K. 1970:* The chronology of the late roman and early migration periods in central Europe. Kraków.
- Kaczanowski, P. – Kozłowski, J. K. 1998:* Wielka Historia Polski. Tom 1: Najdawniejsze dzieje ziem polskich (do VII w.). Kraków.
- Kędziarski, A. – Milek, S. 2003:* Nowo odkryte grodzisko wczesnośredniowieczne w Kaliszu Ogrodach przy ul. Wydarte. *Rocznik Kaliski* 29, 231–236.
- Kokowski, A. 2004:* Kultura przeworska – zarys dziejów. In: *Wandalowie, strażnicy bursztynowego szlaku. Katalog wystawy. Lublin – Warszawa, 25–85.*
- 2006: *Starożytna Polska, Warszawa.*
- Kolendo, J. 1998:* Wyprawa po bursztyn bałtycki za Nerona. In: *Świat antyczny i barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością. Vol. I. Seria podręczników. Vol. I. Warszawa, 167–190.*
- 2005: Mapa etniczna środkowoeuropejskiego Barbaricum. Szwecja i Lugowie w Germanii Tacyty. In: *Kaczanowski, P. – Parczewski, M. (eds.): Archeologia o początkach Słowian. Kraków, 103–118.*
- 2008: Komentarze. In: *Publius Cornelius Tacitus, Germania. Fontes Historiae Antiquae X. Translated by T. Plóciennik, preface and comment J. Kolendo. Poznań, 105–205.*
- Kunisz, A. 1970:* Skarb rzymskich denarów z okresu Republiki i cesarza Augusta odkryty w Połańcu, pow. Staszów. *Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego* 6, 103–159.
- 1975: Dalszy denar republikański ze skarbu z Połańca. *Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego* 9, 327–330.
- Machajewski, H. 1981:* Kultura wielbarska a kultura przeworska w Wielkopolsce. In: *Malinowski, T. (ed.): Problemy kultury wielbarskiej. Słupsk, 127–133.*
- Milek, S. 2014:* Przedmioty importowane z okresu przedrzymskiego, OWR i OWL z terenu Jastrzębnik, pow. kaliski. Przyczynek do poznania dalekosiężnych powiązań ludności kultury przeworskiej dorzecza środkowej Prozny. Warszawa (unpublished master's thesis stored in the Institute of Archaeology, University of Warsaw).
- Romanowski, A. 2010:* Dolina środkowej Prozny w świetle znalezisk monet rzymskich. In: *Suchodolski, S. – Zawadzki, M. (eds.): Od Kalisii do Kalisza. Skarby Doliny Prozny. Katalog wystawy. Zamek Królewski w Warszawie, 30 kwietnia 2010–30 maja 2010. Warszawa, 29–45.*
- 2012a: Możliwości interpretacyjne znalezisk monet rzymskich z osad (na przykładzie osady kultury przeworskiej w Kaliszu-Piwonicach). *Numismatyczny zbornik* 26, 81–90.
- 2012b: Znaleziska monet rzymskich z osad kultury przeworskiej na Śląsku. In: *Garbaczewski, W. – Macyra, R. (eds.): Pieniądz i banki na Śląsku, Studia nad Dziejami Pieniądza i Bankowości w Polsce 2. Poznań, 69–84. RRC: Crawford, M. H. 1974: Roman Republican Coinage I–II. Cambridge.*
- Rudnicki, M. – Milek, S. – Ziąbka, L. – Kędziarski, A. 2009:* Mennica celtycka pod Kaliszem, *Wiadomości Numizmatyczne* 53, 103–145.
- Rudnicki, M. – Ziąbka, L. 2010:* Moneta celtycka z Kalisza-Piwonic a początki dziejów mennictwa na ziemiach polskich. In: *Suchodolski, S. – Zawadzki, M. (eds.): Od Kalisii do Kalisza. Skarby Doliny Prozny. Katalog wystawy. Zamek Królewski w Warszawie, 30 kwietnia 2010–30 maja 2010. Warszawa, 13–25.*
- Wielowiejski, J. 1980a:* Główny szlak bursztynowy w czasach cesarstwa rzymskiego. Wrocław.
- Wielowiejski, P. 1980b:* Monety znajdowane na terenie osad i cmentarzysk kultury Przeworskiej. Institute of Archaeology. University of Warsaw. Master's thesis (unpublished).
- Zaslona, M. 2009:* Znaleziska monet rzymskich w dorzeczu Prozny. Institute of Archaeology. University of Warsaw. Master's thesis (unpublished).
- Ziąbka, L. 2012:* Na straży bursztynowego szlaku. Mieszkańcy środkowego biegu Prozny w I w. p.n.e. *Starożytności* 3, 63–80.

Streszczenie

Arkadiusz Dymowski – Andrzej Romanowski, Znaleziska monet Republiki Rzymskiej ze skupiska osadniczego kultury przeworskiej w rejonie środkowej Prosny.

Od młodszego okresu przedrzymskiego w rejonie środkowej Prosny zlokalizowane było intensywne osadnictwo kultury przeworskiej, które utrzymało się na tym obszarze przez cały okres rzymski. Prawdopodobnie był to jeden z głównych ośrodków związku lugijskiego, zapewne czegoś na kształt konfederacji plemiennych, wzmiankowanego przez antycznych historyków. O atrakcyjności tego terenu decydowały rozmaite czynniki, między innymi żyzność miejscowych gleb i położenie umożliwiające kontrolowanie hipotetycznego odcinka ważnego szlaku handlowego, zwanego Szlakiem Bursztynowym, łączącego Południe z wybrzeżem Bałtyku.

Rejon środkowej Prosny, obejmujący obecne miasto Kalisz i tereny okoliczne w południowo-wschodniej Wielkopolsce, jawi się jako obszar o jednej z największych koncentracji znalezisk monet Republiki Rzymskiej na terytorium współczesnej Polski. Oprócz regionu środkowej Prosny takie koncentracje odnotowano na Kujawach w okolicach Inowrocławia, na Wyżynie Głubczyckiej na Górnym Śląsku i w zachodniej Małopolsce w okolicach Krakowa. Z Kalisza i okolic według stanu rejestracji na czerwiec 2015 r. znamy 12 denarów Republiki Rzymskiej datowanych na I i II w. uchwyconych w ramach 10 znalezisk. Jak dotąd nie odnotowano tam żadnej republikańskiej monety brązowej oraz żadnych srebrnych monet republikańskich nominału innego niż denar. W przypadku większości znalezisk monetom republikańskim towarzyszyły znacznie bardziej liczne monety rzymskie z okresu Cesarstwa, w przeważającej mierze denary z I–II w. po Chr.

W kilku przypadkach znaleziska denarów republikańskich z Kalisza i okolic bezsprzecznie pochodzą z terenu osad kultury przeworskiej. Potwierdza to regułę znaną dla całego obszaru Polski środkowej i południowej, gdzie większość tego typu monet odnotowanych w jakimkolwiek kontekście archeologicznym (również słabo doprecyzowanym) pochodzi z pewnością lub prawdopodobnie z terenu osad kultury przeworskiej. Biorąc pod uwagę obszar całej południowej i środkowej Polski możemy wskazać denary republikańskie przypuszczalnie odkryte w kontekście datowanym na ostatnią fazę (A3; od ok. 60 r. przed Chr. Do przełomu ery) okresu przedrzymskiego (m.in. Kalisz-Piwonice) oraz analogiczne denary odkryte w kontekście datowanym na wczesny okres rzymski (fazy B1–B2; od przełomu ery do ok. 160 r. po Chr.). Wart odnotowania jest fakt, że na dwóch, a może nawet na trzech osadach kultury przeworskiej w Kaliszu i okolicach (Kalisz-Piwonice, Jastrzębniki i Janków Drugi) odnotowano jednocześnie znaleziska celtyckich monet złotych i rzymskich denarów republikańskich.

W celu zweryfikowania i poszerzenia posiadanych danych na temat znalezisk monet republikańskich z Kalisza i okolic, w latach 2014–2015 na pięciu tamtejszych stanowiskach przeprowadzono weryfikacyjne badania powierzchniowe przy wykorzystaniu wykrywaczy metali. W wyniku tych badań archeologicznych nie pozyskano co prawda żadnych nowych monet republikańskich, uzyskano jednak inne materiały oraz informacje, które pozwoliły zweryfikować i uszczegółwić zebraną wcześniej wiedzę na temat osadnictwa kultury przeworskiej w rejonie środkowej Prosny.

THE INFLUX OF THE ROMAN COINS IN WISŁOKA VALLEY (POLAND)

Szymon JELLONEK

Abstract – The influx of the Roman coins in Wisłoka valley (Poland).

Wisłoka river located in South of Poland is a tributary of Vistula river. The Roman coins were discovered in at least 17 different places in the valley of this river. The oldest identified coin is a denarius of Pinarius Natta struck in 155 BC discovered in Mielec. The last coin is a light solid of Heraclius/Heraclius Constantinus from 7th century found in Żółków. The set of coins fits the general picture of the coin finds to the north of Carpathian Mountains. However there are two groups of unique coins. On the one hand there are three denarii of Julio-Claudians (Jasło, Biecz, Gorlice). On the other hand from alleged hoard of Gorlice-Glinik Mariampolski there are four known coins struck in Bosporan Kingdom, Olbia, Knossos and Korykos. The remaining coins correspond with the pattern of Roman coins' influx in Poland. This assumption is supported by the significant number of late 2nd century denarii. There are only two examples of 3rd century antoninians, next there are several coins from 4th and 5th centuries. The set is complemented by one Justinian's bronze coin from 6th and one light solid of Heraclius/Heraclius Constantinus from 7th century.

 Roman Coins, Southern Poland, Coin Finds

Wisłoka is a right tributary of Vistula river, with the length of 164 km is the connection between the Carpathian mountains and Lesser Poland. Two major tributary of Wisłoka are Ropa (78 km) and Jasiołka (76 km). The area of Wisłoka is surrounded by the basin of Dunajec in the West and the tributary of San, Wisłok river in the East. The fount of Wisłoka is located in Low Beskids and the estuary in Vistula river nearby Ostrówek village. This paper is an attempt of analysis of the inflow of the Roman coins in a valley of Wisłoka.

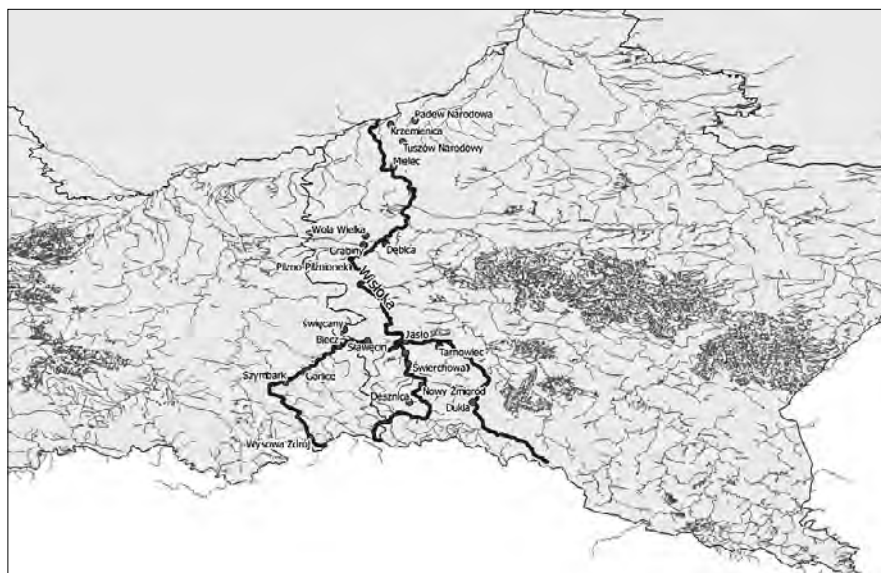

Fig. 1. The map of Roman coin finds in Wisłoka basin

The set of Roman coins found in the valley of Wisłoka is represented by 60 examples. Among them only two were found during archaeological excavations *denarius subaeratus* from Krzemienica (Kunisz 1985, 106; TIR 2002, 123) and Republican denarius from Mielec (TIR 2002, 149). The rest were discovered without any archaeological context. Therefore it is hard to determine the purpose of these coins in this area. However the presence of Przeworsk culture is undisputed here, so the connection between this culture and the Roman coins seems plausible. Some researches on the coins of Wisłoka valley have already been conducted. The Roman coins found in Polish Carpathians were considered by Andrzej Kunisz (1966). The early imperial denarii of Tiberius and Caligula were analyzed by Arkadiusz Dymowski (2013a). The coins of neighboring area of San and Wisłok were put under consideration by Lesław Morawiecki (1999). However the area of Wisłoka valley has never been examined, that is why the author decided to make an attempt.

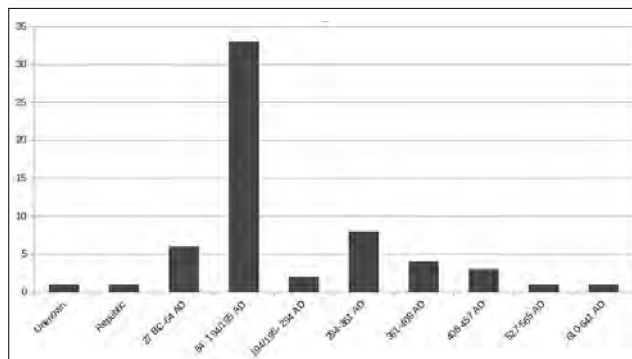

Fig. 2. Chronological Inflow of Roman coins to Wisłoka valley.

The oldest Roman coin that was discovered in the basin of Wisłoka is a denarius struck by Pinarius Natta in 155 BC in Rome (Czopek 1999, 176; Morawiecki 1999, 77–84; TIR 2002, 149). The youngest coin is a Byzantine solidus of Heraclius/Heraclius Constantinus struck between 610–641 AD (Woloszyn 2008, 212). Therefore the period that is taken under consideration lasts more than eight hundred years (from Republic till Byzantine Empire) and it is represented only by 56 coins that are not (without two exceptions) discovered during professional researches. The finds could be accidental, so the conclusions are burdened with the possibility of errors. However some observations that the author is going to present, seem to be accurate on this level.

As it was mentioned before, the oldest coins was struck in 2nd century BC, and it is followed by 3 denarii struck under Tiberius and Caligula (Dymowski 2013a, 273–284). A significant find is a *denarius subaeratus* of Domitianius found during excavation in Krzemienica settlement (Czopek 1999, 178; Morawiecki 1999, 78–80; TIR 2002, 123). 24 denarii struck between mid 1st century and the end of 2nd century are the largest group, which fits the structure of the Roman coins found in Poland (Dymowski 2013b, 93–143). The denarii are followed by rarer imperial bronze coins (3 asses of Titus (TIR 2002, 78), Trajan and Antoninus Pius and 1 sestertius of Commodus (TIR 2002, 13). On the one hand the decrease of 3rd century coins shall be noticed, because only two antoninians were discovered (Biecz: TIR 2002, 13; Tarnowiec: TIR 2002, 320). On the other hand the increase of late 3rd and 4th centuries coins is striking. The follises of Diocletianus, Maximianus and 6 of Constantinus I were discovered. The inflow of bronze coins lasted up to circa 460 AD. The 6th century is represented by bronze coin of Justinianus I. The are two golden solidi of Marcianus from 5th century and Heraclius/Heraclius Constantinus from 7th century. The set of coins is complemented by undefined aureus from Wola Wielka that remains lost (Kunisz 1985, 251).

Most of the coins were struck under 2nd century emperors: Trajan (8), Hadrian (6), Antoninus Pius (7), Marcus Aurelius (5) and one sestertius of Commodus. The coins of these 5 emperors constitute almost half of the set.

The difference between the oldest (denarius of Pinarius Natta) and the youngest coin (solidus of Heraclius / Heraclius Constantinus) is about 800 years. If we leave out the Republican coin, more than 60% of the coins were struck between 1st and 2nd centuries. Only less than 40% were produced from 3rd to 7th centuries. The accumulation process is based on the date of production, because as most of these coins are the stray finds what makes the moment of bury the coin to the ground impossible to determine.

The decrease of the 3rd century coins is significant. Actually they were found in two places: antoninian of Philip the Arab was discovered in Biecz and the set of antoninian of Aurelianus and 2 follises Diocletianus and Maximianus was found in Tarnowiec.

Almost 50% of coins are denarii. The follises struck between 294–337 AD are on the second place. The third group are the various bronze coins. The value of two solidi of Marcianus and Heraclius was totally different, because the example of Marcianus were struck in mid-5th century AD and this one of Heraclius is almost 200 years younger.

Although chronologically the oldest coin is the Republican denarius of Pinarius Natta, it is important to highlight that also two Greek issues were discovered in the area of Wisłoka Basin. One drachm of Alexander the Great was found in Jasło (*Wielowiejski 1960, 207; Mielczarek 1989, 141*), while the other posthumous issue was received in Mrukowa (*Mielczarek 1989, 144*). Since the fact that these coins of Alexander are deprived of archaeological context it is impossible to detect their chronological influx. In contrary the denarius of Pinarius Natta was discovered in Mielec (site no. 16) during archaeological excavation of the objects in settlement. The context containing it was dated for B2/C1 stage of the late 2nd century (*Morawiecki 1999, 79*). This coin was in use more than 300 years, before it was finally buried. The archaeological context belongs to Przeworsk culture. There is no need to looking far for the analogy. Two places where the Republican coins were discovered are located less than 30 km far away from Mielec. In the settlement in Otałęż 4 Republican denarii were found and they are dated in the same way (*Morawiecki 1999, 78*). The coin of the same issuer like in Mielec was discovered along with 147 other Republican and Augustan denarii in Połaniec (*Kunisz 1969a, 44*). The aggregation of the republican coins in this area is obvious. Furthermore the hoard of Połaniec could be the contribution granted for German elite (*Kolendo 1986, 161–165*) or war spoils plundered during the war with Marbodius (*Bursche 1995, 88–89*). Therefore the denarius from Mielec could be related somehow with these events. On the other side of Carpathian Mountains the hoard of Republican coins was discovered in Presov, containing 175 denarii from mid 2nd century BC till Hadrian (*Kolníková 1970, 28–83*).

The unusual finds on the territory of Poland are the denarii of Julio-Claudians that were struck before the reform of Nero in 64 (*Dymowski 2015, 13*). Three of four coins of Tiberius and Caligula were discovered in the basin of Wisłoka and Ropa rivers (another one in Zielona Łąka in Great Poland). The fact that these three coins were located in the narrow area is significant. There are two interpretations of the phenomena suggested by A. Dymowski. On the one hand they could be the ingredients of some kind of hoard. Probably they were supplements of a hoard that mainly contained the later 1st–2nd centuries denarii (*Dymowski 2013a, 278*). Less possible that they were the part of the hoard of republican and early imperial hoard (*Dymowski 2013a, 279*). In such situation they could be related to the mentioned finds of Republican coins from Mielec, Otałęż and Połaniec. On the other hand the Quadi state of Vannius could be involved in the fact that these coins were buried in the basin of Wisłoka. Vannius was a client king of Roman Empire, and his state was destroyed by neighboring tribes (mostly by hordes of Lugians) in the middle of 1st century AD (*Tacitus, XII, 29*). Therefore the denarii of Tiberius and Caligula fit here well. They could be the prey of the conquerors or the gift for the allies of Vannius (the other options seems less satisfying). However the lack of early imperial denarii discovered in the present area of *regnum Vanniorum* is puzzling. Furthermore such coins were discovered in the territory of Dacia (*Moisil – Depeyrot 2003, 176–186*), which can indicate on the contacts between communities inhabiting Wisłoka basin and the Dacians, which is by the way confirmed by archaeological evidences (*Madyda-Legutko 2004, 72–81; Florkiewicz 2006; Dymowski 2015, 20*). The example of the mentioned Republican coins, discovered in much later context that they were struck warn us that the direct solution is not always the accurate one.

Furthermore, another unique group consists of four coins discovered in Gorlice–Glinik Mariampolski, which could be also related to Julio-Claudian denarii. The finds were described as Bosporan and Olbian issues which supposed to be the remnants of hoard containing 200 coins (*Skowronek 1973, 154–155; Kubiak 1978, 195*). All of these bronze coins were believed to be strike from the turn of 1st century AD until the reign of Bosporon King Rhescuporis (68–93 AD). However recent researches prove that two of these coins were struck in Knossos and Korykos (*Madyda-Legutko 1996, 47*). These coins remains as the only Bosporan and provincial issues known from Wisłoka basin. The South-eastern direction of influx of the coins seems obvious (*Bodzek – Madyda-Legutko 2013, 71; Bodzek – Jellonek – Zajac 2019*).

Among prevailing group of 1st–2nd centuries denarii there is one example of *denarius subaeratus* struck under Domitianus (*Podgórska-Czopek 1997*, 153–164). This coin was discovered in the settlement of Krzemienica (site no. 2) identified with Przeworsk culture. The context, once again belonged to B2/C1 period. Furthermore this coin bore the traces of misstriking (*Morawiecki 1999*, 178). Such coins were discovered in other settlements during archaeological excavations. The most abundant representation was found in Jakuszowice (26) (*Bursche 1996*, 31–39). Fourteen *denarii subaerati* were found in Gródek nad Bugiem (*Bursche 2008*, 398–402). Single examples were discovered in Mysławczyce (*Bodzek – Dobrzańska 2014*, 306–307) Pełczyska (*Bursche 1999b*, 131–132) Izdebno (*Górna 1978*, 54; *Bursche 1999a*, 206), Brodno (*Romanowski 2004*, 12) and Grodzisko Dolne. In the last case the coin was also one of Domitianus, which was discovered in a bit later layer dated to the end of 2nd and beginning of 3rd centuries (*Morawiecki 1999*, 77–78, 85). Therefore we can say that *denarii subaerati* were used at the settlements of Przeworsk and other cultures in Barbaricum. Although they are barely found in hoards, the one discovered in Wojków (located less than 20 km from Krzemienica) contained *denarius subaeratus* of Vespasianus (*Czopek 1999*, 176). Is this just a coincidence or they are related somehow, it is impossible to say.

The strongest influx of Roman coins in Poland contains the denarii struck between the reform of Nero in 64 AD and the decrease of silver content in denarii conducted by Septimius Severus circa 194/195 AD (*Dymowski 2013b*, 94). This situation is well illustrated by the coins of Wisłoka valley. There are no denarii of Nero, but there are those of Vespasian and Titus discovered in Jasło, among with an as of Titus. As it was mentioned the most of the coins from Wisłoka basin are those of Trajan (8), six of Hadrian, seven of Antoninus Pius, 3 of M. Aurelius. There is one sestertius of Commodus, and no coins of Septimius Severus. One of the denarii discovered in Pilzno-Pilźnionek was found with a fragment of amber, what is puzzling (*Kunisz 1969b*, 150). Nuggets of an amber was discovered in two hoards containing Roman coins located in the area inhabited by Przeworsk culture (Bógpomóż and Opatowice: *Wielowiejski 1998*, 407–408). The amber played an important role during the Roman period in the trade exchange between Romans and barbarians. This fossil resin was extremely precious, therefore the Przeworsk communities treated it in the same way as Roman coins and add them to hoards (*Wielowiejski 1998*, 413). However there were some other occasions where Roman denarii were used with amber. The West Balts occasionally produced the amulets from them (*Bursche 2008*, 400). In Weklice in grave no.141 two Roman denarii were discovered with amber bead (*Bursche – Okulicz-Kozaryn 1999*, 145–146). Unfortunately there are no specific details about the find of Pilzno-Pilźnionek, hence we cannot determine its true character. Furthermore the main trail of so called Amber route was located to the West from Wisłoka basin (*Kunisz 1966*, 114). However the influence of Eastern Transcarpathian route is well documented in the earlier period by the relations with the Geto-Dacians in the area of Wisłok and San (*Morawiecki 1999*, 80–81). So this find can be connected with this trade route.

The significant decrease of founds concerned the coins of 3rd century coins. Only two antoninians were discovered, one of Philip the Arab in Biecz (*TIR 2002*, 14) and the other of Aurelianus in Tarnowiec (*TIR 2002*, 320). One more antoninianus of Philip was found in Pustków, but it was recognize as a modern forgery (*Dymowski 2011*, 232). The coin of Aurelianus was discovered along with two later follisses of Diocletianus and Maximianus. Therefore it seems clear that it came with next inflow of 4th century follisses and bronze coins. This set is similar to set of Liptovsky Hradok on the other side of Carpathian mountains where a sestertius of Elegabalus, an antoninian of Aurelianus were discovered among the follisses and the bronze coins of 4th century (*TIR 2002*, 410). Two coins of Aurelianus and Contantius II were found in Nitra (*TIR 2002*, 416).

The next group contains coins of Constantinus I and Constantinus II/Constantius II. Four follisses were found in Padew Narodowa (*TIR 2002*, 237). These follisses were struck under Constantinus I in Treveri. They were discovered during the construction of the railway tracks in Little Poland in 19th century (*Piotrowicz 1937*, 103). Although the authenticity of this discovery has been questioned lately, the follisses struck in Treveri under Constantinus I found in neighboring areas (e.g. Horyniec Zdrój; *TIR 2002*, 244; Sędziszów Małopolski: *TIR 2002*, 294). The numerous coins of Constantine dynasty struck in Treveri were discovered in the North Western Poland (*Ciolek 2003*, 32–33). The inflow from West (Rhineland) seems indisputable. Furthermore, the political situation in the beginning 4th century supports this direction. The region of lower Danube maintained unstable till the late 320s and ultimate victory of Constantine I over Licinius. Therefore the exchange route between Przeworsk culture and Rhineland was much more safe (*Bursche 1996*, 129–131). Two follisses found in Świącany were produced in the same time,

however the mint remains unknown. One bronze coin of Constantinus I was found in Dukla, but there are no specific details about this one (*TIR 2002*, 52). Another bronze coin of Constantinus II/ Constantius II was discovered in Biecz (*TIR 2002*, 15). The last coin was discovered together with a denarius of Marcus Aurelius, which seems puzzling, however there are a few analogies, where similar sets were discovered. In Klecza Dolna denarii of Marcus Aurelius and Commodus were in set with follis of Constantine I (*TIR 2002*, 90). In located on the left bank of Wisłok river, Krosno denarii of Faustina and Crispina were complemented by follis of Constantine I (*TIR 2002*, 121). Furthermore, in mentioned Krosno the hoard of more than 100 coins was discovered. Only five follises of Constantine I are preserved. More examples of Constantine dynasty coins from Wisłok and San basin were found. Therefore concentration of the 4th century coins there shall be noticed (*Bodzek 2009*, 167).

The bronze coins of late 4th century are represented by four examples. Two aes issued by Valens or Valentinian I were discovered in Święcany (*Bodzek 2009*, 165). The centenionalis coins of Gratianus and Arcadius were found in Grabiny along with a denarius of Hadrianus (*TIR 2002*, 60). The first one was struck in Treveri, while the other in Aquilea. The western origins of these coins imply on a kind of extension of an earlier stream connected with the Constantine dynasty (*Bodzek 2009*, 167). Furthermore the coexistence of denarii with late 4th century coins also occurred in a few discoveries (eg. Sanok hoard contained the denarii of 2nd century and coins of Traian Decius, Maximianus, Licinius II and Valentinian I (*TIR 2002*, 293). The presence of the 4th century Roman in the area of Wisłoka basin is related to the activity of *foederati*, the barbaric troops that were paid by the imperial government for their service. The annual donations were called *annona foederaticae* (*Bursche 1996*, 118–119). Most likely the mentioned coins are the remnants of them.

There are three coins of mid 5th century, which inflowed with the next wave. Two AE coins of Honorius and Valentinianus III were both discovered in Biecz, but in separate locations (*TIR 2002*, 14). However they could reached the Wisłoka basin together in the 1st half of 5th century (*Bodzek 2009*, 166). The unique in the area of Southern Poland, golden solidus of Marcian (struck between 450–457) discovered in Sławęcín (*Kunisz 1966*, 116). Unlike the coins from Biecz that can be attributed to the activity of Huns, the solidus of Marcian was struck after the collapse of their state. However good state of preservation and slight traces of use of the coin indicate on its short-life. Therefore the solidus of Marcian could be transferred to this area in early 460 through Transcarpathian routes and it was concluding this horizon (*Bodzek 2009*, 177–178).

After the break of over 80 years the next coin that was struck and transferred to the area of Wisłoka basin is a bronze coin of Justinianus I struck between 527–563 from Dukla (*Kunisz 1985*, 59). After 460 AD the stream of coins is diminished and the Byzantine coins flowed with the later phase. In the region of south-eastern Poland the bronze coins of Justinianus are dominated by the earlier coins (*Woloszyn 2008*, 204). The last one is a golden solidus of Heraklius/Heraclius Constantinus struck between 610–647 from Żółków (*Kunisz 1985*, 259). The light weight solidus of Heraclius shall be connected with the stream of Byzantine coins that affected the basin of Danube in due to activity of Avars who were obtained with the Byzantine subsidies (*Woloszyn 2008*, 197–198). This could be an evidence of Avar-Slavic contacts.

To sum up the inflow of the Roman Coins to the Wisłoka valley. The set of 60 coins is not enough representative to set up the ultimate conclusions. The new discoveries can totally confused the current assumptions. However some approach shall be made. First of all the presence of the Roman coins in Wisłoka valley is not as long as it indicating the dates of coins production. The Republican denarius was discovered in a layer dated for the second half of 2nd century, so about three hundred years after the coin was struck. Still the chronology of influx is long, and all the streams that reached Poland are represented by the finds in Wisłoka valley. The set fits well the situation in of Little Poland. However the presence of extremely rare in Barbaricum denarii of Tiberius and Caligula is puzzling. Without an archaeological context it is hard to determine the direction from where the coins came to Wisłoka valley. Therefore all three possibilities are probable. Some coins like the mentioned Julio-Claudian denarii and the late 5th–6th centuries coins could come through the Carpathian passes. The contacts of the tribes inhabiting the Wisłoka basin with the Danube area is are proved by the archaeological evidences. The the prevailing denarii of 2nd half of 1st and 2nd centuries complemented by bronze coins and denarii subaerati fit the general picture of the inflow of Roman coin to the Southern Poland. The AE coins of 4th century could flow from the West, (Rhineland). The concentration of them in the area of Wisłoka, Wisłok and San is significant and indicates on communities inhabiting tributaries of these three rivers can be read as one group. The eastern origin of Bosporan and Provincial coins discovered in Gorlice-Glinik Mariampolski seems

plausible. Due to the fact, that the influx from every direction cannot be denied at this level, Valley of Wisłoka shall be perceived as the concourse of traderoutes. The proper solution requires to look forward to hear about the new discoveries that can clarify the picture of influx of Roman coins in Wisłoka river.

Bibliography

- Bodzek, J. 2009:* Remarks on the Inflow of Roman Coins into Southern Poland in the Second Half of 4th and in the 5th Centuries A.D. In: Wołoszyn, M. (ed.): Byzantine Coins in Central Europe between the 5th and 10th Century. Moravia Magna. Seria Polona 3, 155–204.
- Bodzek, J. – Dobrzańska, H. 2014:* Starożytny monety rzymskie znalezione w Mysławczycach. In: Madyda-Legutko, R. – Rosińska-Nowak, J. (eds.): Honoratissimus assensus genus est armis laudare. Studia dedykowane Profesorowi Piotrowi Kaczanowskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin. Kraków, 303–315.
- Bodzek, J. – Jellonek, S. – Zajac, B. 2019:* Roman Provincial Coins Found in Lesser Poland: An Overview. forthcoming.
- Bodzek, J. – Madyda-Legutko, R. 2013:* Новая находка боспорской монеты в польше. In: Древнее причерноморье. Выпуск 10, 69–72.
- Bursche, A. 1995:* Czy skarb z Połańca był łupem z bitwy w Lesie Teutoburskim? In: Bursche, A. – Mielczarek, M. – Nowakowski, W. (eds.): Nunc de Svebis dicendum est. Studia archaeologica et historica Georgii Kolendo ab amici et discipulis dicata. Studia dedykowane profesorowi Jerzemu Kolendo w 60-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej. Warszawa, 85–91.
- 1996: Later Roman- Barbarian Contacts in Central Europe Numismatic Evidence. Berlin.
- 1999a: Subaerat Lucylli z osady w Izdebnie. Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I. Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum, Polska. Supplement 1. Warszawa, 206.
- 1999b: Znane i nieznanne znaleziska denarów. Wiadomości Numizmatyczne 43, 115–145.
- 2008: Function of Roman coins in Barbaricum of Later Antiquity. An anthropological essay. In: Roman Coins outside the Empire. Moneta 82. Wetteren, 395–416.
- Bursche, A. – Okulicz-Kozaryn, J. 1999:* Groby z monetami rzymskimi na cmentarzy kultury wielbarskiej w Weklicach koło Elbląga. In: Studia z archeologii okresy przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin. Warszawa, 141–163.
- Ciolek, R. 2003:* Die Römischen Münzfunde in Pommern. Wiadomości Numizmatyczne 47, 25–39.
- Czopek, S. 1999:* Pradzieje Polski południowo-wschodniej. Rzeszów.
- Dymowski, A. 2011:* Znaleziska monet rzymskich z terenu Polski rejestrowane w pierwszych latach XXI wieku. Aspekty Źródłoznawcze. Zielona Góra.
- 2013a: Roman Denarii of Tiberius and Caligula Discovered in the Drainage Basin of the Wisłoka River in Southern Poland. Acta Archeologica Carpathica 48, 273–284.
- 2013b: Chronologia napływu denarów rzymskich z I–III wieku na ziemię Polski w świetle analizy nowego materiału ze znalezisk drobnych. Wiadomości Numizmatyczne 57, 93–149.
- 2015: Early Imperial Roman Denarii Found In Central Europe, north of the Sudetes and the Carpathian Mountains. Wiadomości Numizmatyczne 59, 11–33.
- Florkiewicz, I. 2006:* Elementy dackie w kulturze przeworskiej we wczesnym okresie wpływów rzymskich. Analecta Archaeologica Ressoviensia 1, 195–237.
- Kolendo, J. 1986:* O skarbie monet rzymskich z Połańca. Biuletyn Numizmatyczny 9–12 (221–224), 161–165.
- Kolníková, E. 1970:* Hromadný nález římských mincí z Prešova. Slovenská Numizmatika 1, 28–83.
- Kubiak, S. 1978:* Znaleziska monet greckich z obszaru Polski. Wiadomości Numizmatyczne 22, 191–217.
- Kunisz, A. 1966:* Problem pieniądza w Karpatach polskich. Acta Archaeologica Carpathica 8, 111–121.
- 1969a: Połaniec, pow. Staszów. Skarb rzymskich denarów z czasów republiki I Augusta (notatka wstępna). Wiadomości Numizmatyczne 13, 44.
- 1969b: Chronologia napływu pieniądza rzymskiego na ziemię Małopolski, Wrocław – Kraków – Warszawa.
- 1985: Znaleziska monet rzymskich z Małopolski. Kraków.

- Madyda-Legutko, R. 1996:* Zróżnicowanie kulturowe polskiej strefy beskidzkiej w okresie lateńskim i rzymskim, Kraków.
- 2004: Polskie Karpaty w okresie późnolateńskim i okresie wpływów rzymskich. Uwagi dotyczące zróżnicowania kulturowego. In: Gancarski, J. (ed.): Okres lateński i rzymski w Karpatach polskich. Materiały z konferencji. Krosno, 71–90.
- Mielczarek, M. 1989:* Ancient Greek Coins Found in Central, Eastern and Northern Europe. Ossolineum.
- Morawiecki, L. 1999:* Napływ i obieg denarów rzymskich w dorzeczu Wisłoka i Sanu. In: Czopek, S. – Kokowski, A. (eds.): Na granicach antycznego świata. Sytuacja kulturowa w południowo-wschodniej Polsce i regionach sąsiednich w młodszych okresach przedrzymskim i rzymskim. Materiały z konferencji – Rzeszów 20–21 XI 1997. Rzeszów, 75–89.
- Piotrowicz, L. 1937:* Znaleziska monet greckich i rzymskich w przy budowie kolei małopolskich. Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne 18, 95–109.
- Podgórska-Czopek, J. 1997:* Materiały kultury przeworskiej ze stanowiska 2 w Krzemienicy, woj. Rzeszowskie. In: Ilkjaer, J. – Kokowski, A. (eds.): 20 lat archeologii w Masłomęczu 1. Lublin, 153–164.
- Skowronek, S. 1973:* Glinik Marimapoński, pow. Gorlice. Skarb monet bosporańskich i olbijskich. Wiadomości Numizmatyczne 17, 154–155.
- Tacitus: Annales. Cornelii Tacitii Annalium ab excessu divi Augusti Libri. Ed. C. D. Fisher. Oxford 1956.*
- TIR 2002:* Kaczanowski, P. – Margos, U. (eds.): Tabula Imperii Romani. M 34-Kraków. Kraków.
- Wielowiejski, P. 1998:* Skarby i pojedyncze znaleziska monet rzymskich z bursztynem w kulturze przeworskiej. Światowit 41, 407–413.
- Woloszyn, M. 2008:* Byzantine coins from the 6th and the 7th c. from Poland and their East-Central European context. Ways and phases, contexts and functions. In: Bursche, A. – Ciolek, R. – Wolters, R. (eds.): Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3–6 September 2005. Collection Moneta 82. Wetteren – Warsaw, 195–224.

Streszczenie

Szymon Jellonek, Napływ monet rzymskich do doliny Wisłoki.

Wisłoka jest lewym dopływem Wisły, położonym w Południowej Polsce. Dotąd odkryto rzymskie monety pochodzące z 17 miejsc zlokalizowanych w dolinie Wisłoki (łącznie 60 monet). Najstarszą monetą jest denar Pinariusza Natty wybity w 155 r. przed Chr. a znaleziony w Mielcu (st.16) Z kolei najmłodszą jest lekki solid Herakliusza/ Herakliusza Konstantyna z Żółkowa. Pośród monet, które generalnie pasują do modelu napływu rzymskich monet na północ od Karpat, wyróżniają się dwie wyjątkowe grupy. Pierwsza stanowią trzy denary dynastii julijsko-klaudyjskiej z Jasła, Gorlic oraz Biecza. Drugą cztery prowincjonalno-rzymskie monety domniemanego skarbu z Gorlice-Glinik Mariampolskiego pochodzące z Królestwa Bosporańskiego, Olbii, Knossos oraz Korykos. Pozostałe monety odpowiadają generalnemu wzorcowi napływu monet rzymskich do południowej Polski, o czym świadczy najliczniejsza grupa denarów z II w. Antoniniany odkryto zaledwie dwa, natomiast znaczącą grupę stanowią monety dynastii konstantyńskiej. Późniejsze znaleziska to pojedyncze monety ciągnące się aż do VII w.

Najprostszą drogą przez którą monety rzymskie mogły dostawać się nad Wisłokę jest szlak przez Karpaty, niewykluczone że właśnie tą drogą przybyły denary Tybierusza i Kaliguli oraz najpóźniejsze monety. Z zachodu najprawdopodobniej przybyły monety dynastii konstantyńskiej. Najliczniejsze denary z II w. najprawdopodobniej w ramach redystrybucji wewnątrz kultury przeworskiej. Niewykluczone, że pozostałe monety (szczególnie prowincjonalno- rzymskie) dostały się na omawiany obszar ze południowego wschodu.

SBÍRKA ČESKÝCH RANĚ STŘEDOVĚKÝCH MINCÍ ZÁPADOČESKÉHO MUZEA V PLZNI

DÍL II. ČESKÉ A MORAVSKÉ DENÁRY Z DRUHÉ POLOVINY 11. A POČÁTKU 12. STOLETÍ

Jiří LUKAS – Miroslav HUS

Abstract – Collection of the early medieval Bohemian coins preserved in the Museum of West Bohemia in Pilsen. Part II. Bohemian and Moravian deniers of the second half of the 11th century and the beginning of the 12th century.

List and description of 180 Bohemian and Moravian deniers dating to the period between the monetary reform of Břetislav I (1050) and the beginning of the 12th century follows the previous list and description of deniers of large flan struck since the end of the 10th century to the first half of the 11th century from the collection of the Museum of West Bohemia in Pilsen published in the Numismatický sborník in 2016.

 Bohemia, Moravia, Early Medieval Period, denier, Museum of West Bohemia in Pilsen

Soupis a popis 180 denárových ražeb ze sbírek Západočeského muzea (dále jen ZČM) v Plzni navazuje na již dříve zveřejněný soupis (Lukas – Hus 2016). V této části je zveřejněno 133 českých ražeb z období od mincovní reformy Břetislava I. okolo roku 1050 do konce vlády knížete Břetislava II (1092–1100) a 47 denárových ražeb moravských úředních knížat na Olomoucku, Brněnsku a Znojemsku od poloviny 11. do počátku 12. století.

Složení popisovaného souboru denárů

V rámci tzv. starého stavu muzea (tzv. staré sbírky)¹ je ve zde prezentovaném souboru vedeno celkem 52 položek: inv. č. N 40–68,² N 1.765–1.767, N 6.784–6.788 (všechna bez přírůstkových čísel), N 21.955, N 21.979, N 21.982–21.989, N 22.563, N 22.564, N 37.071, N 37.072 a N 39.591. Ani u jednoho z denárů tzv. starého stavu muzea není na katalogizačních kartách v rámci popisovaného souboru uveden původ, nebo doba a způsob získání mince do sbírek ZČM v Plzni.

Převážná část souboru zde popisovaných mincí (117 kusů mincí) pochází z původně soukromých sbírek. Početně nejrozsáhleji (59 ks; inv. č. J 53–109, J 353 a J 357) jsou zde zastoupeny denáry ze sbírky JUDr. Josefa Ječného (1885–1934), převedené po jeho smrti do sbírkového fondu muzea (Lukas – Hus 2016, 5). Českou část souboru z Ječného sbírky tvoří 30 denárů, moravskou část 29 denárů. U části z nich (15 ks) známe navíc jejich původ, tj. místa a okolnosti jejich nálezů. Jen o něco méně početný je soubor denárů (49 ks, inv. č. N 35.036, N 35.038, N 35.051–35.094, N 35.098, N, 35.134 a N 35.135), pocházející ze sbírky Vladimíra Kesla (*1902) – tato kolekce se ZČM fyzicky dostala v roce 1964 a v rámci restitučního řízení byla zakoupena v roce 1996 (Lukas – Hus 2016, 5). V rámci Keslovy sbírky je možno u 21 kusů mincí postihnout okolnosti a místa jejich nálezů. Další soubor reprezentují mince pochá-

1 Mince byly zařazeny do starého stavu muzea v roce 1971 a katalogizovány následně v letech 1978–1980

2 U inv. č. N 69 je zachována karta (bez přírůstkového čísla) s popisem denáru Břetislava II. (1092–1100) Cach (1972) č. 389 („Denár Břetislava II., typu Fiala 1167“) bez uvedení metrologických údajů. Mince sama však nebyla dohledána již při inventuře, prováděné v letech 1974–1978 a neexistuje ani její fotografie. Z tohoto důvodu nebyl její popis zařazen do katalogu.

zející z pozůstalosti JUDr. Františka Troppa (1860–1917) – jde celkem o osm mincí (inv. č. N 1.155, N 1.162–1.163, N 1.170, N 1.179, N 1.187–1.189). Jediným exemplářem (inv. č. N 11.349) je zde zastoupena sbírka prof. Josefa Gröschla z Plané u Mariánských Lázní (o obou podrobněji: *Lukas – Hus 2016*, 5). U žádné z mincí obou zmíněných sběratelů neznáme nálezové okolnosti.

Vedle soukromých sbírek, pochází část zde popisovaných mincí rovněž z darů a převodů. V roce 1921 daroval PhDr. Antonín Friedl (1890–1975), vedoucí archeologického výzkumu na hradišti ve Starém Plzenci muzeu jeden denár Břetislava I. (inv. č. N 24.975), v roce 1979 bylo do sbírek muzea převedeno pět denárů z Umělecko-průmyslového muzea v Plzni (inv. č. N 39.660, N 39.662, N 39.664, N 39.700–39.701) a v rámci sbírkotvorné aktivity muzea byly na aukcích České numismatické společnosti v letech 1976–1979 zakoupeny čtyři denáry (inv. č. N 20.001, N 39.249, N 39.481, N 39.554). Poslední ze zde popisovaných denárů byl nalezen v roce 1978 při archeologickém výzkumu ZČM v Přesticích (inv. č. N 39.408).

V popisovaném mincovním souboru ze sbírek ZČM v Plzni je v rámci českých ražeb zastoupeno celkem 133 denárů, poskytujících nám ucelenou představu o českém mincovnictví druhé poloviny 11 století. Třinácti kusy jsou ve dvou základních typech (*Cach 1972*, č. 322 a 324) zastoupeny denáry Břetislava I. (1035–1055), ražené po mincovní reformě okolo roku 1050 (kat. č. 156–168). Ve stejném počtu (č. 169–181) jsou ve sbírce zastoupeny rovněž oba základní typy (*Cach 1972*, č. 330 a 331) denárů Svytlahy II. (1055–1061). Nejpočetněji, celkem 83 kusy jsou v souboru zastoupeny všechny základní typy (*Cach 1972*, č. 345–348, 350–354)³ denárů Vratislava II. (1061–1092), ražené jak v období jeho knížecí vlády (kat. č. 182–246), tak i v období po jeho královské korunovaci v červnu 1085 (kat. č. 247–264). Nejmladšími českými ražbami v rámci plzeňského mincovního souboru jsou denáry Břetislava II. (1092–1100) v počtu 24 kusů (kat. č. 265–288), rovněž se zastoupením všech základních typů (*Cach 1972*, č. 388–390).

Mimořádně zajímavý je zde popisovaný soubor 47 denárů moravské provenience, založený z velké části na akvizici ZČM ze soukromé sbírky JUDr. Josefa Ječného v roce 1934. Ražby olomouckých úředních knížat jsou zastoupeny pěti kusy denárů Vratislava II. z let 1054–1061–1092 (kat. č. 289–293), mezi nimi i tzv. korunovačného denáru typu *Cach (1972) č. 344*, s vyobrazením panovníka sedícího s královskými insigniemi na trůnu s opisovou legendou: WRATIZLAV REX na lici straně a s postavou světce a opisovou legendou S WENCESLAS na straně rubní (č. 293).⁴ Dále šesti kusy denárů Oty I. Sličného (1061–1087; kat. č. 294–299) a mimořádně vzácným denárem typu *Cach (1972) č. 355*, společnou ražbou Vratislava II. s jeho nejstarším synem Boleslavem z let 1087–1091 (kat. č. 300).⁵ Mezi olomoucké ražby patří rovněž pět denárů knížete Svatopluka (1095–1107; kat. č. 301–305) a dva denáry Oty II. Černého, vládnoucího olomouckému údělu v letech 1107–1110 a následně v letech 1113–1125 (kat. č. 306–307). Mezi brněnské ražby lze zařadit denár typu *Cach (1972) č. 360* z období společné vlády Konráda I. a Oty I. z období let 1055–1061 (kat. č. 308) a soubor deseti kusů denárů z období samostatné vlády Konráda I. (1061–1092; kat. č. 309–318). Společnou brněnskou ražbu Břetislava II. a Vratislava II. z roku 1092 představuje trojice denárů typu *Cach (1972) č. 381* (kat. č. 319–321), pět denárů pak dokumentuje vládu českého knížete Břetislava II. nad brněnským údělem v letech 1092–1100 (kat. č. 322–326). Uceleným způsobem osmi kusů denárů je v souboru moravských ražeb ze sbírek ZČM v Plzni dokumentována vláda úředního knížete Lutolda na Znojemsku v letech 1092–1097 a následně v letech 1100–1112 (kat. č. 327–334). Mezi dosud nezařazené moravské ražby patří denár typu *Cach (1972) č. 507* z konce 11 století (kat. č. 335).⁶

3 Denáry *Cach (1972) č. 349* představují pouze vzácnou variantu denárů typu *Cach (1972) č. 348*, která není ve sbírkách ZČM v Plzni zastoupena.

4 Denáru a jeho ikonografii a opisovým legendám se velmi podrobně věnoval František Cach (*1939*). Přehled existujících exemplářů zveřejnili J. Videman a J. Paukert (*Videman – Paukert 2009*, 113–114, č. 50).

5 Ikonografii tohoto denáru známého dosud pouze ve dvou exemplářích se zabýval F. Cach (*1939*) a J. Videman a J. Paukert (*Videman – Paukert 2009*, 116, č. 52).

6 J. Videman a J. Paukert vyslovili názor, že denár tohoto typu je ražbou pražského biskupa Jaromíra – Gebharta (1067–1090) z mincovny v Podivíně z období po smrti olomouckého biskupa Jana I. v roce 1085, kdy došlo k dočasnému sloučení pražského a olomouckého biskupství (*Videman – Paukert 2009*, 146–148, č. 74).

Nálezy

Nejcennější část souboru českých a moravských denárů z období druhé poloviny 11. a ze samého počátku 12. století tvoří mince, které můžeme přiřadit k již odkrytým nálezovým celkům, nebo u nichž známe náleзовé okolnosti. Jedinečnost numismatické sbírky ZČM v Plzni je v zastoupení denárů, které nám výrazně doplňují naše dosavadní znalosti o již dříve nalezených depotech raně středověkých mincí. Jedním z nich je denár Břetislava I. (1035–1055) typu Cach (1972) č. 324, ražený po roce 1050 (kat. č. 165). Podle údajů na katalogizační kartě k inv. č. J 56 byl součástí sbírky Josefa Ječného a pochází z náleзовého souboru, odkrytého v červnu roku 1884 v centru obce **Želčany** (dnes Chválenice – Želčany, okr. Plzeň-město). V keramické nádobě bylo uloženo tři až čtyři kg mincí a deset stříbrných záušnic s esovitým zakončením (*Nálezy II/1*, 22, č. 1478; *Cach 1970*, 59, č. 55; *Smejtek – Lutovský – Miličák 2013*, 411). Část nálezů byla rozchváčena, ale soubor 2.116 kusů mincí o váze přesahující dva kg zakoupil ředitel numismatické sbírky Národního muzea v Praze Josef Smolík (1832–1915) a následně jej podrobně popsal na stránkách časopisu *Památky archeologické a místopisné* (*Smolík 1884*). Zachráněná část nálezů obsahovala 806 denárů českého knížete Oldřicha (1012–1034), 1.277 denárů Břetislava I. (1035–1055) velkého střížku, z toho jeden moravské provenience, ražený před rokem 1035 a 38 kusů bavorských a švábských denárů, z nichž nejmladšími jsou společně ražby císaře Konráda II. a krále Jindřicha III. z let 1027–1039 a denáry augsburského biskupa Eberharda I. z let 1032–1039.⁷ Znamená to, že k uložení mincovního souboru do země muselo dojít před nebo okolo roku 1050, tedy před mincovní reformou Břetislava I., spojenou se zaražením českých denárů malého střížku. K tomuto, dodnes nezpochybněnému závěru došel jak autor jeho popisu Josef Smolík, tak i další významný český numismatik přelomu 19. a 20. století, Eduard Fiala.⁸ A proč se věnujeme názorům obou předních českých numismatiků na dobu ukrytí želčanského pokladu tak podrobně? Je-li údaj na katalogizační kartě k denáru Cach (1972) č. 324 ze sbírek ZČM v Plzni pravdivý, pak by bylo nutno posunout dobu ukrytí depotu ze Želčan až za rok 1050. Jisté je, že údaj z katalogizační karty byl převzat z německy psaného lístkového katalogu sbírky J. Ječného, vytvořeného v roce 1934 předsedou plzeňského numismatického kroužku ing. Josefem Neubarthem (1884–1954).⁹ Na kartě č. 81 (obr. 1), je v rámci popisu zmíněné mince uveden odkaz na díla E. Fialy (1888; 1895) a tento popis plně odpovídá ve sbírkách muzea zachované minci, denáru Břetislava I. typu Cach (1972) č. 324, raženém po mincovní reformě, provedené v roce 1050 (obr. 2). Rukou J. Neubartha je zde rovněž uvedeno: „*Fundstätte: Seltshan bei Pilsen*“, tedy Želčany u Plzně. Okolností, hovořící v neprospěch tohoto údaje je však skutečnost, že na území Čech dosud nebyly odkryty nálezy raně středověkých mincí, obsahující vedle denárů velkého střížku i denáry malého střížku.¹⁰ Na tento fakt upozornil Pavel Radoměřský již v roce 1952 a jeho platnost trvá až do dnešních dnů. Důvodem, je podle uvedeného autora okolnost, že denáry velkého střížku byly v rámci provedené mincovní reformy staženy z oběhu (*Radoměřský 1952*, 54). Máme ostatně v rukou svědectví samotného majitele mince, Josefa Ječného, který ve svém soupisu nálezů mincí v jihozápadních Čechách, vydaném v roce 1921, přijímá názor E. Fialy, týkající se ukrytí náleзовého souboru z Želčan (*Ječný 1921*, 8) před rokem 1050. Toto svědectví je zároveň důkazem, že popisovaný denár Břetislava I. typu Cach (1972) č. 324, pocházející údajně ze želčanského nálezů, neměl J. Ječný v roce 1921 ve své sbírce.¹¹ Otázka nálezových okolností zmíněného denáru tedy zůstává otevřena, nelze však vyloučit, že mohlo jít o jednotlivě nalezenou „ztrátovou“ minci ve stejné lokalitě.¹²

7 V numismatické sbírce ZČM v Plzni je uloženo dalších, snad až 11 kusů denárů knížete Oldřicha (1012–1034) a Břetislava I. (1035–1055) velkého střížku z depotu odkrytého v roce 1884 v Želčanech (*Lukas – Hus 2016*, 8, č. 45, 72, 80, 81, 87, 94, 102, 132, 138, 139, 142).

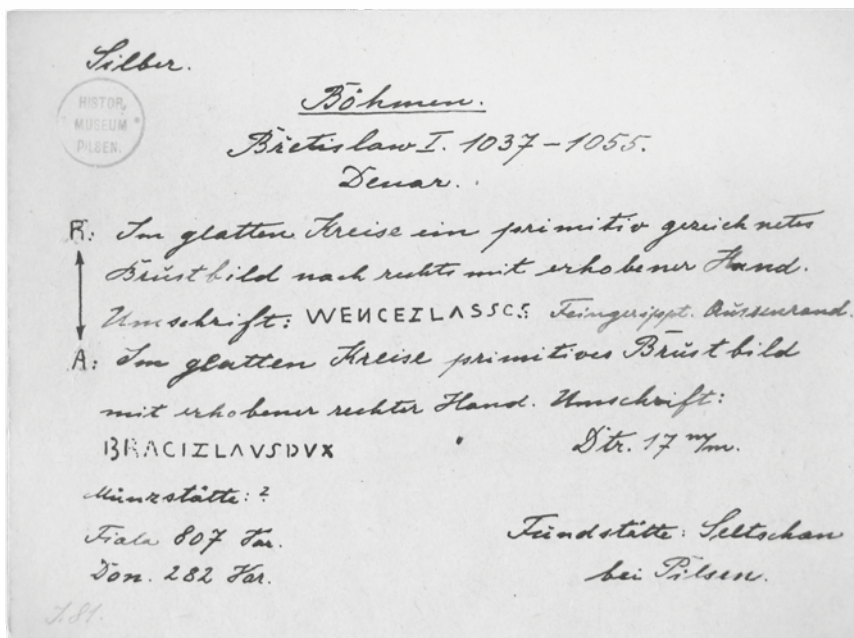
8 J. Smolík (1884, 486) uvádí: „*Shrnu-li pak to vše v jedno, mám pravdě podobně za to, že poklad želčanský zakopán byl na počátku druhé polovice doby, kdy Břetislav I. vévodil, tedy asi r. 1047–1049.*“ E. Fiala (1895, 171) uvádí: „*Nález ten nechoval ni jediného denáru Břetislava I. střížku užšího; byl tudíž v zemi vložen dříve, než Břetislavem I. mince ta v Čechách zavedena. Dle toho pak souditi lze, že zakopán byl asi okolo roku 1050.*“

9 ZČM v Plzni, odd. starších dějin, fond Staré evidenční soupisy, katalog Ječného sbírky.

10 Nálezové soubory mincí, ukryté okolo roku 1050 a obsahující pouze denáry Břetislava I. velkého střížku: Dětenice 1769 (*Cach 1970*, 51, č. 3), Hradec Králové 1931 (*Cach 1970*, 52, č. 9), Levý Hradec 1889 (*Cach 1970*, 54, č. 20), Praha – Kanálská zahrada 1894 (*Cach 1970*, 56, č. 36), Vraclav 1903 (*Cach 1970*, 58, č. 53), Želčany 1884 (*Cach 1970*, 59, č. 55). Nálezové soubory mincí, ukryté těsně po 1050 a obsahující pouze nejstarší typy denárů Břetislava I. malého střížku: Otruby 1852 (*Cach 1972*, 67, č. 252), Žehuň 2013 (dosud nepublikován).

11 Ve sbírce J. Ječného se podle Neubarthova katalogu navíc žádný další denár z nálezů Želčan 1884, s výjimkou zmiňovaného exempláře Cach (1972) č. 324 nenachází.

12 Příkladem může být nález dvojice „ztrátových“ mincí, denárů Břetislava I. malého střížku Cach (1972) č. 322 v blízkosti místa nálezů velkého souboru českých denárů z konce 10. století na katastru obce Chýšř (okr. Pardubice) v roce 2015, uloženého do země s jistotou těsně po roce 999 (*Lukas 2016*).

Obr. 1. Karta č. 81 ze soupisu sbírky Josefa Ječného z roku 1934.

Obr. 2. Denár Břetislava I. typu Cach (1972) č. 324 (č. 165) z nálezů Želčany 1884.

Součástí sbírky J. Ječného byl rovněž denár Spytihněva II. (1055–1061) Cach (1972) č. 330 (kat. č. 171), pocházející podle údajů na Neubarthově kartě č. 90 a následně na evidenční kartě muzea (inv. č. J 64) z málo známého nálezů z okolí Čáslavi, učiněném v roce 1916, nebo těsně před ním (*Nálezy II/1*, 23, č. 1487). Údaje o něm jsou jen velmi skromné. Kliment Čermák v *Muzejniku čáslavském* zmiňuje pouze: „... nález denárů Spytihněva II. (1055–1061) u Třebešic (?) ve skále aneb snad u Drobovic.“ (Čermák 1916, 18). Na Neubarthově kartě je uvedeno: „Fundstätte: Třebešic bei Tschaslau.“, což by mohlo případně ukazovat spíše na **Třebešice** (okr. Kutná Hora).¹³ V každém případě je exemplář denáru Cach (1972) č. 330 prvním, o němž můžeme s jistotou říci, že pochází z uvedeného nálezů a navíc dokazuje informaci K. Čermáka o zastoupení denárů Spytihněva II.

Mimořádným počtem 24 kusů jsou v numismatické sbírce ZČM v Plzni zastoupeny denáry z nálezů v **Nespekách** (okr. Benešov), odkrytém v roce 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; Cach 1972, 66, č. 243). Mincovní soubor obsahoval okolo čtyř tisíc denárů Vratislava II. (1061–1092) pěti typů, ražených před rokem 1085 (Cach 1972, č. 345–348 a 350). Nálezový celek zakoupil pražský starožitník a obchodník s mincemi Karel Chaura, který jej v roce 1936 popsal v jím vydávaném časopisu *Numismatické zprávy* (Chaura 1936). Z celkového počtu denárů, pocházejících z nespeckého nálezů a uložených ve sbírkách plzeňského muzea jich pět pochází ze sbírky Josefa Ječného (kat. č. 184–185, 206–207 a 227) a 19 ze sbírky Vladimíra Kesla (kat. č. 192–200, 202, 213–217 a 222–225). Z typů popsanych K. Chaurou zde chybí pouze denáry typu Cach (1972) č. 345, zastoupené v popsané části nálezů pouhými deseti kusy.

¹³ Obec Třebešice leží 4 km severozápadně od Čáslavi, obec Drobovice (okr. Kutná Hora) leží 3 km jihovýchodně od Čáslavi.

Všechny, ve sbírkách muzea uložené exempláře byly pravděpodobně zakoupeny v obchodě zmíněného K. Chaury na konci 30. či na počátku 40. let 20. století.

Jak již bylo zmíněno výše, daroval PhDr. Antonín Friedl, vedoucí archeologického výzkumu na hradišti ve **Starém Plzenci**, muzeu denár Břetislava I. Cach (1972) č. 322 (kat. č. 162). Jednotlivá „ztrátová“ mince byla nalezena 17. srpna 1921 při archeologickém výzkumu na západním svahu Hůrky, na tzv. prvním předhradí (Friedl 1921; Ječný 1921, 35, č. 131; 1926, 129, č. 7; *Nálezy II/1*, 23, č. 1483; Cach 1972, 76, č. 311; *Švancar* 1976, 83, č. 9).¹⁴

V dubnu roku 1923 byl na severním svahu temene vrchu **Plěšivec** nad říčkou Litavkou (k. ú. Hostomice, okr. Beroun) nalezen v keramické nádobce soubor přibližně 400 kusů denárů Spytihněva II. (1055–1061) a Vratislava II. (1061–1092) a jednoho kusu moravského denáru téhož panovníka (*Turnwald* 1926; *Chaura* 1938; *Nálezy II/1*, 24, č. 1494; Cach 1972, 68, č. 254).¹⁵ Ve sbírkách ZČM v Plzni jsou zastoupeny dvě mince z tohoto depotu. První, pocházející ze sbírky J. Ječného, je ražbou knížete Spytihněva II. typu Cach (1972) č. 331 (kat. č. 177), druhou je český denár Vratislava II. typu Cach (1972) č. 346 (kat. č. 201), pocházející ze sbírky V. Kesla.

Ze stejné soukromé numismatické sbírky je ve sbírkovém fondu plzeňského muzea zastoupen rovněž denár Vratislava II. z období jeho královské vlády (1085–1092) typu Cach (1972) č. 354 (kat. č. 261) z dosud v odborné literatuře nezachyceného mincovního nálezu.¹⁶ Na jeho evidenční kartě je o jeho původu uvedena poznámka: „nález Řepová č. 3“ bez bližších okolností. Lze se oprávněně domnívat, že se jedná o nález učiněný před rokem 1964 v Řepové ulici v **plzeňské čtvrti Bílá Hora** (městský obvod Plzeň 1). Území bylo původně součástí obce Bolevec, zmiňované v písemných pramenech poprvé k roku 1382 (*Borový* 1878, 198, č. 344). Ve středověku probíhala obcí cesta z Plzně na sever, přes Zruč, Němčickou (dnes Českou) Břizu a Hromnici na Plasy.¹⁷

V rámci záchranného archeologického výzkumu ZČM v **Přešticích** (okr. Plzeň-jih) v dubnu 1978 byla v poloze „na Pohořku“ odkryta trojice hrobů, z nichž v jednom byly nalezeny dvě bronzové postříbřené záušnice, ve druhém pak pod dlaní pravé ruky denár Vratislava II. (1061–1092) typu Cach (1972) č. 350, ražený před rokem 1085 (kat. č. 234). Nález záušnic a mince ve funkci „obolu mrtvých“ dokládá osídlení místa, doložené v písemných pramenech ve 20. a 30. letech 13. století jako majetek Svatobora z Přeštic (+ 1236/1238) již ve druhé polovině 11. století (*Doubová* 1990; *Fryda* 2000; *Marethová* 2008, tab. 1, č. 55).

V souboru zde popisovaných mincí se nalézají rovněž denár Vratislava II. (1061–1092) typu Cach (1972) č. 354, ražený po roce 1085 (kat. č. 247) a pocházející, podle údajů z katalogizační karty, z hromadného denárového nálezu, odkrytého v roce 1904 v **Blansku** v Jihomoravském kraji (*Červinka* 1932, 8–9; *Nálezy II/1*, 59, č. 1678; Cach 1972, 56, č. 181; *Videman – Paukert* 2009, 432, č. 8). Podle dosavadních znalostí obsahoval nález více než osm set denárů moravských denárů, ražených v Olomouci Otou I. Sličným (1061–1087) typů Cach (1972) č. 369 a 371, z nichž 402 kusů je dnes uloženo ve sbírkách Moravského zemského muzea v Brně. Uvedený denár Vratislava II. pochází ze sbírky Josefa Ječného a v listkovém katalogu, vypracovaném Josefem Neubarthem v roce 1934 je na kartě č. 97 uvedeno: „Fund von Blansko“. Je-li tato informace pravdivá, jednalo by se o první českou ražbu z tohoto nálezu.

Se sbírkou J. Ječného získalo plzeňské muzeum v roce 1934 rovněž soubor šesti moravských denárů (kat. č. 327, 330, 332–333), ražených ve Znojmě údělným knížetem Lutoldem (1092–1097 a 1100–1112) a pocházejících z velkého denárového nálezu v **Morašicích** (okr. Znojmo), odkrytého v roce 1910 (*Červinka* 1932, 3–7; *Nálezy II/1*, 65, č. 710; *Videman – Paukert* 2009, 452, č. 142). Podle údajů na katalogizačních kartách koupil denáry z morašického nálezu Josef Ječný v letech 1928–1932 od Inocence Ladislava Červinky (1869–1952). V Neubarthově soupisu Ječného sbírky nejsou uvedeny ceny, na evidenčních kartách, napsaných v roce 1974 V. Darebníkem jsou však uvedeny částky od 80 do 100 Kč za každý kus. Zdroj těchto informací je však dnes již neznámý.

14 Ze stejného archeologického výzkumu pochází rovněž denár knížete Jaromíra (1003–1012) typu Cach (1970) č. 267, nalezený 23. července 1920 u vchodu do rotundy sv. Kříže a věnovaný následně Antonínem Friedlem do sbírek plzeňského historického muzea (*Lukas – Hus* 2016, 9, kat. č. 41).

15 Podle údajů F. Cacha (1972, 68, č. 254) byly v zachycené části nálezu zastoupeny denáry Spytihněva II. (1055–1061) typů Cach (1972) č. 330 (1 ks) a č. 331 (200 ks) a Vratislava II. (1061–1092) typů Cach (1972) č. 336 (1 ks), č. 345 (3 ks), č. 346 (87 ks) a 347 (49 ks). K uložení mincovního souboru do země došlo před rokem 1085.

16 Mince byla převzata v rámci Keslovy sbírky do ZČM jako konfiškát v dubnu 1964. Do chronologické evidence byla zapsána v roce 1972, do systematické evidence až 11. května 1978. Podrobnosti o původu mince nejsou uvedeny ani v předávacím protokolu Keslovy sbírky z dubna 1964 (archiv odd. starších dějin ZČM).

17 Do roku 1460 patřila obec Bolevec kapitule sv. Apolináře v Praze. Po jejím zakoupení městem Plzni zde byl zřízen Velký Bolevecký rybník.

KATALOG

Katalog obsahuje popisy a vyobrazení 180 českých a moravských denárů z numismatické sbírky ZČM v Plzni z období 2. poloviny 11 století až počátku 12. století a číselně navazuje na předchozí soupis denárů, ražených před mincovní reformou z roku 1050 (Lukas – Hus 2016). Řazení mincí vychází z dnes používané referenční literatury (Cach 1972; Šmerda 1996; Videman – Paukert 2009).

156

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava svěťce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: Cach 1972, 18, č. 322; Šmerda 1996, 74, č. 153.

156. 0,87 g; 15,7 mm (inv. č. J 53, př. č. 53/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 78)

157

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava svěťce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: Cach 1972, 18, č. 322; Šmerda 1996, 74, č. 153.

157. 0,93 g; 15,8 mm (inv. č. J 54, př. č. 54/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 79)

158

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava svěťce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: Cach 1972, 18, č. 322; Šmerda 1996, 74, č. 153.

158. 1,06 g; 15,9 mm (inv. č. J 55, př. č. 55/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 80)

159

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

159. 1,07 g; 16,2 mm (inv. č. N 62, starý stav muzea)

160

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

160. 0,99 g; 16,0 mm (inv. č. N 1.155, pozůstalost F. Troppa)

161

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

161. 1,02 g; 15,7 mm (inv. č. N 1.179, pozůstalost F. Troppa)

162

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

162. 0,96 g; 14,8 mm (inv. č. N **24.975**, př. č. 1547/72)

Nález: **Starý Plzenec 1921** (*Nálezy II/1*, 23, č. 1483; *Cach 1972*, 76, č. 311).

163

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

163. 0,99 g; 16,5 mm (inv. č. N **35.038**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

164

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 322; *Šmerda 1996*, 74, č. 153.

164. 1,03 g; 15,8 mm (inv. č. N **39.664**, př. č. 78/79, v roce 1979 převedeno z Umělecko-průmyslového muzea v Plzni)

165

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka se zvednutou pravíci čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava žehnajícího světce zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 324; *Šmerda 1996*, 74, č. 154a.

165. 0,97 g; 16,5 mm (inv. č. **J 56**, př. č. 56/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 81)

Nález: **Želčany** 1884 (*Nálezy II/1*, 22, č. 1478; *Cach 1970*, 59, č. 55)

166

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka se zvednutou pravíci čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava žehnajícího světce zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 324; *Šmerda 1996*, 74, č. 154a.

166. 1,02 g; 17,9 mm (inv. č. **J 57**, př. č. 57/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 82)

167

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka se zvednutou pravíci čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava žehnajícího světce zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 324; *Šmerda 1996*, 74, č. 154a.

167. 0,99 g; 17,2 mm (inv. č. **J 58**, př. č. 58/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 83)

168

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár, po roce 1050

Av.: poprsí panovníka se zvednutou pravíci čelně, BRACIZLAVS DVX

Rv.: polopostava žehnajícího světce zprava, SCS WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 324; *Šmerda 1996*, 74, č. 154a.

168. 0,99 g; 17,6 mm (inv. č. **N 20.001**, př. č. 761/76, zakoupeno na aukci České společnosti přátel drobné plastiky v Praze 24. 10. 1976)

169

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEVDVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

169. 0,66 g; 17,5 mm (inv. č. **J 62**, př. č. 62/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 88)

170

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEVDVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

170. 1,03 g; 16,7 mm (inv. č. **J 63**, př. č. 63/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 89)

171

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEVDVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

171. 1,01 g; 17,0 mm (inv. č. **J 64**, př. č. 64/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 90)

Nález: **Třebešice** nebo **Drobovice**, před 1916 (Nálezy II/1, 23, č. 1487)

172

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

172. 0,60 g; 16,5 mm (inv. č. **N 40**, starý stav muzea)

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

173. 0,99 g; 16,8 mm (inv. č. **N 41**, starý stav muzea)

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

174. 0,97 g; 17,6 mm (inv. č. **N 42**, starý stav muzea)

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: postava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCS WENCEZS

Lit.: *Cach 1972*, 18, č. 330; *Šmerda 1996*, 74, č. 155a.

175. 1,03 g; 17,6 mm (inv. č. **N 39.660**, př. č. 78/79, v roce 1979 převedeno z Umělecko-průmyslového muzea v Plzni)

176

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach* 1972, 19, č. 331; *Šmerda* 1996, 74, č. 156.

176. 0,84 g; 16,3 mm (inv. č. **J 59**, př. č. 59/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 85)

177

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach* 1972, 19, č. 331; *Šmerda* 1996, 74, č. 156.

177. 0,93 g; 16,6 mm (inv. č. **J 60**, př. č. 60/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 86)

Nález: **Hostomice**, vrch Plešivec 1923 (*Nálezy II/1*, 24, č. 1494; *Cach* 1972, 68, č. 254)

178

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach* 1972, 19, č. 331; *Šmerda* 1996, 74, č. 156.

178. 0,87 g; 16,6 mm (inv. č. **J 61**, př. č. 61/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 87)

179

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 19, č. 331; *Šmerda 1996*, 74, č. 156.

179. 0,74 g; 17,2 mm (inv. č. **N 1.765**, starý stav muzea)

180

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 19, č. 331; *Šmerda 1996*, 74, č. 156.

180. 0,79 g; 16,5 mm (inv. č. **N 35.051**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

181

ČECHY, Spytihněv II. (1055–1061)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + SPITIGNEV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 19, č. 331; *Šmerda 1996*, 74, č. 156.

181. 1,14 g; 16,7 mm (inv. č. **N 35.052**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

182

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: postava panovníka s praporecem v pravé ruce čelně, VRATIZLAV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 345; *Šmerda 1996*, 76, č. 157.

182. 0,89 g; 15,0 mm (inv. č. **J 65**, př. č. 65/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 92)

183

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: postava panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, VRATIZLAV DVX

Rv.: polopostava světce s křížem zleva, SCS WECESVS

Lit.: *Cach* 1972, 20, č. 345; *Šmerda* 1996, 76, č. 157.

183. 0,64 g; 14,8 mm (inv. č. N 35.054, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

184

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach* 1972, 20, č. 346; *Šmerda* 1996, 76, č. 158.

184. 0,77 g; 15,5 mm (inv. č. J 72, př. č. 72/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 101)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach* 1972, 66, č. 243)

185

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach* 1972, 20, č. 346; *Šmerda* 1996, 76, č. 158.

185. 0,87 g; 15,3 mm (inv. č. J 73, př. č. 72/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 102)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach* 1972, 66, č. 243)

186

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

186. 0,80 g; 14,7 mm (inv. č. **N 1.767**, starý stav muzea)

187

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

187. 0,78 g; 15,2 mm (inv. č. **N 6.785**, starý stav muzea)

188

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

188. 0,82 g; 15,2 mm (inv. č. **N 6.787**, starý stav muzea)

189

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

189. 0,82 g; 15,1 mm (inv. č. **N 6.788**, starý stav muzea)

190

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

190. 0,85 g; 15,6 mm (inv. č. **N 21.987**, př. č. 11/71, starý stav muzea)

191

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SC SNECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

191. 0,81 g; 16,4 mm (inv. č. **N 21.988**, př. č. 11/71, starý stav muzea)

192

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

192. 0,75 g; 15,1 mm (inv. č. **N 35.055**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)
Nález: *Nespeky 1917 (Nálezů II/1, 27, č. 1505; Cach 1972, 66, č. 243)*

193

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAVDV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

193. 0,76 g; 15,4 mm (inv. č. **N 35.060**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

194

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

194. 0,74 g; 15,5 mm (inv. č. **N 35.061**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

195

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

195. 0,82 g; 15,7 mm (inv. č. **N 35.062**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

196

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

196. 0,85 g; 14,9 mm (inv. č. **N 35.063**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

197

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

197. 0,77 g; 15,4 mm (inv. č. **N 35.064**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

198

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

198. 0,77 g; 15,2 mm (inv. č. **N 35.065**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

199

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

199. 0,78 g; 15,4 mm (inv. č. **N 35.066**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

200

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

200. 0,76 g; 14,7 mm (inv. č. **N 35.067**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

201

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

201. 0,78 g; 15,7 mm (inv. č. **N 35.068**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Hostomice**, vrch Plešivec 1923 (*Nálezy II/1*, 24, č. 1494; *Cach 1972*, 68, č. 254)

202

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

202. 0,90 g; 15,2 mm (inv. č. **N 35.069**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

203

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

203. 0,81 g; 15,1 mm (inv. č. **N 35.082**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

204

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

204. 0,79 g; 15,8 mm (inv. č. **N 35.086**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

205

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: polopostava panovníka s praporcem zleva, IDATIZLAV DV

Rv.: polopostava světce zprava, SCS NECESVS

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 346; *Šmerda 1996*, 76, č. 158.

205. 0,79 g; 15,6 mm (inv. č. **N 39.591**, př. č. 3363/73, starý stav muzea)

206

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

206. 0,82 g; 15,7 mm (inv. č. **J 74**, př. č. 74/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 103)

Nález: *Nespeky 1917 (Nálezy II/1, 27, č. 1505; Cach 1972, 66, č. 243)*

207

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

207. 0,79 g; 15,0 mm (inv. č. **J 75**, př. č. 74/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 104)

Nález: **Nespeky 1917** (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

208. 0,75 g; 14,8 mm (inv. č. **N 1.766**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

209. 0,72 g; 14,4 mm (inv. č. **N 6.784**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

210. 0,93 g; 14,8 mm (inv. č. **N 21.985**, př. č. 11/71, starý stav muzea)

211

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí svěťce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

211. 0,72 g; 14,9 mm (inv. č. **N 35.053**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

212

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí svěťce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

212. 0,83 g; 15,5 mm (inv. č. **N 35.056**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

213

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí svěťce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

213. 0,81 g; 15,3 mm (inv. č. **N 35.059**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

214

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

214. 0,74 g; 15,6 mm (inv. č. **N 35.070**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

215. 0,72 g; 15,4 mm (inv. č. **N 35.071**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

216. 0,81 g; 15,0 mm (inv. č. **N 35.072**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

217. 0,86 g; 15,1 mm (inv. č. **N 35.078**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

218

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

218. 0,84 g; 15,0 mm (inv. č. **N 35.087**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

219

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: panovník na trůně s kopím v pravé ruce čelně, WRATIZLAS

Rv.: poprsí světce s korunou čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 347; *Šmerda 1996*, 76, č. 159.

219. 0,82 g; 14,7 mm (inv. č. **N 37.071**, př. č. 3109/73, starý stav muzea)

220

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

220. 0,82 g; 14,2 mm (inv. č. **J 77**, př. č. 77/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 106)

221

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

221. 0,73 g; 14,8 mm (inv. č. **N 21.986**, př. č. 11/71, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

222. 0,81 g; 15,4 mm (inv. č. **N 35.057**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

223. 0,73 g; 15,0 mm (inv. č. **N 35.058**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

224. 0,55 g; 14,3 mm (inv. č. **N 35.076**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

225

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

225. 0,67 g; 14,8 mm (inv. č. **N 35.077**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

226

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou čelně, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 348; *Šmerda 1996*, 76, č. 160.

226. 0,80 g; 14,5 mm (inv. č. **N 35.083**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

227

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

227. 0,72 g; 15,2 mm (inv. č. **J 76**, př. č. 74/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 105)

Nález: **Nespeky** 1917 (*Nálezy II/1*, 27, č. 1505; *Cach 1972*, 66, č. 243)

228

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

228. 0,50 g; 14,9 mm (inv. č. **N 43**, starý stav muzea)

229

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

229. 0,65 g; 14,2 mm (inv. č. **N 44**, starý stav muzea)

230

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

230. 0,63 g; 15,0 mm (inv. č. **N 45**, starý stav muzea)

231

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

231. 0,76 g; 14,8 mm (inv. č. **N 46**, starý stav muzea)

232

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

232. 0,67 g; 14,5 mm (inv. č. **N 1.189**, pozůstalost F. Troppa)

233

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

233. 0,75 g; 15,5 mm (inv. č. **N 21.989**, př. č. 11/71, starý stav muzea)

234

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem čelně, WRATIZLAS

Rv.: polopostava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 350; *Šmerda 1996*, 76, č. 161.

234. 0,33 g; 13,8 mm (inv. č. **N 39.408**, př. č. 147/78)

Nález: **Přeštice** 11. 4. 1978 (archeologický výzkum Západočeského muzea v Plzni)

235

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 351; *Šmerda 1996*, 76, č. 162.

235. 0,82 g; 15,9 mm (inv. č. **J 66**, př. č. 66/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 93)

236

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka nad trůnem zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka držící kopí, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 351; *Šmerda 1996*, 76, č. 162.

236. 0,68 g; 15,8 mm (inv. č. **N 35.088**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

237

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 352; *Šmerda 1996*, 76, č. 163.

237. 0,75 g; 16,5 mm (inv. č. **J 67**, př. č. 67/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 94)

238

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 352; *Šmerda 1996*, 76, č. 163.

238. 0,74 g; 16,5 mm (inv. č. **N 1.163**, pozůstalost F. Troppa)

239

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: hlava panovníka s korunou, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 352; *Šmerda 1996*, 76, č. 163.

239. 0,78 g; 15,6 mm (inv. č. **N 35.073**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

240

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

240. 0,71 g; 16,6 mm (inv. č. **J 68**, př. č. 68/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 95)

241

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

241. 0,57 g; 16,3 mm (inv. č. **N 1.188**, pozůstalost F. Troppa)

242

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

242. 0,73 g; 16,3 mm (inv. č. **N 6.786**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

243. 0,70 g; 16,1 mm (inv. č. **N 21.982**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

244. 0,76 g; 17,0 mm (inv. č. **N 21.983**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

245. 0,66 g; 16,9 mm (inv. č. **N 35.074**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

246

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: ruka držící kopí, WRATIZLAS

Rv.: hlava světce zprava, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 353; *Šmerda 1996*, 76, č. 164.

246. 0,73 g; 17,1 mm (inv. č. **N 35.079**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

247

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

247. 0,57 g; 16,4 mm (inv. č. **J 69**, př. č. 68/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 97)

Nález: **Blansko** 1904 (*Nálezy II/1*, 59, č. 1678; *Cach 1972*, 56, č. 181; *Videman – Paukert, 2009*, 432, č. 8)

248

ČECHY, Vratislav II., jako kníže (1061–1085)

AR denár, 1061–1085

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

248. 0,76 g; 16,5 mm (inv. č. **J 70**, př. č. 68/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 98)

249

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovnicka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

249. 0,80 g; 16,9 mm (inv. č. **N 47**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovnicka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

250. 0,79 g; 17,2 mm (inv. č. **N 48**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovnicka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

251. 0,77 g; 17,4 mm (inv. č. **N 49**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovnicka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

252. 0,75 g; 17,3 mm (inv. č. **N 50**, starý stav muzea)

253

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

253. 0,67 g; 16,9 mm (inv. č. **N 51**, starý stav muzea)

254

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

254. 0,58 g; 16,4 mm (inv. č. **N 52**, starý stav muzea)

255

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

255. 0,59 g; 16,5 mm (inv. č. **N 53**, starý stav muzea)

256

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

256. 0,67 g; 16,4 mm (inv. č. **N 54**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

257. 0,55 g; 16,5 mm (inv. č. **N 55**, starý stav muzea)

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

258. 0,79 g; 17,1 mm (inv. č. **N 1.170**, pozůstalost F. Troppa)

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

259. 0,48 g; 16,2 mm (inv. č. **N 11.349**, př. č. 3343/73, sbírka J. Gröschl)

260

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

260. 0,63 g; 16,9 mm (inv. č. **N 35.075**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

261

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

261. 0,87 g; 16,8 mm (inv. č. **N 35.081**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: „Řepová č. 3“ = **Plzeň-Bílá Hora** (?)

262

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

262. 0,75 g; 16,8 mm (inv. č. **N 35.084**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

263

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

263. 0,60 g; 16,0 mm (inv. č. **N 35.089**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

264

ČECHY, Vratislav II., jako král (1085–1091)

AR denár, 1085–1091

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, WRATIZLAS

Rv.: ruka s praporcem, vyčnívající z kaple, S WENCEZLA

Lit.: *Cach 1972*, 21, č. 354; *Šmerda 1996*, 76, č. 165.

264. 0,56 g; 16,6 mm (inv. č. **N 37.072**, př. č. 3110/73, starý stav muzea)

265

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

265. 0,82 g; 16,8 mm (inv. č. **J 82**, př. č. 82/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 113)

266

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

266. 0,47 g; 15,8 mm (inv. č. **J 83**, př. č. 83/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 114)

267

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

267. 0,59 g; 16,0 mm (inv. č. **J 84**, př. č. 84/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 115)

268

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

268. 0,72 g; 17,3 mm (inv. č. **N 60**, starý stav muzea)

269

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

269. 0,62 g; 15,6 mm (inv. č. **N 61**, starý stav muzea)

270

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, +SWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

270. 0,54 g; 16,6 mm (inv. č. **N 1.187**, pozůstalost F. Troppa)

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

271. 0,41 g; 15,7 mm (inv. č. **N 35.090**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: panovník na trůně držící kopí zprava, BRACIZLAVS

Rv.: hlava světce čelně, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 388; *Šmerda 1996*, 76, č. 166.

272. 0,57 g; 16,0 mm (inv. č. **N 35.093**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

273. 0,60 g; 16,5 mm (inv. č. **J 80**, př. č. 80/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 111)

274

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

274. 0,57 g; 16,0 mm (inv. č. **J 106**, př. č. 106/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 143)

275

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

275. 0,54 g; 16,2 mm (inv. č. **N 59**, starý stav muzea)

276

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

276. 0,60 g; 15,9 mm (inv. č. **N 66**, starý stav muzea)

277

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

277. 0,42 g; 15,5 mm (inv. č. **N 67**, starý stav muzea)

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

278. 0,57 g; 16,3 mm (inv. č. **N 68**, starý stav muzea)

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

279. 0,68 g; 15,3 mm (inv. č. **N 1.162**, pozůstalost F. Troppa)

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

280. 0,56 g; 16,5 mm (inv. č. **N 21.955**, př. č. 1/71, starý stav muzea)

281

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

281. 0,57 g; 16,6 mm (inv. č. **N 21.984**, př. č. 10/71, starý stav muzea)

282

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

282. 0,50 g; 16,3 mm (inv. č. **N 35.036**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

283

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s přilbou a kopím zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 389; *Šmerda 1996*, 76, č. 167.

283. 0,58 g; 16,3 mm (inv. č. **N 35.091**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

284

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce s kopím, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 390; *Šmerda 1996*, 76, č. 168.

284. 0,80 g; 16,9 mm (inv. č. **J 81**, př. č. 81/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 112)

285

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce s kopím, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 390; *Šmerda 1996*, 76, č. 168.

285. 0,61 g; 17,2 mm (inv. č. **N 63**, starý stav muzea)

286

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce s kopím, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 390; *Šmerda 1996*, 76, č. 168.

286. 0,50 g; 16,6 mm (inv. č. **N 64**, starý stav muzea)

287

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce s kopím, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 390; *Šmerda 1996*, 76, č. 168.

287. 0,79 g; 17,4 mm (inv. č. **N 65**, starý stav muzea)

288

ČECHY, Břetislav II. (1092–1100)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, BRACIZLAVS

Rv.: poprsí světce s kopím, + S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 390; *Šmerda 1996*, 76, č. 168.

288. 0,58 g; 16,8 mm (inv. č. N 35.092, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

289

Morava, OLOMOUCKO, Vratislav II. (1054–1061–1092)

mincovna: *Podivín* (?), AR denár, před 1086

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, opis nečitelný

Rv.: hlava světce zprava, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 19, č. 340; *Šmerda 1996*, 98, č. 325; *Videman – Paukert 2009*, 107–108, č. 46.

289. 0,36 g; 16,5 mm (inv. č. J 94, př. č. 94/74, sbírka J. Ječný /zakoupeno od I. L. Červinky v roce 1932 za 80,- Kč/, seznam J. Neubartha č. 127)

Nález: **Morašice** 1910 (*Nálezky II/1*, 65, č. 710; *Videman – Paukert 2009*, 452, č. 142)

290

Morava, OLOMOUCKO, Vratislav II. (1054–1061–1092)

mincovna: *Podivín* nebo *Olomouc*, AR denár, 1086–1092

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, SIANAVDAEMS

Rv.: sedící postava světce, D[...]ZVRALEW

Lit.: *Cach 1972*, 20, č. 342; *Šmerda 1996*, 98, č. 338a; *Videman – Paukert 2009*, 110–111, č. 48.

290. 0,63 g; 15,4 mm (inv. č. J 95, př. č. 95/74, sbírka J. Ječný / zakoupeno 1928 od I. L. Červinky v roce 1928 za 80,- Kč/, seznam J. Neubartha č. 128)

Nález: **Morašice** 1910 (*Nálezky II/1*, 65, č. 710; *Videman – Paukert 2009*, 452, č. 142)

291

Morava, OLOMOUCKO, Vratislav II. (1054–1061–1092)

mincovna: *Podivín* nebo *Olomouc*, AR denár, 1086–1092

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, SIANAVDAEMS

Rv.: sedící postava svěťce, D[...]VRALLEW

Lit.: *Cach* 1972, 20, č. 342; *Šmerda* 1996, 98, č. 338a; *Videman – Paukert* 2009, 110–111, č. 48.

291. 0,59 g; 16,0 mm (inv. č. **N 22.563**, př. č. 319/71, starý stav muzea)

292

Morava, OLOMOUCKO, Vratislav II. (1054–1061–1092)

mincovna: *Podivín* nebo *Olomouc*, AR denár, 1086–1092

Av.: poprsí panovníka s korunou zprava, SIANAVD[...]MS

Rv.: sedící postava svěťce, CNAZVRALLEW

Lit.: *Cach* 1972, 20, č. 342; *Šmerda* 1996, 98, č. 338a; *Videman – Paukert* 2009, 110–111, č. 48.

292. 0,50 g; 16,1 mm (inv. č. **N 35.085**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

293

Morava, OLOMOUCKO, Vratislav II. (1054–1061–1092)

mincovna: *Olomouc* (?), AR denár, 1086–1092

Av.: postava panovníka na trůně s korunou, žezlem a jablkem čelně, WRATIZLAV REX

Rv.: postava svěťce držícího kopí zleva, S WENCESLAS

Lit.: *Cach* 1972, 20, č. 344; *Šmerda* 1996, 100, č. 340; *Videman – Paukert* 2009, 113–114, č. 50.

293. 0,36 g; 15,7 mm (inv. č. **J 71**, př. č. 71/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 99)

294

Morava, OLOMOUCKO, Ota I. Sličný (1061–1087)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s hlavičkami v úhlech ramen, IADACHIISAITTAC

Rv.: ruka boží, ΔΙΙΣΤΑΝΑCΙ[...].JS •

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 369; *Šmerda 1996*, 98, č. 328a; *Videman – Paukert 2009*, 80–81, č. 32.

294. 0,70 g; 16,0 mm (inv. č. **J 97**, př. č. 97/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 132)

295

Morava, OLOMOUCKO, Ota I. Sličný (1061–1087)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s hlavičkami v úhlech ramen, SCS VIZCIVSII

Rv.: ruka boží, ISVEDANS[...]+

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 369; *Šmerda 1996*, 98, č. 328a; *Videman – Paukert 2009*, 80–81, č. 32.

295. 0,55 g; 16,0 mm (inv. č. **N 39.249**, př. č. 158/77, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Plzni 29. 10. 1977)

296

Morava, OLOMOUCKO, Ota I. Sličný (1061–1087)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s hlavičkami v úhlech ramen, + SVOTT[...]

Rv.: ruka boží, + SCS PCISVC

Lit.: *Cach 1972*, 23, č. 370; *Šmerda 1996*, 98, č. 328b; *Videman – Paukert 2009*, 82–83, č. 33.

296. 0,56 g, 15,3 mm (inv. č. **N 57**, starý stav muzea)

297

Morava, OLOMOUCKO, Ota I. Sličný (1061–1087)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s hlavičkami v úhlech ramen, opis nečitelný

Rv.: ruka boží, + OCISLISSC

Lit.: *Cach* 1972, 23, č. 371; *Šmerda* 1996, 98, č. 328c; *Videman – Paukert* 2009, 84–85, č. 34.
297. 0,58 g; 15,2 mm (inv. č. **J 98**, př. č. 98/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 133)

298

Morava, OLOMOUCKO, Ota I. Sličný (1061–1087)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, OTTO SERVVS DEI

Rv.: postava anděla čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach* 1972, 23, č. 376; *Šmerda* 1996, 98, č. 329; *Videman – Paukert* 2009, 94–96, č. 39.
298. 0,63 g; 15,8 mm (inv. č. **J 96**, př. č. 96/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 129)

299

Morava, OLOMOUCKO, Ota I. Sličný (1061–1087)

AR denár

Av.: hlava panovníka zprava, OTTOSERVVS DEI

Rv.: postava anděla čelně, S WENCEZLA

Lit.: *Cach* 1972, 23, č. 376; *Šmerda* 1996, 98, č. 329; *Videman – Paukert* 2009, 94–96, č. 39.

299. 0,56 g; 15,3 mm (inv. č. **N 39.662**, př. č. 78/79, v roce 1979 převedeno z Umělecko-průmyslového muzea v Plzni)

300

Morava, OLOMOUCKO, Vratislav II. a Boleslav, společná vláda (okolo 1090)

mincovna: *Olomouc* (?), AR denár

Av.: postava panovníka na trůně s korunou, žezlem a jablkem čelně, WRATIZLAS

Rv.: postava s kopím ruce zleva, BOLEZLAV DVX

Lit.: *Cach* 1972, 21, č. 355; *Šmerda* 1996, 100, č. 341; *Videman – Paukert* 2009, 116, č. 52.

300. 0,63 g; 16,9 mm (inv. č. **N 21.979**, př. č. 7/71, starý stav muzea)

301

Morava, OLOMOUCKO, Svatopluk (1095–1107)

AR denár

Av.: postava panovníka na trůně s kopím v pravé ruce čelně, ZVATOPVLC

Rv.: poprsí světce čelně, WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 28, č. 425; *Šmerda 1996*, 100, č. 345; *Videman – Paukert 2009*, 181–183, č. 97.

301. 0,50 g; 15,0 mm (inv. č. **J 99**, př. č. 99/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 135)

302

Morava, OLOMOUCKO, Svatopluk (1095–1107)

AR denár

Av.: postava panovníka na trůně s kopím v pravé ruce čelně, ZVATOPVLC

Rv.: poprsí světce čelně, WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 28, č. 425; *Šmerda 1996*, 100, č. 345; *Videman – Paukert 2009*, 181–183, č. 97.

302. 0,55 g; 15,0 mm (inv. č. **N 35.098**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

303

Morava, OLOMOUCKO, Svatopluk (1095–1107)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s křížem zleva, ZVATOSS DVCC

Rv.: postava světce čelně, S WENCEZLAV

Lit.: *Cach 1972*, 29, č. 433; *Šmerda 1996*, 102, č. 354; *Videman – Paukert 2009*, 194–195, č. 105.

303. 0,42 g; 14,9 mm (inv. č. **J 101**, př. č. 101/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 137)

304

Morava, OLOMOUCKO, Svatopluk (1095–1107)

AR denár

Av.: dvojice poprsí proti sobě, mezi nimi kříž, ZVATOPVLC

Rv.: poprsí světce s křížem v ruce zprava, S WENCEZLAV

Lit.: *Cach 1972*, 30, č. 446; *Šmerda 1996*, 102, č. 366; *Videman – Paukert 2009*, 218–219, č. 121.

304. 0,45 g; 15,5 mm (inv. č. **J 102**, př. č. 102/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 138)

305

Morava, OLOMOUCKO, Svatopluk (1095–1107)

AR denár

Av.: hlava panovníka nad stylizovaným trůnem zleva, ZVATOPVLC

Rv.: hlava světce čelně, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 30, č. 448; *Šmerda 1996*, 100, č. 347; *Videman – Paukert 2009*, 190–191, č. 102.

305. 0,42 g; 15,2 mm (inv. č. **J 100**, př. č. 100/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 136)

306

Morava, OLOMOUCKO, Ota II. Černý (1107–1110, 1113–1125)

AR denár

Av.: poprsí panovníka zprava, + OTTO DVX

Rv.: postava anděla čelně, S • WENCEZLAS •

Lit.: *Cach 1972*, 32, č. 475; *Šmerda 1996*, 106, č. 393; *Videman – Paukert 2009*, 253–254, č. 150.

306. 0,63 g; 17,3 mm (inv. č. **J 103**, př. č. 103/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 139)

307

Morava, OLOMOUCKO, Ota II. Černý (1107–1110, 1113–1125)

AR denár

Av.: postava panovníka na trůně s kopím v pravé ruce zprava, SBO[...]S

Rv.: hlava světce čelně, +•TOB•[...]•

Lit.: *Cach 1972*, 33, č. 483; *Šmerda 1996*, 106, č. 402; *Videman – Paukert 2009*, 261–262, č. 157.

307. 0,67 g; 17,3 mm (inv. č. **J 104**, př. č. 104/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 140)

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. a Ota I., společná vláda (1055–1061)

AR denár

Av.: polopostava panovníka čelně, + DVS CONRAT

Rv.: polopostava panovníka s kopím v pravé ruce zprava, OTTO DVIS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 360; *Šmerda 1996*, 112, č. 428; *Videman – Paukert 2009*, 57–59, č. 20.

308. 0,57 g; 14,6 mm (inv. č. **J 93**, př. č. 93/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 126)

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: hlava panovníka čelně, + DVS CNRAT

Rv.: polopostava světce zprava, + DVNSA[...]

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 361; *Šmerda 1996*, 112, č. 429; *Videman – Paukert 2009*, 60–61, č. 21.

309. 0,70 g; 15,0 mm (inv. č. **J 92**, př. č. 92/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 125)

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: hlava panovníka čelně, + DVS CNRAT

Rv.: polopostava světce zprava, + CVSDN • AT

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 361; *Šmerda 1996*, 112, č. 429; *Videman – Paukert 2009*, 60–61, č. 21.

310. 0,54 g; 15,3 mm (inv. č. **N 56**, starý stav muzea)

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: polopostava panovníka čelně, CHVDNRVVDAS

Rv.: postava svěťce s křížem v pravé ruce čelně, SCS PETRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 362; *Šmerda 1996*, 112, č. 430; *Videman – Paukert 2009*, 62–63, č. 22.

311. 0,63 g; 16,1 mm (inv. č. **J 85**, př. č. 85/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 118)

312

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: polopostava panovníka čelně, SATACNADA

Rv.: postava svěťce s křížem v pravé ruce čelně, SCS PETRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 362; *Šmerda 1996*, 112, č. 430; *Videman – Paukert 2009*, 62–63, č. 22.

312. 0,72 g; 16,3 mm (inv. č. **J 86**, př. č. 86/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 119)

313

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůnu čelně, + CAAH[...]EIS

Rv.: hlava svěťce čelně, + ΔΑΛΤOLS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 364; *Šmerda 1996*, 112, č. 432; *Videman – Paukert 2009*, 65–66, č. 24

313. 0,57 g; 15,4 mm (inv. č. **J 91**, př. č. 91/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 124)

314

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + CONRATVS

Rv.: hlava svěťce čelně, + VSRITO DVX

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 365; *Šmerda 1996*, 112, č. 433; *Videman – Paukert 2009*, 67–69, č. 25.

314. 0,68 g; 15,0 mm (inv. č. **J 89**, př. č. 89/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 122)

315

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: postava panovníka s kopím v pravé ruce čelně, + METZLAS

Rv.: hlava světce čelně. + ΛΛZLEWS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 365; *Šmerda 1996*, 112, č. 433; *Videman – Paukert 2009*, 67–69, č. 25.

315. 0,64 g; 15,2 mm (inv. č. **J 90**, př. č. 90/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 123)

316

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: dvojice věží s křížem uprostřed, NRDADVZED

Rv.: vyobrazení „civitas dei“, S PETRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 367; *Šmerda 1996*, 112, č. 434c; *Videman – Paukert 2009*, 75–76, č. 29.

316. 0,58 g; 15,9 mm (inv. č. **J 88**, př. č. 88/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 121)

317

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR pūldenár

Av.: dvojice věží s křížem uprostřed, NRD[...]VZED

Rv.: vyobrazení „civitas dei“, S PETRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 367; *Šmerda 1996*, 112, č. 434c; *Videman – Paukert 2009*, 75–76, č. 29.

317. 0,39 g; 13,0 mm (inv. č. **J 87**, př. č. 87/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 120)

318

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR půldenár

Av.: dvojice věží s křížem uprostřed, NRDADVZED

Rv.: „civitas dei“, S PETRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 367; *Šmerda 1996*, 112, č. 434c; *Videman – Paukert 2009*, 75–76, č. 29.

318. 0,38 g; 13,5 mm (inv. č. **N 39.481**, př. č. 209/78, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Hradci Králové 12. 11. 1978)

319

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. a Vratislav II., společná vláda (1092)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: polopostava panovníka s křížem v ruce zprava, 3IDACIZVAVS DV +

Rv.: hlava panovníka čelně, WPATZ[...]Λ[...]S

Lit.: *Cach 1972*, 23, č. 381; *Šmerda 1996*, 116, č. 452; *Videman – Paukert 2009*, 121–122, č. 57.

319. 0,54 g; 16,3 mm (inv. č. **J 78**, př. č. 78/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 107)

320

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. a Vratislav II., společná vláda (1092)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: polopostava panovníka s křížem v ruce zprava, 3I[...]JVAVSDV +

Rv.: hlava panovníka čelně, WPATZIIAAS

Lit.: *Cach 1972*, 23, č. 381; *Šmerda 1996*, 116, č. 452; *Videman – Paukert 2009*, 121–122, č. 57.

320. 0,55 g; 16,1 mm (inv. č. **N 35.080**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesi)

321

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. a Vratislav II., společná vláda (1092)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: polopostava panovníka s křížem v ruce zprava, 3DACIZAAV[...]S

Rv.: hlava panovníka čelně, WRΛ[...]AAS

Lit.: *Cach 1972*, 23, č. 381; *Šmerda 1996*, 116, č. 452; *Videman – Paukert 2009*, 121–122, č. 57.

321. 0,60 g; 16,3 mm (inv. č. **N 39.701**, př. č. 78/79, zakoupeno 30. 6. 1903 od pana Nickla, v roce 1979 převedeno z Umělecko-průmyslového muzea v Plzni)

322

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. (1092–1100)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: hlava panovníka čelně, + BRACIZLAVS

Rv.: polopostava svěťce s kopím zleva, SAVSZCCVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 383; *Šmerda 1996*, č. 454; *Videman – Paukert 2009*, 125–126, č. 59.

322. 0,49 g; 15,3 mm (inv. č. **J 353**, př. č. 353/74, sbírka J. Ječný, v seznamu J. Neubartha č. 134 /
připsáno tužkou/)

323

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. (1092–1100)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: hlava panovníka čelně, + BRACIZLAVS

Rv.: polopostava svěťce s kopím zleva, SAVSZ[...]

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 383; *Šmerda 1996*, č. 454; *Videman – Paukert 2009*, 125–126, č. 59.

323. 0,31 g; 14,8 mm; plošná koroze (inv. č. **N 35.094**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

324

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. (1092–1100)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: hlava panovníka čelně, + BRACIZLAVS

Rv.: polopostava svěťce s kopím zleva, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 383; *Šmerda 1996*, č. 454; *Videman – Paukert 2009*, 125–126, č. 59.

324. 0,58 g; 15,3 mm (inv. č. **N 39.700**, př. č. 78/79, v roce 1979 převedeno z Umělecko-
průmyslového muzea v Plzni, tam zakoupeno 30. června 1903 od pana Nickla)

325

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. (1092–1100)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: postava panovníka s mečem v pravé ruce čelně, + BRACIZLAVS

Rv.: polopostava svěťce s křížem zprava, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 386; *Šmerda 1996*, č. 454; *Videman – Paukert 2009*, 130–131, č. 62.

325. 0,61 g; 16,5 mm (inv. č. **N 58**, starý stav muzea)

326

Morava, BRNĚNSKO, Břetislav II. (1092–1100)

mincovna: *Podivín* nebo *Brno*, AR denár

Av.: postava panovníka s mečem v pravé ruce čelně, + BRACIZLAVS

Rv.: polopostava svěťce s křížem zprava, S WENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 24, č. 386; *Šmerda 1996*, č. 454; *Videman – Paukert 2009*, 130–131, č. 62.

326. 0,54 g; 15,5 mm (inv. č. **J 79**, př. č. 79/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 109)

327

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: postava panovníka s mečem v pravé ruce, LVTOLDVS

Rv.: polopostava svěťce s berlou v pravé ruce čelně, S NICOLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 26, č. 409; *Šmerda 1996*, 114, č. 446; *Videman – Paukert 2009*, 173–174, č. 92.

327. 0,69 g; 15,9 mm (inv. č. **J 107**, př. č. 107/74, sbírka J. Ječný /zakoupeno

od I. L. Červinky v roce 1928 za 100,- Kč/, seznam J. Neubartha č. 144)

Nález: **Morašice** 1910 (*Nálezy II/1*, 65, č. 710; *Videman – Paukert 2009*, 452, č. 142)

328

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: postava panovníka s mečem v pravé ruce, LVTOLDVS

Rv.: polopostava svěťce s berlou v pravé ruce čelně, S NICOLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 26, č. 409; *Šmerda 1996*, 114, č. 446; *Videman – Paukert 2009*, 173–174, č. 92.

328. 0,69 g; 16,2 mm (inv. č. **N 22.564**, př. č. 320/71, starý stav muzea)

329

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: postava panovníka s mečem v pravé ruce, LVTOLDVS

Rv.: polopostava světce s berlou v pravé ruce čelně, S NICOLAVS

Lit.: *Cach* 1972, 26, č. 409; *Šmerda* 1996, 114, č. 446; *Videman – Paukert* 2009, 173–174, č. 92.

329. 0,66 g; 15,7 mm (inv. č. **N 35.135**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

330

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: ruka s křížem vyčnívající z kaple, LVTOLDVS

Rv.: postava světce na trůnu čelně, S NICOLAVS

Lit.: *Cach* 1972, 26, č. 410; *Šmerda* 1996, 114, č. 447; *Videman – Paukert* 2009, 175–176, č. 93.

330. 0,58 g; 17,5 mm (inv. č. **J 108**, př. č. 108/74, sbírka J. Ječný /zakoupeno od I. L. Červinky v roce 1928 za 100,- Kč/, seznam J. Neubartha č. 145)

Nález: **Morašice** 1910 (*Nálezv II/1*. 65. č. 710; *Videman – Paukert* 2009. 452, č. 142)

331

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: ruka s křížem vyčnívající z kaple, LVTOLDVS

Rv.: postava světce na trůnu čelně, S NICOLAVS

Lit.: *Cach* 1972, 26, č. 410; *Šmerda* 1996, 114, č. 447; *Videman – Paukert* 2009, 175–176, č. 93.

331. 0,56 g; 17,8 mm (inv. č. **N 35.134**, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

332

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: ruka s křížem vyčnívající z kaple, LVTOLDVS

Rv.: postava světce sedícího na trůnu s kopím v pravé ruce čelně, S NICOLAVS

Lit.: *Cach 1972*, 26, č. 411; *Šmerda 1996*, 114, č. 448a; *Videman – Paukert 2009*, 177, č. 94.

332. 0,59 g; 16,6 mm (inv. č. **J 109**, př. č. 109/74, sbírka J. Ječný /zakoupeno od I. L. Červinky v roce 1928 za 100,- Kč/, seznam J. Neubartha č. 146)

Nález: **Morašice 1910** (*Nálezy II/1*, 65, č. 710; *Videman – Paukert 2009*, 452, č. 142)

333

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: postava světce sedícího na trůnu s kopím v pravé ruce čelně, S NICIOAAA

Rv.: ruka s křížem vyčnívající z kaple, S NICIOAAA

Lit.: *Cach 1972*, 26, č. 412; *Šmerda 1996*, 114, č. 448b; *Videman – Paukert 2009*, 178–179, č. 95.

333. 0,59 g; 16,3 mm (inv. č. **J 357**, př. č. 357/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 147)

Nález: **Morašice 1910** (*Nálezy II/1*, 65, č. 710; *Videman – Paukert 2009*, 452, č. 142)

334

Morava, ZNOJEMSKO, Lutold (1092–1097, 1100–1112)

AR denár

Av.: postava světce sedícího na trůnu s kopím v pravé ruce čelně, S NI[...]AA

Rv.: ruka s křížem vyčnívající z kaple, [...]NICIOA[...]

Lit.: *Cach 1972*, 26, č. 412; *Šmerda 1996*, 114, č. 448b; *Videman – Paukert 2009*, 178–179, č. 95.

334. 0,71 g; 16,5 mm (inv. č. **N 39.554**, př. č. 44/79, zakoupeno na aukci České numismatické společnosti v Hradci Králové 4. 11. 1979)

335

MORAVA, anonymní ražba

mincovna: *Podivín* (?), AR denár, konec 11. století

Av.: poprsí Krista čelně, + HCWRE[...]

Rv.: ruka v ozdobném rukávu držící kopí zleva, NCEWARALL

Lit.: *Cach 1972*, 35, č. 507; *Šmerda 1996*, 100, č. 339; *Videman – Paukert 2009*, 146–148, č. 74.

335. 0, 54 g; 17,6 mm (inv. č. **J 105**, př. č. 105/74, sbírka J. Ječný, seznam J. Neubartha č. 141)

Literatura

- Borový, C. 1878:* Libri erectionum Archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. Liber II. (1375–1388). Praeae.
- Cach, F. 1939:* Studie „korunovačného“ denáru Vratislava II. a denáru Boleslava Olomouckého. Numismatické zprávy 26, 155–165.
- 1970: Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.
- 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.
- Čermák, K. 1916:* Nálezy mincí na Čáslavsku a černé mince čili habránků z XV. věku v Prostřední vsi a v Podmokách. Musejník čáslavský 3, 18–24.
- Červinka, I. L. 1932:* Nálezy mincí z Moravy. Zvláštní otisk z Časopisu vlastivědného spolku musejního v Olomouci 45, č. 169–170.
- Doubová, M. 1990:* Příspěvek k počátkům slovanského osídlení Plzeňska. Zprávy Československé společnosti archeologické. Supplement 11, 28–55.
- Fiala, E. 1888:* Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer. Prag.
- 1895: České denáry. Praha.
- Friedl, A. 1921:* Archeologické bádání na Hůrce u Plzně a u klášterního kostela v Plasích. Památky archeologické 32, 262–269.
- Frýda, F. 2000:* Přeštice v raném středověku. In: Popis a historicko-architektonický průvodce barokním chrámem Nanebevzetí Panny Marie v Přeštici. Přeštice, 195–200.
- Chaura, K. 1936:* Denáry vévody Vratislava II. z nálezů dnespeckého. Numismatické zprávy 12–14, 167–173, 180–186, 194–203.
- 1938: Denáry Spytihněva II. a vzácný denár Vratislava II. z nálezů na vrchu Plešivci. Numismatické zprávy 20, 73–79.
- Ječný, J. 1921:* Soupis a rozbor nálezů mincí v jihozáp. Čechách po stránce numismatické. Sborník Městského historického muzea v Plzni 6, 34–69.
- 1926: České denáry nalezené na hradišti Staré Plzně. Numismatický časopis československý 2, 127–129.
- Lukas, J. 2016:* Nález českých denárů v Chýšti. In: Nekvapil, L. (ed.): Denárový poklad z Chýště. Katalog unikátního nálezů českých mincí z konce 10 století. Pardubice, 9–24.
- Lukas, J. – Hus, M. 2016:* Sbíрка českých raně středověkých mincí Západočeského muzea v Plzni. Numismatický sborník 29/1 (2015), 3–59.
- Marethová, B. 2008:* Příspěvek k poznání raně středověkých pohřebišť (zvyk vkládání mincí do hrobů). Studia mediaevalia Pragensia 8, 7–44.
- Nálezy II/1:* Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 7–73.
- Radoměřský, P. 1952:* Peníze Kosmova věku. Numismatický časopis československý 21, 7–138.
- Smolík, J. 1884:* Nález českých denárů a jejich rozbor. Památky archeologické 12, 481–512.
- Švancar, V. 1976:* Nálezy mincí ve Starém Plzenci. In: Tisíc let Staré Plzně. Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 1, 84–93.
- Turnwald, K. 1926:* Nález denárů Spytihněva II. a Vratislava II. na Plešivci u Lochovic. Numismatický časopis československý 2, 125–127.
- Videman, J. – Paukert, J. 2009:* Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.

Summary

Jiří Lukas – Miroslav Hus, Collection of the early medieval Bohemian coins preserved in the Museum of West Bohemia in Pilsen. Part II. Bohemian and Moravian deniers of the second half of the 11th century and the beginning of the 12th century.

In the described collection of the Bohemian and Moravian deniers dating to the period between the monetary reform of Břetislav I (1050) and the beginning of the 12th century from the Museum of West Bohemia in Pilsen, there are some 133 Bohemian deniers which can offer a compact sample of the Bohemian coinage in the second half of the 11th century. The described collection of 47 Moravian deniers struck under the vassal dukes is very interesting, and there are extremely rare coins among them, e. g. the so-called coronation denier of Vratislaus II (*Cach 1972*, no. 344 – cat. no. 293), or the joint-issue of Vratislaus II and his eldest son Boleslaus (*Cach 1972*, no. 355 – cat. no. 300). The most valuable part of the Bohemian and Moravian deniers of the second half of the 11th century and the beginning of the 12th century is represented by the coins which can be classified under registered hoards or which can offer any archaeological context. These deniers are listed under the following hoards found in Bohemia: Želčany 1884 (*Nálezy II/1*, 22, no. 1478), neighbourhood of Čáslav 1916 (*Nálezy II/1*, 23, no. 1487), Nespeky 1917 (*Nálezy II/1*, 27, no. 1505), Plešivec Hill 1923 (*Nálezy II/1*, 24, no. 1494), and under the following hoards discovered in Moravia: Blansko 1904 (*Nálezy II/1*, 59, no. 1678) and Morašice 1910 (*Nálezy II/1*, 65, no. 710). The denier struck under Břetislav I (*Cach 1972*, no. 322 – cat. no. 162) comes from archaeological excavations organized at the hillfort in Starý Plzenec in 1921 (*Nálezy II/1*, 23, no. 1483), and the denier produced under Vratislaus II (*Cach 1972*, no. 350 – cat. no. 234) was found during the emergency excavations organized by the Museum of West Bohemia (Pilsen) in Přeštice in 1978.

English summary by V. Novák

NUMISMATISCHE ZEUGNISSE FÜR DYNASTISCHE ALLIANZEN VON BÖHMEN, ÖSTERREICH UND UNGARN IM MITTELALTER BIS ZUR ZEIT DER JAGIELLONEN

Erbansprüche der Feudalherren und nationale Interessen der Bevölkerung

Herfried E. WAGNER

Abstract – Numismatic evidence of dynastic connections of Bohemia, Austria and Hungary in the Middle Ages to the age of the Jagiellonans.

Feudal lords could enlarge their possessions by marriage, inheriting or war. The images on some of their coins are indications of the areas they ruled. This happened in Bohemia, Hungary and Austria first by depicting heraldic animals such as eagle, lion or panther; then by heraldic shields containing such animals, later by divided coats of arms combining different images.

 Medieval, feudal lords, marriage, feudal property, heraldic animals, coat of arms

Erbansprüche der Feudalherren und nationale Interessen der Bevölkerung

In der Feudalzeit unterschied man zwischen Herren und Untertanen. Die Feudalherren – Könige, Herzöge und Grafen – waren Eigentümer des Landes und sahen ihre Aufgabe darin, ihre Macht, d. h. ihren Landbesitz und damit die Zahl ihrer Untertanen, zu vergrößern. Das geschah durch Belehnung, Erben, Heirat, Kauf, Raub oder Krieg. Die Feudalherren arbeiteten nicht, sondern beschäftigten sich mit höfischen Aufgaben, Jagd, Turnier und Krieg. Die Untertanen waren zum größten Teil hörige Bauern, später auch Handwerker, Bergleute und Bürger. Sie wünschten, in Sicherheit und Frieden zu leben und zu arbeiten. Sie hatten keinen Grundbesitz, sondern das Land, das sie bewirtschafteten, gehörte den Feudalherren. Diese hatten nur soweit Interesse am Wohlergehen ihrer Untertanen, als sie ihre Arbeit leisteten und ihre Steuern zahlten und als möglichst viele Männer zum Kriegsdienst ausgehoben werden konnten.

Die nationalen Unterschiede der Menschen waren lange Zeit gleichgültig. Wenn Feudalherren heirateten, so geschah das nicht nur, um die freundschaftlichen Beziehungen zu benachbarten Landesherren zu festigen, sondern auch, um für sich oder ihre Nachkommen als Erben die Herrschaft über andere Länder beanspruchen zu können.

Im Heiligen römischen Reich wurde bei einer ehelichen Verbindung nur das Allod der Frau auf ihren Gatten übertragen. Der Erwerb eines Herzogtums konnte allein aufgrund einer Belehnung durch den König geschehen, doch es gab immer wieder Versuche, diese Bestimmung unter Ausnutzung der Schwäche des Reiches zu umgehen.

Böhmen und Ungarn hingegen waren Wahlkönigreiche. Für ihre Übernahme aufgrund einer Eheschließung war die Billigung der Großen dieser Länder erforderlich, die ihre Zustimmung von immer weiter gehenden Zugeständnissen abhängig machten.

Beliebt als Gattinnen waren bei den Piasten, den Přemysliden oder den Arpaden Prinzessinnen aus dem römisch-deutschen Reich. So ehelichte Vladislav I. Judith von Thüringen, Wenzel I. Kunigunde von

Schwaben, Ottokar II. nahm sich zuerst des Erbes wegen Margareta von Babenberg, dann Kunigunde von Halitsch zur Frau, Stephan I. heiratete Gisela von Baiern usw.

Bei den Habsburgern ehelichte Albrecht II. Elisabeth, die Erbtöchter von Böhmen und Ungarn, Ernst der Eiserne Zimburgis von Masowien, Friedrich III. Eleonore von Portugal, Maximilian I. Maria, die Erbtöchter von Burgund, Philipp der Schöne heiratete Johanna von Spanien usw.

Davon getrennt zu sehen ist die Lage der Untertanen. Die Könige von Böhmen, Polen und Ungarn beriefen, vor allem, als nach dem Mongolensturm 1241 weite Gebiete in Ungarn, Mähren und Schlesien verwüstet und entvölkert waren, Bauern, Handwerker, Bergleute usw. aus dem römisch-deutschen Reich in ihre Länder und gewährten ihnen zur Ansiedlung Landbesitz und Steuererleichterungen. Die Zuwanderer kamen nicht als Eroberer, sondern sie sollten in ihrer neuen Heimat Wälder roden und das Land kultivieren, Städte gründen und Bergbau betreiben. Sie wurden aber auch in der Verwaltung beschäftigt und in kirchliche Ämter eingesetzt. Wenn die Eingesessenen und Zugewanderten voneinander getrennt lebten, gab es zunächst kaum nationale Spannungen.

Aufgrund der Leistungsfähigkeit der Zugewanderten begannen Landwirtschaft, Bergbau und Städte aufzublühen. Doch die sich verbessernde Lage der Ansiedler rief bei den Eingesessenen Neid hervor. Es kam zu nationalen Spannungen, die in Böhmen durch religiöse Gegensätze verstärkt wurden. Den Feudalherren waren die Unterschiede und Interessen der Bewohner ihrer Länder, auch der adeligen Untertanen, gleichgültig, sie beriefen sich auf ihr Erbrecht und verlangten Gehorsam.

Im Jahre 1348 gründete Kaiser Karl IV. (1346–1378) die Universität in Prag nach Pariser Vorbild. Aber bald diente der Unterschied in Glaubensdingen (Hussiten versus Katholiken) als Vorwand zur nationalen Unterdrückung und im Jahre 1409, also bereits 60 Jahre später, wurde auf Betreiben von Jan Hus (†1415) das deutsche Universitätspersonal vertrieben. Die Prager Professoren und Studenten gingen nach Sachsen und gründeten dort die Universität von Leipzig, die Prager Universität sank in Bedeutungslosigkeit.

In Ungarn wurden die Könige Sigismund und Albrecht II. mehrmals aufgefordert, Fremden keine Ämter zu verleihen oder sie daraus zu entlassen. So kam es z. B. im Jahre 1438 in Ofen zu einem Aufbruch, bei dem deutsche Bürger getötet und die Häuser der ausländischen Kaufleute geplündert wurden. In ihrer Abneigung gegen die fremden Mitbürger übersahen die ungarischen Prälaten, Magnaten und Adligen völlig die von den Osmanen drohenden Gefahren. Voll Eigensinn lehnten sie sogar die Hilfe ausländischer Truppen ab, sodaß der Versuch Albrechts II., das von den Türken belagerte Semendria¹ zu entsetzen, scheiterte (*Huber 1888*, 9–12). Albrecht II. starb auf dem Rückzug und Serbien fiel in die Hände der Türken.

Wappendarstellungen auf Münzen

Als Münzbilder wurden bis zum 14. Jahrhundert nur Wappentiere oder -symbole der Prägeberechtigten verwendet, erst später kam es zur Abbildung von ganzen herrschaftlichen Wappenschilden. Dies geschah zuerst in Ungarn – Wappen mit Patriarchenkreuz von Neuungarn unter Bela III. (1172–1196) Typ Huszár (1979), Nr. 69, Wappen mit Streifen von Altungarn unter Andreas II. (1205–1235) Typ Huszár (1979), Nr. 241; dann in Österreich – Bindenschild während der Reichsverwaltung bzw. des Interregnums (1236–1251) Typ *CNA I*, Nr. B 143 und B 154 und schließlich in Böhmen – Wappen mit dem böhmischen Löwen unter Ottokar II. Přemysl (1261–1278) auf dem mährischen Denar Typ Cach (1974), Nr. 971.

Wappentiere verschiedener Herrschaften wurden bisweilen auf originelle Weise kombiniert. So zeigt ein österreichischer Pfennig des beginnenden 13. Jahrhunderts auf einer Seite den österreichischen Adler über dem steirischen Panther, auf der anderen Seite den Babenberger Löwen (Nr.1).²

1 Stadt Smederevo (Serbien), 45 km südöstlich von Belgrad.

2 Die Abbildungen der Münzen sind stark vergrößert.

1. **Leopold VI.** (1194–1230)

Mzst.: *Wien*, AR Pfennig

Av.: Nach rechts blickender Adler, darunter Panther im Wulstreif

Rv.: Leopardierter Löwe nach rechts

Lit.: *CNA I*, 72, Nr. B 108.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

In Ungarn zeigen die Münzen von Karl Robert seit etwa 1300 einen gespaltenen Schild mit den Streifen von Altungarn und dem Wappen der Anjou nebeneinander (Nr. 2). Als im ausgehenden Mittelalter aufgrund von ehelichen Verbindungen größere Länderkomplexe entstanden, wurden aufwendigere Wapenbilder notwendig. So sind bei vielen ungarischen Münzen König Albrechts II. die Herrschaftsansprüche an den Feldern des gevierten Wappens (ungarische Streifen, böhmischer Löwe, österreichischer Bindenschild und mährischer Adler) zu erkennen. Die Titulaturen beschränkten sich zunächst auf die Angabe *eines* Königsnamens. In der Neuzeit wurden die Ansprüche der Feudalherren durch vielfeldrige Wappen und umfangreiche Titulaturen dokumentiert.

2

2. **Karl Robert** (1307–1342)

Unbst. ungarische Mzst., AR Grossus, Münzzeichen: Lilie – Lilie

Vs.: + MŌNĒTA • KAROLI • REGIS • hVnGARIE, König thront mit Szepter und Reichsapfel

Rs.: + hŌNOR • REGIS • IVDICIVM • DILIGIT, behelmtes Wappen von Ungarn und Anjou

Lit.: *Huszár 1979*, 78–79, Nr. 448.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Schon vor der Vereinigung der jagiellonischen Königreiche mit den habsburgischen Herzogtümern im Jahre 1526 gab es Versuche von Feudalherren, diese Länder auf mehr oder weniger rechtlicher Grundlage an sich zu bringen und in ihrer Hand zu vereinen. Diese Zusammenschlüsse fanden ihren Niederschlag in den Münzprägungen.

Ottokar II. Přemysl und seine Münzprägungen für Österreich und Ungarn

Im Herzogtum Österreich waren mit dem Tod Friedrichs II., des Streitbaren, im Jahre 1246 die Babenberger in männlicher Linie ausgestorben. Ottokar II., seit 1247 Markgraf von Mähren, bemächtigte sich 1251 Österreichs und heiratete 1252 Margareta, die Schwester von Friedrich II., wodurch er das Allodium der Babenberger erwarb. Damit glaubte er, seinen Anspruch auf das Herzogtum Österreich legitimieren zu können. Die Verbindung wurde vom Papst Innozenz IV., der verhindern wollte, daß die Herzogtümer der Babenberger in die Hände der Staufer geraten könnten, sanktioniert. Eine Belehnung durch König Konrad IV. fand nicht statt, erst 1262 erfolgte eine allerdings nur schriftliche Belehnung durch König Richard von Cornwallis. Ottokar strebte eine Verschmelzung seiner Länder an und ließ in Österreich und Mähren, später auch in Böhmen Pfennige prägen, auf denen jeweils die Hoheitszeichen der anderen Herrschaften zu sehen sind. Die Darstellungen lassen aber noch kein durchdachtes, strenges Programm erkennen.

Eine mährische Prägung Typ Cach (1974), Nr. 906 aus dieser Zeit zeigt auf der Vorderseite den Kopf eines Markgrafen (Nr. 3). Er trägt eine mit drei Kugeln geschmückte Kopfbedeckung, wie eine solche auch auf einem zeitgenössischen Fresko in der Gozzo-Burg in Krems (Niederösterreich) abgebildet ist (Abb. A).

Abb. A. Krems, Gozzoburg: Fresko mit dem Bildnis eines Herzogs oder Markgrafen; der Hut ist mit drei Kugeln (Edelsteinen?) geschmückt.³

3

3. **Ottokar II. Přemysl** als Markgraf von Mähren und Herzog von Österreich (1251–1261)

Unbst. mährische Mzst., AR Denar

Vs.: Ottokar mit Markgrafenhut

Rs.: Eule mit ausgebreiteten Flügeln, auf der Brust Bindenschild

Lit.: *Cach* 1974, 49, Nr. 906.

Ex.: *Sincona AG*, Auktion 28 (18. 5. 2016) Nr. 217.

4

4. **Ottokar II. Přemysl** als Herzog von Österreich (1251–1276)

Mzst. *Wien*, AR Pfennig

Vs.: Lilienkreuz

Rs.: Eule mit ausgebreiteten Flügeln, auf der Brust Bindenschild, Sternchenkreis

Lit.: *CNA I*, 77, Nr. B 144.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Auf einem anderen Pfennig *Cach* (1974), Nr. 905 ist ein nach links schreitender ungekrönter Löwe zu sehen. Die Rückseiten beider Pfennige zeigen das Frontalbild einer Eule mit einem mandelförmigen Bindenschild auf der Brust, die Flügelspitzen tragen kleine Zinntürme. Der österreichische Pfennig (*CNA I*, Nr. B 144) hat auf der Rückseite in einem Kreis von Sternchen das gleiche Frontalbild einer Eule mit dem Bindenschild auf der Brust (Nr. 4). Wahrscheinlich war ein Ritter der Eulenburg von Ottokar in Österreich bzw. Wien vorübergehend als Münzmeister oder in einer anderen höheren Position eingesetzt worden.

³ Der Kernbau der Gozzoburg stammt aus der Zeit nach 1235, der Ausbau des Bauwerkes erfolgte bald danach. Die Fresken stammen aus dem 13. Jahrhundert. Namensgeber der Burg war der Kremser Stadtrichter Gozzo.

Die Eulenburg (tschechisch: Sovinec, von Sova = Eule) liegt etwa 30 Kilometer nördlich von Olmütz. Es ist denkbar, daß im 13. Jahrhundert Herren der Eulenburg (páni ze Sovince) die Eule mit den Türmen auf den Flügeln als redendes Zeichen in ihrem Wappen verwendeten. Seit ca. 1320 gehörte die Eulenburg den Brüdern des mährischen Adelsgeschlechtes der Hrut (Hrutovci) aus Huzová (= Deutsch-Hause), die sich nach ihr „de Aulnburk“ nannten. Das aber bedeutet, daß die Burg und ihr Name schon vorher existierten, auch wenn es dafür keine dokumentarischen Belege gibt. Darauf würde auch die Verwendung des ursprünglichen, deutschen Namens Eulenburg verweisen (Wagner 2012).

Ottokar war nach dem Tod seines Vaters 1253 de facto König von Böhmen, ließ sich aber erst 1261 krönen. „In den Urkunden vor 1261 nannte sich Ottokar nur dominus, auch haeres regni Boemie, erst nachher rex. Auf seinen Siegeln hat er sich zwar vor der Krönung juvenis rex, nachher dann rex allein bezeichnet.“ (Koch 1983, 84). Der Pfennig Typ Cach (1974), Nr. 906 dürfte demnach zwischen 1251 und 1261 entstanden sein, da er einerseits den österreichischen Bindenschild zeigt, Ottokar aber keine Königskrone trägt, sondern als Markgraf von Mähren dargestellt ist.

Auch der Wiener Pfennig CNA I Nr. B 158 ist vor der Krönung Ottokars 1261 entstanden (Nr. 5). Er zeigt auf der Vorderseite den österreichischen Bindenschild zwischen zwei ungekrönten Löwen, auf der Rückseite den Herrscher mit dem Herzogshut und der Legende + DVX OThAchCR.

5

5. Ottokar II. Přemysl als Markgraf von Mähren und Herzog von Österreich (1251–1261)

Mzst. Wien, AR Pfennig

Vs.: Bindenschild zwischen zwei steigenden Löwen

Rs.: + DVX OThAchCR, Büste des Herzogs von vorne

Lit.: CNA I, 79, Nr. B 158.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Nach der Krönung Ottokars zum König von Böhmen ist die Krone mehrmals auf österreichischen Münzbildern zu finden: gekrönter Löwe, gekrönter Adler oder Königskopf mit Krone (Nr. 6). Ein Fresko in der Gozzoburg in Krems zeigt das Bild eines Herrschers mit Königskrone (Abb. B).

6

6. Ottokar II. Přemysl als König von Böhmen und Herzog von Österreich (1261–1276)

Mzst. Wien, AR Pfennig

Vs.: OTA-KER, Königsbrustbild, Umschrift

Rs.: Wappen des Konrad von Tulln (Landschreiber in Österreich in den Jahren 1275–1283)

Lit.: CNA I, 80, Nr. B 176.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

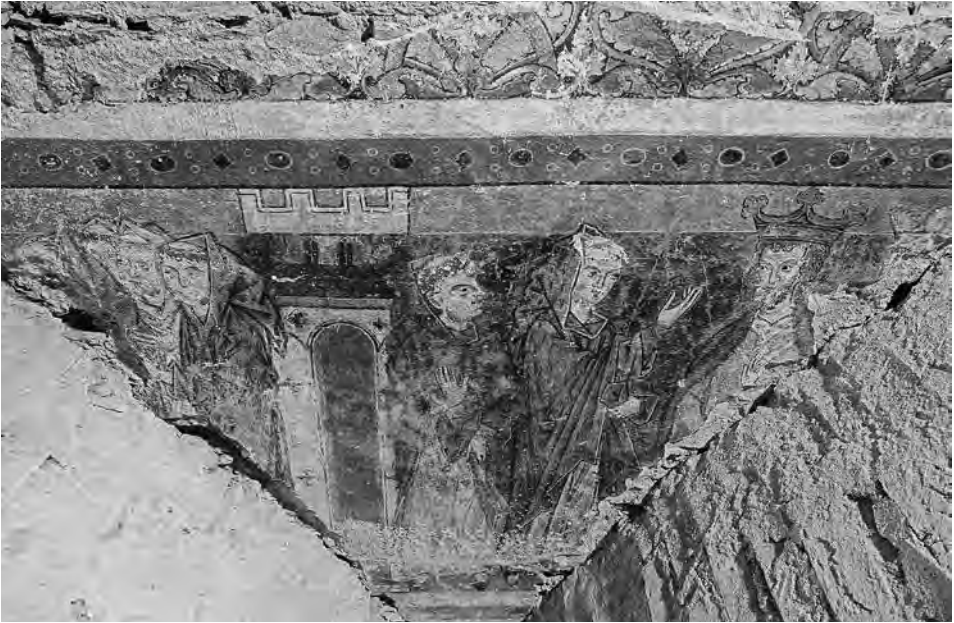

Abb. B. Krems, Gozzoburg: Fresko, rechts das Bildnis eines Königs.

Seit 1261 wurde nicht nur der gekrönte böhmische Löwe (Nr. 7–9), sondern auch der österreichische Bindenschild auf den Münzen aller Herrschaftsgebiete Ottokars abgebildet (Nr. 10–12).

7

8

9

Ottokar II. Přemysl als König von Böhmen, Markgraf von Mähren und Herzog von Österreich

7. Mzst. *Prag* (?), AR Brakteat

Vs.: Gekrönter böhmischer Löwe

Lit.: *Cach* 1974, 42, Nr. 843.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

8. Unbst. mährische Mzst., AR Brakteat, vor 1261

Vs.: Böhmischer Löwe mit Markgrafenhut

Lit.: *Cach* 1974, 51, Nr. 924.

Ex.: *Sincona AG*, Auktion 28 (18. 5. 2016) Nr. 226.

9. Mzst. *Enns*, AR Pfennig

Vs.: Gekrönter böhmischer Löwe

(Rs.: Hirsch im Zierrat)

Lit.: *CNA I*, 78, Nr. B 156.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

10

11

12

Ottokar II. Přemysl als König von Böhmen, Markgraf von Mähren und Herzog von Österreich

10. Mzst. *Prag* (?), AR Brakteat

Vs.: Gekrönter böhmischer Löwe, darüber Bindenschild

Lit.: *Cach 1974*, 41, Nr. 831.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

11. Unbst. mährische Mzst., AR Brakteat

Vs.: Chimäre mit Bindenschild und Schwert

Lit.: *Cach 1974*, 53, Nr. 958.

Ex.: *Grossmannová 2015*, 119, Typ 55.

12. Mzst. *Wien*, AR Pfennig

Vs.: Gekrönter böhmischer Löwe hält den Bindenschild

(Rs.: Wolf unter einem Giebel)

Lit.: *CNA I*, 79, Nr. B 160.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Im Jahre 1261 besiegte Ottokar die Ungarn in der Schlacht bei Groißenbrunn und heiratete, nachdem er sich von Margareta getrennt hatte, Kunigunde von Halitsch, die Enkelin König Bélas IV. von Ungarn. Wahrscheinlich hatte Kunigunde als Mitgift einige westungarische Städte zum Nießbrauch erhalten, die zwar weiterhin Teil von Ungarn waren, aber von Ottokar besteuert wurden. Bei den in diesen Städten produzierten „ungarischen Wiener Pfennigen“ handelt es sich um Kombinationsprägungen: Sie zeigen auf der Rückseite Bilder von ungarischen, auf der Vorderseite Bilder von Wiener Pfennige (Nr. 13–15). Durch diese Eheschließung sicherte Ottokar außerdem für sich oder seine Nachkommen die Nachfolge im Königreich Ungarn, sollte Stephan V., der Sohn Belas IV., kinderlos sterben.

13

14

15

Ottokar II. Přemysl (1251–1276)

13. Mzst. unbst. Stadt in Westungarn, AR Pfennig – Kombinationsprägung

Av.: Wiener Bild: Auffliegender Adler nach links

Rv.: Ungarisches Bild: Löwe nach links, davor kleiner Ring, unten kleine Lilie

Lit.: *Huzsár* 1979, –.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

14. Mzst. *Wien*, AR Pfennig

Rs.: Stern im Blätterzierrat

Vs.: Auffliegender Adler nach links

Lit.: *CNA I*, Nr. 80, B 171.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

15. Unbst. ungarische Mzst., AR Denar

Rs.: Löwe nach links mit Ring und Lilie

Vs.: •LADISLAI REX, Wappen mit Doppelkreuz

Lit.: *Huzsár* 1979, 70, Nr. 375.

Ex.: *Adamovszky* 2011, Nr. A465.

König Béla IV. von Ungarn hatte sich nach dem Aussterben der Babenberger der Steiermark bemächtigt und seinen Sohn Stephan V. als Statthalter eingesetzt (1258–1260). Nach der Schlacht bei Großbrunn kam die Steiermark unter die Herrschaft Ottokars. Sowohl Stephan als auch Ottokar ließen in der Steiermark Münzen mit ihren Namen prägen (Nr. 16–17).

16

17

Stephan V. als Statthalter der Steiermark (1258–1260)

16. Mzst. *Graz*, AR Pfennig

Vs.: + REX STEPHANVS, Brustbild zwischen zwei Türmen

(Rs.: unbekannt)

Lit.: *CNA I*, 264, Nr. D 12; *Huzsár* 1979, 68, Nr. 360.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Ottokar II. Přemysl (1260–1276)

17. Mzst. *Graz*, AR Pfennig

Vs.: + OTAKARVS +, Brustbild des Königs

(Rs.: kreuzartiger Zierrat)

Lit.: *CNA I*, 264, Nr. D 13.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Aufgrund eines Erbvertrages war nach dem Tod von Ulrich III. von Spanheim im Jahre 1269 das Herzogtum Kärnten an Ottokar gefallen. Er ließ nun in mehreren Münzstätten Pfennige – auch Brakteaten – prägen, die das Bild eines Königs bzw. des gekrönten böhmischen Löwen aufweisen (Nr. 18–20).

18

19

20

Ottokar II. Přemysl als Herzog von Kärnten (1269–1276)18. Mzst. *St. Veit*, AR Pfennig

Vs.: Gekrönter böhmischer Löwe

(Rs.: unbekannt)

Lit.: *CNA I*, 140, Nr. C b 39.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

19. Mzst. *Völkermarkt*, AR Brakteat

Vs.: Gekrönter Löwe

Lit.: *CNA I*, 154, Nr. C c 13.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

20. Mzst. *Windischgraz*, AR Pfennig

Vs.: Löwe mit Königskopf

(Rs.: Königskopf frontal)

Lit.: *CNA I*, 171, Nr. C h 34a.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Im Jahre 1276 mußte Ottokar auf die Herzogtümer Österreich und Steiermark verzichten und die Münzprägungen in seinem Namen wurden eingestellt. Auch seine Ansprüche auf ungarische Gebiete gingen verloren.

Albrecht II. und Ladislaus als Herzöge von Österreich und Könige von Böhmen und Ungarn

„Von der Regierungszeit Sigismunds von Luxemburg bis zu der des Matthias Corvinus zeigt die ungarische Münzprägung ein ziemlich einheitliches Bild. Die Münzbilder weisen meist Wappen oder Wappenelemente (hauptsächlich das Doppelkreuz) auf. Deshalb kann diese Epoche das ‚Zeitalter der Wappemünzen‘ genannt werden.“ (Huszár 1979, 93).

Sigismund von Luxemburg erwarb 1387 durch seine Heirat mit Maria von Anjou die ungarische Krone und erbt 1420 nach dem Tod seines Halbbruders Wenzel die böhmische Krone. Seine ungarischen Goldgulden zeigen im gevierten Wappen die Streifen von Neungarn und den böhmischen Löwen, die Denare haben statt des böhmischen Löwen den brandenburgischen Adler.⁴ Seine Tochter Elisabeth heiratete 1421 Albrecht V., den Herzog von Österreich, der 1423 mit der Markgrafschaft Mähren belehnt wurde. Nach Sigismunds Tod wurde Albrecht 1437 König von Ungarn und 1438 König von Böhmen.⁵

Trotz seiner kurzen Regentschaft ist von Albrecht eine Reihe von Münzen aus Ungarn mit seinem Namen bekannt. So gibt es ungarische Goldgulden, Denare und Obole mit dem böhmischen Löwen, dem mährischen Adler und dem österreichischen Bindenschild im Wappen (Nr. 21–22) sowie mährische Adlerpfennige mit aufgelegtem Bindenschild (Nr. 23). Diese wurden möglicherweise auch noch nach seinem Tode weitergeprägt.

4 Kaiser Karl IV. hatte im Jahre 1373 das Kurfürstentum Brandenburg um 500.000 Gulden erworben, um sich die Kurstimme des Landes zu sichern. 1411 kam das Gebiet an die Hohenzollern.

5 Er war seit 1438 als Albrecht II. römisch-deutscher König.

21

Albrecht II. als König von Ungarn (1438–1439)

21. Mzst. *Kremnitz*, Goldgulden

Vs.: + ALBERTVS • D • G • R • VnGARIC, gevierter Wappenschild

Rv.: • S • LADISLAVS • REX, stehender Heiliger mit Beil und Reichsapfel, K-Ř

Lit.: *Huszár 1979*, 95, Nr. 589.

Ex.: *Ira & Larry Goldberg Coins & Collectibles*, Auktion 41 (29. 5. 2007) Nr. 4088.

22

22. Mzst. *Kremnitz*, AR Denar

Vs.: M • ALBERTI R • VnGARIC •, Doppelkreuz, K-D

Rs.: Im Dreipaß das Streifenwappen von Ungarn, umgeben vom böhmischen, österreichischen und mährischen Wappenschild

Lit.: *Huszár 1979*, 96, Nr. 592b.

Ex.: *Numismatik Lanz*, Auktion 152 (1. 7. 2011) Nr. 610.

23

Albrecht V. (II.) als Markgraf von Mähren (1423–1439)

23. Mzst. *Brünn*, AR Pfennig

Vs.: Mährischer Adler mit aufgelegtem Bindenschild

Lit.: *Luschin 1915*, Nr. 14; *Sejbal 1997*, Nr. 246.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Nach ihm erbte sein Sohn Ladislaus Postumus 1440 die Ansprüche auf die Herrschaften über Österreich, Böhmen und Ungarn, lebte aber bis zu seinem zwölften Lebensjahr unter der Vormundschaft seines Onkels Friedrich V. von Österreich. Ladislaus, der bereits 1440 zum König von Ungarn gekrönt worden war, wurde nach seiner Entlassung aus der Vormundschaft 1453 auch als König von Böhmen anerkannt.

Ladislaus ließ in Wien Pfennige prägen, die über dem Bindenschild eine Königskrone zeigen (Nr. 24). Von Ungarn gibt es Goldgulden, Denare und Obole, die denen seines Vaters ähnlich sind.

24

Ladislaus Postumus (1452–1457)

24. Mzst. *Wien*, AR Pfennig

Vs.: Bindenschild zwischen L-R für Ladislaus Rex, darüber Krone, im Dreipaß

Lit.: *CNA I*, 314, Nr. F a 9.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

Nach dem Tod Ladislaus' 1457 sah sich sein Onkel Friedrich III. (seit 1452 Kaiser) zu Unrecht als Erbe der Königreiche Böhmen und Ungarn an. Er ließ sich sogar von einigen ungarischen Magnaten krönen, konnte sich aber nicht durchsetzen. Schließlich verkaufte er im Jahre 1463 dem ungarischen König Matthias die ungarische Krone, die nach Ladislaus' Tod in seinen Besitz gekommen war, um 80.000 Goldgulden. Friedrich konnte sich zwar weiterhin König von Ungarn nennen, aber es gibt keine Münzen, die darauf Bezug nehmen.

Matthias Corvinus und seine Eroberungen in Österreich, Mähren und Schlesien

Matthias Corvinus, seit 1458 König von Ungarn, war seit 1461 mit Katharina, der Tochter König Georgs von Podiebrad, verheiratet. Seine vordringlichste Aufgabe wäre gewesen, Ungarn und die südlichen Vasallenstaaten vor den ständigen osmanischen Angriffen zu schützen. Stattdessen zog er 1469 aus religiösen Gründen, aufgehetzt durch Papst Paul II., gegen seinen Schwiegervater ins Feld, um ihn zu stürzen. Er eroberte Mähren und Schlesien und ließ sich in Olmütz zum König von Böhmen krönen. Doch auch nach dem Tod Georgs im Jahre 1471 konnte Matthias Böhmen nicht erobern.

Die ungarischen Prägungen Matthias' – Goldgulden, Denare, Groschen und Heller – zeigen im Wappenschild den böhmischen Löwen (Nr. 25–26).

25

Matthias Corvinus (1458–1490)

25. Mzst. *Nagybánya*, Goldgulden

Vs.: + MATHIAS • D • G • R • VN • GARIC (Kugelkreuz), gevierter Wappenschild, rechts unten böhmischer Löwe

Rs.: • S • LADISLAVS • RCX, der Heilige steht mit Axt und Reichsapfel; n – Radwappen

Lit.: *Huszár 1979*, 107, Nr. 674a.

Ex.: <http://www.ma-shops.at/rfnumismatik/item.php5?id=103> (11. 8. 2016).

26

26. Mzst. *Kremnitz*, AR Denar

Vs.: + MONETA • MATHIE • R • VN • GARIE, gevierter Wappenschild, rechts unten böhmischer Löwe, im Herzschild Rabe mit Ring

Rs.: • PATRONA VN • GARI •, thronende Madonna, K-P

Lit.: *Huszár* 1979, 113, Nr. 718.

Ex.: *Macho & Chlapovič*, Auction 2 (28. 4. 2012) Nr. 168.

Für seine Erwerbungen in Schlesien ließ Matthias in Breslau Groschen (mit dem Münzstättenzeichen W) und Halbgroschen prägen (Nr. 27).

27

Matthias Corvinus als König von Böhmen für Schlesien (1469–1490)

27. Mzst. *Breslau*, AR Halbgroschen

Vs.: + MATHIAS • PRIMVS • D • G • R • BOHEMIE, geviertes Wappen: Streifen, böhmischer Löwe, Lausitzer Stier, schlesischer Adler, im Herzschild Rabe mit Ring

Rs.: GROSSVS WRA TISLAVICNSIS, stehender Johannes der Täufer

Lit.: *Huszár* 1979, 115, Nr. 734.

Ex.: <http://img.ma-shops.de/brom/pic/090820012bz.jpg> (11. 8. 2016).

Matthias war mit Kaiser Friedrich III. verfeindet, da auch dieser die Königsherrschaft in Ungarn angestrebt hatte. Es kam zu Kämpfen in Österreich, und 1485 zog Matthias nach viermonatiger Belagerung in Wien ein. Hier ließ er zur Bezahlung seiner Söldnertruppen ungarische Denare und Obole prägen, die als Münzstättenangabe die Buchstaben S-W (für Szapolyai – Wien) aufweisen, nicht aber den Österreichischen Bindenschild. Der „Kammergraf“ Stephan Szapolyai war damals Landeshauptmann von Niederösterreich. Sein Wappen, ein nach links gerichtetes Einhorn, ist bei den Denaren am Fuße des großen ungarischen Wappens eingefügt. Auf den Wiener Prägungen ist der Name von Matthias nicht genannt, denn der König hatte zwar Österreich und Wien erobert und hier seine Residenz aufgeschlagen, war aber nie damit belehnt worden (Nr. 28–29).

Doch der Tod Matthias' beendete sein Vorhaben, Ungarn mit Böhmen und Österreich zu verbinden, um mit dem Rückhalt durch diese Länder das omanische Reich zurückwerfen zu können, und im Jahre 1490 konnte Friedrich III. wieder die Herrschaft von Österreich übernehmen.

28

Matthias Corvinus (1458–1490)

28. Mzst. *Wien*, Kammergraf Stephan Szapolyai (1485–1490), AR Denar

Av.: + MONETA VNGARIE, ungarischer Wappenschild, im Herzschild Rabe mit Ring, unten das Wappen von Szapolyai

Rs.: PATRO VNGARI, thronende Madonna mit Kind, links S, rechts W für Szapolyai – Wien

Lit.: *Huzsár* 1979, 113, Nr. 724.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

29

29. Mzst. *Wien*, Kammergraf Stephan Szapolyai (1485–1490), AR Obol

Vs.: Ungarisches Wappen mit aufgelegtem Wappenschild von Matthias

Rs.: Madonna mit Kind, links S, rechts W für Szapolyai – Wien

Lit.: *Huzsár* 1979, 113, zu Nr. 724.

Ex.: Österreichische Privatsammlung.

... tu, felix Austria, nube!

Die Bildung eines Länderblocks, bestehend aus Böhmen, Ungarn und Österreich, war durch die geographischen Gegebenheiten begünstigt: die Länder gingen landschaftlich ineinander über und waren durch die Flüsse March und Donau miteinander verbunden; nach außen waren sie von allen Seiten durch Berge schwer zugänglich, seit dem 15. Jahrhundert im Süden durch die vordringenden Osmanen blockiert. Andere Zusammenschlüsse, wie z. B. die von Luxemburg mit Böhmen, Böhmen mit Ungarn, Böhmen oder Ungarn mit Polen, waren nur von kurzer Dauer. Allein die Verbindung von Österreich (mit Steiermark und Kärnten), Böhmen (mit Mähren) und Ungarn (mit seinen Nebengebieten) war – nach den vorausgehenden Versuchen von Ottokar II., Albrecht II. und Matthias Corvinus – schließlich „erfolgreich“.

Beim oben erwähnten lateinischen Zitat⁶ handelt es sich um habsburgische Propaganda. Denn erstens wurde nicht nur von ihnen Heiratspolitik betrieben, sondern von allen Herrschergeschlechtern – Luxemburgern, Jagiellonen usw. – (und nicht nur von diesen), und zweitens konnte in dieser Zeit von einer friedlichen Entwicklung keine Rede sein: Albrecht II., Friedrich III. und Maximilian I. waren während ihrer Regierung fast immer in Kriege mit Ungarn, Frankreich, Venedig usw. verwickelt, die auf die „glückliche“ Familienpolitik zurückzuführen waren.

Nach dem Tod König Ludwigs II. in der Schlacht bei Mohács im Jahre 1526 gelangten Böhmen, Ungarn und Österreich aufgrund der Hochzeit des Habsburgers Ferdinand I. mit der Jagiellonenprinzessin Anna wieder in eine Hand. Wegen des Gegensatzes von Wahl- und Erbkönigtum kam es in diesen Ländern wiederholt zu Spannungen. Doch das Streben nach nationaler Unabhängigkeit und Selbstbestimmung wurde von den Feudalherren ignoriert und Aufstände in Böhmen oder Ungarn wurden gewaltsam

6 Das Distichon geht auf ein Zitat des römischen Dichters Ovid zurück (*Bella gerant alii...*); er wurde 1364 von Herzog Rudolf IV. auf die Familie der Habsburger übertragen.

niedergeschlagen wie z. B. in Böhmen im Dreißigjährigen Krieg oder in Ungarn im Revolutionsjahr 1848.

Schließlich erwies sich der Feudalherr als Klammer des Habsburger Länderkonglomerates als zu schwach. Im Jahre 1918 zerfiel das kunstvolle, unnatürliche Gebilde der Donaumonarchie und die verschiedenen Teile gingen eigene Wege.

Literatur

Adamovszky, I. 2011: Magyar érme katalógus 997–1307 (1354). Budapest.

Cach, F. 1974: Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.

CNA I: Koch, B. 1994: Corpus Nummorum Austriacorum (CNA). Band I. Wien.

Grossmannová, D. 2015: Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století / Deniers and Bracteates in Moravia in the Second Half of the 13th Century. Brno.

Huber, A. 1888: Geschichte Österreichs. Dritter Band. Gotha.

Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.

Koch, B. 1983: Der Wiener Pfennig. Ein Kapitel aus der Zeit der regionalen Pfennigmünze. Wien.

Luschin, A. von Ebengreuth 1915: Das Münzwesen in Österreich ob und unter der Enns im ausgehenden Mittelalter. Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich, NF 13/14 (1914–1915), 252–280.

Sejbal, J. 1997: Základy peněžního vývoje. Brno.

Wagner, H. 2012: Der Wiener Lilienpfennig (Koch, CNA B 144). Money trend 44, 158–161.

Summary

Herfried E. Wagner, Numismatic evidence of dynastic connections of Bohemia, Austria and Hungary in the Middle Ages to the age of the Jagiellonans.

The Jagiellonian dynasty plays an important role in the Austrian history. Because of the marriage of Ferdinand I the Habsburg with the Jagiellonian Princess Ann, Bohemia, Hungary and Austria were united in one state. On one hand, this new bloc of power was advantageous geographically and very important for defence against the Ottoman attacks in the 16th and 17th centuries. On the other hand, such state did not correspond with idea of an elected kingdom, or self-determination rights of nations respectively, which led to frequent disorders, and finally, to the disintegration of the Habsburg Empire in 1918. In the past, several attempts were made to unite the mentioned three lands under one rule. First of all, the Bohemian King Přemysl II Ottokar got the Duchy of Austria and Duchy of Styria through marriage with Margaret, sister of Duke Frederick of Babenberg. Later on, via his second marriage with Kunigunda of Halych – grand-daughter of the Hungarian King Bela IV – he got inheritance claims to the Hungarian crown. Then, Albrecht V got the Kingdom of Bohemia and Kingdom of Hungary through his marriage with Elisabeth, daughter of Sigismund of Luxembourg. After the death of his childless son Ladislaus the Posthumous, both lands started their separate history again. In the third case, the Hungarian King Matthias Corvinus (Hunyadi), with his wife Catherine – daughter of the Bohemian King George of Poděbrady – was crowned as the Bohemian King after his capturing of Moravia and Silesia. Finally, he owned the entire Austria, but his death ended his expansive activities. Up to the 14th century, only heraldic animals and symbols have been shown on coins. But later, the complete coats of arms started to appear on them (e.g. coat of arms with the patriarchal cross of New Hungary and coat of arms with strips of Old Hungary, the Austrian shield or coat of arms with the Bohemian lion on one Moravian denier). In the Late Medieval Period, larger empires appeared because of the dynastic connections, and in that way, more sophisticated coats of arms became necessary. Engraved shields with coat of arms are known from the Hungarian ducats. From the very beginning, the marginal legends showed only the title and name of the ruler, later on, extensive titulatures have been used.

English summary by V. Novák

OBĚH ČESKÝCH FLORÉNŮ V ITÁLII

Roman ZAORAL

Abstract – The circulation of Bohemian florins in Italy.

The article is the output of the research carried out in the Italian libraries, archives and museums. It is focused on the role of Bohemian florins among coins circulated in late medieval Italy. The author analyses gold coin hoards and compares them with the evidence of written sources (the diaries of Italian merchants, the pilgrims' book of Siena, papal registers relating the collection of tithes and other papal revenues). The analysis is supplemented with data on the circulation of Bohemian and Hungarian florins in the territory of today's Germany.

 Bohemian florins, money of circulation, coin finds, written sources, Italy, late medieval period

Zlaté mince představují specifický fenomén středověkého mincovnictví. Jejich význam vzrostl v první polovině 14. století, kdy mincovní páni ve střední a západní Evropě začali napodobovat v dálkovém obchodě osvědčený florén, ražený ve Florencii od roku 1252. Jedním z možných motivačních faktorů výroby těchto imitací byla rostoucí cena zlata.¹ Precedentem pro jejich masové rozšíření se staly zlaté mince Jana XXII. (1316–1334), ražené od září 1322 v mincovně avignonských papežů v Pont de Sorgues (*Klein 2004; Zaoral 2006*). Oběh těchto nominálů usnadnily rovněž rozsáhlé aktivity florentských kupců a bankéřů v obchodě s textilem, při výběru papežských dávek a v neposlední řadě i v hornictví a mincovnictví. Jednalo se o mincmistry, kteří ztratili práci v souvislosti s omezením mincovní činnosti ve Florencii. Ta byla na počátku 14. století vyvolána zmenšenou poptávkou po penězích jako důsledek neschopnosti velkých dlužníků splácet úvěr florentským bankám. Kvůli bankrotu florentských bankovních společností Bardi a Peruzzi se část jejich členů odebrala na sever do zaalpské oblasti a podílela se tam mimo jiné na zavedení ražby zlatých mincí (*Štefánek 2007, 96–98; Mäkeler 2010, 117–118*).

V západní Evropě, zejména ve Francii a Porýní, proběhla hlavní vlna napodobování florénů v průběhu první a druhé třetiny 14. století. Jako první v Říši začal *florino d'oro* v roce 1325 imitovat český král Jan Lucemburský (1310–1346) a téměř současně s ním v Uhrách král Karel Robert z Anjou (1308–1342). Jejich příkladu brzy následovali další středoevropští vládci: florény razila knížata z dynastie slezských Piastovců: Bolko II. Malý–Svidnický (1326–1368) v letech 1345–1351 v Minsterberku a v letech 1351–ca. 1365 ve Svidnici a Václav I. Lehnický (1342–1364) v Lehnici (*Kiersnowski 1976*). Florény vybíjeli i rakouští vévodové, počínaje Albrechtem II. (1330–1358), který kolem roku 1350 zahájil ve štyrském Judenburgu ražbu prvních zlatých mincí habsburských dědičných zemí, jež byly převážně používány v obchodním styku s Benátkami (*Burböck 1987*). Výroba těchto zlatých mincí o původní hmotnosti florentského nominálu, tj. kolem 3,5 g, byla často prováděna za přímé účasti florentských finančníků. Důvodem napodobování bylo okamžité začlenění těchto typů do peněžního oběhu.

Jak dokládá Petr Žitavský, autor Zbraslavské kroniky a dosud nedoceněný odborník v oblasti měny a mincovnictví, čtyři nové florény překračovaly hodnotu pražské hřivny stříbra o váze 253,14 gramů,² což odpovídá kupní síle českého florénu ve výši 16 pražských grošů. Tento kurz však nebyl pevný: měnil se v závislosti na momentálním poměru cen zlata a stříbra. Bylo to proto, že zlaté mince nebyly zemským platidlem v pravém smyslu slova, nýbrž primárně sloužily panovníkovi a jeho platbám do zahraničí.

1 Ve 20. letech 14. století, kdy se započalo s ražbou zlatých mincí ve střední Evropě, vzrostl poměr zlata a stříbra na 1:16, zatímco kolem roku 1280 činil jen 1:8 (*Sejbal 1997, 145; Čechura 1999, 120–125*).

2 *Chronicon Aulae Regiae (1884, 273): „Instituit quoque tunc rex Prage per quosdam Lombardos monetam auream, de qua denarii quatuor valere debeant plus quam marcam.“*

Protože ražba zlatých mincí byla podřízena výhradně panovníkovi, byla k jejich výrobě zřízena nová mincovna v Praze, jejímž prvním mincmistrem se stal Ješek, probošt kostela Všech svatých na Pražském hradě. Prvním řezačem kolků v pražské mincovně byl jistý B. (Balbinus) Lombardus z Benátek (*Summa Gebhardi 1882; Castelin 1966*, 334–336), jehož razidla se používala k výrobě českých florénů minimálně do roku 1345 (*Weiller 1972*, 161).

Čechy ve 13. a 14. století sice patřily k významným produkčním oblastem zlata v Evropě, na rozdíl od Uher však tamní ložiskové poměry byly daleko méně výhodné. Pokračující rýžování zlata vyčerpalo do konce 13. století většinu bohatých zásob. To byl impuls k přechodu na hlubinnou těžbu primárních ložisek, která dosáhla největšího rozsahu v Jílovém u Prahy a v Kašperských Horách. Kromě toho však těžba probíhala v menší míře i na mnoha jiných místech: k roku 1337 se uvádí 25 českých zlatonosných oblastí jako zvláště produktivních (*Morávek – Litochleb 2002*). Celková produkce zlatých rýžovišť a dolů v Čechách 14. století je odhadována na 100 až 200 kg ročně (*Majer 2004*), což podle J. J. Blanche (1982) odpovídá asi 6 % veškeré tehdejší výroby zlata v Evropě. Z vytěženého zlata se v pražské mincovně v průběhu 14. století razilo celkem šest typů zlatých mincí (*Militký 2012*, 451–454): florén Jana Lucemburského, dva typy florénů (dukátů)³ Karla IV. (1346–1378) a tři typy Václava IV. (1378–1419).

Málo efektivní kontrola v období počátečního rozmachu důlní aktivity vedla k tomu, že místní trhy ve střední Evropě byly zahlceny mincemi. Předražení domácí výroby způsobilo, že většina zlata a stříbra se dostala do rukou zahraničních kupců, kteří je vyváželi ze země výměnou za zboží západ- a jihoevropské provenience (*Hóman 1922*, 134, 140). Tato obchodní nerovnováha vyvolávala odliv zlaté mince do hospodářsky nejsilnějších regionů: do jihoněmeckých měst, Porýní, Vestfálska, Flander a Itálie. Dokladem toho jsou nálezy z Čech, v nichž se dosud objevilo jen nepatrné množství (6 kusů + neznámý počet) českých florénů (*Nohejlová-Prátová 1965*). Místní zlaté ražby se dostávaly do oběhu jak v souvislosti s teritoriální politikou lucemburských panovníků,⁴ s vojenskými a politicky motivovanými platbami, tak s dálkovým obchodem a výběrem poplatků papežské kurii do Říma a Avignonu,⁵ na němž se jako zprostředkovatelé zpravidla podíleli řeznější a norimberští kupci. Výdaje tohoto typu činily v pražské arcidiecézi v roce 1355 40.000 florénů a po zavedení pravidelného desátku se tato částka ještě zvýšila (*Tomek 1873; Graus 1960*, 110, pozn. 231).⁶ Samostatnou kapitolu představují výdaje spojené s poutěmi, diplomatickými poselstvy a cestami za vzděláním (*Hledíková 1997*, 71–78).

Itálie profitovala z faktu, že do ní proudilo velké množství lidí a s nimi i peněžních prostředků. Z českých nominálů se v italském oběživu uplatnily zejména pražské groše⁷ a v podstatně menším měřítku odpovídajícím objemu ražby také české florény. Jeden z nejvyšších obnosů, zmiňujících výslovně české florény, uvádí zpráva, podle níž norimberští kupci předali v roce 1380 florentským Medicejům 6000 českých florénů z papežské sbírky (*Stromer 1970*, 197). Nezanedbatelný přísun peněz do Itálie zajišťovali také poutníci, kteří zde utráceli za pobyt i za odpustky a významným způsobem obohacovali strukturu místního oběživu. Mincovní kov, který přinášeli do Říma, dokázal saturovat hospodářské potřeby města do té míry, že zde papežové dlouho razili vlastní mince jen příležitostně.⁸ Zejména v jubilejních letech 1390 a 1400 byl příliv snadno přenosných mincí mimořádný (*Zaoral – Hrdina 2008*, 191–192).

České florény se však do Itálie nedostávaly jen přímou cestou, ale často zprostředkovaně. Zajímavý doklad o tom přináší poutnická kniha špitálu v Sieně, kterou v letech 1382–1446 vedli řeholníci dominikánského kláštera. U vkladů poutníků ze zemí české Koruny se mezi zlatými mincemi objevují benátské dukáty, florentské, uherské a papežské florény, ale žádné florény české. Ty naopak figurují v peněžní hotovosti

3 K označování zlatých florénů termínem dukát došlo až na začátku 16. století. V numismatické literatuře však autoři tento pojem někdy používají i pro období 14.–15. století k odlišení zlatých mincovních typů se samostatnou ikonografií od těch, jejichž obraz byl závislý na původní předloze. Tak se jako dukát označují již oba zlaté mincovní typy Karla IV. – tzv. královský a císařský. Pomíjí se přitom skutečnost, že pojem dukát byl ve 14. století spojován jen s ražbami benátskými a s typy od nich odvozenými. V písemných pramenech té doby převažuje v souvislosti s českými zlatými mincemi označení florén. Tohoto pojmu se proto přidržuji i v této studii (*Dvořáková 2007*, 26, pozn. 47).

4 Jeden z největších finančních obnosů 500000 florénů zaplatil Karel IV. za nákup Braniborska a nebyl to případ ojedinělý. Tato částka byla splácena po mnoho let a rozhodně nejenom v českých florénech.

5 Již Stloukal (1949) poukázal na to, jak vysoké částky peněz plynuly každoročně k papežskému dvoru v Avignonu. Skalský (1950, 51) soudí, že šlo téměř vždy o české zlaté mince.

6 Přes veškerou propagandu proti papežskému svatokupectví byly to nakonec husitské Čechy, odkud až do roku 1422 plynuly do papežské pokladny platby služeb a další druhy poplatků (*Eršil 1959; 1962; Pořízka 2002*). Činností papežských kolektorů v celoevropském kontextu se zabývali Renouard (1941) a Schuchard (2000).

7 Pražské groše patřily spolu s flanderskými groši k nejrozšířenějšímu typu středních stříbrných nominálů na Apeninském poloostrově. Proto jim chci věnovat zvláštní pozornost na jiném místě.

8 Se systematickou ražbou mincí začal teprve Urban V. (1362–1370) v roce 1367, krátce poté, co se vrátil do Říma (*Zaoral 2006*, 215–217).

dvou vkladatelů z Flander, kteří navštívili Sienu v jubilejním roce 1400: dva blíže nespecifikované české florény si zde uložil kněz Gerald z Nijmegeny a dva florény Karla IV. označované jako císařské (*fiorini del'omperadore*) poutník z Brugg (*Piccinni – Travaini 2003*, 187, č. 195 a 177, č. 124). Zlaté mince patřily z praktických důvodů k nejméně používaným peněžním prostředkům mezi poutníky. Ve zmíněné poutnické knize jsou doloženy ve více než 70 % všech vkladů. Nejběžnější byla peněžní hotovost ve výši 1–10 florénů, již disponovalo více než 80 % poutníků. Vyšší obnosy (11–20 fl., 21–40 fl. a 50–78 fl.) si brali s sebou zpravidla poutníci ze vzdálenějších zemí nebo staří kněží, kteří se vydávali na cestu do Říma s celým svým majetkem, patrně v domnění, že se z ní už nevrátí (*Zaoral – Hrdina 2008*, 196–197).

V manuálech italských kupců se objevují zmínky o českých florénech vesměs až v 15. století. Jedním z nejstarších dokladů je kupecký deník, který začal v Janově v roce 1396 sepisovat Florent'an Saminiato de' Ricci a v němž v roce 1416 pokračoval jiný Florent'an, faktor banky Medicejů, Antonio di Francesca da Pescia. Ten kromě pražských grošů Jana Lucemburského, Karla IV. a Václava IV. zmiňuje mezi zlatými mincemi obíhajícími v roce 1418 v Benátkách také císařské typy: staré (*imperiali vecchi*) o váze 23 karátů a 2,5 grénů a nové (*imperiali nuovi*) o váze 19,5 karátů (*Saminiato 1963*, 143–148; *Travaini 2003*, 161, 276).⁹ České florény figurují rovněž na seznamu mincí v rukopisu laického bratrstva z toskánského Arezza, který v roce 1420 nebo 1432 pořídil Guido di Antonio Camaiani. Jako základ pro porovnání kvality zlatých mincí Camaianimu sloužil uherský florén Ludvíka I. (1342–1382) o ryzosti 23 7/8 karátů. Na váhu zrna s ním byl identický královský typ florénu Karla IV. (*fiorini di Boemia cioè del re*), kdežto císařský typ (*fiorini di Boemia cioè de l'omperatore*) byl podle Camaianiho záznamu o 3 denáry horší (*Travaini 2003*, 183–186).¹⁰

Mladší Karlův zlatý nominál (*fiorini dell'Onperio*) zmiňuje rovněž Giovanni di Antonio da Uzzano ve svém kupeckém deníku z let 1419–1442. Objevuje se na seznamu celkem 55 typů kalibrovaných zlatých mincí pořízeném ve florentské mincovně 10. září 1425 (*Uzzano 1766*, 167–168; *Travaini 2003*, 177). O dlouhodobém oběhu českých florénů v Itálii svědčí zmínky v manuálu, který v roce 1458 sepsal v okruhu toskánských kupců v Dubrovniku Giorgio di Lorenzo Chiarini a který vyšel tiskem ve Florencii v roce 1481. Chiarini uvádí, že zlatá mince se v Sieně rázi z roztavených kvalitních zlatých nominálů, mezi něž vedle ražeb italských a uherských řadí také české florény (...*buemmi e altri simili fiorini buoni*). Uvedené typy mincí tvořily surovinovou rezervu sienské mincovny a musely být proto pravděpodobně zastoupeny ve větším množství (*Chiarini 1936*, 114). Mezi mincemi, které ve druhé polovině 15. století obíhaly v Římě, Chiarini zmiňuje i staré, hodně oříznuté florény Václava IV. (*fiorini di Vincislagho*) o váze 22 karátů (*Chiarini 1936*, 149–150; *Travaini 2003*, 166, 261).¹¹

Staršího data jsou zmínky o českých florénech v písemných pramenech říšské a flanderské provenience. Účetní kniha řezenské obchodní firmy Runtingerů zmiňuje v letech 1383–1392 uherské a české florény vždy společně (*guldein Ungerisch Pechaimisch*) jako doklad o běžné respektované hodnotové identitě obou typů zlatých mincí. Výjimkou je případ zaznamenaný v roce 1383 v Lucce, kde české florény byly ceněny výše než uherské (*Bastian 1935*, 47). V pozdějším období 1392–1407 jsou české a uherské mince uváděny v knize samostatně. Důvodem byla pravděpodobně ražba zcela nového typu dukátu Václava IV. s písmenem w v trojpásu na líci a s obrazem českého lva v točenici na rubu.¹² Z roku 1386, pochází rovněž první zmínka o českých a uherských florénech ve Flandrech. Objevuje se v mincovním ediktu Filipa II. Smělého (1363–1404), kde se mezi cizími mincemi uvádějí bez rozlišení *florins de Honguerie et de Bohême* (*Graus 1949*, 95).

Z citovaných písemných pramenů vysvítá, že na Apeninském poloostrově ve 14. a 15. století převládaly mezi zlatými mincemi florentské florény, benátské dukáty a uherské florény jako jejich ekvivalent. České florény, nejčastěji zastoupené císařským typem Karla IV., tvořily jen malou část. Je nyní na místě zjistit, nakolik tento obraz koresponduje s náleзовou situací.

Při interpretaci nálezů zlatých mincí je třeba vzít v potaz, že transfer hotových peněz byl nebezpečný a že v té době peníze plynuly do Itálie již také ve formě drahého, ale pohodlného bezhotovostního úvěru realizovaného prostřednictvím směnek. Ukryté depoty proto odrážejí jen malou část z celkového objemu finančních transakcí. Přesto jsou ve svém souhrnu cenným zdrojem informací, který v kombinaci se

9 Starými císařskými mincemi se s odkazem na váhu zrna pravděpodobně rozumí ražby Karla IV. (1355–1378), novými pak goldguldeny, jejichž ryzost byla postupně snižována z 23 až na 19 karátů (*Sejbal 1997*, 146; *North 2009*, 43).

10 Archivio di Stato di Arezzo, Documenti diversi 10/B: Lista di monete firmata Simone Guido di Antonio (Camaiani), fol. 66r.

11 F. Graus (1949, 96, pozn. 6) s odkazem na tento pramen uvádí, že ještě ve druhé polovině 15. století obíhaly v Římě dva typy českých zlatých mincí, a domnívá se, že se jednalo o florény Jana Lucemburského a dukáty Václava IV.

12 Typologie českých středověkých zlatých mincí zveřejnil R. Weiller (1972; 1982).

svědectvím písemných pramenů umožňuje udělat si aspoň v obecných rysech představu o tom, jaký byl podíl jednotlivých nominálů na celkové skladbě oběživa. České florény se vyskytují v pěti z 31 publikovaných nálezů zlatých mincí doložených na území dnešní Itálie.¹³ Z celkového počtu více než 3400 zlatých mincí obsažených v těchto nálezech pochází z Čech jen 18 kusů. Jedná se přitom výhradně o florény Jana Lucemburského a Karla IV. I když jsou v některých depotech spolu se zlatými mincemi doloženy i mince stříbrné, pražské groše mezi nimi chybí.¹⁴

Z geografického rozložení nálezů je zřejmé, že zlaté mince obecně, české nevyjímaje, obíhaly po celém Apeninském poloostrově (obr. 1). Zatímco písemné zprávy o českých zlatých ražbách v Itálii pocházejí vesměs z 15. století, ukryty do země byly v poměrně krátkém časovém období posledních čtyř desetiletí 14. století (asi 1360–1400). Časová disparátnost ve výpovědi hmotných a písemných pramenů ukazuje na to, že české florény se ve větším množství dostaly do Itálie krátce po svém vzniku. Zatímco jejich menší část byla záhy spolu s dalšími zlatými nominály tezaurována, větší část se poměrně dlouho udržela v tamním peněžním oběhu. České florény různých typů obíhaly v Itálii déle než 150 let – od poloviny 14. do konce 15. století. Písemné zprávy zároveň rozšiřují spektrum obíhajících mincovních typů o ražby Václava IV.

Přehled o typech a počtech českých florénů zastoupených v italských nálezech podává následující seznam uspořádaný v chronologickém pořadí podle doby ukrytí (obr. 1):

1. Carignano (Turín), Piemont

Nalezen 16. 8. 1915 v otvoru zdi asi metr hlubokém. Poklad není kompletní.

Z mincí nalezených při výkopových pracích bylo zachráněno 63 kusů, zbytek byl odcizen.

Ukryt: kolem 1360.

Složení: 23 florentských florénů, 2 benátské dukáty a 38 imitací florénů.

Lit.: *Rodolfo 1915*, 347–364.

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346), mincovna: *Praha*, AV florén (10);

Florencie (23 AV); **Vienne** (6 AV); **Uhry** (6 AV); **Orange** (3 AV); **Benátky** (2 AV);

Rakousy (2 AV); **Aragon** (2 AV); **San Paolo** (2 AV); **Arles** (2 AV); **Flandry** (1 AV);

Pont-de-Sorgues (1 AV); **Rodi** (1 AV); **Lehnice-Břeh** (1 AV); **Valkenburg** (1 AV).

Lit.: *Broggini 2013*; *Travaini – Broggini 2016*.

2. Montella (Neapol), Kampánie

Nalezen v březnu 1954 při práci v zahradě v městské čtvrti Fontana. Poklad byl uložen v keramické nádobě asi 70 cm pod povrchem. Z původně nalezených 212 mincí finanční stráž získala zpět 210 kusů.

Ukryt: 60. léta 14. století.

Složení: 87 florentských florénů, 61 benátských dukátů, 59 imitací florénů a 1 falzum florentského florénu.

U.: Národní archeologické muzeum Neapol.

Lit.: *Broggini 2013*; *Travaini – Broggini 2016*.

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346), mincovna: *Praha*, AV florén (4);

Florencie (87 AV + 1 falzum); **Benátky** (61 AV); **Uhry** (31 AV); **Dauphiné** (7 AV); **Cambrai** (3 AV);

Rakousy (3 AV); **Lucembursko** (2 AV); **Orange** (2 AV); **Burgundsko** (1 AV); **Flandry** (1 AV);

Hainaut (1 AV); **Venaissin** (1 AV); **Lehnice-Břeh** (1 AV); **Mohuč** (1 AV); **Svidnice** (1 AV).

3. Benátsko (region)

Objeven během první světové války na blíže neznámém místě.

Ukryt: 60. léta 14. století.

Složení: původně více než 700 zlatých mincí, z nichž byla podrobně zkoumána jenom část.

Evidováno je celkem 382 kusů. Kmen nálezu tvoří zlaté ražby italské provenience.

Lit.: *Orlandoni – Martin 1973*, 77–107.

13 Přehled nálezů podává v příloze své diplomové práce Broggini (2013, 205–228). Za její poskytnutí vyjadřuji autorovi upřímný dík. K problematice však existuje také další literatura (Travaini – Broggini 2016, 139–142).

14 Pražské groše se v Itálii stávaly předmětem tezaurace jen výjimečně, zato v záznamech kupců a církevních institucí jsou zmiňovány často.

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346), mincovna: *Praha*, AV florén (1);
Karel IV. (1346–1378), mincovna: *Praha*, AV florén (1);
Benátky (100 AV); **Florencie** (90 AV); **Janov** (82 AV); **Milán** (65 AV); **Uhry** (5 AV);
Lucembursko (4 AV); **Savojsko** (4 AV); **Avignon** (3 AV); **Dauphiné** (3 AV); **Flandry** (2 AV);
Rýnská Falc (2 AV); **Trevír** (2 AV); **Arles** (2 AV); **Bar-le-Duc** (2 AV); **Rakousy** (2 AV);
Burgundsko (1 AV); **Lotrinsko** (1 AV); **Montélimar** (1 AV); **Orange** (1 AV); **Provence** (1 AV);
Mohuč (1 AV); **Julich** (1 AV); **Eppstein** (1 AV); **Lübeck** (1 AV); **Heide** (1 AV);
Horn (1 AV); **Gorizia** (1 AV); **Lehnice-Břeh** (1 AV); **Svídnice** (1 AV).

4. Faenza (Ravenna), Emilia Romagna

Odkryt: v září 1972 v hrobě vojáka.

Ukryt: 80. léta 14. století.

Lit.: *Liverani 1973*, 213–219.

ČECHY, Karel IV. (1346–1378), mincovna: *Praha*, AV florén (1);
Florencie (26 AV); **Benátky** (9 AV); **Janov** (8 AV); **Pont-de-Sorgues** (2 AV);
Milán (1 AV); **Francie** (1 AV); **Lotrinsko** (1 AV).

5. Chignolo Po (Pavia), Lombardie

Odkryt: kolem roku 1897

Ukryt: konec 14. století

Lit.: *Anonym 1897*, 539.

ČECHY, Karel IV. (1346–1378), mincovna: *Praha*, AV florén (1);
Benátky (19 AV); **Janov** (12 AV); **Milán** (7 AV + 27 AR); **Bologna** (7 AV); **Florencie** (3 AV);
Řím (3 AV); **Pavia** (2 AR); **Avignon** (1 AV); **Uhry** (1 AV).

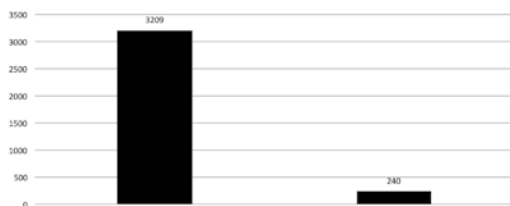

Obr. 1. Mapa nálezů (●) českých florénů na území Itálie a písemných zmínek (▲) o nich.

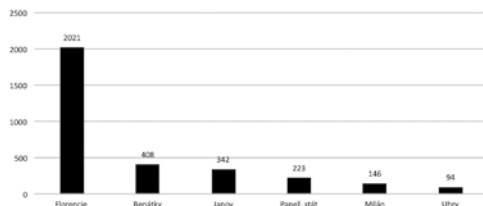
Podle výpovědi nálezů mincí byly české florény na italské půdě nejdostupnější v 60. letech 14. století, kam jsou datovány tři z celkového počtu pěti depotů. K zmožení počtu císařských typů v tehdejší oběhu mohlo kromě obchodu přispět i druhé tažení Karla IV. do Říma v roce 1367. Nejvíce českých zlatých mincí (10 florénů Jana Lucemburského) obsahuje nejstarší nález z Carignana v Piemontu, města ležícího poblíž Turína na křižovatce cest spojujících severní Itálii s Francií. Na rozdíl od písemných pramenů nejsou v ná-

lezech vůbec doloženy zlaté ražby Václava IV. Z hlediska geografického rozmístění se nálezy s písemnými prameny kryjí pouze v případě Benátska, jinak se spíš doplňují a společně tak pokrývají většinu území Itálie s tím, že ve větším počtu jsou české zlaté mince logicky zastoupeny na severu. Poněkud překvapí absence nálezů z Říma a toskánských měst Florencie, Siena, Arezzo či Lucca, o nichž se zmiňují kupecké deníky, poutnická kniha i Apoštolská komora. Z lombardských měst, jež jako svou signorii v letech 1331–1335 ovládal Jan Lucemburský (Brescia, Bergamo, Parma, Cremona, Pavia, Reggio a Modena), je znám jediný nález z Chignolo Po u Pavie s jedním florénem Karla IV. Tento obraz náleзовé situace je jistě zčásti ovlivněn faktorem nahodilosti, zároveň však, a to možná především, svědčí o nedostatečné evidenci depotů v italských muzeích. Na druhé straně nálezy přinášejí hmotné doklady o přítomnosti českých florénů také v Piemontu na severozápadě, v Emilii Romagni na středovýchodě a v Kampánii na jihu Itálie.

Výraznou převahu italských zlatých ražeb nad zahraničními potvrzují hmotné i písemné prameny. Data publikovaných nálezů dokládají, že italské typy převyšují neitalské v počtu 3209:240, tj. více než třináctkrát (obr. 2). Jednoznačná dominance florentských florénů (*florino d'oro*) nad benátskými dukáty (*zecchino*), janovskými *genoviny* a papežskými a milánskými florény (obr. 3) souvisí s objemem jejich produkce. V období značné mincovní aktivity ve Florencii mezi 1. květnem 1347 a 30. dubnem 1351 vzrostla ražba grošů a florénů na úkor drobné mince, což odráželo hospodářskou situaci po morové epidemii, kdy souběžně rostly ceny a mzdy. Florentská mincovna vyrazila během uvedených čtyř let více než 865000 florénů, což odpovídá průměrné roční produkci 216250 kusů (*Bernocchi 1976, 67, 252*).¹⁵ Ze zahraničních mincovních typů je nejvíce v nálezech zastoupen uherský florén jako šestý v pořadí (celkem 94 kusy + neznámý počet). Na první pohled jde o zanedbatelné množství (uherské florény představují pouhých 0,03 % z celkového počtu kusů v nálezech), uvědomíme-li si však, že je to téměř polovina všech zahraničních zlatých mincí v italských nálezech, jejichž celkový podíl činí 0,07 %, význam uherského florénu vzroste. Plastičtější obraz podávají v tomto směru písemné prameny. Na příkladu Camaianiho manuálu z první třetiny 15. století jsem již výše ukázal, že při zjišťování kvality zlatých mincí sloužil toskánským kupcům za vzor uherský florén Ludvíka I.

Obr. 2. Grafické znázornění italských a zahraničních zlatých mincí v nálezech.

Obr. 3. Grafické znázornění nejfrekventovanějších typů zlatých mincí v nálezech.

Uherské florény jsou v Itálii doloženy v trojnásobně vyšším počtu nálezů (celkem 15) než české a také doba jejich oběhu byla delší (ukryty do země byly během let 1360–1550). Poněvadž objemem převyšovaly produkci florentských florénů,¹⁶ byl jimi do značné míry kryt obchod s italskými, levantskými a orientálními výrobky. Avšak přestože měly stejnou váhu a ryzost jako benátské dukáty, byl v některých letech obchodní války (1412–1433) uherského krále Zikmunda Lucemburského (1387–1437) s Benátskou republikou přísun zlata z Uher na území kontrolovaném Benátkami značně omezen (*Spufford 1988, 344*). V důsledku toho musela v letech 1417–1423 benátská mincovna dokonce ražbu mincí zastavit (*Stromer 1986, 68–69, 82; Štefánik 2004, 50*). Nepřekvapí proto, že v nálezu z Benátska jsou uherské florény zastoupeny jen pěti kusy, zatímco nález z Montelly u Neapole, tedy oblasti, kterou s Uhrami spojovaly příbuzenské vazby Anjouovců a kam bylo ve čtyřicátých letech 14. století převezeno na příkaz uherského krále Ludvíka I. 6630 kg stříbra a 5156 kg zlata (*Budaj 2010, 196–197*), jich obsahuje 31 (*Travaini – Brogini 2016, 142*).

15 Bernocchiho údaje s odkazem na hlavní účetní knihu florentské mincovny (*Libro della Zecca*) zpřesnila Travaini (2007, 54). Podle půlročních výkazů této knihy produkce dosáhla vrcholu v období od 1. 11. 1350 do 30. 4. 1351, kdy překročila hranici 200000 florénů, zatímco v ostatních půlročních intervalech mezi 1. 5. 1347 a 30. 4. 1351 se počet zlatých mincí, které opouštěly mincovnu, pohyboval většinou kolem 100000, v pololetí od 1. 11. 1349 do 30. 4. 1350 však nedosáhl ani 60000.

16 Údaje o produkci uherských mincoven se v literatuře značně liší. Zatímco Paulinyi (1936) a Probszt (1963, 251) odhadují průměrnou roční produkci s odkazem na písemné zprávy komor v Kremnici, Velké Bani a Sibini z let 1326–1525 na 400000–450000 florénů, Kazimír – Hlinka (1978, 44) dokonce míní, že jenom mincovna v Kremnici vyrazila v některých letech druhé poloviny 14. století až 500000 florénů ročně. Mályusz (1985, 33) je v propočtech strážlivější – na základě odlišných údajů o výši urbury z roku 1427 došel k číslu 110000 florénů, tedy asi 391,5 kg zmincovaného zlata, což je zhruba čtvrtina předpokládaného množství. Autor však zároveň připomíná, že jde o nejnižší možnou sumu Zikmundových ražeb, s jakou můžeme pro rok 1427 bezpečně počítat.

Většimu rozšíření uherských florénů bránila rovněž mincovna ve Florencii, jež se vlastní vysokou produkcí snažila minimalizovat oběh zahraničních zlatých mincí v Itálii. České i uherské florény proto našly větší uplatnění v Říši. Pro srovnání (tab. 1) podíl českých florénů v nálezech na území dnešního Německa, jež se koncentrovaly převážně do Porýní, byl téměř jedenáctkrát vyšší než v Itálii a uherské florény zde byly zastoupeny dokonce ve více než čtrnáctinásobném počtu (Mäkeler 2010, 114–129; Budaj 2010, 214–215). Ještě markantněji vzroste úloha českých a zejména uherských florénů, porovnáme-li jejich podíl na celkovém počtu zlatých mincí v nálezech. V italských nálezech představuje podíl českých florénů 0,006 %, kdežto v německých 5,81 %; v případě uherských florénů je tento rozdíl ještě větší: 0,03 % oproti 41,00 %. Koncentrace uherských florénů v Porýní byla skutečně velká, proto fungovaly nejen jako oběživo, ale také jako pagament, z něhož se od roku 1386 přerážely na rýnské zlaté.

Tab. 1. Kvantifikace nálezné situace na území Itálie a Německa (NP = neznámý počet).

typ nominálu	počet nálezů (Itálie)	počet kusů (Itálie)	počet nálezů (Německo)	počet kusů (Německo)
české florény	5	18	8	191
uherské florény	15	94 + NP	23	1347

Můžeme tedy uzavřít s tím, že české florény sice počtem představovaly jen zanedbatelný doplněk zlatého oběživa v pozdně středověké Itálii, jak o tom svědčí nálezy mincí, díky dlouhodobě vysoké kvalitě však zmínka o nich, včetně jejich popisu, nechybí v téměř žádné kupecké či poutnické knize ani v papežských registrech.

Tento příspěvek vznikl v rámci grantového programu Progres Q22 „Antropologická bádání v rámci přírodních, humanitních a historických věd“, poskytnutého Fakultě humanitních studií UK v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

Prameny a literatura

- Anonym 1897: Il ripostiglio di Chignolo Po. Rivista italiana di numismatica e scienze affini 10, 539.
- Bastian, F. 1935: Das Runtingerbuch 1383–1407 und verwandtes Material zum Regensburger südostdeutschen Handel und Münzwesen. II. Teil. Regensburg.
- Bernocchi, M. 1976: Le monete della Repubblica Fiorentina. Vol. III. Documentazione. Firenze.
- Blanche, J. J. 1982: Les gisements d'or dans le monde. Essai de typologie quantitative. Mémoire BRGM, No. 118. Orléans.
- Broggini, M. 2013: Il Tesoro di Montella (Avellino). Fiorini e ducati d'oro occultati nella metà del Trecento. Rukopis diplomové práce. Milano.
- Budaj, M. 2010: Vývoj kremnickej mincovne vo svetle nálezov mincí v rokoch 1323 až 1437. Univerzita Komenského v Bratislave. Disertační práce (nepublikovaný rukopis).
- Burböck, O. 1987: Mittelalter und Neuzeit: das steirische Münzwesen. Dresdner Kunstblätter 31, 90–98.
- Castelin, K. 1966: Der Prägeort der Florene König Johanns. Numisma 7, 334–336.
- Čechura, J. 1999: České země v letech 1310–1378. První Lucemburkové na českém trůně I. Praha.
- Dvořáková, D. 2007: Království zlatého florénu. In: Borovský, T. – Chocholáč, B. (eds.): Peníze nervem společnosti. K finančním poměrům na Moravě od poloviny 14. do počátku 17. století. Brno, 22–37.
- Eršil, J. 1959: Správní a finanční vztahy avignonského papežství k českým zemím ve třetí čtvrtině 14. století. Praha.
- 1962: Zatížení církevními dárkami v Čechách na počátku 15. století. K otázce papežského desátku z roku 1403. Československý časopis historický 10 (60), 533–555.
- Graus, F. 1949: Zprávy belgických pramenů o českých dukátech 14. a počátku 15. století. Numismatické listy 4, 95–97.
- 1960: Die Handelsbeziehungen Böhmens zu Deutschland und Österreich im 14. und zu Beginn des 15. Jahrhunderts. Historica 2, 77–110.
- Hledíková, Z. 1997: Cesty českých kleriků ke kurii. In: Bobková, L. – Hrubá, M.: Cesty a cestování v životě společnosti. Acta Universitatis Purkynianae. Philosophica et historica III. Studia historica II. Ústí nad Labem, 71–78.

- Hóman, B. 1922:* La circolazione delle monete d'oro in Ungheria dal X al XIV secolo e la crisi europea dell'oro nel secolo XIV. *Rivista italiana numismatica e scienze affini* 35, 109–156.
- Chiarini, L. 1936:* El libro di mercatantie et usanze de' paesi. Ed. Borlandi, F. Torino.
- Chronicon Aulae Regiae 1884:* Chronicon Aulae Regiae. Fontes rerum bohemicarum 4. Ed. Emler, J. Praha.
- Kazimír, Š. – Hlinka, J. 1978:* Kremnická mincovňa 1328–1978. Martin.
- Kiersnowski, R. 1976:* Floreny śląskie z XIV w. i ich obieg w Europie. *Wiadomości Numizmatyczne* 20, 65–88.
- Klein, U. 2004:* Der Florentiner Goldgulden und seine Imitationen. In: Auberson, A-F. – Derschka, H. R. – Frey-Kupper, S. (eds.): Faux – contrefaçons – imitations. Actes du quatrième colloque international du Groupe Suisse pour l'étude des trouvailles monétaires (Martigny, 1er–2 mars 2002). Lausanne, 129–160.
- Liverani, G. 1973:* Gruzzoletto di monete d'oro medioevali a Faenza. *Rivista italiana di numismatica e scienze affini* 75, 213–219.
- Majer, J. 2004:* Rudné hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Obrazy z dějin těžby a zpracování. Praha.
- Mäkeler, H. 2010:* Der Goldschatz von Unna im geldgeschichtlichen Kontext. In: Olmer, B. – Stephan-Maaser, R. (eds.): Der Goldschatz von Unna. Zusammensetzung und Bedeutung des größten mittelalterlichen Münzfundes Westfalens. Essen, 114–129.
- Mályusz, E. 1985:* Der ungarische Goldgulden in Mitteleuropa zu Beginn des 15. Jahrhunderts. In: *Études historiques hongroise*, II. Budapest, 21–35.
- Militký, J. 2012:* Lucemburské mincovnictví. In: Šmahel, F. – Bobková, L. (eds.): Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy. Praha, 451–454.
- Morávek, P. – Litochleb, J. 2002:* Jílovské zlaté doly. Jílové u Prahy.
- Nehejlová-Prátová, E. 1965:* Dukaten (Florentiner) und Goldgulden in den mittelalterlichen Münzfunden Böhmens. In: *Dona numismatica*. Walter Hävernick zum 23. Januar 1965 dargebracht. Hamburg, 233–241.
- North, M. 2009:* Kleine Geschichte des Geldes. Vom Mittelalter bis heute. München.
- Orlandoni, M. – Martin, C. 1973:* Un tesoro di monete d'oro del XIV secolo. *Revue suisse de numismatique* 52, 77–107.
- Paulínyi, O. 1936:* Magyarország aranytermelése a XV. század végén és a XVI. század derekán. A Gróf Klebelsberg Kunó Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve 6, 32–142.
- Piccinni, G. – Travaini, L. 2003:* Il Libro del pelegrino (Siena 1382–1446). Affari, domini, monete nell'Ospedale di Santa Maria della Scala. Napoli.
- Požízka, A. 2002:* Papežský finanční archiv a platby servicií ze země České koruny za Martina V. a Evžena IV. In: Hrdina, J. – Doležalová, E. – Kahuda, J. (eds.): Pater familias. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Ivana Hlaváčka. Praha, 401–419.
- Probszt, G. 1963:* Die Rolle des ungarischen Goldgulden in der österreichischen Wirtschaft des Mittelalters. *Südost-Forschungen* 22, 234–258.
- Renouard, Y. 1941:* Les relations des papes d'Avignon et des compagnies commerciales et bancaires de 1316 à 1378. Paris.
- Rodolfo, G. 1915:* Descrizione dei fiorini d'oro trovati a Carignano. *Rivista italiana di numismatica e scienze affini* 28, 347–364.
- Saminiato, G. 1963:* Il manuale di mercatura di Saminiato de' Ricci. Ed. Borlandi, A. Genova.
- Sejbal, J. 1997:* Základy peněžního vývoje. Brno.
- Schuchard, Ch. 2000:* Die päpstlichen Kollektoren im späten Mittelalter. Tübingen.
- Skalský, G. 1950:* Měnová politika Karla IV. *Numismatický časopis československý* 19, 37–54.
- Stloukal, K. 1949:* Dvojitá tvář doby Karlovy. *Český časopis historický* 2, 1–47.
- Spufford, P. 1988:* Money and its use in medieval Europe. Cambridge.
- Stromer, W. 1970:* Oberdeutsche Hochfinanz 1350–1450. Wiesbaden.
- 1986: Die Kontinentalsperre Kaiser Sigismunds gegen Venedig 1412–1413, 1418–1433 und die Verlagerung der transkontinentalen Transportwege. In: Marx, A. V. (ed.): *Trasporti e sviluppo economico, secoli XIII–XVIII*. Istituto Internazionale di Storia economica „F. Datini“ in Prato, no. 5. Florence, 61–84.
- Summa Gebhardi 1882:* Summa Gebhardi. Ein Formelbuch aus der Zeit des Königs Johann von Böhmen. Ed. Tadra, F. Wien.

- Štefánik, M. 2004: Obchodná vojna kráľa Žigmunda proti Benátkam. Bratislava.
- 2007: Uhorské kovy a kremnická komora ako predmet záujmu talianskych podnikateľov do konca vlády Žigmunda Luxemburského. In: Kianička, D. (ed.): Baníctvo ako požehnanie a prekliatie mesta Kremnice. Kremnica, 93–111.
- Tomek, V. V. 1873: Registra decimarum papalium čili: Registra desátků papežských z diecezi Pražské. Praha.
- Travaini, L. 2003: Monete, mercante e matematica. Le monete medievali nei trattari di aritmetica e nei libri di mercatura. Roma.
- 2007: Monete e Storia nell'Italia medievale. Roma.
- Travaini, L. – Broggin, M. 2016: Il tesoro di Montella (Avellino): ducati e fiorini d'oro italiani e stranieri occultati nella metà del Trecento. Roma.
- Uzzano, G. 1766: La Pratica della Mercatura scritta da Giovanni di Antonio da Uzzano nel 1442. In: Della decima e delle altre gravezze & c. Tomo Quarto. Ed. Pagnini Del Ventura, G. F. Lisbona – Lucca.
- Weiller, R. 1972: Les florins d'or au Baptiste de Jean L'aveugle, roi de Bohême (1310–1346) et comte de Luxembourg (1309–1346). Schweizerische Numismatische Rundschau 51, 155–168.
- 1982: Les monnayages étrangers des princes luxembourgeois. Luxembourg.
- Zaoral, R. 2006: Mincovníctví papežů ve středověké Francii. In: Černý, P. a kol. (ed.): Du bon du coeur. Poklady francouzského středověkého umění v českých a moravských sbírkách. Olomouc, 215–221.
- 2016: The florins of Bohemia and Luxembourg of John the Blind. In: Travaini, L. – Broggin, M. (eds.): Il tesoro di Montella (Avellino): ducati e fiorini d'oro italiani e stranieri occultati nella metà del recento. Roma, 65–67.
- Zaoral, R. – Hrdina, J. 2008: Peněžní hotovosti římských poutníků ve světle poutnické knihy ze Sieny, 1382–1446. Numismatický sborník 23, 191–204.

Summary

Roman Zaoral, The circulation of Bohemian florins in Italy.

According to the evidence of gold coin hoards in the territory of today's Italy, Bohemian florins occur in five from 31 hoards in total number of 18 pieces from more than 3,400 documented specimens. Numerical superiority of Italian gold coins in circulation, particularly of the *fiorino d'oro*, is expressed by the Italian and non-Italian hoard coins ratio of 3,209:240. The above mentioned five hoards are dated back to the period of the 1360s–1390s. On the contrary, written sources referring to Bohemian florins (the diaries of Italian merchants, the pilgrims' book of Siena, papal registers relating the collection of tithes and other papal revenues) cover a much broader period of the 1380s–1480s. The time difference in the evidence of material and written sources indicate that small part of Bohemian florins was hoarded soon after they reached Italy while larger part had remained in circulation until the end of the 15th century. Whilst hoards contain solely the florins of John the Blind (1310–1346) and Charles IV (1346–1378), written sources extend their spectrum to the coin issues of Wenceslaus IV (1378–1419). Written sources also document that Prague groschen were spread in much bigger number in late medieval Italy than Bohemian florins whose production in the Prague Mint was limited by gold supply.

From the geographical point of view, it is evident that gold coins in general, including those from Bohemia, circulated in the whole Italian peninsula. Written sources mention particularly Tuscany (Florence, Siena, Arezzo, Lucca) and Rome; coin hoards have been found in Carignano in Piedmont (ten florins of John the Blind), Chignolo Po in Lombardy, Faenza in Emilia Romagna, Montella in Campania and in Veneto, which is the only place where written sources correspond to hoards. The only hoard with one Bohemian florin of Charles IV (Chignolo Po near Pavia) is known from the area of Lombard cities, controlled by John the Blind in 1331–1335 (Brescia, Bergamo, Parma, Cremona, Pavia, Reggio and Modena). This imbalanced state is in my opinion caused not only by the randomness of most coin hoards but also by their insufficient evidence in the Italian museums.

By way of contrast, the share of Bohemian florins in number of pieces found in the hoards coming from the territory of today's Germany was 5.81 % compared to the share of 0.006 % in Italy. The difference in the share of Hungarian florins, which often circulated together with Bohemian gold coins, is even bigger: 0.03 % in Italy against 41.00 % in Germany. It is therefore possible to conclude that from the numerical point of view Bohemian florins represented an inconsiderable component of money in circulation in late medieval Italy, but their constantly high quality was the reason why they were often mentioned in both merchant and pilgrims' books as well as in papal registers.

English summary by R. Zaoral

DUKAT KSIĘCIA PRUSKIEGO ALBRECHTA HOHENZOLLERNA W SKARBIE Z GŁOGOWA

Marzena GROCHOWSKA-JASNOS

Abstract – Ducat of Duke Albert of Prussia from the Głogów hoard.

In summer 2004, during archaeological excavations in the historical centre of Głogów, a hoard was discovered which contains 5,600 modern coins. The find complex consists of 273 gold coins, 438 thaler-size silver coins and 4,888 smaller coins, mainly groschen and half groschen, three-kreuzers, and further a scrap of gold chain (interconnected four gold hoops of c.2 cm in diameter). The coins are spread in time of 1497–1658. Among the oldest, the unique ducat of Duke Albert of Prussia was revealed, struck in Königsberg in 1531. This gold coin is an extremely valuable historical and archaeological source for the knowledge of Jagiellonian coinage and it complements particularly the lore about the purpose which gold served in the first modern monetary reform in Poland, conducted by Sigismund I the Old.

 Ducat, Albert of Prussia, the Głogów hoard

Parę słów o skarbie

W trakcie badań archeologicznych, prowadzonych latem 2004 roku na Starym Mieście w Głogowie pomiędzy ulicami Garncarską, Długą i Kotlarską, odnaleziony został skarb monet nowożytnych. Odkryty w kamienicy przy ulicy Długiej 7, pod posadzką piwnicy, depozyt zawiera 5600 monet bitych od 1497 do 1658 r. Na skarb składają się: 273 monety złote, 438 monet srebrne talarowe i 4888 egzemplarzy drobnej monety srebrnej, a ponadto fragment złotego łańcucha (połączone ze sobą 4 obręcze złote o średnicy ok. 2 cm).

Wśród monet złotych w skarbie są dukaty polskie, austriackie, czeskie, węgierskie, siedmiogrodzkie, niemieckie, niderlandzkie, hiszpańskie, włoskie, altny tureckie i cekiny weneckie oraz dwie monety Prus Książęcych, w tym jeden, dotąd nieznan w zbiorach powojennych, należący do księcia Albrechta (1525–1568; rys. 1), a drugi, bardziej popularny do Jerzego Wilhelma (1618–1640). Najmłodsze dukaty w skarbie głogowskim pochodzą z 1650 roku.

Złote monety zachowywały zawsze dobrą próbę i wagę, przez co bardzo długo znajdowały się w obiegu, służąc wielu pokoleniom nieprzebijane i nieprzetapiane. Szeroki zasięg chronologiczny i geograficzny złota pochodzącego z głogowskiego skarbu świadczy o tym, że dukaty nie znały granic państwowych i były chętnie przyjmowane przez obywateli wszelkich narodowości.

Podobnie było z monetą talarową, również godnie reprezentowaną w skarbie głogowskim. Duże sztuki srebrne w skarbie to talary i ich części – polskie, austriackie, czeskie, węgierskie, niderlandzkie, szwedzkie, niemieckie, szwajcarskie, szwedzkie, duńskie i włoskie. Wśród drobnych monet obiegowych znajdują się głównie półtoraki koronne Zygmunta III Wazy wybijane w Bydgoszczy i ryskie tego samego władcy, pruskie lenne Jerzego Wilhelma wybijane w Królewcu, elbląskie Gustawa II Adolfa i Krystyny, królów Szwecji, siedmiogrodzkie Jerzego I Rakoczego bite w Sybinie i 3 krajcary Habsburgów, wybijane w Hall, Graz, Wiedniu, Sankt Veit, Klagenfurcie, Wrocławiu, Opolu, Kłodzku, Joachymowie, Kutnej Horze, Pradze, Nysie, Brnie, Mikulovie i Ołomuńcu, 3 krajcary Hrabstwa Schlick Henryka IV oraz brzeskie Jerzego III, Ludwika IV i Chrystiana, następnie Albrechta v. Wallenstein wybijane w Żaganie i Jiczynie, także wrocławskie Stanów Ewangelickich, kolejno Elżbiety Lukrecji bite w Cieszynie lub Skoczowie i na koniec opawskie Karola Euzebiusza. W depozycie występują również w pojedynczych lub kilku egzemplarzach inne nominały, takie jak: orty, 24 krajcary, 10 krajcarów, trojaki, grosze, greszel i halerz.

Dukat Albrechta Hohenzollerna

Odnaleziony w skarbie dukat księcia pruskiego Albrechta jest w świetle obecnej wiedzy unikatem, a przy tym cechuje go wysoka klasa artystyczna, zasługuje więc na szczegółowy opis i analizę.

PRUSY KSIĄŻĘCE, Albrecht Hohenzollern (1525–1568), Królewiec, AV dukát 1531

Av.: ALB·D·G·-·DVX·PRVS; popiersie księcia skierowane w prawo, w zbroi, z gołą głową i krótką brodą; pod popiersiem dwa odwrócone od siebie smoki z rozwartymi paszczami i wysuniętymi jęzorami z rozetami na ich końcach; ciała smoków przybierają formę roślinną i zakończone są trójliściami; u dołu zakrzywiony nóż winiarski

Rv.: IVSTVM DEDVX DO P VIAS RECT, znak inicjalny: duża rozeta, znak interpunkcyjny: mała rozetka; w polu pięciopola tarcza herbowa: pole 1 – orzeł, 2 – gryf, 3 – lew w szachowanej bordiurze, 4 – szachownica, pole sercowe – orzeł; nad tarczą ·1531·; z boków R-I

3,46 g; 21 mm; układ osi 180°; w dolnej partii rewersu odcisk małej, trudno czytelnej puncy;

ślady gięcia (rys. 1).

Rys. 1. Prusy Książęce, Albrecht Hohenzollern (1525–1568), *Królewiec*, AV dukát 1531; ze skarbu z Głogowa. Zbiór: Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Głogowie, nr inw.: MG/A/5262/19.

Przedstawiony na awersie wizerunek księcia jest tożsamy z występującym na trojakach z lat 1530–1538, gdzie Albrecht ukazany jest w podobnej zbroi z gołą głową i krótką brodą (rys. 2).

Rys. 2. Prusy Książęce, Albrecht (1525–1568), *Królewiec*, AR trojak 1531 (*Warszawskie Centrum Numizmatyczne* 53, nr 572).

Podobnie jak na dukatach Zygmunta Starego jest to portret realistyczny, właściwy dla doby renesansu. Pod popiersiem umieszczone zostało ozdobne wyobrażenie dwóch przeciwstawnych smoków z rozwartymi paszczami i wystawionymi jęzorami zwieńczonymi wizerunkami rozet. Ogony smoków zakończone są trójliściami. Podobnie podkreślił swój wizerunek Zygmunt I Stary na dukacie krakowskim z 1529 r., poniżej popiersia w odcinku pola monety znalazła się data i ozdobne liście (rys. 3).

Rys. 3. Polska, Zygmunt I Stary (1506–1548), *Kraków*, AV dukát 1529. Ornament roślinny pod popiersiem na awersie. Na rewersie napis IVSTVS VT PALMA FLOREBIT – „Sprawiedliwy jak palma zakwitnie”. Wymiary: śr. 21.2 mm, waga 3.49 g. Zbiór: Muzeum Narodowe w Krakowie Nr identyfikacyjny: MNK VII-P-3397 (<http://katalog.muzeum.krakow.pl/pl/work/MNK-VII-P-3397-Zygmunt-I-Stary-1506%E2%80%931548-dukát-koronny>).

Umieszczony pod smokami nóż winiarski to herb Justa Ludwika Decjusza, nazywany również Sierpem (*Hirschberg 1874*, 43–44; *Kiełb 2015*, 369–376). Znak ten pojawia się na innych dukatach i talarach koronnych bitych w Krakowie (rys. 4), Toruniu i Gdańsku, nie występuje jednak na drobniejszych nominałach.

Rys. 4. Polska, Zygmunt I Stary (1506–1548), *Kraków*, AV dukat 1533. Znak sierpa na rewersie w otoku nad tarczą. Na rewersie napis IVSTVS VT PALMA FLOREBIT – „Sprawiedliwy jak palma zakwitnie”. Wymiary: średnica 23 mm, waga 3,56 g. Zbiór: Muzeum Narodowe w Krakowie; nr identyfikacyjny: MNK VII-P-5906 (<http://katalog.muzeum.krakow.pl/pl/work/MNK-VII-P-5906-Zygmunt-I-Stary-1506%E2%80%93931548-dukac-koronny>).

Pięciopółowa tarcza herbowa, zajmująca centralne pole rewersu monety Albrechta nosi Orła Prus a w tarczy sercowej, a w tarczy wielkiej kolejno cztery herby dynastii brandenburskiej: Brandenburgia – Orzeł, Pomorze – Gryf, Burgrabstwo Norymberskie – Lew, Hrabstwo Hohenzollern – Szachownica. Nawiązuje ona swoim wyglądem do tarczy herbowej z dukatów bitych przez Zygmunta Starego w Koronie po reformie z 1528 r. Na tarczy herbowej króla, oprócz polskiego Orła i litewskiej Pogoni występuje ruski Lew i pruski Orzeł. Jest tam także herb Austrii – tak monarcha uczcił pamięć swej matki Elżbiety Rakuszanek. (rys. 4). Data wybita została na rewersie dukata Albrechta, powyżej tarczy herbowej. W takim samym położeniu znalazły się wcześniej daty na monetach książąt Palatynatu-Neuburg (rys. 5) i księcia ziębicko-oleśnickiego Karola I Podiebrada (rys. 6).

Rys. 5. Palatynat Reński, Otto Henryk i Filip (1504–1544), *Neuburg*, AV złoty reński 1515, 3,26 g. Tarcza herbowa na rewersie, powyżej data: 1515 (*Hess-Divo AG 311*, nr 1132). (<http://www.coinarchives.com/5526fcee195ad5bb843c26de7ddd48fc/img/hessdivo/311/image01132.jpg>).

Rys. 6. Księstwo Ziębickie, Karol I Podiebrad (1511–1536), *Złoty Stok*, AV dukat 1521, 3,52 g. Tarcza herbowa na awersie, powyżej data: 1521 (<http://www.coinarchives.com/39f6b91c42a549669885e75a32260d47/img/lcgkuenker/001/image00428.jpg>).

Na krakowskim dukacie Zygmunta Starego z boków tarczy herbowej umieszczono litery „C” i „N”, które oznaczały *Cracovia* i *Nicolaus*, czyli miejsce mennicy i imię podskarbiego koronnego Mikołaja Szydłowieckiego. Podobnie w polu rewersu dukata Albrechta umieszczono inicjały: R-I, które zawierają, jak za chwilę wykażemy, nazwę mennicy i imię dzierżawcy mennicy:¹ *Regiomontium – Iustus*. Nazwę *Regiomontium* (in. Królewska Góra) nadano zbudowanemu po 1255 r. nad Pregołą zamkowi

1 Pragnę podziękować Prof. Borysowi Paszkiewiczowi, który zwrócił uwagę, że inicjały znajdujące się w polu monety to nie K-I a właśnie R-I, oraz wskazał na relację z łacińską nazwą miasta.

krzyżackiemu, siedzibie zakonu, na cześć króla Czech, Przemysła Otokara II. Był domem dla Albrechta Hohenzollerna również po sekularyzacji państwa zakonnego w 1525 r. Natomiast na szóstaku z 1535 r. (rys. 7) w polu monety umieszczono litery K-I. Litera K jest również skrótem od nazwy miasta, tylko w wersji niemieckiej *Königsberg* albo, co bardziej prawdopodobne, w wersji zlatynizowanej *Konsbergum* (*Graesse – Benedict – Plechl – Plechl 1972*). E. Bahrfeldt (*1901, 78*) zauważa, że litery K-I mogłyby odnosić się do mincmistrza, wardajna lub rytownika stempli. Ponieważ jednak nie pasują do żadnego z tych pracowników, można je próbować – jak sądził ten uczony – rozwiązać jako *Königsbergae Incisus* („rytowny w Królewcu”). W świetle ówczesnego mennictwa polskiego proponowane tutaj rozwiązania: *Konsbergum – Iustus* i *Regiomontium – Iustus*, jawią się jako oczywiste.

Umieszczanie na monetach w polskim systemie sygnatury warsztatu menniczego, jak w Krakowie: C-N lub też C-S (tu *Spytek Tarnowski*) i Toruniu: T (*Thorunia*)-I (*Iustus*), przyjęto z popularnych w Polsce florenów węgierskich zwanych czerwonymi złotymi. Druga litera na dukacie Albrechta oznacza zatem Justa Ludwika Decjusza, zwierzchnika mennic królewskich w Krakowie i Toruniu, miejskiej w Elblągu oraz książęcej w Królewcu (*Białkowski – Szweyca 1975; Kopicki 2006, 161–163*).

Napis z otoku awersu: ALB D G DVX PRVS, jest analogiczny do krótkiej legendy na wspomnianej już złotej monecie Zygmunta I z 1529 r. SIGIS I REX POL (rys. 3); późniejsze dukaty króla polskiego mają już bardziej rozbudowaną inskrypcję (rys. 4). Napisy z imieniem i tytułarną księcia z innych nominałów są również nieco dłuższe: ALBERTVS DG MAR BRAN DVX PRVSSI (rys. 7).

Rys. 7. Prusy Książęce, Albrecht Hohenzollern (1525–1568), Królewiec, AR szóstak 1535 (*Warszawskie Centrum Numizmatyczne 17, nr 640*).

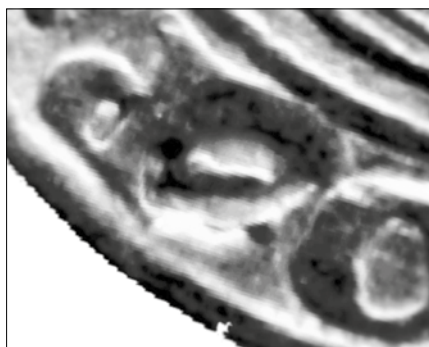
Napis położony w otoku rewersu głosi: IVSTVM DEDVX(it) DO(minus) P(er) VIAS RECT(as). Jest to cytat z Księgi Mądrości (rozdział 10, werset 10): „*Sprawiedliwego prowadził Pan drogami prostymi*” (tłum. wg ks. Jakuba Wujka). Jak zauważył Profesor Borys Paszkiewicz, Księga Mądrości nie należy do protestanckiego kanonu Biblii, co oznacza że Albrecht, jako pierwszy książę ewangelicki na świecie, zacytował na monecie katolicką Wulgatę. Cytat ten przypomina również fragment Biblii z Księgi Psalmów (*Psalms 92 /91/, werset 13*) – „*Sprawiedliwy jak palma zakwitnie*” – umieszczany w wspomnianych dukatach Zygmunta Starego (rys. 3–4), co wyraźnie wskazuje na nawiązanie do mennictwa zwierzchnika.

Rozdzielenie poszczególnych słów z otoku rewersu kwiatkami nie było nowością. Zarówno kwiatki, jak i trójliście, jako znaki rozdzielające słowa legendy, często występują również na innych monetach królewieckich, ale tylko tych wybijanych po reformie z 1528 r., w ramach uchwalonej polsko-pruskiej unii monetarnej, takich jak: denary, szelągi, grosze, trojaki i szóstaki (rys. 7). Nie występują te znaki na wcześniejszych monetach państwa zakonnego. Kwiatki i trójliście (aczkolwiek te o wiele rzadziej) występują również na monetach Zygmunta I Starego bitych w Toruniu (szelągi, grosze, trojaki), Gdańsku (szelągi, grosze, trojaki – i tutaj wyjątkowo pojawiają się trójliście na rewersach, szóstaki, dukat; rys. 8), Elblągu (szeląg, grosz, trojak – tutaj znowu wyjątkowo pojawiają się trójliście na awersie i rewersie) a nawet na monetach krakowskich (grosz, trojak, dukat).

Rys. 8. Zygmunt I Stary (1506–1548), Gdańsk, AV dukat 1547 (*Antykwariat Numizmatyczny Paweł Niemczyk 1, nr 96*).

Napis na rewersie przerwany jest wtórnie przybitą puncą, przypuszczalnie znakiem probierczym lub cechą złotniczą. Słabo czytelny, bardzo mały (szer. 1,35 mm, dł. 2,1 mm) odcisk częściowo zasłonił oryginalnie wybity kwiatek, zresztą widoczny w miejscu poniżej przybicia znaku (rys. 9). Prawdopodobnie moneta potraktowana została jako złom po wycofaniu jej z obiegu. Wycofać z obiegu monetę Albrechta można było najwcześniej po jego śmierci w 1568 r. Ponieważ jednak złote monety miały zazwyczaj długi żywot, to przyjąć można, że znak położono dopiero w XVII w., najpóźniej do 1658 roku, po którym nastąpiło zdeponowanie skarbu; z 1658 r. pochodzi najmłodsza moneta ze skarbu. Jednak słaba czytelność znaku utrudnia jego interpretację i jak na razie pochodzenie tego znaku nie zostało rozpoznane.

Rys. 9. Znak probierczy na dukacie Albrechta Hohenzollerna z 1531 r., ze skarbu z Głogowa. Wymiary: szer. 1,35 mm, dł. 2,1 mm. Zbiory: Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Głogowie, nr inw.: MG/A/5262/19.

Najstarszy znany nam dziś znak miejski na ziemiach polskich wybił cech złotników gdańskich pomiędzy rokiem 1451 a 1457. Obowiązek cechowania wyrobów złotych wprowadzono w Gdańsku w 1634 r. (Gradowski 1994, 82). Zwyczaj ten rozpowszechnił się w innych miastach Prus Królewskich i zapewne Książęcych. Cechy probiercze dzielą się na: znaki indywidualne poszczególnych majstrów i warsztatów, najczęściej występujące w formach majuskułowych inicjałów, znaki próby, występujące najczęściej, które wskazywały na udział kruszcu w materiale użytym do produkcji danego wyrobu złotniczego, znaki miejskie, które jako oznaczenie przyjmowały formę herbu miasta (bądź jego fragmentu), czasem również całą nazwę miasta, czy też pierwszą jego literę, znaki probierni państwowych potwierdzające jakość wyrobów, cechy datujące, które mogły wystąpić w formie liter alfabetu lub daty rocznej wyrażonej cyframi, cechy kontrybucyjne, którymi oznaczano wyroby, podlegające rekwizycji, a wykupione lub zwolnione; cechy te kładziono na przedmiotach powstałych w różnym czasie, niekiedy nawet bardzo starych, cechy celne kładziono na przedmiotach przewożonych przez granicę, cechy zapasowe (przechowywane w magazynach jako zapasy – stąd nazwa) wybijano na przedmiotach znajdujących się w handlu w momencie wprowadzania nowego systemu znakowania, a ocechowanych jeszcze według starego systemu, cechy przejściowe o podobnym zastosowaniu jak wyżej, cechy probierzy wskazujące autorów znaków miejskich lub państwowych, swój znak probierze przybijali obok, cechy lombardowe kładziono na wszelkich przedmiotach ponownie znakowanych (np. zdeponowanych w lombardzie), wprowadzone w XX w. (Gradowski 1984, 21–27; 1994, 21–36). Przybity na dukacie Albrechta znak nie jest kontrasygnaturą, które były zazwyczaj większe i wybijane w bardziej widocznym miejscu (rys. 10–12).

Rys. 10. Dukat księstwa Karyntii z 1560 r., z tytułaturą Ferdynanda I (1521–1564). Dukat kontrasygnowany w obłęzeniu Gdańska przez wojska króla Stefana Batorego w 1577 r. Na awersie owalna punca z herbem miasta Gdańska (Antykwariat Numizmatyczny Paweł Niemczyk 31, nr 31).

Rys. 11. Ferdynand I (1521–1564), *Krzemnica*, AV dukat 1562. Dukat kontrasygnowany w obłężeniu Gdańska przez wojska króla Stefana Batorego w 1577. Na awersie owalna punca z herbem miasta Gdańska. Waga 3,45 g (*Warszawskie Centrum Numizmatyczne* 51, nr 222).

Rys. 12. Zakon Krzyżacki, Albrecht Hohenzollern (1511–1525), Królewiec, ćwierćgulden 1520. Aw: Matka Boska z Dzieciątkiem na półksiężycu otoczona promieniami, ALBERTVS DEI GRA MARCHIO BRAND; Rw: Orzeł pruski w tarczy na tle ozdobnego krzyża w rozecie, HONOR MAGISTRI IVSTICIAM DILIGIT 1520. Na awersie widnieje kontramarka (tarcza z krzyżem), którą przybito w celu obniżenia oficjalnej wartości z ośmiu do sześciu groszy. Waga 5,18 g (*Warszawskie Centrum Numizmatyczne* 62, nr 237).

Podobny egzemplarz złotej monety, niegdys w zbiorach królewieckich – oczywiście bez puncy – wymieniają (z błędami w opisie) Kopicki (2005, 5, nr 77) i Dutkowski (2010, 81; *Neumann* 1995, 61, poz. 40), powołując się na XIX-wieczne opracowanie Friedricha Augusta Voßberga (1843). Po 1945 r. nie odnotowano nigdzie istnienia tego egzemplarza, przypuszczalnie więc nie przetrwał wojny.

Złote monety w polskim systemie monetarnym po 1528 r.

W 1466 r. nastąpił podział Prus między króla polskiego i zakon krzyżacki. Emisja monet dla Prus Królewskich pozostawała w rękach trzech miast: Gdańska, Torunia i Elbląga. Z lennymi Prusami zakonnymi, z mennicą w Królewcu, zawarto porozumienie o utrzymaniu wspólnego systemu i standardów mennicznych, jednak mnogość emitentów prowadziła do psucia pieniądza. Do kryzysu doprowadziła ostatecznie, wywołana przez Albrechta Brandenburskiego, wojna z Polską prowadzona w latach 1519–1521. Dla jej sfinansowania wielki mistrz mocno psuł monetę drobną i grosze, a jednocześnie wybijał znaczną liczbę dużych ale podwartościowych monet srebrnych: guldeny, ich połówki i ćwierci (szesnasto- i ośmiogroszówki), a także złote guldeny (*Paszkiwicz* 2012, 60). W wyniku przegranej wojny państwo zakonne w Prusach zostało zmuszone do podporządkowania się Koronie Królestwa Polskiego. Ostatni wielki mistrz zakonu krzyżackiego zdecydował się, po czteroletnim rozejmie, na sekularyzację swojego państwa. Mocą zawartego traktatu krakowskiego z 8 kwietnia 1525 r., zlikwidowany został Zakon w Prusach, a na jego miejsce powołano do życia Księstwo Pruskie jako lenno polskie. Albrecht Hohenzollern zostawał księciem w Prusach i pierwszym senatorem Korony z prawem dziedziczenia dla jego potomków w linii męskiej; 10 kwietnia 1525 r. złożył hołd z Prus Książących królowi polskiemu Zygmunutowi Staremu (*CIP* 4/1, 144–159; *Górski* 1977, 204–210; *Bogucka* 1982).

Likwidacja państwa zakonnego w Prusach Wschodnich umożliwiła objęcie ich wprowadzanymi od 1526 r. w Królestwie Polskim reformami. Albrecht, jako lennik Korony na zjeździe malborskim w 1528 r., uzyskał prawo do bicia monet polskich pod swoim stemplem, będących również prawomocnym środkiem płatniczym w Koronie. Główną przyczyną reform w Królestwie Polskim było zamieszanie spowodowane nadmierną ilością monet podwartościowych napływających właśnie z terenu Prus Wschodnich, a także naśladownictwem półgroszy koronnych – półgroszy świdnickich Ludwika II. Z tej przyczyny zmieniono system monetarny, wycofując z obiegu wszystkie półgrosze – dotąd podstawowe monety obiegowe. Projekt zmian przygotował sekretarz królewski Justus Ludwik Decjusz. W 1526 r. wprowadzono do obiegu denary, ternary i grosze. Uchwalona 16 lutego 1528 r. konstytucja sejmu piotr-

kowskiego ujednociliła system monetarny i wprowadziła do obiegu pieniężnego w Koronie i całych Prusach wyższe nominały: monety srebrne trzy i sześciogroszowe, a także rodzimą monetę złotą. Nowy system monetarny oparty został na obrachunkowym złotym polskim równym 5 szóstakom, 10 trojakom, 30 groszom, 90 szelągom pruskim, 180 ternarom koronnym i 540 denarom. Natomiast kurs znajdującego się w obiegu czerwonego złotego wynosił 45 groszy. Z jednej grzywny stopu (197,684 g.), składającego się z 23 ½ karata złota i ½ karata srebra oraz dodanego ponadto grana miedzi, produkowano 56 sztuk dukatów koronnych. Świeżo wybity dukat powinien ważyć 3,53 g. Stempel monety dukatowej opracowano na podstawie postulatów Decjusza, według wzoru czesko-węgierskiego. Pierwsze emisje dukatów krakowskich po reformie z 1528 r., podobnie zresztą, jak mennicy toruńskiej i gdańskiej, noszą królewski portret na awersie i pięciopółową tarczę herbową na rewersie. Inicjały umieszczone obok tarczy są adaptacją czesko-węgierskiego wzoru, w ten sposób węgierscy mincerze oznaczali lokalizację mennicy. Stare monety zakonne, bardzo niejednolite w standardzie kruszcowym, wycofano z obiegu w latach 1529–1530 (*Hirschberg 1874*, 36–44, 49–50, 77; *Grażyński 1913b*, 288, 292 *Terlecki 1963*, 51–54; *Szwagrzyk 1973*, 98; *Mikołajczyk 1983*, 74–76; *Paszkiwicz 2010*, 24; *Dylewski 2011*, 160–163). Ostatnie grosze Wielkiego Mistrza z datą 1525 wybijano w mennicy królewieckiej, czekając na decyzję o nowym systemie, aż do 1527 r. antydatując je na rok 1525 (*Bahrfeldt 1901*, 59; *Paszkiwicz 2010*, 24; *2012*, 70).

Mennicę krakowską otwarto w 1526 roku uchwałą sejmu piotrkowskiego. Wybijano w niej denary, trzeciaki i grosze. Krakowskie mennictwo srebrne wstrzymano w 1529 r., kontynuowano jednak bicie dukatów do 1535 r. (*Paszkiwicz 2012*, 71).

Mennica królewska w Toruniu rozpoczęła pracę już w sierpniu 1528 r., bijąc denary, szelągi, grosze, trojaki i szóstaki. W 1530 i 1531 r. wybito również w mennicy toruńskiej nieliczne czerwone złote (pierwszy z roczników nie zachował się do dziś). Ich szata była całkowicie pozbawiona charakteru lokalnego. Niosły treści zbieżne z dukatami z mennicy krakowskiej, różniąc się tylko znakami mennicy. Mennica toruńska była czynna do 1535/6 r. (*Paszkiwicz 2012*, 71–72).

W 1530 r. król polski dopuścił również do bicia monet w Gdańsku i Elblągu (*Lengnich 1722*, 86; *Acta Tomiciana 12*, nr 54; *Maćkowski 2000*, 308–309).² Wydał edykt monetarny, w którym potwierdzał jedność stopy menniczej Polski i całych Prus, dopuszczał do obiegu monetę bitą na tę stopę w Krakowie i w Toruniu oraz książęce i miejskie szelągi i denary. Pozwolił Gdańskowi bić grosze z królewskim popiersem i oznaczone herbem gdańskim i orłem Prus Królewskich. Czerwone złote wprowadził Gdańsk w 1533 r., a dwa lata później trojaki i szóstaki. Na dukatach herb Gdańska pojawia się w pełnej postaci z podtrzymującymi go lwami. Elbląg zatrzymał się, jak wynika ze źródeł materiałowych, na biciu szelągów i denarów (*Hirschberg 1874*, 41–42; *Paszkiwicz 2012*, 71–72).

20 marca 1528 r. sejmik ziem pruskich w Malborku podał nowe zasady bicia monety pruskiej, zarówno miejskiej jak i książęcej opierając się na już dokonanej reformie monety koronnej. Decjusz w mennicy królewieckiej musiał się stosować do królewskich ordynacji mennicznych z 1528 r. na co wskazuje waga dukata Albrechta. Unifikacja monetarna nastąpiła również w zakresie wizerunku stempla. Stemple awersu i rewersu dukata królewieckiego opierają się na tych samych wzorcach i stosują te same schematy kompozycyjne co złote monety krakowskie, gdańskie oraz toruńskie. Decjusz otrzymywał od króla polskiego dokładne instrukcje co do próby, stopy i wyglądu wybijanych w jego mennicach monet (*Hirschberg 1874*, 38, 40; *Terlecki 1963*, 54–55; *Maćkowski 2000*, 303–320).

Wspomniane już zostało, że w mennicy krzyżackiej w Królewcu, Albrecht von Brandenburg-Ansbach, jako wielki mistrz Zakonu Krzyżackiego w latach 1511–1525, bił grosze, wielokrotności groszy, monety ośmio, szesnasto i 32-groszowe (tzw. guldeny srebrne nawiązujące do systemu lubeckiego) i złote guldeny (wprowadzone w 1521 r. z przymusowym kursem 32 groszy). Dwa ostatnie nominały (moneta 32-groszowa i złoty gulden) mają te same figury i napisy na stemplu. Awersy przedstawiają długi krzyż wielkiego mistrza z tarczką z orłem pośrodku, otoczony czterema herbami dynastii brandenburskiej: orłem brandenburskim, lwem norymberskim, szachownicą Zollernu i gryfem pomorskim. Napis głosi: MONET ARGEN NO MA GNERA PRVSS (*moneta nova magistri generalis Prussie*). Osoba wielkiego mistrza jest więc wskazana poprzez jego tytuł i herby, lecz bez jego imienia (*Paszkiwicz 2010*, 18–20).

2 Zygmunt I Stary potwierdził zgodę na otwarcie mennic miejskich w wydanym 7 marca 1530 r. w Krakowie edykcie monetarnym dla ziem pruskich, w którym zezwalał księciu Albrechtowi w Królewcu oraz miastom pruskim na otwarcie własnych mennic począwszy od 25 kwietnia 1530 r.

Bicie pieniędzy lennych rozpoczął Albrecht jako świecki książę w Królewcu w 1529 r., zaraz po wydaniu pisemnego przywileju na otwarcie mennicy królewieckiej (pracowała, z przerwą w 1547 r., do 1563 r.), w którym oznaczona została dokładnie stopa bitej w Prusach monety. W roku 1530, na prośbę księcia Albrechta i polecenie Zygmunta I, Decjusz podjął się kierownictwa mennicy królewieckiej. Zarządzał nią do 1535 r., kiedy to król nakazał zamknąć mennicę koronną w Toruniu oraz mennice miejskie w Gdańsku i Elblągu, a także mennicę księcia Albrechta w Królewcu. Od 1528 r. Justus Ludwik Decjusz był zwierzchnikiem wszystkich mennic królewskich w Polsce jako zastępca do spraw mennicznych Mikołaja Szydłowieckiego, podskarbiego koronnego (*Hirschberg 1874*, 36–38, 40–42; *Mallek 1976*, 65).³ Wpłynęło to zapewne na zbieżność ikonograficzną monet uczestników unii monetarnej. Stare monety zakonne unieważniono 9 czerwca 1530 r. Najpierw wybijane były denary (po niemiecku zwane fenigami bądź halierzami) i szelągi, które skomponowano podobnie do monet bitych w Toruniu. Dla monet Prus Książęcych zastosowano odpowiednie znaki: monogram A z szachownicową tarczą Zollernów i Orłem bez zbrojnego ramienia (zbrojne ramię dodane zostało na „złych” szelągach toruńskich i zostało przyjęte później jako herb Prus Królewskich), a z ukoronowaną literą S[igismundus] na piersi. Wkrótce do repertuaru monet bitych w Królewcu doszły trojaki i grosze, które wiernie naśladowały monety tego nominału z Torunia. Albrecht tytułuje się na nich najpierw margrabią brandenburskim (co ma charakter nazwiska rodowego), a potem księciem Prus: ALBER[tus] D[ei] G[ratia] MAR[chio] BRAN[denburgie] DVX PRVSS[ie]. Na groszach na rewersie czytamy: IVSTVS EX FIDE VIVIT (*Sprawiedliwy z wiary żyć będzie*). Szóstaki do serii monet bitych w Królewcu dodano w 1534 r., znów na wzór toruńskich, a zaprzestano bicia monet drobnych: denarów i szelągów (*Paszkiewicz 2012*, 72).⁴ Reasumując, w Królewcu za czasów Albrechta Hohenzollerna, po sekularyzacji państwa zakonnego, bito: denary, szelągi, grosze, trojaki i szóstaki, a także dukaty.

Tuż przed wybiciem przez Albrechta złotych monet w Królewcu musiał nastąpić spory wzrost ilości szlachetnego kruszcu będącego w dyspozycji mennicy książęcej, o czym świadczą wpływy do komory książęcej z regale menniczego w 1531–1532 r., w porównaniu do innych lat, co widać w poniższym zestawieniu podanym za Schwinkowskim (*Schwinkowski 1909*, 306–307; *Mallek 1967*, 35).

Wpływ z regale menniczego	Lata
410 grzywien 54 szelągi	1530–1531
3118 grzywien 24 szelągi	1531–1532
700 grzywien	1532–1533
400 grzywien	1534–1535
1300 grzywien	1536
2690 grzywien 23 szelągi	1536–1537
400 grzywien	1542–1543
234 grzywien 34 szelągi	ostatni dochód w 1551 r.

Olbrzymi napływ kruszców do Europy z Nowego Świata spowodował spadek wartości pieniądza, zwłaszcza srebrnego, a co za tym idzie, wzrost cen towarów (*Arnold et. al. 1957*, 135; *Mallek 1967*, 62). W Prusach już w r. 1521 według obliczeń Kopernika stosunek wartości złota do srebra miał wynosić 1:12 (*Schwinkowski 1909*, 354; *Mallek 1967*, 62). Być może wybite monety złotej spowodowane było obawą stanów i szlachty przed wzrostem cen czerwonego złotego, a zarazem dużym zapotrzebowaniem na ten pieniądz. Senat pruski składający się głównie z przedstawicieli szlachty wystąpił w 1531 r. z żądaniem zaprzestania emisji monety srebrnej, a podjęcia bicia monety złotej. Przyczyny wzrostu cen złota widziano w nadmiernej produkcji monet srebrnych i stąd wymagano od króla zamknięcia mennic toruńskiej, gdańskiej i elbląskiej oraz królewieckiej. Szlachta naciskała na króla w sprawie zamknięcia mennic pruskich, a ten – chcąc przejąć kontrolę nad biciem pieniędzy na obszarze całego kraju – próbował zmusić do zamknięcia swoich mennic zarówno miasta Prus Królewskich (Gdańsk i Elbląg) jak i Albrechta Hohenzollerna. Książę zrzeczenie się jednak od tego wykręcał (*Grażynski 1913a*, 132–134; *Białkowski 1975*, 45; *Acta Tomiciana 16/1*, nr 51; *Maćkowski 2000*, 313). Na sejmiku w Malborku w marcu 1535 r. król zapowiedział zamknięcie wszystkich mennic pruskich. Gdańsk i Elbląg uzależniły zamknięcie mennic od przeprowadzenia tego

3 Mennica w Toruniu została zamknięta w 1535 r., Gdańsk i Elbląg zamknęły swoje mennice najpierw w 1537, a potem w 1540 r. (*Lengnich 1722*, 196; *Maćkowski 2000*, 315).

4 O ikonografii monet Albrechta pisze Z. Piech (2003, 166–171).

procesu w całym kraju pruskim. Przedstawiciele księcia oświadczyli jednak, że ich pan może co najwyżej wstrzymać produkcję monety drobnej na jeden rok, lecz nie zrezygnuje z bicia trojaków, szóstaków i monety złotej (*Lengnich 1722*, 156–158; *Hirschberg 1874*, 41–42; *Grażyński 1913a*, 162; *Acta Tomiciana 16/2*, nr 468; *Mallek 1976*, 65; *Maćkowski 2000*, 308, 313). Oznacza to że emisja monety złotej w Prusach Książęcych nie była ograniczona jedynie do roku 1531, a trwała przynajmniej do 1535 r. kiedy król definitywnie postanowił zamknąć mennice pruskie i odwołał Decjusza z kierownictwa nad mennicą koronną w Toruniu i księżęcą w Królewcu (*Lengnich 1722*, 156–157; *Acta Tomiciana 17*, nr 122; *Mallek 1967*, 25, 108; *Maćkowski 2000*, 313–314). Jednak Albrecht długo wzbraniał się z zamknięciem swojej mennicy. Strona pruska w memoriale z r. 1540 pióra Justusa Ludwika Decjusza (który jako autor zachował incognito) pt. „*Worumb das Geld im Lande teuer werde*” zaprzecza pogładowi, iż przez nadmierną emisję pieniądza powoduje się drożyzną towarów (*Schwinkowski 1909*, 185–377; *Grażyński 1914*, 25; *Mallek 1967*, 63). Opór Albrechta trwał do 1563 r., spowodowany był głównie tym, że przychody z tytułu regale menniczego miały duże znaczenie w porównaniu z dochodami z innych regaliów książęcych (*Mallek 1967*, 35; 1976, 66; *Schwinkowski 1909*, 306–307), a stan finansów księcia przez wszystkie lata jego panowania był mizerny (*Mallek 1967*, 108).

Wybity w 1531 r. w Królewcu dukat księcia Prus Albrechta Hohenzollerna, dziś unikatowy, jest niezwykle cennym źródłem historycznym dla poznania mennictwa czasów ostatnich Jagiellonów gdyż uzupełnia wiedzę na temat roli złota w pierwszej nowożytnej reformie monetarnej w Polsce dokonanej przez Zygmunta I Starego. Dukat stał się symbolem tych zmian. Jego emisja nie była duża, gdyż w Polsce brakowało złota do produkcji. Nie miał jednak wyłącznie charakteru prestiżowego. Dukaty polskie zaprojektowano opierając się na czesko-węgierskich wzorach nie tylko jeżeli chodzi o wygląd awersu i rewersu, ale również pod względem wagi i próby. Te same standardy zastosowano również do bicia monet królewieckich, które wykazują spore podobieństwo do pierwszych dukatów Zygmunta Starego, bitych od uchwalenia reform w 1528 r.: na awersie – prosta i krótka legenda z imieniem i tytułem emitenta-władcy, jego renesansowy, realistyczny wizerunek, ornamenty roślinne, znaki mennicze na rewersie – pięciopopłowa tarcza herbowa, oznaczenie lokalizacji i zarządcy mennicy pierwszymi literami, sentencja – cytat z Pisma Świętego. Stosowanie ustaleń reform monetarnych podtrzymywane było również dzięki osobie Decjusza, będącego zarządcą mennic w Krakowie, Toruniu i Królewcu. Wartość naukową dukata Albrechta podnosi dodatkowo pochodzenie zabytku ze skarbu monet odkrytego podczas badań archeologicznych. Moneta jest również piękna i cenna artystycznie. Wszystkie te walory sprawiają, że stała się ozdobą zbiorów Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie.

Literatura:

Acta Tomiciana 12: Kórnik 1906 (red. Z. Celichowski).

Acta Tomiciana 16/1: Wrocław 1960 (red. W. Pociecha).

Acta Tomiciana 16/2: Wrocław – Kraków – Poznań 1961 (red. W. Pociecha).

Acta Tomiciana 17: Wrocław 1966 (red. W. Pociecha, W. Urban, A. Wyczański).

Arnold, S. et. al. 1957: Historia Polski. Tom 1/2. Warszawa (red. H. Łowmiański).

Bahrfeldt, E. 1901: Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg. Band I. Danzig.

Białkowski, A. – Szweyger, T. 1975: Monety ostatnich Jagiellonów. Warszawa.

Bogucka, M. 1982: Hołd pruski. Warszawa.

CIP 4/1: Corpus iuris Polonici. T 4/1. Kraków.

Dylewski, A. 2011: Historia pieniądza na ziemiach polskich. Kraków.

Dutkowski, J. 2010: Złoto czasów dynastii Jagiellonów. Gdańsk.

Górski, K. 1977: Zakon Krzyżacki a powstanie państwa pruskiego. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich.

Gradowski, M. 1984: Dawne złotnictwo: technika i terminologia. Warszawa.

– 1994: Znaki na srebrze: znaki miejskie i państwowe używane na terenie Polski w obecnych jej granicach. Warszawa.

Graesse, J. G. T. – Benedict, F. – Plechl, H. – Plechl, S. 1972: Orbis Latinus. Lexikon lateinischer geographischer Namen des Mittelalters und der Neuzeit. Großausgabe. Braunschweig.

- Grażynski, M. 1913a*: Spór księcia Albrechta z Polską o monetę. *Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne* 11, 162–165.
- *1913b*: Reformy monetarne w Polsce w latach 1526–1528 i ich geneza. *Przegląd Historyczny* 17, 279–299.
- *1914*: Spór księcia Albrechta z Polską o monetę. *Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne* 2, 25–26.
- Hirschberg, A. 1874*: O życiu i pismach Justa Ludwika Decjusza 1485–1545. Lwów.
- Kielb, Z. 2015*: Herby urzędników polskich i litewskich na monetach oraz liczmanach emitowanych w latach 1479–1707. Puławy.
- Kopicki, E. 2005*: Lenne monety Księstwa Pruskiego 1529–1567. Część I. *Biuletyn Numizmatyczny* 337, 1–22.
- *2006*: Monety koronne Zygmunta I 1507–1548. *Biuletyn Numizmatyczny* 343, 161–172.
- Lengnich, G. 1722*: Geschichte der Preussischen Lande Königlich-Polnischen Antheils, Band I. Seit dem Jar 1526 bis auf den Todt Sigismundi I. Danzig.
- Maćkowski, T. 2000*: Elbląg wobec reformy monetarnej Zygmunta I Starego. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 3 (229), 303–320.
- Maliek, J. 1967*: Ustawa o rządzie (Regimentsnottel) Prus Książęcych z roku 1542. Studium z dziejów przemian społecznych i politycznych w lennie pruskim. *Rocznik Towarzystwa Naukowego w Toruniu* 72/2, 5–216.
- *1976*: Prusy książęce a Prusy Królewskie w latach 1525–1548. Warszawa.
- Mikolajczyk, A. 1983*: Geneza i rozwój nowożytnej monety polskiej na tle europejskim (XVI–poł. XVIII w.). Kraków.
- Neumann, E. 1995*: Die Münzen des Deutschen Ordens In Preussen, Livland und Mergentheim, deren weltlicher Nachfolger der Herzogtümer Preussen, Livland & Kurland, sowie die Gepräge dre baltischen Geistlichkeit 1219–1801. Band I. Köln.
- Paszkievicz, B. 2010*: Ostatnie lata mennictwa Krzyżaków pruskich. In: Grossmanová, D. – Štefan, J. T. – Videman, J. (eds.): *Mincovníctví církevních institucí ve střední Evropě*. Kroměříž – Ostrava, 9–26.
- *2012*: Podobna jest moneta nasza do urodnej panny. Mała historia pieniądza polskiego. Warszawa.
- Piech, Z. 2003*: Monety, pieczęcie i herby w systemie symboli władzy Jagiellonów. Warszawa.
- Schwinkowski, W. 1909*: Das Geldwesen in Preussen unter Herzog Albrecht (1525–1569). *Zeitschrift für Numismatik* 27, 185–373.
- Szwagrzyk, A. 1973*: Pieniądz na ziemiach polskich X–XX. Wrocław.
- Terlecki, W. 1963*: Reformy monetarne Zygmunta I. *Wiadomości Numizmatyczne* 7, 43–59.
- Vossberg, F. A. 1843*: Geschichte der Preußischen Münzen und Siegel von frühester Zeit bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens. Berlin.

Summary

Marzena Grochowska-Jasnos, Ducat of Duke Albert of Prussia from the Głogów hoard.

In summer 2004, during archaeological excavations in the historical centre of Głogów, a hoard was discovered which contains 5,600 modern coins. The find complex consists of 273 gold coins, 438 thaler-size silver coins and 4,888 smaller coins, mainly groschen and half groschen, three-kreuzers, and further a scrap of gold chain (interconnected four gold hoops of c.2 cm in diameter). The coins are spread in time of 1497–1658. Among the oldest, the unique ducat of Duke Albert of Prussia was revealed, struck in Königsberg in 1531.

The obverse of the coin shows the bust of the prince to the right, bareheaded and with short beard. Under the bust there is a representation of two inverted dragons with open jaws and protruding tongues with rosettes at their ends. The tails of dragons are terminated by trefoils. Below, the crest of Jost Ludwig Dietz (the overseer of the royal mints) is placed – a curved viticulture knife, called sickle. In the margin, there is a short inscription: ALB DG DVX PRVS. The reverse bears an image of a coat of arms with five fields. An inescutcheon presents the Prussian Eagle while the main shield displays four arms of the Brandenburg dynasty: Eagle (Brandenburg), Griffin (Pomerania), Lion (Nuremberg Burgvay) and Checkerboard (Hohenzollern County). Over the shield, the date 1531 was placed, and the initials R-I at its sides. The initials indicate the mint and the name of its tenant, Jost Ludwig Dietz. In the margin runs the legend divided by rosettes: IVSTVM DEDVX DO P VIAS RECT, being a quotation from the Book of Wisdom (chapter 10, verse 10): *The Lord guided the righteous in right paths*. Therefore, the first Protestant prince, on his coin, quoted a non-canonical – in the Protestant sense – book of the Bible. The in-

scription is interfered by a hallmark (width 1.35 mm, length 2.1 mm), struck probably in the seventeenth century, before the coins were hoarded. This coin refers with its weight, appearance, style and type to the standard of King Sigismund I's ducats struck in the Polish mints of Kraków, Toruń and Gdańsk after the reform of 1528. Polish ducat coinage of that time followed Bohemian and Hungarian patterns.

This gold coin is an extremely valuable historical and archaeological source for the knowledge of Jagiellonian coinage and it complements particularly the lore about the purpose which gold served in the first modern monetary reform in Poland, conducted by Sigismund I the Old.

English summary by M. Grochowska-Jasnos

NEZNÁMÁ CHYBORAŽBA KIPROVÉHO 75 KREJCARU FERDINANDA II.

Jan JOHN

Abstract – An unknown defective kipper 75-kreuzer struck under Ferdinand II.

The mass production of the kipper coins in 1621–1623 undoubtedly needed a large number of dies, but it is very little known about their number and typology. As visible on the described coin, one of the reverse dies which served for production of the 75-kreuzers had two small indistinct mistakes in its marginal legend. These mistakes can help in safe identification of this specific defective variety.

 defective coin, kipper coin, Ferdinand II

V nedávné době se podařilo na numismatickém trhu podchytit a zdokumentovat 75 krejcar Ferdinanda II. z pražské mincovny (obr. 1A), který lze popsat takto:

Čechy, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Praha*, mincmistr Beneš Hübner (1620–1623)

AR 75 krejcar (kiprový) 1622

Av.: FERDINANDVS.II.D:G(75)R.I.S.A.G.H.BO.REX.

Rv.: ARCHID.AVST.DVX (značka Militký /2009, 58/ č. 17b) BVRG.MAR.MO.1622

Lit.: *Halačka 2011*, 346, č. 700 var.

11,26 g; 36,1/35,9 mm

XRF: Ag 66,64 %; Cu 31,70 %; Pb 0,94 %; Sb 0,29 %; Zn 0,14 %;

Bi 0,08 %; Au 0,07 %; Hg 0,04 %; Fe 0,03 %

Obr. 1. A. 75 krejcar Ferdinanda II. z roku 1622; B. Detail chybné části opisu rubní strany mince.

Mince je pozoruhodná tím, že se rytec během zhotovení razidla pro její výrobu dopustil nejméně dvou omylů, patrných ve střední části rubního opisu (obr. 1B). Nejprve ve slově DVX zaměnil V za obrácené A, a potom vynechal písmeno V ve zkratce BVRG (BVRGVNDIAE), což bylo následně opraveno přerytím písmena R na V. Odrazem chvatné či ledabylé práce může být i nesouměrné umístění koruny nad císařským orlem a vměšťování posledních dvou číslic letopočtu do nápadně malého prostoru. Je rovněž možné, že razidlo vyráběl ne zcela zkušený rytec. K záměně tvarově podobných písmen A a V jistě docházelo častěji, jako příklad uvedme rubní opis 10 krejcaru města Chur z depotu v Bošilci (*Chvojka – John – Thomová a kol. 2016*, 150, č. 757), anebo sedmihradský dukát z frýdlantského nálezu (*Tišerová – John – Pařez 2018*, 70).

Chyborážby nejsou na mincích Ferdinanda II. ničím výjimečným, setkáváme se s nimi však především na drobnějších nominálech. Např. na jedné variantě 3krejcaru z pražské mincovny (1635) je na konci lícního opisu RER namísto správného REX (*Chvojka 1988*). Lze se také setkat s více chybami na jedné minci, např. krejcar Ferdinanda II. z olomoucké mincovny má přehozená čísla letopočtu (1268 místo 1628), a zároveň I.S.G, místo správného I.S.A.G (*Petráň 1992*).

Uvedené omyly patří mezi rytecké chyby, které vznikaly nejčastěji vynecháním, přehozením, otočením či záměnou písmen a číslic (*Hána 2003*, 58). Oproti chybám ražebními tví jejich význam v tom, že umožňují spolehlivě identifikovat jednotlivá razidla.

Mezi léty 1621 a 1623 bylo na našem území vyprodukováno obrovské množství tzv. kiprových, nebo též dlouhých mincí, vyznačujících se vysokou nominální hodnotou a sníženým obsahem drahého kovu. Jen v roce 1622 bylo do pražské mincovny dodáno ke zpracování téměř 19 tun¹ pagamentního² stříbra (*Šimek 1986*, 355), což představuje jeden z vrcholů její produkce. Masovou výrobu mincí musela provázet i zvýšená spotřeba razidel a snad i využití válcovacího stroje (*Nohejlová-Prátová, 1946*, 33). Stopy dvojrázu na rubní straně zde popsaného 75 krejcaru jsou však dokladem jeho ruční ražby. Požadavky na rychlost a kvantitu mincovní produkce pravděpodobně vedly ke snížení kvality výroby razidel. Publikaci výše uvedené mince lze také chápat jako příspěvek k poznání zatím málo prozkoumané typologie kiprových mincí, z nichž se do současnosti zachoval jen nepatrný zlomek původních počtů.

Literatura

Halačka, I. 2011: Vládní mince zemí koruny české 1526–1856. Díl I. Brno.

Hána, J. 2003: Chyborážby mincí. Numismatické listy 58, 57–59.

Chvojka, J. 1988: Chyby a omyly na mincích. Numismatické listy 43, 170–171.

Chvojka, J. – John, J. – Thomová, Z. a kol. 2016: Bošilecký poklad. České Budějovice.

Militký, J. 2009: Pražská mincovna 1526–1856. Katalog mincí tolarového období za sbírky Muzea hlavního města Prahy. Praha.

Nohejlová-Prátová, E. 1946: Dlouhá mince v Čechách v l. 1621–1623. Numismatické listy 1, 29–35.

Petráň, Z. 1992: Neznámá chyborážba krejcaru Ferdinanda II. a zajímavý dvojráz na tolaru Rudolfa II. Numismatické listy 47, 52–53.

Šimek, E. 1986: Zásobování pražské mincovny drahým kovem v době třicetileté války. Folia Historica Bohemica 10, 351–374.

Tišerová, R. – John, J. – Pařez, J. 2018: Frýdlantský poklad. Archeologický výzkum Zámeckého rybníka ve Frýdlantu. Liberec.

Summary

Jan John, An unknown defective kipper 75-kreuzer struck under Ferdinand II.

The article represents a contribution to the recently very little known typology of the so-called inflation kipper coins struck under Ferdinand II. An unknown variety of the reverse marginal legend of the 75-kreuzer piece struck in the Prague mint is described here. There are two following mistakes documented there: replacement of the 'V' letter by the reversed 'A' in the word 'DVX', and the originally omitted and later repaired letter 'V' in the 'BVRG' abbreviation for 'BVRGVNDIAE'. The described combination of the mentioned mistakes can help in safe identification of this specific die.

English summary by V. Novák

1 Z takového množství stříbra by mohlo být hypoteticky vyraženo cca 4 750 000 kusů 75krejcarů (při obsahu cca 4 g stříbra).
Pražská mincovna samozřejmě produkovala i ostatní nominály, takže skutečný objem jejich výroby musel být výrazně nižší.
2 Důlní stříbro v tomto období již nehrálo podstatnou roli.

NÁLEZY MINCÍ
NA ÚZEMÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

DENÁRY KONRÁDA I. BRNĚNSKÉHO NALEZENÉ V KRALICÍCH NAD OSLAVOU (OKR. TŘEBÍČ)

Martin KUČA – Jan VIDEMAN

Abstract – Deniers of Conrad I of Brno found in Kralice nad Oslavou.

Three partly broken deniers of Conrad I were found in the Habřina forest near Kralice nad Oslavou (Třebíč district) in 2015. All of them are of the same type listed by Cach (1972) under no. 362, but they come from different pair of dies. That proves several-years-lasting production of this type of deniers, falling into the 1060s.

 Moravia, 11th century, denier

V roce 2015 byly v katastru obce Kralice nad Oslavou (okr. Třebíč) nalezeny za pomoci detektoru kovů tři denáry brněnského knížete Konráda I. (1061–1092) typu Cach (1972) č. 362. Jedna mince téměř celá, druhá se silně olámaným okrajem a třetí v podobě olámaného středu mince. Mince byly nalezeny roztroušené na ploše asi 5 m², v hloubce 10–12 cm v zalesněném terénu v poloze „Habřina“ severovýchodně od obce (GPS – 49°12′5.000″N, 16°12′39.600″E / WGS 84). V tomto prostoru se nachází větší množství starých blíže nedatovaných úvozových cest. Mince, uložené v soukromé sbírce, byly nálezcem zapůjčeny Městskému muzeu v Moravském Krumlově ke zpracování.

1

2

3

Morava, **BRNĚNSKO, Konrád I.** (1061–1092)

AR denár, 60.–70. léta 11. století

Av.: poprsí čelně, hlava rozděluje opis CHVONRADVS (protisměrně)

Rv.: stojící postava čelně, v pravici drží kříž na dlouhé žerdi, SCS PE-RVS

Lit.: Cach 1972, 22, č. 362; Šmerda 1996, 112–113, č. 430a; Videman – Paukert 2009, 62–63, 22.

1. 0,477 g; 14,7 mm; 11 h; vylomený okraj

–, Av.: poprsí čelně, hlava rozděluje opis CHVONRADVS

Rv.: stojící postava čelně, v pravici drží kříž na dlouhé žerdi, SCS PE-TRV

Lit.: Cach 1972, 22, č. 362; Šmerda 1996, 112–113, č. 430c; Videman – Paukert 2009, 62–63, č. 22.

2. 0,385 g; 11,5/14,9 mm; 2 h; olámaný okraj

–, Av.: v hladkém kruhu zakončeném dvěma kuličkami poprsí čelně, obvod s opisem olámán

Rv.: stojící postava čelně, v pravici drží kříž na dlouhé žerdi, obvod s opisem olámán

Lit.: Cach 1972, 22, č. 430; Videman – Paukert 2009, 62–63, č. 22.

3. 0,130 g; 6,3/7,5 mm; 3 h; olámaný střed mince

Dvě z uvedených mincí (č. 1–2) pocházejí z různých razidel, v případě zlomku třetí mince je jednoznačné porovnání s ostatními nemožné. U každého z hromadně ražených typů Konrádových mincí je doložena jejich poměrně bohatá škála, konkrétně u denáru typu Cach (1972) č. 362 je to 17 razidel lících a 15 rubových (Videman-Paukert 2009, 62). Není to nijak překvapivé, vzhledem k tomu, že na 31 let trvající Konrádovu vládu připadá základních typů pouze několik, s průměrnou dobou produkce okolo pěti let.

T. Krejčík naopak poukazuje na nízký rozsah křížení razidel mezi prozkoumaným materiálem, který podle něho podporuje názor na jejich postupnou výrobu a užívání v delším časovém úseku (*Krejčík 1990*, 64).

Po smrti nejstaršího ze synů českého knížete Břetislava I., Spytihněva II. (1055–1061) dne 28. ledna roku 1061, nastoupil vládu v Praze druhý z bratří Vratislav (1061–1092). Správu Moravy, kde sám dosud vládl olomouckou částí a Konrád s Otou společně částí brněnskou, uspořádal tak, že Ota obdržel východní polovinu země a Konrád západní. Kronikář Kosmas zprávu o tomto rozdělení doplňuje dobře známým komentářem (*Kosmas*, 100 – II/XVIII), v němž východní část popisuje jako více se hodící k myslivosti a bohatší na ryby, západní jako rovnější, s poli a lukami, na obilí úrodnější. Příkládá i zdůvodnění, dle kterého Konrád, znalý němčiny, obdržel část sousedící s Němci. Ať už je tento popis a zdůvodnění přesné či nikoli, skutečností je, že tímto tzv. druhým dělením Moravy byly položeny základy dědičné vlády dvou přemyslovských linií, Otovy, Konrádovy a jejich potomků v obou částech země, jež v zásadě přetrvala až do konce 12. století. Přerušována byla v různých údobích opakovanými zásahy pražských knížat, dosazujících dle mocenské konstelace své prvorozené syny či jiné blízké příbuzné ze svých linií do moravských knížectví. Výrazně častěji bylo cílem těchto aktivit Olomoucko. Západní, brněnská část Moravy, byla po Konrádově smrti rozdělena na dvě čtvrtiny, původní brněnskou a samostatně vyčleněnou znojenskou, v nichž se dále uplatňovali Konrádovi synové a posléze jejich potomci.

Toto členění Moravy našlo od samého počátku svůj odraz v mincovnictví. Ota i Konrád razili ve svých částech země vlastní mince se svými jmény v opise a s knížecí titulaturou. Navázali tak na samostatnou moravskou mincovní produkci svých předchůdců, která měla sice dílčí vazby na denárové mince, ražené v Čechách a často je po stránce výtvarných námětů i napodobovala, od začátku se však vyznačovala jak svébytnou ikonografickou náplní, tak obsahem opisů, kde byla vedle jména přemyslovského patrona sv. Václava častěji uváděna jména světců, majících vztah k moravské tradici. Na Olomoucku i Brněnsku to byl zejména sv. Petr, v čemž snad můžeme spatřovat i odkaz k počátkům moravské církve a svěřeni země pod ochranu papežského stolce v éře Svatoplukovy Velké Moravy. V obecné rovině je užívání jména sv. Petra na moravských denárech možno interpretovat jako přihlášení se k univerzální úloze římské církve (*Krejčík 1990*, 62–64). Zatímco na Olomoucku došlo již v průběhu vlády Oty I. Sličného (1061–1087) k odklonu od této tradice a vyjma nejstarších typů nesou Otovy denáry jméno sv. Václava, Konrádovy mince naopak až na výjimku, kterou je část emise typu Cach (1972) č. 365, zůstávají nositeli jména sv. Petra. To platí i pro dobu Konrádova syna a nástupce v brněnském údělu, Oldřicha (1092–1115). Badatelé se převážně shodují v názoru, že jméno sv. Petra na brněnských razbách nelze spojovat s patrociniem místního chrámu, jehož prokázaná existence spadá až do pozdějšího období (*Křížek 1982*, 3).

Svébytnost moravské mincovní produkce se odráží také v její metrologii. Zatímco denáry Vratislava II. (1061–1092) ražené v Čechách v době jeho knížecí vlády před rokem 1086 vykazují průměrnou hmotnost všech statisticky dostatečně doložených typů okolo 0,75 g (*Radoměřský 1952*, 77–80; *Cach 1972*, 20–21) a teprve královská razba Cach (1972) č. 354 vykazuje významný hmotnostní pokles na průměrnou hodnotu 0,60 g (*Cach 1972*, 21), všechny základní typy Konrádových denárů vykazují hmotnost pouze okolo 0,65 g. Pokles je možné vysledovat opět až v samotném závěru Konrádovy vlády, u typu Cach (1972) č. 367, kde není zcela zřejmé, zda se jedná o půldenár, tedy obol, jak je tradičně uváděno (*Cach 1972*, 22) či spíše hmotnostně redukovaný denár. Taktéž denáry Oty Sličného, vládnoucího na Olomoucku, vykazují hmotnost nižší oproti soudobým českým razbám a současně obdobnou jako razby Konrádovy. Zde je nutné vyzdvihnout zásadní vliv charakteru nálezových souborů, z nichž byla statistická data čerpána. Za relevantní můžeme považovat data, získaná z rozsáhlejších souborů, pocházejících z hromadných denárových depotů. Ty byly daleko méně postiženy korozními vlivy a úbytkem hmotnosti při následné konzervaci, v porovnání s nálezy hrobovými či jednotlivými ztrátovými mincemi. V případě denárů Konráda I. je zdrojem nejcejnějších poznatků hromadný depot z Hlíny u Ivančic (okr. Brno-venkov) z roku 1865 (*Kupido 1870; Nálezy II/1*, 62, č. 1692; *Videman – Paukert 2009*, 440, č. 63), ve kterém byla většina typů zastoupena ve stovkách kusů, jež se dochovaly v muzejních sbírkách.

Období 2. poloviny 11. století a přechod od hlavního užití mince v lokální směně, na rozdíl od dominantní role v dálkovém obchodu v předchozích dekádách, bývá charakterizováno jako období počátků tzv. *renovatio monetae*. Metrologickými a jakostními parametry českých denárů a jejich vývojem se detailně zabýval Pavel Radoměřský ve své studii *Peníze Kosmova věku* (*Radoměřský 1952*). Dospěl k poznatkům, že za Vratislavovy vlády v Čechách poklesla jakost denárů z úrovně asi 750–850/1000 u mincí z doby knížecí vlády na 477/1000 zjištěných u královského denáru Cach (1972) č. 354. Tento skokový pokles byl současně provázen snížením hmotnosti. Navíc se zde názorně projevil další aspekt, produkce dvou hmotnostně odlišných emisí, lišících se vnějšími znaky.

Porovnání s jakostními parametry soudobých moravských denárů je složité, protože u těch dosud nemáme k dispozici dostatečně obsáhlou databázi analytických výstupů. Výsledky měření, prezentovaná v Krejčíkové dizertační práci, ovšem ukazují na vysokou jakost všech Konrádových denárových typů, pohybující se okolo 90 % obsahu Ag (*Krejčík 1990, 202*). Cenné materiály přináší také studie, analyzující mince ze dvou významných jihomoravských pohřebišť, v Mušově a Prušánkách (*Jelínková – Karmazín – Klanica 2004*). Navzdory podmíněnosti závěrů, dané charakterem zkoumaného materiálu, lze z výsledků měření několika desítek mincí získat důležité poznatky. Opatrnost je však na místě při hodnocení úsudku, že je provedenými měřeními prokázána rozdílná kvalita soudobého moravského oběživa raženého Otou I. v Olomouci na straně jedné a knížetem Konrádem I. v Brně na straně druhé (*Jelínková – Karmazín – Klanica 2004, 162*). Tento názor by šlo snad vznést na pozdní typy Otových ražeb Cach (*1972*) č. 377 a 378, i v tomto případě je však zkoumaný soubor stěží dostatečně reprezentativní.

Jinou skutečností, která nemohla být autorům výše uvedené studie (*Jelínková – Karmazín – Klanica 2004*) známa, je relativně značný a pestrý rozsah denárových ražeb charakteru falz z pocínované mědi mezi jednotlivými ztrátovými mincemi z moravských sídlištních lokalit získaných v posledních letech díky aktivitám hledačů s detektory kovů. Ten naznačuje, že mohly současně obíhat různě hodnotné emise téhož typu. Z ostatních údajů v předmětné studii lze spíše konstatovat, že vliv *renovatio monetae* se v tomto období na Moravě nepromítl nijak zjevně pozorovatelným způsobem a že Konrádovy i Otovy denáry z 60.–80. let 11. století byly raženy na stejném hmotnostním základě a poměrně konstantní a shodné jakosti.

Za potvrzený však můžeme považovat druhý závěr výše zmíněné práce (*Jelínková – Karmazín – Klanica 2004*), který sami její autoři označují za závažnější. Známa fakta ukazují, že v období denárové měny vůbec a ve sledovaném období zvláště, nacházíme jen minimum českých mincí na území Moravy a naopak a rovněž platí, že na území jednotlivých moravských knížectví či údělů převládají nálezy mincí ražených zde vládnoucími knížaty. Platí to jak pro nálezy hrobové, tak i pro jednotlivé ztrátové mince a dokonce i pro hromadné nálezy. Určitá odchylka spočívá pouze v tom, že zde máme téměř úplnou absenci nálezu Konrádových mincí na olomouckém teritoriu, zatímco mince Oty Sličného jsou v určité míře nacházeny i v nálezech na území příslušejících Konrádovi. Názorným příkladem je nejen struktura nálezů z obou zmíněných pohřebišť, ale i obsah dvou nejvýznamnějších mincovních pokladů z daného údobí. Zatímco poklad z Blanska obsahoval výlučně denáry Oty Sličného z nejstaršího horizontu jeho vlády (*Nálezy II/1, 59, č. 1678; Videman – Paukert 2009, 432, č. 8*) v depotu z Hlíny u Ivančic, odkrytém v roce 1865, byly mezi stovkami Konrádových denárů zastoupeny i ražby Otovy (*Nálezy II/1, 62, č. 1692; Videman – Paukert 2009, 440, č. 63*). Mezi dosud nepublikovanými materiály potvrzuje tuto skutečnost struktura souboru ztrátových mincí z významného ústředí jihozápadní části Moravy, hradiště Rokytná.¹ Cenným dokladem jsou i tři popisované denáry z Kralic nad Oslavou.

Lze proto usuzovat, že nejen mezi Čechami a Moravou, ale i mezi oběma částmi Moravy existovaly za vlády Otovy a Konrádovy fungující celnice (*Jelínková – Karmazín – Klanica 2004, 163*). A to navzdory skutečnosti, že rozdíly mezi jakostí denárů, ražených v obou centrech, při dnešním stavu poznání materiálové základny spíše neshledáváme.

Literatura:

- Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha
- Jelínková, D. – Karmazín, L. – Klanica, Z. 2004: Nové poznatky k mincím moravských údělných knížat z druhé poloviny 11. století. In: G. Fusek (ed.): Zborník na počesť Dariny Bialekovej. Nitra, 157–164.
- Kosmas: Hrdina, K. – Bláhová, M. (eds.) 2005. Kosmova kronika česká. Praha.
- Krejčík, T. 1990: Denáry moravských údělných knížat 11.–12. století. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Kandidátská dizertační práce (nepublikovaný rukopis).
- Křížek, F. 1982: O mincovnictvích olomouckých biskupů v době denárové. Zprávy brněnské pobočky České numismatické společnosti 42, 2–7.

1 Zhodnocení tohoto souboru připravují R. Procházka a J. Videman.

Kupido, F. 1870: Die beiden Eibenschitzer Funde und das Münzrecht der mährischen Fürsten im 11. Jahrhunderts. Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde 5, 129–151.

Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha 5–73.

Radoměřský, P. 1952: Peníze Kosmova věku. Numismatický časopis 21, 7–138.

Šmerda, J. 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.

– 2008: Měna na jihovýchodní Moravě v 11.–13. století. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Mitáček, J. (eds.): Východní Morava v 10.–14. století. Brno, 117–127.

Videman, J. – Paukert, J. 2009: Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.

Summary

Martin Kuča – Jan Videman, Deniers of Konrád I of Brno found in Kralice nad Oslavou.

Three partly broken deniers of Conrad I of Brno (Duke of Bohemia, 1061–1092) were found in the Habřina forest near Kralice nad Oslavou (Třebíč district). All of them belong to the same type listed by Cach (1972) under no. 362. At least two specimens – preserved in larger modules – were made of a different pair of dies. During Conrad's rule, relatively few denier types have been struck, and production of each of them has lasted for several years. Larger number of the known dies in the case of each denier can prove that hypothesis. Moravia was divided into two parts after the death of Břetislav I (1034–1055). The western section has been ruled by Conrad since the beginning of the 1060s, the eastern part – with its centre in Olomouc – has been controlled by Otto I the Handsome (1061–1087). Both Přemyslid rulers struck their own coins which soon metrologically abandoned their Bohemian prototypes. On one side, recent data talk about approximately same weight and quality in the case of coins of both Moravian territories, but on the other side, hoards can prove territorially separated coin circulation. The Conrad's deniers found in Kralice nad Oslavou – situated to the west in direction from the Brno centre – can confirm the discussed situation.

English summary by V. Novák

NÁLEZ SVITKU BRAKTEÁTŮ Z PACOVA (OKR. PELHŘIMOV)

Petr SCHNEIDER

Abstract – A scroll of bracteates found in Pacov (Pelhřimov district).

In August 2010, three Bohemian medium-sized bracteates – one scroll of two bent specimens and one secondary separated halved piece respectively – were found via amateur metal prospecting activities on the cadastre of the Pacov Town (Pelhřimov district). The coins typologically match with those pieces struck under King Ottokar II of Bohemia (1253–1278) very likely in the Smil's Brod (Havlíčkův Brod recently) mint, and they could roughly date to the period of 1265–1270.

 Bohemia, the 13th century, Pacov, coin hoard, bracteate

V srpnu roku 2010 objevili Jiří Hálek a Jan Novotný na katastru města Pacov (okr. Pelhřimov) při amatérské prospekci detektorem kovů tři brakteáty.¹ Mince byly nalezeny na poli jihozápadně od města, jižně od silnice II/129 do Cetorazi, v okolí bodu GPS – 49°27'54.689"N, 14°59'27.211"E. Nález se skládal z jednoho půleného brakteátu a svitku tvořeného dvěma přehnutými exempláři. Všechny tři nominály jsou typologicky shodné a podobně deformované; je tedy pravděpodobné, že původně byly složeny společně a k oddělení půleného brakteátu došlo až v důsledku jeho sekundárního rozlomení. Není ani vyloučeno, že odkryté mince byly částí většího depotu, v minulosti rozvláčeného zemědělskou technikou. Tuto skutečnost však následný detektorový průzkum neprokázal, tudíž lze prezentovaný svitek považovat s velkou pravděpodobností za ztrátový kus.

ČECHY, Přemysl II. Otakar (1253–1278)

mincovna: *Smilův Brod* (?), AR střední brakteát, asi 1265–1270

Av.: pod lomeným obloukem mezi dvěma kroužky hlava se špičatou čepicí (mitrou?) čelně, nad obloukem mezi dvěma křížky cimbuřím opatřená a špičatou střešou zakončená věž

Lit.: *Skalský 1936*, 17, typ j, tab. II:42; *Cach 1974*, 42, č. 837.

1. 0,75 g; 25,5/24,0 mm

2. 0,49 g; 25,0/24,3 mm

3. 0,32 g; 12,6/24,0 mm; polovina střížku

Obr. 1. Pacov – jednotlivé brakteáty ze svitku (čísla odpovídají katalogu; foto T. Smělý; zvětšeno).

Mincovní typ *Cach (1974) č. 837* byl dosud registrován pouze v nálezu ze Saalsdorfu (nyní místní část obce Bahrdorf v Dolním Sasku) ukrytém v 70. letech 13. století, jehož torzo publikoval numismatik a vévodský knihovník ve Wolfenbüttelu Carl Philip Christian Schönemann (1801–1855). Uvedený brakteát, pro něhož neznal z jiných depotů, sbírek nebo literatury analogie, nejprve s určitými výhradami

1 Za zprostředkování nálezu k publikování děkuji PhDr. Jiřímu Militkému, Ph.D.

zahrnul do skupiny ražeb říšské mincovny v Goslaru (*Schönemann 1842*, 159, č. 41, tab. II:41), později ho však popsal jako českou ražbu z druhé poloviny 13. století (*Schönemann 1852*, 35, č. 152, tab. II:41). Mezi české brakteáty střední velikosti datované do doby vlády krále Přemysla II. Otakara (1253–1278) ho zejména pro shodnou fabriku s ražbami z nálezů z Jedouchova (okr. Havlíčkův Brod) zařadil rovněž Gustav Skalský (1936, 16–17), přičemž toto určení bez výhrad akceptovali další badatelé (*Turnwald 1949*, 117, tab. XXXIV:20; *Cach 1974*, 42, č. 837; *Berger – Büttner – Büttner 1996*, 38–39, č. 2942; *Leuschhorn 2015*, 1217, č. 6022).

Teprve relativně nedávno vyjádřil domněnku Roman Zaoral (2007, 50–51), že schematicky naznačená špičatá čepice na hlavě panovníka představuje biskupskou mitru a ve shodě s touto interpretací pokládal lomený oblouk s věží mezi dvěma křížky za stylizovanou vstupní bránu do církevního areálu. Obdobný motiv se objevuje také na brakteátu typu *Cach (1974) č. 836* a půlbrakteátu (obolu) typu *Cach (1974) č. 838*, které jsou na základě metrologie a celkové fabriky řazeny tradičně do Čech. Užívání mincovního práva není ovšem ve 13. století pro pražské biskupy v pramenech doloženo, tudíž za pravděpodobného emitenta označil Zaoral olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburka (1245–1281), který na Moravě prokazatelně vlastní mince razil (*Sejbal 1998*, 43; 2000, 45–47; 2002, 309–325; 2008, 253–267; *Grossmannová 2015*, 27–33). Metrologickou odlišnost od moravských malých brakteátů pak vysvětlil tezí, že se jedná o ražby určené pro peněžní oběh mimo Moravu, čemuž podle jeho mínění nasvědčuje nálezková situace – výskyt mincovních typů *Cach (1974) č. 836* a *837* v německých nálezech ze Saalsdorfu a Borne (*Bahrfeldt 1987*), ležících v koridoru důležité obchodní trasy mezi Magdeburkem a Hannoverem.

Pokud se však zaměříme na původní nálezové popisy, musíme konstatovat, že pouze v prvně jmenovaném depotu se typ *Cach (1974) č. 837* prokazatelně vyskytl; naopak *Cach (1974) č. 836* není ani v jedné z obou lokalit spolehlivě doložen.² Tím vyvstává další otázka: Proč by Bruno razil pro dolnosaský peněžní oběh právě brakteáty imitující metrologii a fabriku českých ražeb? Také nyní nově registrovaný výskyt svitku brakteátů typu *Cach (1974) č. 837* v jihovýchodních Čechách do značné míry Zaoralově výkladu odporuje. Dalším faktem je, že tyto nominály se poměrně často vyskytují na českém numismatickém trhu (neúplný přehled *Kania – Kazdová 2012*, 116), bohužel bez jakéhokoliv údaje o původu. Oproti tomu se na zahraničních aukcích nenabízejí, resp. z posledních dvou desetiletí mi není znám žádný takový prodávaný exemplář. Navíc už právě Schönemann kolem poloviny 19. století, tedy ještě před vydáním proslulé monografie Eduarda Fialy (1895), správně rozpoznal, že se jedná o ražbu importovanou na území dnešního Dolního Saska pravděpodobně z přemyslovských Čech.

Trojúhelníkovitá čepice jako pokrývka zobrazené hlavy na brakteátech typu *Cach (1974) č. 836–838* sice mitru připomíná, ovšem opírat se při stanovení vydavatele výhradně o ikonografii mincovního obrazu, zejména pokud tomu odporují další skutečnosti, nelze. Je pravděpodobné, že prezentované mincovní typy přímo s olomouckým biskupem Brunem ze Schauenburka nesouvisí, resp. přímou souvislost za současného stavu poznání neumíme prokázat. Konečně ani nejnovější typologie moravských brakteátů, tedy i Brunových ražeb, uvedené nominály nezahrnuje (*Grossmannová 2015*, 197–201, č. 111–114). Nabízí se ještě vysvětlení, že emitentem mohl být pražský biskup Jan III. z Dražic (1258–1278), významný politický aktér a králův spojenec, který roku 1268 realizoval s Přemyslem II. Otakarem směnu církevního a panovnického majetku (*CDB V/2*, 135–137, č. 565; *Boháč 1979*, 167–168); ražená mince s biskupskou symbolikou pak mohla tvořit – čistě hypoteticky – součást majetkového vyrovnání.³

Chronologie a přiřazení anepigrafických českých brakteátů střední velikosti konkrétním mincovním zatím vzbuzují mezi numismatiky diskuzi bez výraznějšího pokroku. Ražba nominálů typu *Cach (1974) č. 836* a *837* a půlbrakteátu (obolu) č. 838, jak se na základě jejich metrologie a vysoké ryzosti domnívá R. Zaoral (2007, 51),⁴ přímo souvisela s královskou obnovou vah a měř z roku 1268 (*FRB II*, 300; srov. *Zaoral 2004*, 104). Osobně se příkláním k širší dataci, a to rámcově do let cca 1265–1270. Pro eventuelní přidělení této skupiny ražeb do určité mincovny nyní hovoří relativní blízkost nově registrované nálezové lokality a Smilova Brodu (též Německého, nyní Havlíčkova), kde od 60. let 13. století fungovala jedna

2 V prvním případě se jedná o omyl E. Fialy (1895, 208, č. 170), který typy *Cach (1974) č. 836* a *837* ztotožnil (*Fiala 1895*, 428, č. 2248, tab. XXII:32). Ve druhém případě se jedná o tiskovou chybu v katalogu Donebauerovy sbírky, kde je typ *Cach (1974) č. 836* v textu popsán pod č. 620, avšak v tabulkách vyobrazen pod č. 626 (srov. *Fiala 1889*, 64, č. 620, 626, tab. XIII:626). E. Bahrfeldt (1987, 404, č. 119) pak v souvislosti s nálezem z Borne odkazuje na mincovní typ v textu popsán pod č. 626, který ve skutečnosti v tabulkách vyobrazen není, čehož si F. Cach (1974, 85, č. 478) zřejmě nepovšiml.

3 Prezentovaná hypotéza vychází z konzultace s PhDr. Romanem Zaoralem.

4 R. Zaoral (2007, 51) jako klíčový udává průměr mincovního obrazu 16 mm; při ověřování tohoto údaje jsem však u typu *Cach (1974) č. 837* naměřil pouze 14 mm. Je otázkou, zda vůbec může být průměr mincovního obrazu relevantním kritériem při stanovování chronologie českých brakteátů střední velikosti.

z nejvýznamnějších mincoven v zemi (*Pošvář 1959*, 52–55; *Jan 2015*, 503). V souladu s tímto konceptem je také poloha Jedouchova, kde byly odkryty mincovní typy Cach (1974) č. 820 (5 ks) a 821 (11 ks), vykazující shodnou profilací střížku a hloubku reliéfu obrazu (*Skalský 1936*, 16).⁵ Výskyt tří exemplářů typu Cach (1974) č. 837 v blízkosti Pacova tak spolu s typickou fabrikou a metrologií nadále svědčí pro tradiční přidělení do Čech, přičemž krále Přemysla II. Otakara nelze přes specifickou ikonografii mincovního obrazu jako mincovního pána vyloučit.

Prameny a literatura

- Bahrfeldt, E. 1987*: Der Bracteatenfund von Borne. In: Kluge, B. (ed.): *Mittelaltermünzen. Ausgewählte Schriften 1881–1928*. Leipzig, 375–417.
- Berger, F. – Büttner, A. – Büttner, D. 1996*: Die mittelalterlichen Brakteaten im Kestner-Museum Hannover, 2. Teil. *Sammlungskatalog 13*. Hannover.
- Boháč, Z. 1979*: Pozemková držba pražského arcibiskupství v době předhusitské. *Historická geografie 18*. Sborník příspěvků k dějinám feudální držby předhusitských Čech, 165–203.
- Cach, F. 1974*: Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.
- CDB V/2*: Šebánek, J. – Dušková, S. (eds.) 1981: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2*. Pragae.
- Fiala, E. 1889*: Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer. Prag.
- 1895: *České denáry*. Praha.
- FRB II*: Emler, J. (ed.) 1874: *Fontes rerum Bohemicarum II*. Praha.
- Grossmannová, D. 2015*: Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století / Deniers and Bracteates in Moravia in the Second Half of the 13th Century. Brno.
- Jan, L. 2015*: Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283–1305. Praha.
- Kania, M. – Kazdová, J. 2012*: Nejstarší české mince. Cenové relace podle výsledků aukcí (1990–2011) / Die ältesten böhmischen Münzen. Auktionsergebnisse in den Jahren (1990–2011). Brno.
- Leschhorn, W. 2015*: *Mittelalterliche Münzen*. 2 Bände. Braunschweig.
- Nálezy II/2*: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí brakteátového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl II. Praha, 75–111.
- Pošvář, J. 1959*: O hornictví a mincovnictví v Havlíčkově Brodě v 13. století. *Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských 3*, 41–55.
- Sejbal, J. 1998*: Mincovní konvence na Moravě ve 13. století. In: Štefan, J. – Krejčík, T. (eds.): *Peníze v proměnách času*. Ostrava, 41–50.
- 2000: Nové poznatky k mincovnictví olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburka (1245–1281). In: Štefan, J. – Onderka, T. (eds.): *Peníze v proměnách času II*. Ostrava, 45–47.
- 2002: The minting rights of the Bishops of Olomouc in the 13th century. In: Kiersnowski, R. – Kuczyński, S. K. – Męclewski, M. – Mielczarek, M. – Paszkiewicz, B. (eds.): *Moneta mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*. Warszawa, 309–525.
- 2008: Moravské mincovnictví 13. století. Vývoj peněžně ekonomických vztahů na Moravě 13. století. Plzeň.
- Schönemann, C. Ph. Chr. 1842*: Der Salsdorfer Münzfund und seine Bedeutung für vaterländische Münzkunde des dreizehnten Jahrhunderts. *Numismatische Zeitung 9*, 145–169, 185–196.
- 1852: Zur vaterländischen Münzkunde vom zwölften bis funfzehnten Jahrhundert, oder Grundzüge der Bracteatenkunde und Beschreibung von beinahe funfhundert alten Braunschweigischen, Helmstedt'schen, Halberstädtischen, Reinsteinischen, Goslarischen, Anhaltischen und anderen Hohlpfennigen, wie auch Westfälischen und Hessischen zweiseitigen Pfennigen. *Wolfenbüttel*.
- Skalský, G. 1936*: Studie o českých a moravských brakteátech III. *Numismatický časopis československý 11–12*, 1–30.
- Turnwald, K. 1949*: *České a moravské denáry a brakteáty*. Praha.

5 R. Zaoral (2004, 104) v souvislosti se zpracováním hornorakouského pokladu z Fuchsenhofu přiděluje mincovní typy Cach (1974) č. 820 a 821 do mincovny v Praze a datuje je do let 1265/1267, tedy ještě do doby před královskou obnovou měř a vah.

Zaoral, R. 2004: Die böhmischen und mährischen Münzen des Schatzfundes von Fuchsenhof. In: Prokisch, B. – Kührtreiber, T. (eds.): Der Schatzfund von Fuchsenhof. Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 15. Linz, 95–132.

– 2007: Morava a Brunšvicko: staronové ražby Bruna ze Schauenburku. In: Grossmannová, D. – Krejčík, T. – Štefan, J. (eds.): Sborník konference věnované prof. Jiřímu Sejbalovi (1929–2004). Postavení Moravy v mincovnictví a peněžních vztazích ve střední Evropě. Ostrava, 45–54.

Summary

Petr Schneider, A scroll of bracteates found in Pacov (Pelhřimov district).

In August 2010, J. Hálek and J. Novotný found three bracteates via amateur metal prospecting activities on the cadastre of the Pacov Town (Pelhřimov district), in the surface layer of the ploughing soil. Two pieces were bent and preserved in one scroll, one bracteate was halved. All three denominations are of the same type, similarly deformed, and it is very likely that they were buried together.

The coin type listed by Cach (1974) as no. 837 was registered only in the Saalsdorf hoard (Lower Saxony) buried in the 1270s. The Czech numismatists, G. Skalský (1936) or F. Cach (1974), traditionally attribute these coins among the Bohemian medium-sized bracteates dating to the rule of King Ottokar II of Bohemia (1253–1278). R. Zaoral (2007) recently expressed his opinion that the schematic sharp cap of the ruler could represent a bishop mitre. Zaoral classified the presented type under the Bishop of Olomouc – Bruno von Schauenburg (1245–1281). His attribution does not correspond with metrological parameters and the entire fabric of these coins. Also their newly registered archaeological appearance in south-east Bohemia does not support such classification.

The coin type listed by Cach (1974) under no. 837 can roughly date in circa 1265–1270, and Ottokar II of Bohemia can be constantly regarded as the probable issuer – in spite of the specific iconography of the coin image which can be truly accepted as royal. A relative closeness of Pacov and Smil's Brod (Havlíčkův Brod recently) can point to the eventual attribution of these coins to the town where one of the most Přemyslid mints has been in function since the 1260s.

English summary by V. Novák

DEPOT PRAŽSKÝCH GROŠŮ VÁCLAVA II. A JANA LUCEMBURSKÉHO Z FOJTOVIC (OKR. TEPLICE)

Ondřej ČERNOHORSKÝ – Lucie PROSTINÁKOVÁ

Abstract – Hoard of the Prague grossi struck under Wenceslas II and John of Luxembourg and found in Fojtovice (Teplice district).

In 2018, a hoard of 22 Prague grossi struck under Wenceslas II (16 pcs) and John of Luxembourg (6 pcs) was found via amateur metal detecting activities at the territory of the Fojtovice cadastral community near Krupka. The coins were discovered at two separate locations at the distance of 16 m, and they were buried very likely at the end of the 1320s.

 Fojtovice, Krupka, Wenceslas II, John of Luxembourg, Prague grossus, hoard

Dne 27. 5. 2018 byl při amatérské prospekci s detektorem kovů nalezen depot 22 pražských grošů Václava II. (16 ks) a Jana Lucemburského (6 ks). Mince byly nalezeny na hřebenu Krušných hor v nadmořské výšce 760 m v odlesněné oblasti na katastrálním území Fojtovice u Krupky. Groše byly volně roztroušené v kameňatém podloží na dvou místech vzdálených od sebe zhruba 16 m vždy na ploše menší než 1m² beze stopy po původním obalu. První nález (severní) obsahoval 15 mincí a byl učiněn v okolí GPS bodu 50°42'31.326"N, 13°51'8.615"E, ve druhém ložisku (jižním) se nacházelo sedm grošů v okolí GPS bodu 50°42'30.817"N, 13°51'8.606"E. Všechny mince byly po nálezů promíchány, není tudíž možné zpětně určit, které z nich byly nalezeny v severním či jižním ložisku. Vzhledem ke skladbě mincí z obou nálezů je pravděpodobné, že byly uloženy nebo ztraceny ve stejné době. Mince jsou uloženy v soukromé sbírce nálezce.

Katalog mincí

ČECHY, Václav II. (1278/1283–1305)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1300–1305

Av.: královská koruna,

***WENOCZLAVS·SBOVNQVS; *QBI:GRATIA:REX:BOEMIE**

Rv.: český dvouocasý lev,

*****GROSSI:PRAGENSES¹**

Lit.: *Smolík 1971*, typ 1; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

1. 2,88 g; 26,5/27,5 mm

2. 3,08 g; 26,3/27,9 mm

–, Av.: ***WENOCZLAVS·SBOVNQVS; *QBI:GRATIA:REX:BOEMIE**

Rv.: *****GROSSI:PRAGENSES**

Lit.: *Smolík 1971*, typ 2; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

3. 2,96 g; 26,1/27,2 mm

4. 3,14 g; 27,3/27,8 mm

5. 3,00 g; 25,8/27,1 mm

6. 3,24 g; 27,1/27,8 mm

7. 3,40 g; 26,2/28,0 mm

8. 3,57 g; 25,3/27,5 mm

1 Fonty pro reprodukci opisů připravil RNDr. Lukáš Kučera, PhD. (Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Pražské groše), fotografie všech prezentovaných grošů zhotovil Martin Hozák. Tímto jim chceme vyjádřit poděkování za možnost jejich využití v tomto článku. Dále bychom rádi poděkovali Mgr. Anetě Pilné ze SOKA Teplice a Mgr. Petrovi Schneiderovi.

9. 3,34 g; 27,3/27,7 mm
 10. 3,20 g; 26,2/27,4 mm
 11. 3,23 g; 26,2/26,7 mm

–, Av.: **✠WENDEZLAVS·SEOVNOVS; ✠DEI:GRATIA:REX:BOEMIE**

Rv.: *****GROSSI:PRAGENSES**

Lit.: *Smolík 1971*, typ 2; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

12. 3,22 g; 26,0/28,5 mm
 13. 3,21 g; 27,5/28,4 mm
 14. 3,15 g; 26,6/28,1 mm

–, Av.: **✠WENDEZL[A]VS[?]·SEOVNOVS; ✠DEI:GRATIA:REX:BOEMIE**

Rv.: *****GROSSI:PRAGENSES**

Lit.: *Smolík 1971*, typ 2 nebo 4; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

15. 3,41 g; 27,1/28,3 mm

–, Av.: **✠WENDEZLAVS·SEOVNOVS; ✠DEI:GRATIA:REX:BOEMIE**

Rv.: *****GROSSI:PRAGENSES**

Lit.: *Smolík 1971*, typ 4; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

16. 3,20 g; 26,6/27,9 mm

Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1311–1318

Av.: královská koruna,

✠IOHANNES PRIMVS; ✠DEI:GRATIA:REX:BOEMIE

Rv.: český dvouocasý lev,

*****GROSSI:PRAGENSES**

Lit.: *Castelin 1960*, var. I/1; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

17. 3,37 g; 27,9/28,9 mm
 18. 3,46 g; 27,8/28,3 mm
 19. 3,75 g; 27,7/28,6 mm
 20. 3,14 g; 27,3/27,9 mm
 21. 3,68 g; 26,4/28,0 mm

–, Av.: **✠IOHANNES PRIMVS; ✠DEI:GRATIA:REX:BOEMIE**

Rv.: *****GROSSI:PRAGENSES**

Lit.: *Castelin 1960*, neuvádí; *Militký – Petrůň 2010*, var. A; rubní značka *Hána 1998*, var. 1b.

22. 2,88 g; 26,4/27,8 mm

Pražské groše Václava II. reprezentují standardní ražby typu *Smolík (1971) 1, 2 a 4*, groše Jana Lucemburského představují nejstarší ražby s tzv. václavským lvem z počátku jeho vlády typu *Castelin (1960) I/1* a jeden vzácnější typ bez rozdělovacího znaménka ve vnitřním lícním opise, který byl poprvé popsán teprve nedávno (*Militký – Petrůň 2010*, var. A). Nález 22 pražských grošů reprezentuje poměrně ucelený soubor mincí ražených v období let 1300–1318. K jejich uložení došlo zřejmě v závěru 20. let 14. století.

Nejstarší písemná zmínka vztahující se ke vsi Fojtovice se datuje až k roku 1446. Dne 19. dubna toho roku nechal Johannes Wolgemuth zapsat do krupské městské knihy záznam týkající se splacení dluhů jeho zemřelého předka. V seznamu věřitelů se objevil i jistý *Hanus Hertel czu Voytsdorff*, jemuž bylo dle zápisu vráceno 45 grošů (*Müller 1929*, 223, č. 464).

Historie původní osady Fojtovice byla svázána s důlní činností kolem města Krupky, kde se již nejpozději od konce 13. století (kolem r. 1297) těžily cínovo-wolframové rudy (*Kuča 1998*, 229). V roce 1297 daroval Václav II. „místo nebo horu zvanou Krupa, kde se nyní kope cín“ klášteři ve Zbraslavi. Proti této donaci se ohradil Zvěst z Trmic, který si vlastnictví tohoto území nárokoval a po osmiletém sporu mu bylo nakonec v roce 1305 právo k hoře Krupé a k těžbě rud přiznáno (*RBM II*, 882, č. 2041). Význam této hornické lokality přiměl českého krále, aby Krupku získal do svého držení a založil zde královský hrad k ochraně vznikajícího města, cínových dolů i cesty do Saska. Za jakých okolností k převzetí oblasti

kolem Krupky došlo, není známo. Hrad Krupka (též Rosenberg) byl postaven zhruba mezi lety 1305–1330 (*Anděl a kol. 1984, 240–241*). V roce 1330 Těma z Koldic získal hrad i město v léno od krále Jana Lucemburského. V držení rodu Koldiců byla Krupka až do roku 1486, kdy Těma V. zastavil panství Arnoštovi ze Šumburka. Teprve kolem roku 1496 Těma V. Krupku vyplatil, ale už v roce 1504 byl nucen ji opět zastavit Jindřichovi ze Šlejnic (*Sedláček 1909, 476*).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

Obr. 1. Fojtovice – pražské groše z hromadného nálezu (foto M. Hozák; 1:1,5).

Nález pražských grošů nejspíše souvisí s výše zmíněnou cestou do Saska, na jejíž ochranu byl postaven gotický hrad Krupka. Tato přeshraniční cesta vznikla patrně až v důsledku důlní činnosti v okolí Krupky. Teprve od 14. století začala kolonizace místní části Krušných hor, postupně zde z původních hornických a rudu zpracovatelských osad vznikaly vesnice jako právě Fojtovice, ale například i Unčín, Maršov a Soběchleby (1335), Bohosudov (1352), Habartice (1363), Horní Krupka (1393), Vrchoslav (1463), Mohelnice (1477) i vlastní město Krupka. Do té doby existovaly v širším okolí jiné důležité tranzitní cesty z Čech do Saska. Nejdůležitější trasou byla zhruba 4,5 km východně od Krupky Srbská (též Chlumecká) cesta (Vávra 1978), doložená s jistotou už k roku 1057 v zakládací listině litoměřické kapituly (CDB I, 55, č. 55). Z nedávné doby je z okolí této stezky znám depot dobových falz parvů Václava II. (Černohorský – Cihlár – Richtera 2016), uložený přibližně o dekádu dříve než groše z Fojtovic. Ze Srbské stezky odbočovala přes Bílinu a Osek tzv. Osecká cesta, která vedla asi 15 km západně od Krupky směrem k Freibergu a dále do Mišně (Vávra 1982). Poprvé je zmíněna v papežské listině určené pro osecký cisterciácký klášter z roku 1207 (CDB II, 60, č. 64). I. Vávra (1978, 389–390) považuje za nejstarší přechod přes Krušné hory v této oblasti cestu z Chlumce směrem na Habartice a Mohelnici (obě vesnice zanikly po r. 1945) a dál podél potoka stejného jména na Donín. První písemná zmínka o obou těchto sídlištích pochází však až z období po uložení prezentovaného depotu mincí, navíc uvažovaná cesta vedla v nejkratší vzdálenosti cca 2,1 km vzdušnou čarou severovýchodně od místa nálezu, s nímž tudíž s velkou pravděpodobností nesouvisí.

Literatura a prameny

- Anděl, R. a kol. 1984:* Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Severní Čechy. Praha.
- Castelin, K. 1960:* O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–167.
- CDB I:* Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Pragae.
- CDB II:* Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Pragae.
- Černohorský, O. – Cihlář, J. – Richtera, L. 2016:* Zpráva o nálezu depotu dobových falz parvů Václava II. u Kninice. Ústecký sborník historický, 69–78.
- Hána, J. 1998:* Rubní značky pražských grošů. Domažlice.
- Kuča, K. 1998:* Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl. Praha.
- Militký, J. – Petrůň, Z. 2010:* Dvě neznámé varianty pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatické listy 65, 127–132.
- Müller, A. (ed.) 1929:* Quellen- und Urkundenbuch des Bezirkes Teplitz-Schönau bis zum Jahre 1500. Prag.
- RBM II:* Emler, J. (ed.) 1882: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II. Pragae.
- Sedláček, A. 1909:* Místopisný slovník historický Království českého. Praha.
- Smolík, J. 1971:* Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha (reprint díla z roku 1894).
- Vávra, I. 1978:* Srbská cesta. Historická geografie 17, 369–432.
- 1982: Osecká stezka – Hrobská cesta. Historická geografie 20, 187–201.

Summary

Ondřej Černohorský – Lucie Prostináková, Hoard of the Prague grossi struck under Wenceslas II and John of Luxembourg and found in Fojtovice (Teplice district).

On May 27, 2018, a hoard of 22 Prague grossi struck under Wenceslas II (16 pcs) and John of Luxembourg (6 pcs) was found via amateur metal detecting activities. The coins were discovered at the ridge of the Krušné hory (Erzgebirge) some 760 m above the sea level in the territory of the Fojtovice cadastral community near Krupka. They were dispersed on the stony bedrock in two places (15 and 7 pieces) at the distance of 16 m, in the area of less than 1 m² in both cases, no traces of wrapping. Unfortunately, the grossi were mixed after their discovery, so it is not possible say, if it was one dispersed hoard, or two separate hoards. Because of the historical distribution of both finds, it is very likely they were buried or lost at the very same time.

The grossi of Wenceslas II represent the standard issues listed by Smolík (1971) under the types 1, 2 and 4, and the grossi of John of Luxembourg represent his earliest issues with the so-called Wenceslas lion dating to the beginning of his rule listed by Castelin (1960) under the type I/1, plus one rarer piece without division mark in inner marginal legend on obverse (Militký – Petrůň 2010, var. A). The mentioned hoard in its complexity represents a relatively complete group of coins struck in 1300–1318. The coins were buried very likely at the end of the 1320s.

The earliest written reference to Fojtovice is dating as late as to 1446. History of the original Fojtovice Village is connected with mining activities around the Krupka Town where tin-tungsten ores have been mined since the end of the 13th century at the latest. Krupka was cited in the written sources for the first time in 1297 in connection with the dispute of the Zbraslav Monastery and Zvěst of Trmice over “the place or mountain called Krupa where actually tin was mined”. In 1305–1330, the royal castle called Krupka (Rosenberg) was built there in order to protect the existing town, the tin mines and the road to Saxony. In 1330, the castle was given to Těma of Koldice by John of Luxembourg. The described hoard is most likely connected with the mentioned road to Saxony, and the Gothic Krupka Castle served as its protecting point.

English summary by V. Novák

DROBNÝ HROMADNÝ NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ Z JEVIČKA, K. Ú. JEVIČKO-PŘEDMĚSTÍ (OKR. SVITAVY)

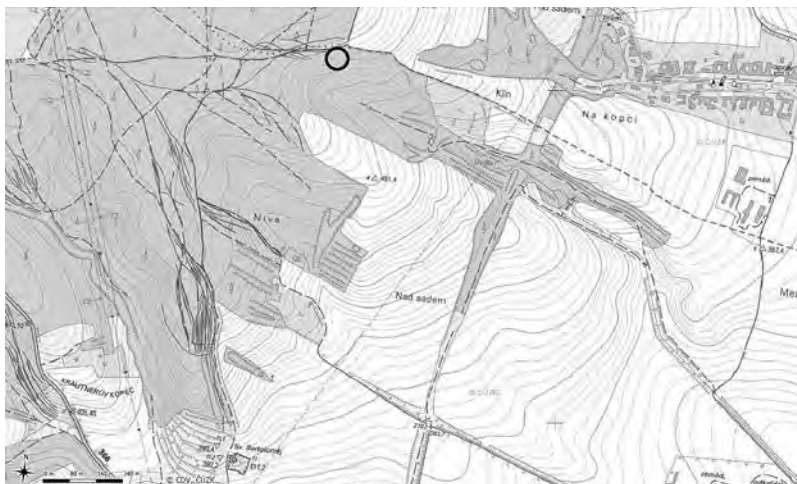
Jan CIHLÁŘ – David VÍCH

Abstract – Small hoard of the Prague grossi from Jevíčko, Jevíčko-předměstí cadastral community (Svitavy district).

In the article, a small group of five Prague grossi struck under Wenceslas IV is presented. The hoard was found via metal detecting activities near Jevíčko (Svitavy district).

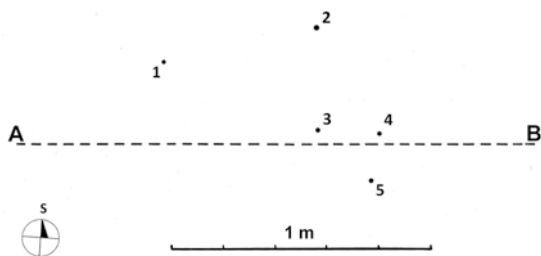
 Bohemia, Wenceslas IV, Prague grossus, hoard

V roce 2016 byl při detektorovém průzkumu zalesněného prostoru severozápadně od Jevíčka na katastrálním území Jevíčko-předměstí nalezen a dokumentován drobný mincovní soubor, jehož prezentace je úkolem následujících řádků. Místo nálezu se nachází 800 m severozápadně od kostela sv. Bartoloměje v blízkosti relikvií zaniklých cest projevujících se jako zahloubené úvozy (obr. 1). Dne 16. 4. 2016 zde proběhla jedna z větších prospekčních akcí s početným nasazením detektorů kovů (celkem 16 VLF detektorů značek XP, Minelab, Nokta, Tesoro, Fisher). Průzkum organizovalo Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě (D. Vích). V průběhu akce došlo mimo jiné k nálezu 5 kusů pražských grošů Václava IV. rozptýlených na nevelkém prostoru. Z širšího okolí nálezu pražských grošů máme vedle dalších nepříliš početných nálezů z vrcholného středověku (hroty šípů, ostruhy) a doby bronzové především nálezy z doby laténské a římské, z nichž byl zatím publikován neobvyklý nález štítové puklice a dvou hrotů kopií ukrytý do země koncem starší doby římské (Vích – Jílek 2016). Zachycený mincovní soubor byl na místě kresebně a později i geodeticky zdokumentován (obr. 2).¹

Obr. 1. Jevíčko-Předměstí. Místo hromadného nálezu mincí.

1 Místo nálezu bylo geodeticky zaměřeno (zaměření Zeměměřičská kancelář Kostelec nad Orlicí). Souřadnice jsou v JTSK, bod A: Y -587105.48; X -1111299.73, bod B: Y -587103.62, X -1111300.45. Nadmořská výška bodu A činí 461,22 m n.n.m.

Obr. 2. Jevíčko-Předměstí. Schéma rozptýlu mincí z hromadného nálezů.

ČECHY, Václav IV. (1378–1419)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1400–1407

Lit.: *Hána 2003*, 57–67, starší než var. IX.d.

1. 2,05 g, 25,5/26,5 mm²

Kom: Podle nedotažené lící koruny lze určit jako variantu starší než IX.d.

AR pražský groš, 1378–1395

Lit.: *Hána 2003*, 59–62, typ IV. nebo V.

2. 1,98 g, 26,9/27,4 mm

AR pražský groš, 1400–1407

Lit.: *Hána 2003*, 66, var. VIII. d/1–2.

3. 1,73 g, 25,8/26,5 mm

AR pražský groš, 1378–1400

Lit.: *Hána 2003*, 62–64, typ VI.

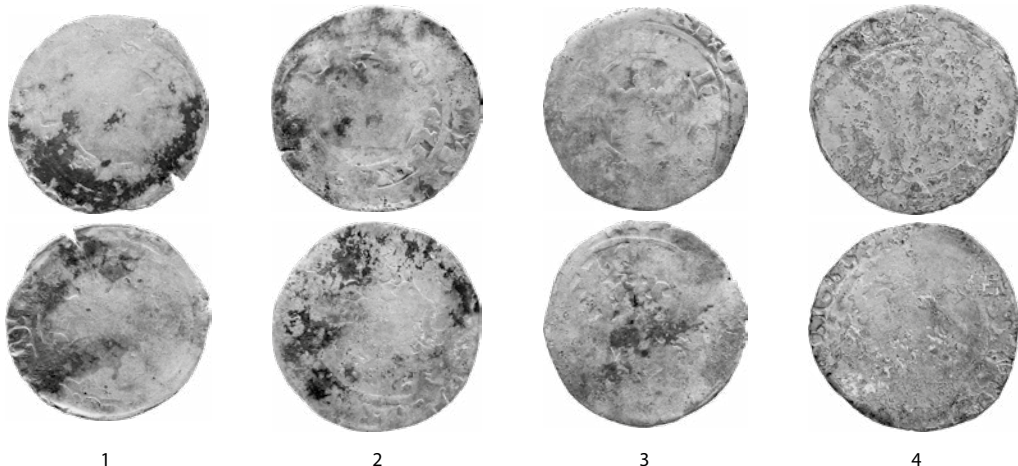
4. 1,75 g, 26,5/27,2 mm

AR pražský groš, 1378–1419

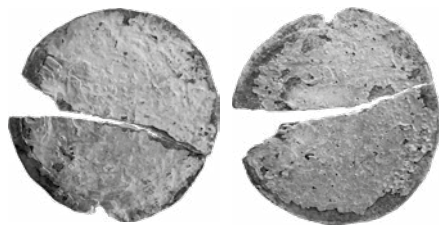
Lit.: *Hána 2003*, 57–76, blíže neurčitelný.

5. 1,67 g (0,93 + 0,74 g), 26,7/27,4 mm

Kom.: Mince je rozlomena na dvě přibližně stejně veliké části, malá část tvořící cca 1/20 plochy mince chybí, povrch je silně stížen korozi a delaminací povrchové vrstvy vytvořené bělením, uvedené rozměry byly naměřeny na složené minci.

2 Jde o minimální a maximální rozměr.

5

Prezentovaný soubor, představující ve své době nevelkou hotovost, se dostal do země někdy na počátku 15. století. Nebyly zjištěny žádné průkazné okolnosti, které by svědčily o intencionálním uložení mincí do země. Soubor tedy mohl být uložen do země záměrně jako depot a k dislokaci mincí došlo až v průběhu postdepozičních procesů, stejně tak ale může jít o ztrátovou záležitost. Zřejmě nenáhodná je vazba na zaniklé cesty, projevující se dnes jako úvozy, podobně jako v případě depotu brakteátů ze závěru 13. století objevených stejným způsobem u nedalekého Křenova (Grossmannová – Vích 2014). Nápadné je rovněž poměrně kompaktní složení souboru, ve kterém čtyři z pěti nalezných grošů – ty, které bylo možné blíže určit, představují pouze starší typy pražských grošů Václava IV., jejichž ražbu můžeme spolehlivě datovat před rok 1407 (Hána 2003, 111). Proto se zdá být velmi pravděpodobné, že mince spolu vzájemně souvisejí – ať již jako ztráta drobné hotovosti, nebo díky jejich záměrnému společnému uložení.

Příspěvek byl vypracován v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) č. DG16P02R031 (Moravské křižovatky).

Literatura

Hána, J. 2003: Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419. Plzeň.

Grossmannová, D. – Vích, D. 2014: Nález mincí z Křenova. *Folia numismatica* 28/2, 163–179.

Vích, D. – Jílek, J. 2016: Hrob nebo depot? Nález z doby římské u Jevíčka (okr. Svitavy). *Archeologické rozhledy* 68, 363–380.

Summary

Jan Cihlář – David Vích, Abstract – Small hoard of the Prague grossi from Jevíčko, Jevíčko-předměstí cadastral community (Svitavy district).

In 2016, a small group of five Prague grossi struck under Wenceslas IV was found via group metal detecting activities near Jevíčko (Svitavy district). Four pieces happened to be attributed as earlier types of the Prague grossi struck under Wenceslas IV before 1407. The fifth grossus remained unattributed because of its bad condition. The finding location is situated near remains of the defunct roads. The coins were buried sometimes at the beginning of the 15th century. It is impossible to decide clearly if they were buried deliberately, or if it was an accidental loss.

English summary by V. Novák

NÁLEZ PRAŽSKÉHO GROŠE LUDVÍKA JAGELLONSKÉHO U VOLYNĚ (OKR. STRAKONICE)

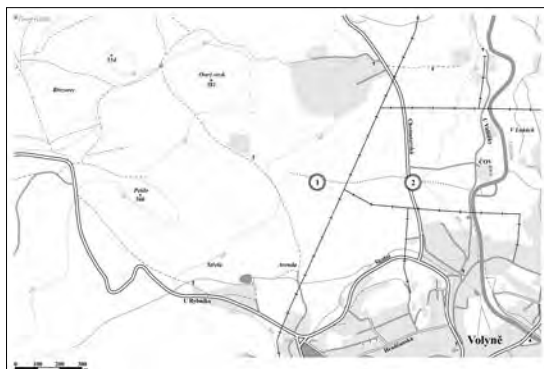
Lukáš RICHTERA – Josef KULHÁNEK

Abstract – A Prague grossus of Louis I Jagiellon found near Volyně (Strakonice district).

In 2016, about one kilometre to the north-west of the Volyně centre, one Prague grossus of Louis I Jagiellon (1516–1526) struck in the Joachimsthal mint was found during the metal detecting prospection in the freshly ploughed field. In spite of the heavy destruction of the coin by corrosion and mechanical activities (cutting, piercing and bending), it is possible to attribute it securely based on typology by J. Hásková as the type no. Ia/3, or based on list by M. Vaňouch as the type no. Ia/8 respectively. Because of the fact, that no more coins or other objects were found at the location in direct correspondence with the mentioned grossus, the coin can be regarded as an accidentally lost piece.

 Bohemia, Louis I Jagiellon, Prague grossi, Jáchymov, Schlick, Volyně

Dne 5. března roku 2016 byl při povrchové detektorové prospekci asi 1,1 km severozápadně od centra Volyně (k. ú. Volyně) nalezen pražský groš Ludvíka Jagellonského. Nález byl učiněn na čerstvě zoraném poli, v mírně se svažujícím terénu, v nadmořské výšce 478 m n. m. (GPS – 49°10'26,162“ N, 13°52'40,625“ E), parc. č. 2159/6. Několik metrů severně od místa nálezů se nachází bezejmenný občasný povrchový vodní tok, tekoucí zhruba ve směru od západu na východ a po přibližně 700 metrech ústící do řeky Volyňky. Přibližně 200 m západním směrem od místa nálezů se nachází cesta vedoucí z Volyně ke kapličce pod vrchem Ostrý (581 m n. m.). Podrobnější lokace místa nálezů je zjevná z přiložené mapové dokumentace (obr. 1) a panoramatického snímku místa nálezů (obr. 2).

Obr. 1. Mapa s vyznačením místa nálezů (č. 1) pražského groše Ludvíka Jagellonského u Volyně (č. 2 označuje místo pořízení fotografie).

Obr. 2. Panoramatický pohled ze silnice č. 1703 (silnice spojující Volyně s obcí Nihošovice) směrem k místu nálezů (z místa označeného na výše uvedené mapce jako bod č. 2), které se nachází v místě označeném šipkou cca 415 m od silnice západním směrem.

Na základě stávajících znalostí nelze s nalezenou mincí dávat do souvislosti žádné další artefakty objevené v jejím okolí. V uvedené poloze bylo objeveno pouze několik běžných drobných ztrátových mincí platných na českém území z období od 18. až do konce 19. století. S popisovaným nálezem rovněž nesouvisející, nicméně zajímavou skutečností, jsou i další nálezy učiněné v blízkosti, konkrétně nález 1/24 saského tolaru z roku 1763 (značka E·D·C·), holandského 1 centu z roku 1878 a francouzského 5 centimos z roku 1911. Lze se domnívat, že nalezený pražský groš Ludvíka Jagellonského je ztrátovou mincí přivezenou na pole s odpadem či s hnojem z okolí – nejde tedy o doklad osídlení v místě nálezů.

ČECHY, Ludvík Jagellonský (1516–1526)

mincovna: *Jáchymov*, AR pražský groš, po roce 1518 (resp. 1520–1522 či 1520–1524)

Av.: česká královská koruna volně v poli uvnitř dvojitého opisového mezikruží vymezeného perlovcem,

·LUD[O]VICVS·PRIMVS·DAX[EB]ET[IX]E·BAX·BO[EW]IA

Rv.: dvouocasý český lev volně v poli, dole pod ním v opisovém mezikruží jednoduchý erb rodu Šliků,

nahoře v opisovém mezikruží značka mincmistra, opisové mezikruží vymezeno perlovcem,

opis **·GBOS[SI]·PBB[GA]IS[ES]**.

Lit.: *Smolík 1971*, typ 1; *Hásková 1971*, typ I.a/3; *Vaňouch 2016b*, typ I.a/8.¹

1. 1,72 g; 27,4 mm; soukromá sbírka

Nalezená mince je citelně poškozená korozi, která byla do značné míry velmi pravděpodobně zapříčiněna i působením agresivních látek využívaných jako hnojiv v dané lokalitě. Se zemědělskou činností s největší pravděpodobností souvisí i sekundární poškození mince, kterým je vylomení okraje mince zasahující vnější opis na averzu mince na pozici cca 120°. Mince je navíc lehce prohnutá, ohyb dobře kopíruje výrazný pruh korozních produktů na reverzu mince, jehož středem se táhne dobře pozorovatelná prasklina. Na averzu mince je toto poškození patrně minimálně. Vzhledem k vzájemné pozici perforace a ohybu nelze vyloučit, že k ohybu mince došlo již při snaze o její uvolnění z místa přibití. Celkově hrubé poškození mince korozi není s ohledem na poměrně nízkou původní ryzost mince, tj. 437/1000, překvapivé (*Hásková 1971*, 56). Primárně byla mince poškozena probitím ostrým hrotem (obr. 3), na což lze usoudit podle chování materiálu v místě perforace (*Budaj – Richtera – Jankovič – Zmrzlý – Švec 2013*). Rovněž vzhledem k ostrým okrajům vzniklého průrazu, které by velmi nepříjemňovaly případné nošení mince jako ozdoby a i vzhledem k asymetrickému umístění perforace se lze domnívat, že důvodem proražení mince nebyla snaha o její nošení.

Obr. 3. Detail perforace mince pomocí přibližně kulatého hrotu vedený ze strany averzu – vlevo detail líce, vpravo rubu.

1 M. Vaňouch (2016b) ve své studii eviduje v tomto článku diskutovaný exemplář pod č. 98, averz je ražený razidlem L6.1, revers razidlem R1.2. Mince byla již dříve prezentována na serveru lovecpokladu.cz – Pražáček. In: lovecpokladu.cz [online]. 5. 3. 2016 [cit. 28. 7. 2017]. Dostupné z: <https://www.lovecpokladu.cz/artefakty/nalez/prazacek-101905/>. Pro zajímavost lze uvést, že averz diskutované mince byl vyražen stejným razidlem, jako groš dražený v aukci Aurea 52 (7. 12. 2013) č. 585, (dle M. Vaňoucha /2016b/ je evidenční číslo draženého exempláře 87).

Minci lze spolehlivě identifikovat jako pražský groš Ludvíka Jagellonského ražený Šliky v jáchymovské mincovně.² Josef Smolík (1971, 53) klade ražbu tohoto nominálu do období po roce 1518, přičemž uvádí, že do roku 1520 jich údajně bylo raženo jen velmi malé množství, jak se lze dozvědět z listu Zdeňka Lva z Rožmitálu z 8. 8. 1520 adresovanému Václavovi Loreckému z Elkuše (*AC VIII*, 164). Počátky šlikovského mincování až na skloněk roku 1519 posunul s jistou opatrností L. Nemeškal (1964, 41–51), v souladu s nejstarším dostupným pramenem, kterým je práce J. Agricoli (1550). Avšak počátek produkce pražských grošů, s ohledem na sňemovní ustavení, je kladen až do roku 1520 (Nemeškal 1964, 77–78). Provedením mince typologicky dobře odpovídá variantě Smolík (1971) č. 1 s obráceným gotickým majuskulním M ve slově BOEMIE (Smolík 1971, tab. III:49). Vzhledem k výrazné patce písmene P ve slově PRIMUS, rozdělovacím znaménkům a obrácenému majuskulnímu M ve slově BOEMIE lze podle typologie Háskové (1971) ražbu jednoznačně a bez výhrad ztotožnit s typem Hásková (1971) I.a/3. Autorka ražbu datuje do období let 1520–1522 (Hásková 1971, 47). Uvedené vročení počátku ražby do roku 1520 potvrzují i L. Nemeškal a P. Vorel, kteří ražbu na základě značky mincmistra Ulricha Gebharta (za mincmistrovskou značku je považováno dělicí znaménko na reverzu ve tvaru křížku) řadí do let 1520–1522, neboť ke klonku roku 1519 předpokládají autoři tajnou technickou přípravu ražby mincí ve sklepních prostorách šlikovského zámku Freudensteinu a roku 1522 odchází již Gebhard do Lipska (Nemeškal – Vorel 2010, 15–19).³ Na význam dělicího znaménka ve tvaru křížku jako mincmistrové značky na jáchymovských groších neexistuje jednotný názor, stejně jako není spolehlivě vyřešena a jednoznačně uzavřena otázka období ražby jáchymovských grošů. M. Vaňouch ve své aktuální typologické studii předpokládá delší období ražby jáchymovských grošů, jejich ražbu klade do let 1520–1524 (Vaňouch 2016b).

V rámci starších popsanych depotů obsahujících také pražské groše Ludvíka Jagellonského, lze doložit výskyt pouze několika desítek exemplářů: Čáslav, počet nejasný (Nálezy II/3, 277, č. 2844); Chomýž, 1 ks ražený v Jáchymově (Nálezy II/3, 280, č. 2867; Nálezy III/1, č. 3369); Praha-Prosek, 1 ks ražený v Jáchymově a 3 ks v Kutné Hoře (Nálezy II/3, 282, č. 2880);⁴ Prostějov, 2 ks (Nálezy II/3, 282, č. 2883); Kutná Hora, 1 ks (Nálezy II/3, 284, č. 2891); Chvalín, 6 ks, z toho minimálně 1 ks ražený v Jáchymově (Nálezy II/3, 284–285, č. 2893);⁵ Prostějov, 2 ks (Nálezy III/1, 12, č. 2945); Roudnice nad Labem, 2 ks (Nálezy III/1, 13, č. 2951); Chudenic, 1 ks (Nálezy III/1, 24–25, č. 3005); Hodov, 1 ks (Nálezy III/1, 39–40, č. 3081); Svatý Jiří, 1 ks ražený v Jáchymově (Nálezy III/1, 46, č. 3122); Radešov u Volyně, 1 ks (Nálezy III/1, 56–57, č. 3178); Postřekov, 3 ks, z toho minimálně 2 ks ražené v Jáchymově (Nálezy III/1, 63, č. 3204);⁶ a Drahoraz, 1 ks (Nálezy III/1, 89–90, č. 3324).

Ani objemné nálezy z posledních několika desetiletí, např. depot z Tábora (Krajíc – Chvojka 2007), mnohdy pražské groše Ludvíka Jagellonského vůbec neobsahují. I ve větších sbírkách bývají tyto ražby zastoupeny v omezené míře, např. v Chaurově sbírce lze nalézt 3 ks kutnohorské provenience (Hásková 1991, č. 600–602) a tři kusy ražené v jáchymovské mincovně (Hásková 1991, č. 632–634). Vyjma těchto šesti grošů se ve sbírce numismatického oddělení Národního muzea v Praze muselo v době vydání díla J. Háskové (1971) nacházet ještě dalších 7 ks kutnohorských (inv. č. H5-11841 až 11845, H5-12127 a H5-12128) a 12 ks jáchymovských grošů (inv. č. H5-11834 až 11835, H5-11838 až 11840, H5-11873, H5-12137 až 12138; dále 1 ks z nálezu z Chvalína, 1 ks z nálezu v Dobrovízi⁷ a 2 ks z nálezu v Postřekově). Tři jáchymovské a jeden kutnohorský pražský groš Ludvíka Jagellonského byly zastoupeny i ve sbírce Maxe Donebauera (Fiala 1889, č. 992–995). Ve sbírce Hugo von Saurma-Jeltsche jsou uvedeny dva jáchymovské groše Ludvíka Jagellonského (Saurma-Jeltsch 1892, č. 190 a 238). Ve sbírce Josefa Květoně uložené v Jihomoravském muzeu ve Znojme se nachází jedna jáchymovská ražba (Šmerda 2004, č. 195). Ve sbírkách numismatického oddělení Moravského zemského muzea v Brně se nachází sedm kusů jáchymovských grošů (inv. č. 21819 až 1822, 21823, 211368, 211987).⁸ Dílčí informace a fo-

2 Autoři děkují Milošovi Vaňouchovi (Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Praha) a MUDr. Janovi Cihlářovi (Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Pražské groše) za cenné připomínky k textu práce a za konzultace při typologickém určení groše. Poděkování rovněž patří RNDr. Lukášovi Kučerovi, Ph.D. (Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Pražské groše) za zhotovení fontů pro reprodukci opisů.

3 V uvedeně práci je však s uvedeným tvrzením rozpor a křížek je naopak připisován mincmistrovi Štěpánovi Gemischovi.

4 V literatuře původně uváděný počet 63 kusů grošů Ludvíka Jagellonského v nálezu z Prahy-Proseka je mylný. Nález byl nově revidován (Nález mincí z Prahy – Proseka z roku 1933. Přednáška na mezinárodní numismatické konferenci Numismatica Centroeuropeae II – Středoevropské numismatické dny. Brno, 25. května 2017). Za poskytnutí podrobností děkují Mgr. Ondřejovi Černohorskému (Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Pražské groše).

5 Minimální počet kusů jáchymovských grošů vychází z informací J. Háskové (1971, 54).

6 Minimální počet kusů jáchymovských grošů vychází z informací J. Háskové (1971, 54).

7 Dle E. Šimka (1966) jde o: „typ Smolík č. 1. Na líci ve vnějším opisovém pruhu ve slově BOEMIE obrácené M. Váha: 2,86 g“.

8 Za toto sdělení autoři děkují vedoucí numismatického oddělení MZM Mgr. Dagmar Grossmannové, Ph.D.

tografie dvou exemplářů přináší i nově zpracovaný katalog ražeb jáchymovské mincovny (*Nemeškal – Vorel 2010*, tab. VII/g-h). V dražebním katalogu firmy Nummus byl zveřejněn článek popisující neznámý kutnohorský groš (*Syrový 2009*, 5). Podrobný výpis pražských grošů Ludvíka Jagellonského v muzejních sbírkách i v soukromých sbírkách přináší nová typologická studie těchto ražeb (*Vaňouch 2016b*).

V současné době jistě značný podíl nalezených grošů Ludvíka Jagellonského (ať již kutnohorské nebo jáchymovské provenience) uniká pozornosti a odbornému zpracování a je téměř výhradně předmětem zájmu sběratelského trhu. Příkladem může být nález pražského groše Ludvíka Jagellonského z jáchymovské mincovny prezentovaný na serveru detektorweb.cz, nalezený v září 2010 na blíže nespecifikovaném místě v severních Čechách.⁹ Sporadicky, nikoliv však vyloženě výjimečně se groše Ludvíka Jagellonského objevují v tuzemských i v zahraničních aukcích a na aukčních serverech. S ohledem na soukromá sdělení i na výskyt v aukcích lze počet pražských grošů Ludvíka Jagellonského v soukromých sbírkách odhadovat řádově na stovky kusů, přičemž ražby jáchymovské jsou v několikanásobné početní převaze oproti ražbám kutnohorským.

Přestože ražba pražských grošů v jáchymovské mincovně měla představovat značný objem její produkce (k ražbě pražských grošů v Jáchymovské mincovně měla být použita celá 1/3 stříbra určeného ke zmincování) a měla tedy do značné míry saturovat nedostatek grošové mince v Českém království, lze na základě jak historických (*AC VIII 1888*, 164), tak i současných poznatků (*Nemeškal 1958; 1962*) konstatovat, že svůj závazek Šlikové nedodrželi. Produkce těžké tolarové mince pro zahraniční trh byla ekonomicky značně výhodnější než ražba mince grošové. Odhad produkce jáchymovských grošů v hodnotě ekvivalentní 500–700 tisícům tolarů se zdá být značně nadhodnocený (*Nemeškal 1964*, 79; *Hásková 1971*, 18–19). Objem ražby kutnohorských grošů Ludvíka Jagellonského byl rovněž velmi omezený, jak se lze dočíst v Lemingerově práci (*Leminger 1882–1884*, 446–451). Tato tvrzení jsou dále přejímána i dalšími autory (*Smolík 1971*, 53; *Hásková 1971*, 18). Kutnohorským pražským grošům Ludvíka Jagellonského se věnuje také několik dalších prací (*Mezník 1975; Hána 2006, Čížek 2008; Videman – Vaňouch 2013; Cihlár – Vaňouch 2015; Vaňouch 2016a; 2016b*). Pražské groše Ludvíka Jagellonského, ať už provenience jáchymovské nebo kutnohorské, jsou vzácností jak v nálezech, tak ve sbírkách muzejních i soukromých. Uvedené tvrzení dobře dokresluje i skutečnost, že v hromadných nálezech obsahujících (ať již výhradně či vedle dalších ražeb jak období grošového, tak i tolarového) několik desítek či stovek pražských grošů z 15. a 16. století, jsou běžně přítomny pouze pražské groše Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) společně s pražskými groši Ferdinanda I. Habsburského (1526–1564), aniž by byly zastoupeny groše Ludvíka Jagellonského (1516–1526), přičemž drobné nominály všech uvedených panovníků jsou zastoupeny běžně. I z tohoto důvodu stojí každý nález exempláře pražského groše Ludvíka Jagellonského za alespoň zevrubné zaznamenání a zdokumentování.

Literatura

AC VIII 1888: Palacký, F. (ed.): Archiv český III. Praha.

Agricola, J. 1550: De precio metallorum et monetis.

Cihlár, J. – Vaňouch, M. 2015: Kutnohorský pražský groš Ludvíka I. Jagellonského s novou opisovou variantou reversu. Numismatický časopis 3–4, 16–17.

Čížek, L. 2008: Neznámá varianta kutnohorského groše Ludvíka Jagellonského. Numismatické listy 63, 122–123.

Fiala, E. 1889: Beschreibung der Sammlung bohmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer. Prag.

Hána, J. 2006: Několik neznámých variant pražských grošů jagellonského období. Numismatický sborník 21, 191–196.

Hásková, J. 1971: Pražské groše z let 1471–1526. Vladislav II.–Ludvík I. Hradec Králové.

– 1991: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze – Chaurova sbírka. Svazek III. Pražské groše (1300–1526). Praha.

Krajč, R. – Chvojka, J. 2007: Táborský poklad. Archeologický výzkum domu čp. 308. Tábor.

Leminger, E. 1882–1884: O mincování v Hoře Kutné za krále Ludvíka. Památky archeologické 12, 446–451.

9 Neznámá mince. In: Detektorweb.cz [online]. 16. 9. 2010 [cit. 23. 6. 2017]. Dostupné z: <http://www.detektorweb.cz/index.4me?s=show&i=33483&mm=1&vd=1>.

- Mezník, J. 1975:* Dvě neznámé varianty pražských grošů Ludvíka Jagellonského. *Drobná plastika* 1975, 97–100
- Nálezy II/3:* Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II.* Praha, 115–298.
- Nálezy III/1:* Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III.* Praha, 5–230.
- Nemeškal, L. 1958:* Pražské groše v nálezech mincí 16. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. *Časopis Národního muzea* 127, 80–92.
- 1962: K struktuře oběživa v letech 1500–1530 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. *Numismatický sborník* 7, 193–214.
- 1964: Jáchymovská mincovna v první polovině 16. století. Praha.
- Nemeškal, L. – Vorel, P. 2010:* Dějiny jáchymovské mincovny a katalog ražeb I. 1519/1520–1619. Pardubice.
- Saurma-Jeltsch, H. v. 1892:* Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge. Von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode
- Smolík, J. 1971:* Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha (reprint díla z roku 1894 doplněný K. Castelinem a I. Pánkem).
- Syrový, J. 2009:* Neznámý pražský groš Ludvíka I. Jagellonského. *Aukce Nummus Praha* 50. Praha, 5.
- Šípek, E. 1966:* Nález z doby stavovského odboje r. 1547 v Dobrovízi, okr. Praha-západ. *Numismatický sborník* 9 (1965–1966), 253–258.
- Šmerda, J. 2004:* Mince zemí Koruny české. *Numismatická sbírka Josefa Květoně.* Znojmo.
- Vaňouch, M. 2016a:* Kutnohorský pražský groš Ludvíka I. Jagellonského s novou kombinací aversu s reversem. *Numismatický časopis* 5,6, 15–16.
- 2016b: Pražské groše se jménem Ludvíka I. Typologický rozbor. *Numismatické listy* 71, 13–61.
- Vídeman, J. – Vaňouch, M. 2013:* Kutnohorské groše Ludvíka I. Jagellonského s renesanční majuskulí v opisech. *Numismatické listy* 68, 37–45.

Summary

Lukáš Richtera – Josef Kulhánek, A Prague grossus of Louis I Jagiellon found near Volyně (Strakonice district).

The article brings information about one Prague grossus of Louis I Jagiellon found near Volyně in the freshly ploughed field in spring 2016. Because of the fact, that no more coins or other objects were found at the location in direct correspondence with the mentioned grossus, the coin can be regarded as an accidentally lost piece. In spite of the heavy destruction of the coin by corrosion and mechanical activities (cutting, piercing and bending), it is possible to attribute it securely based on typology by J. Hásková as the type no. Ia/3, or based on list by M. Vaňouch as the type no. Ia/8 respectively. The coin was struck in the Joachimsthal mint, and because of the recent data, it is dating to the period of 1520–1522, or 1520–1524 respectively. According to the agreement of the Schlick family with the ruler, production of the Prague grossi in Joachimsthal was expected to cover use of coins of the grossus type in the Kingdom of Bohemia in large scale. The mentioned deal has never been kept by the Schlicks. This fact, together with very limited production of the grossi in Kuttenberg under Louis I Jagiellon, implies a relative scarcity of these coins. The authors briefly discuss frequency of the Prague grossi of Louis I Jagiellon in hoards and in museum and private collections.

English summary by V. Novák

NÁLEZ DEPOTU MINCÍ ZE ŠANOVA NAD JEVIŠOVKOU (OKR. ZNOJMO)

Ondřej ČERNOHORSKÝ

Abstract – A coin-hoard found in Šanov nad Jevišovkou (Znojmo district).

In April 2015, the hoard consisting of 18 coins was found in the forest at the location situated to the south-east of Božice, cadastral community of the Šanov nad Jevišovkou Village. The coins come from Bohemia, Silesia, Poland, Hungary, Germany, Austria, Tyrol, Salzburg and Strasbourg, and they are dating to the 16th century.

 Šanov nad Jevišovkou, find, hoard, 16th century

V dubnu roku 2015 byl v lesní poloze asi 1 km jihovýchodně od obce Božice na k. ú. obce Šanov nad Jevišovkou nalezen depot 18 mincí z Čech, Slezska, Polska, Uherska, Rakouska, Tyrolska, Salcburkého arcibiskupství, Německa a města Štrasburku ražených v průběhu 16. století. Nález byl učiněn při amatérské detektorové prospekci celkem ve třech etapách. Prvních deset kusů (č. 2, 3, 4, 6, 8, 11, 17) bylo nalezeno 5. 4. 2015, následujícího dne bylo objeveno pomocí cívký o větším průměru dalších sedm mincí (č. 1, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16), ještě jeden kus (č. 18) byl nalezen při pokusu o dohledávku 11. 4. 2018. Mince byly roztroušené na ploše zhruba 6 × 6 m v hloubce 5–20 cm v okolí GPS bodu 48°49'31.048"N, 16°18'3.901"E. Všechny byly zřejmě součástí jednoho celku uložené buď volně, nebo v organickém obalu, který se nedochoval. Keramické střepy v okolí nálezu nebyly nalezeny. Depot se nyní nachází v soukromé sbírce nálezce.

Obr. 1. Šanov nad Jevišovkou. Mapa s vyznačením místa nálezu depotu mincí.

Oblast v okolí nálezu je značně podmáčená. Zdejší mokřad je odvodňován soustavou několika rybníků, z nichž je voda odváděna Příčným potokem, který se na severovýchodě vlévá do řeky Jevišovky. Podobný ráz krajiny byl zachycen už na Müllerově mapě Moravy z roku 1716 (obr. 2). V širším okolí se nachází několik původně středověkých sídlišť, která místo nálezu obklopují dodnes: Božice, České Křídlovce (2 km severozápadně), Pravice (4,5 km severovýchodně), Hrušovany (6,7 km východně) a Šanov (5,5 km jihovýchodně). Z historických pramenů však známe i další, dnes již zaniklé vesnice v blízkém okolí: Křížkovice, Janův Dvůr, Martinice, Petrovice a další, z nichž většina není dosud spolehlivě lokalizována.¹

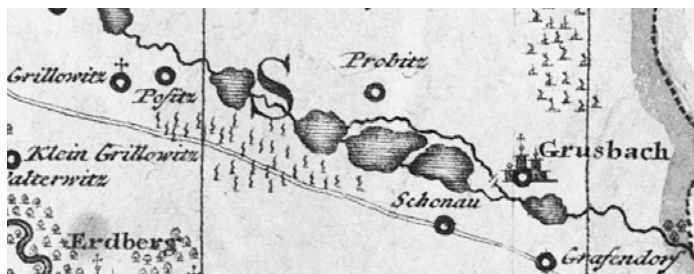
Obec Božice se v písemných pramenech poprvé objevila v roce 1225 na seznamu šesti farních vsí, které náležely farnímu kostelu sv. Petra a Pavla v sousedních Křídlovicích (*CDB II*, 260–261, č. 268). Nedaleká vesnice Pravice byla poprvé písemně doložena v roce 1222, kdy plebán Sifrid z Pravic figuruje jako svědek

1 Dle ústního sdělení Mgr. Bronislava Gruny, který se dlouhodobě zabývá lokalizací zaniklých sídlišť na Moravskokrumlovsku a Znojemsku.

na listině olomouckého biskupa Roberta (*CDB II*, 227). Hlavním historickým centrem v okolí nálezu byly Hrušovany, jež v pramenech poprvé vystupovaly spolu s nedalekým Šanovem v roce 1131 ve výčtu příslušnosti znojemského kostela (*CDM I*, 207; *CDB I*, 123). Ves Šanov je vyjmenována i na seznamu sídlišť darovaných knížetem Břetislavem I. kapitule ve Staré Boleslavi na falzu listiny z 12. století (*CDB I*, 362).

V roce 2016 autor publikoval (*Černohorský 2016*, 276–284) jiný nález jedné mince (z let 1164–1192) a dvou depotů mincí z období let 1276–1340 a 1365–1493, které byly objeveny vzdušnou čarou jen 3,8 km východně od prezentovaného nálezu. Tyto mince, další kovové artefakty (sekera, hřeby) a keramické střepy indikovaly dlouhodobější lidskou činnost v okolí nálezu. Při porovnání se zmíněnou historickou mapou bylo zjištěno, že tyto nálezy byly soustředěny do oblasti jižně od dnes již neexistujícího rybníku Johannes Teich, v jehož blízkosti se měla nacházet vesnice Janův Dvůr (Johannesdorf), která byla od roku 1669 uváděna jako pustá (*Hosák 1972*, 23). Nález mincí a dalších středověkých artefaktů tak může lokalizovat tuto zaniklou vesnici.

Existenci sídliště v okolí nově prezentovaného nálezu nelze spolehlivě doložit. Lokalizace výše zmíněných zaniklých vesnic je zatím směřována do jiných míst v oblasti. Depot je možné dát spíše do souvislosti s tranzitní trasou, která tuďy mohla v 16. století procházet. O více než sto let později byla taková cesta zaznamenána v Müllerově mapě Moravy (obr. 2), vedla od Lednice přes Mikulov a Šanov do Znojma jižně od soustavy zmíněných rybníků.

Obr. 2. Cesta zachycená na Müllerově mapě Moravy z r. 1716 vedoucí v blízkosti nálezu mincí v úseku mezi Šanovem (Schonau) a Božicemi (Pořitz).

Katalog mincí

ČECHY, Maximilián II. (1564–1576)

mincovna: *Praha*, mincmistr Jan Harder, AR 2 krejcar 1570

Av.: český dvouocasý lev v korunovaném renesančním štítu,

po jeho stranách zkrácený letopočet 70, +MAX•II•D•G•R•I / S•A•G•H•B•REX

Rv.: korunovaný orel s jablkem a 2 na prsou, •ARCH•DVX•A•DVX•BV•MA•MO•

Lit.: *Halačka 2011*, č. 179.

1. 1,13 g; 18,6/19,5 mm

Slezsko, SVÍDNICE, Ludvík Jagellonský (1516–1526)

mincovna: *Svídnice*, AR půlgroš 152?

Av.: orlice, ✠LVDOVICV[S.R.VN.ET.B]O

Rv.: koruna, [✠CIVIT]AS°SWIEI[.152.]

Lit.: *Kopicki 1995*, nejbliže typ č. 8718, tab. 115.

2. 0,76 g; 17,0/18,1 mm

UHRY, Ferdinand I. (1526–1564)

mincovna: *Kremnica*, AR denár 1557

Av.: uherský znak s rakouským středovým štítkem; FERDINAND•D•G•R•VNG•1557•

Rv.: madona s dítětem v náruči, po stranách K – B, PATRONA•♦•VNGARIE

Lit.: *Huszár 1979*, č. 935.

3. 0,41 g; 15,4/15,8 mm

Maximilián II. (1564–1576)mincovna: *Kremnica*, AR denár 1572

Av.: uherský znak s rakouským středovým štítkem, letopočet 1572 nad štítem;

MA[X•II•D•G•]E•RO•I•S•AV•G•HV•B•R•

Rv.: madona s dítětem v náruči, po stranách K – B; PATRO[...]VNGARIE

Lit.: *Huszár 1979*, č. 992.

4. 0,43 g; 16,3 mm

Rudolf II. (1576–1608)mincovna: *Kremnica*, AR denár 1588

Av.: uherský znak s rakouským středovým štítkem; RUD•II[•R]O[•I•S•AV•]G•H•B•R•

Rv.: madona s dítětem v náruči, po stranách K – B; [P]ATR•1588•H[VNG•]

Lit.: *Huszár 1979*, č. 1059.

5. 0,30 g; –

AR denár 1591

Av.: uherský znak s rakouským středovým štítkem; RVD•II•RO•I•S•AV•G•H•B•R•

Rv.: madona s dítětem v náruči, po stranách K – B, PATR•1591•HVNG•

Lit.: *Huszár 1979*, č. 1059.

6. 0,43 g; 14,4/15,5 mm

POLSKO, Jan I. Olbracht (1492–1501)mincovna: *Krakov*, AR půlgroš, b. I.

Av.: orlice, ✠MONETA♦I♦ALBERTI

Rv.: koruna, ✠REGIS✠POLONIE

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 387, tab. 23.

7. 0,71 g; 15,8/17,6 mm

Alexandr Jagellonský (1501–1506)mincovna: *Krakov*, AR půlgroš, b. I.

Av.: orlice, ✠ALEXANDER☉DEI☉G☉REX

Rv.: koruna, ✠MONE[TA☉REGIS☉]POLONIE

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 389, tab. 23.

8. 0,84 g; 17,7/18,2 mm

DOLNÍ RAKOUSY, Maxmilián I. Habsburský (1493–1519)mincovna: *Videň*, AR 2 fenik (zweier), b. I. (ražba z let 1519–1522)

Av.: v horní části jednoduchého trojlistu erb pod arcivévodskou korunou, v bočních lístcích znak s panterem a korutanský znak, mezi nimi litera W, ve všech vnějších úhlech lilie

Lit.: *Hahn 2009*, č. 17.

9. 0,33 g; 15,6/16,7 mm

TYROLY, Ferdinand II. Tyrolský (1565–1595)mincovna: *Hall*, AR krejcar, b. I. (ražba z let 1577–1595)

Av.: poprsí panovníka zprava, •FERDIN:D:G:AR:AVS:

Rv.: štít s tyrolskou orlicí přes dva diagonálně položené kříže, ♦DVX♦BVR♦COM♦TIR[O]

Lit.: *Berg 1928*, č. 673; *Moser – Tursky 1977*, č. 260 var.; *Hahn 2010*, č. 9 var.

10. 0,87 g; 17,2/17,4 mm

SALCBURK, arcibiskupství, Leonhard z Keutschachu (1495–1519)mincovna: *Salcburk*, AR 2 fenik 1515

Av.: v horní části dvojitého trojlistu mitra, v bočních lístcích znak salcburského arcibiskupství a Leonharda z Keutschachu, pod trojlístem letopočet 1515, ve všech vnějších úhlech lilie

Lit.: *Probszt 1959*, č. 120, tab. 4; *Šmerda 1987*, tab. 3–B17.

11. 0,46 g; 18,0/19,1 mm

Matyáš Lang z Wellenburgu (1519–1540)

AR 2 fenik 1519–1535 (?)

Av.: v horní části dvojitého trojlístu arcibiskupský klobouk, v bočních lístcích znak salcburského arcibiskupství a Matyáše Langa z Wellenburgu, letopočet pod trojlístem nečitelný (zřejmě ve čtyřmístném provedení), ve vnějších bočních úhlech lilie

Lit.: *Probszt 1959*, č. 275–291, tab. 6.

12. 0,47 g; 16,2/16,7 mm

Arnošt Bavorský (1540–1554)

AR 2 fenik 1550

Av.: v horní části dvojitého trojlístu znak salcburského arcibiskupství, v bočních lístcích bavorský lev zprava a znak Wittelsbachů, pod trojlístem letopočet 1550, ve vnějších bočních úhlech lilie

Lit.: *Probszt 1959*, č. 384, tab. 6; *Šmerda 1987*, tab. 11–C17.

13. 0,49 g; 15,1/16,7 mm

Jan Jakub z Kuen-Belasi (1560–1586)

AR 2 fenik 1564

Av.: v horní části dvojitého trojlístu znak salcburského arcibiskupství, v bočních lístcích znaky rodu Kuenů z Belasy: lev zprava a věž s otevřenou branou, pod trojlístem letopočet 1564, ve vnějších bočních úhlech lilie

Lit.: *Probszt 1959*, č. 630, tab. 9; *Šmerda 1987*, tab. 14–E17.

14. 0,32 g; 13,5/14,9 mm

Volf Dětrich z Raitenau (1587–1612)

AR 2 fenik 1596

Av.: v horní části dvojitého trojlístu arcibiskupský klobouk, v bočních lístcích znak salcburského arcibiskupství a znak rodu Raitenau, dole zkrácený letopočet 96, ve vnějších bočních úhlech lístky

Lit.: *Probszt 1959*, č. 865, tab. 11; *Šmerda 1987*, tab. 24–D17.

15. 0,45 g; 15,1/15,8 mm

AR 2 fenik 1598

Av.: v horní části dvojitého trojlístu arcibiskupský klobouk, v bočních lístcích znak salcburského arcibiskupství a znak rodu Raitenau, dole zkrácený letopočet 98, ve vnějších bočních úhlech lístky

Lit.: *Probszt 1959*, č. 867, tab. 11; *Šmerda 1987*, tab. 25–A17.

16. 0,35 g; 14,0/14,6 mm

NASSAU-WISBADEN, Jan Ludvík I. (1568–1596)

mincovna: *Kirchheim*, AR 2 krejcar (1/2 batzen) 1594

Av.: nasavský lev v renesančním štítu, po jeho stranách zkrácený letopočet 94,

★[IO]•LVD:C•A[N]AS•D:I•WIS•IT

Rv.: říšské jablko s 2, ★RVDOL•2•[I]MP•AVG•[P]•F•DE•

Lit.: *Saurma–Jeltsch 1892*, č. 2397 var.

17. 1,07 g; 19,1/19,7 mm

ŠTRASBURK, město (16. století)

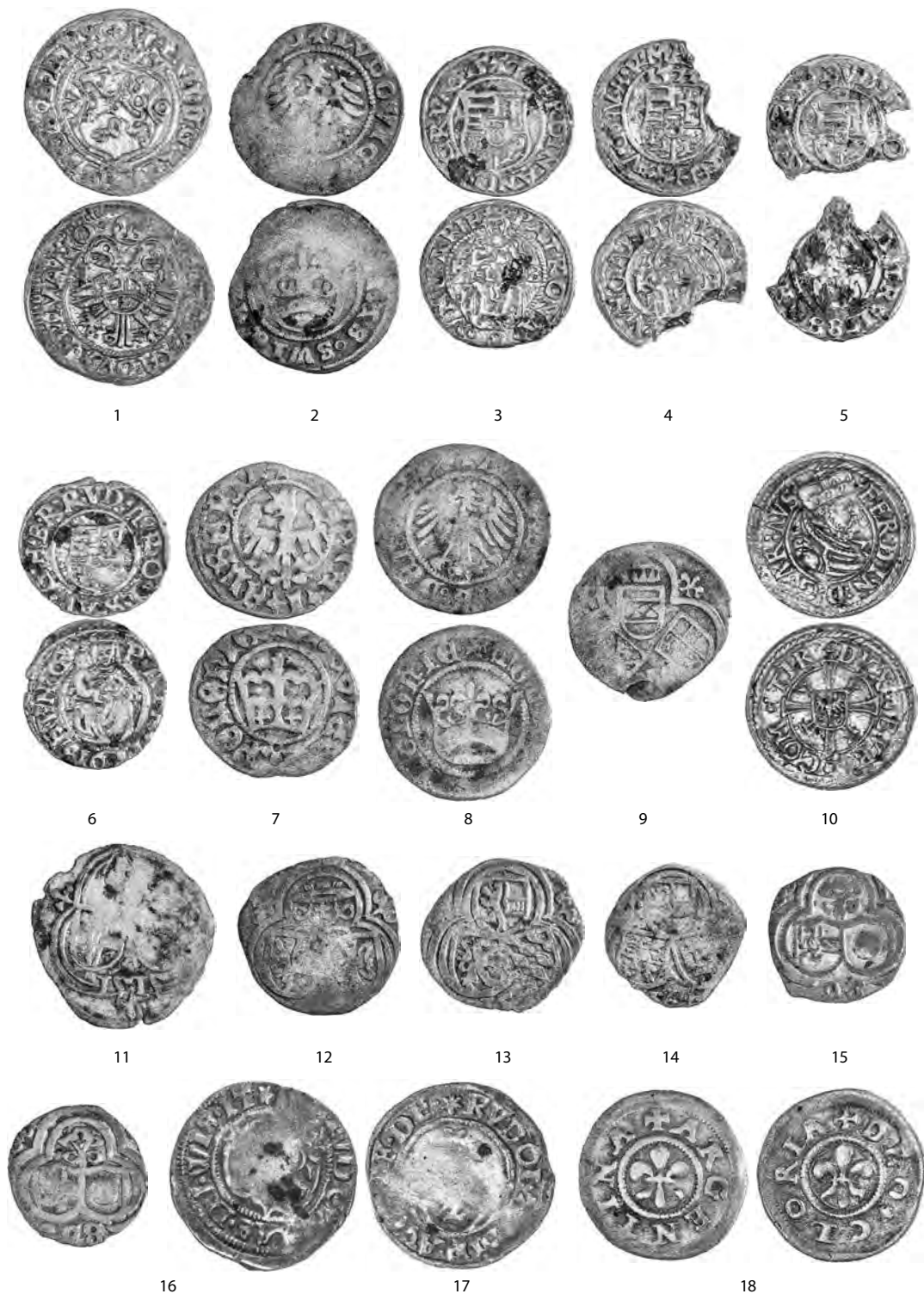
mincovna: *Štrasburk*, AR 1/2 krejcar, b. 1.

Av.: lilie, ★ARGENTINA

Rv.: lilie, ★DEO•GLORIA

Lit.: *Saurma–Jeltsch 1892*, č. 1978, tab. 32.

18. 0,77 g; 17,1/17,9 mm

Obr. 3. Šanov nad Jevišovkou – mince zastoupené v nálezu (foto Martin Hozák; 1,5:1).

Nejstarší mincí ze souboru je nedatovaný půlgroš polského krále Jana I. Olbrachta, který vládl v letech 1492–1501 (č. 7). Nejmladší mincí je 2 feník Salcburského arcibiskupství ražený Volšem Dětrichem z Raitenau v roce 1598 (č. 16). Depot byl tedy uložen nejdříve v roce 1598 nebo po tomto datu. Soubor zahrnuje pouze drobné stříbrné mince ražené v průběhu celého 16. století z celkem devíti mincoven především ze střední Evropy, dva kusy jsou z východní části západní Evropy (obr. 4).

Obr. 4. Mapa rozmístění jednotlivých mincoven: 1. Praha; 2. Svidnice; 3. Krakov; 4. Kremnice; 5. Vídeň; 6. Salcburk; 7. Hall; 8. Kirchheim; 9. Štrasburk; ▼ – místo nálezu.

V nálezu je zastoupena jen jedna česká ražba (č. 1), pět mincí bylo raženo na dalším území pod svrchovaností habsburského panovníka v daném období (č. 2–6). Složení nálezu s převahou cizích mincí dokládá, že ukrytá hotovost jako celek nevznikla v českých zemích. Směr, kterým se na Znojemsko převážná část souboru dostala, může naznačit původ nejmladších datovaných ražeb, jimiž jsou dva salcburské 2 feníky Volfa Dětricha (1598, 1596), německý půlkrejcar Jana Ludvíka I. (1594) a uherské denáry Rudolfa II. (1591, 1588). Osoba, která svou peněžní hotovost ukryla v mokřadu poblíž výše zmíněné tranzitní cesty, přišla zřejmě z oblasti mezi Salcburskem a Horními Uhrami. Z jižní části Střední Evropy pochází dokonce dvě třetiny mincí z nálezu (6 ks arcibiskupství v Salcburku, 1 ks Tyrolsko, 1 ks Dolní Rakousy a 4 ks Horní Uhry). Nález obsahuje pouze drobné mince, jejich původní majitel tedy zřejmě nebyl majetný. Mohlo se jednat např. o nějakého řemeslníka nebo tovaryše na tovaryšské cestě, kteří přišli z této oblasti. Právě ve druhé polovině 16. století začal příliv cizích řemeslníků do Českých zemí, kteří se zde snažili založit svou živnost (Winter 1909, 19–48).

Literatura

- Berg, U. von 1928: Die Münzen- und Medaillen-Sammlung weiland des Artur Grafen v. Enzenberg. Band 2: Landesfürstliche Prägungen aus der Zeit von 1519–1665. München.
- CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Pragae.
- CDB II: Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Pragae.
- CDM I: Boček, A. (ed.) 1836: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I. Tomus primus, Olomucii.
- Černohorský, O. 2016: Dva depoty středověkých mincí ze Šanova nad Jevišovkou (okr. Znojmo). Numismatický sborník 28/2 (2014), 276–284.
- Hahn, W. 2009: Die österreichische Münzprägung unter Maximilian I. (1490/93–1519) und während der Ständeherrschaft (1519–1522). 1. Teil: Die Münzstätte Wien. Money Trend 1/41, 140–146.
- 2010: Die „oberösterreichische“ Münzprägung (in Tirol und den Vorlanden) unter Erzherzog Ferdinand (II.) 1564–1595/1602(04). Münzgeschichtliche Vorbemerkungen und Typenkatalog der Kleinmünzen. Money Trend 11/2010, 158–162.

- Halačka, I. 2011: Vládní mince zemí Koruny české 1526–1856. Díl I. Brno.*
- Hosák, L. 1972: Lokalizace zaniklých sídlišť na Znojmsku. Jižní Morava 8, 21–29.*
- Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.*
- Kopicki, E. 1995: Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych. Część 1–2. Warszawa.*
- Moser, H. – Tursky, H. 1977: Die Münzstätte Hall in Tirol 1477–1665. Innsbruck.*
- Probst, G. 1959: Die Münzen Salzburgs. Graz.*
- Saurma-Jeltsch, H. 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischen Gepräge von etwa den Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin.*
- Šmerda, J. 1987: Solnohradské mince a medaile 1500–1809. Gottwaldov.*
- Winter, Z. 1909: Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526 – 1620). Praha.*

Summary

Ondřej Černohorský, A coin-hoard found in Šanov nad Jevišovkou (Znojmo district).

In April 2015, the hoard consisting of 18 coins was found in the forest at the location situated to the south-east of Božice. The coins are dating to the 16th century, and they were discovered via amateur metal detecting activities. They were dispersed in the area of 6 × 6 m, some 5–20 cm deep, around the following GPS point: 48°49'31.048"N, 16°18'3.901"E. They were very likely wrapped in an organic covering, which was disintegrated later. The hoard is preserved in the private collection of the finder.

It is impossible to proof safely existence of a settlement around the finding spot of the presented hoard. The hoard could be more likely connected with a transit line possibly crossing the locality in the 16th century. More than one hundred years later, similar road was recorded there in the Müller's map of Moravia leading from Lednice via Mikulov and Šanov to Znojmo in the southern segment of the local pond system.

The latest coin is represented by the 2-pfennig struck under Wolf Dietrich of Raitenau in Salzburg in 1598. The hoard was buried in 1598 at the earliest, or very shortly after that date. The entire hoard represents small silver coins struck during the 16th century in nine mints mostly in Central Europe, two pieces come from the eastern part of Western Europe.

Only one Bohemian coin (2-kreuzer of Maximilian II Habsburg) is registered in the hoard, five other coins were produced in the territory ruled by the same ruler in the mentioned period. Content of the hoard with prevailing foreign pieces can point to the fact that the buried cash in its completeness was not put together in the Czech Lands. Origin of the latest dated coins (two 2-pfennigs of Wolf Dietrich of Salzburg – 1598, 1596, and one ½-kreuzer of John Ludwig I – 1594, and two Hungarian deniers of Rudolph II – 1591, 1588) can show the direction from which most coins could reach the Znojmo region. The person who buried the cash in the wetland near the mentioned transit road very likely came from the region between Salzburg and Upper Hungary. Finally, some two thirds of the hoard come from the southern part of Central Europe. The hoard contains small coins only, i.e. the original owner of the cash was evidently not wealthy, possibly a craftsman or a journeyman on his journey coming from the mentioned area. Exactly in the second half of the 16th century, the flow of foreign craftsmen to the Czech Lands started, and they tried to establish their businesses there.

English summary by V. Novák

DROBNÝ MINCOVNÍ NÁLEZ Z TĚCHLOVIC (OKR. HRADEC KRÁLOVÉ)

Vojtěch BRÁDLE

Abstract – A small group coin-find from Těchlovice (Hradec Králové district).

In June 2016, a small group coin-find was discovered near the Těchlovice Village (Hradec Králové district), there were some 16 pieces registered there. The badly preserved coins were struck under Matthias (1611–1619), and during the very first years of Ferdinand II (1619–1637).

 Group find, the Thirty Years War, kipper coin

V červnu 2016 objevil pan Kamil Seifert poblíž obce Těchlovice (okr. Hradec Králové) za pomoci detektoru kovů menší rozptýlený mincovní soubor, který byl později předán do Muzea východních Čech v Hradci Králové.¹ Místo jeho nálezu se nachází v Těchlovickém lese, poblíž jedné z cest.² Během několika dnů postupně dohledané mince a jejich zlomky byly v zemi uloženy v hloubce do 20 cm. Většina z nich byla rozptýlena na vzdálenost do dvou metrů. Nejdále ležící ražba se nacházela přibližně tři metry od ostatních. Mince byly po zpracování zaevidovány do muzejní sbírky pod inventárními čísly N/N 26620–N/N 26635.

ČECHY, Matyáš (1611–1619)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Šebestián Hölzl, AR bílý groš 1618

Lit.: *Halačka 2011*, 265, č. 537.

1. 0,673 g; 18,8/20,6 mm; rozlomený (slepovaný)

–, AR malý groš 1618

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 61, tab. XXVI:3a (opis 3a).

2. 0,324 g; 16,2/16,8 mm; výrazněji naprasklý

BRAUNSCHWEIG–LÜNEBURG–CELLE, Christian (1611–1633)

AR 1/24 tolaru b. l. (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Welter 1978*, 60, jako č. 975.

3. 0,193 g; –/16,0 mm; rozlomený (slepovaný), olámaný

BRAUNSCHWEIG–WOLFENBÜTTEL, Friedrich Ulrich (1613–1634)

AR 1/24 tolaru 1618 (s titulem Matyáše)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 96, jako č. 3742 (minc. značka – srdce),

Taf. LXVIII:2057; *Welter 1973*, 37, č. 1306.

4. 0,521 g; –/18,3 mm; částečně olámaný

–, AR 1/24 tolaru 1619 (s titulem Matyáše)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 96, č. 3750, Taf. LXVIII:2061; *Welter 1971*, 183, č. 1219.

5. 0,364 g; 15,8/17,1 mm; částečně lehce olámaný okraj

–, AR 1/24 tolaru b. l. (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Welter 1971*, 186, č. 1242.

6. 0,253 g; –/17,0 mm; částečně lehce olámaný, naprasklý

1 Na tomto místě bych rád poděkoval nálezci souboru za příkladný přístup a také za doplnění náleзовých okolností.

2 Přesná lokalizace je uložena v archivu autora.

–, AR 1/24 tolaru b. I. (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 96, č. 3770, Taf. LXIX:2076; *Welter 1971*, 189, č. 1266.

7. 0,340 g; 16,3/17,1 mm; rozlomený (slepovaný)

–, AR 1/24 tolaru b. I. (s titulem Ferdinanda II.?)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 96, č. 3770 (?), Taf. LXIX:2076 (?); *Welter 1971*, 189, č. 1266 (?).

8. 0,336 g; –/17,1 mm; částečně lehce olámaný

–, AR 1/24 tolaru 1620 (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Welter 1971*, 194, podob. jako č. 1307 (s titulem Matyáše).

9. 0,391 g; 15,4/16,5 mm; částečně lehce olámaný okraj

–, AR 3krejcar b. I.? (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Welter 1971*, 196, č. 1320 (?).

10. 0,135 g; –/– mm; výrazně olámaný (zlomek)

GOSLAR, město

AR 1/24 tolaru 1620 (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 100, č. 3991.

11. 0,285 g; –/15,8 mm; částečně lehce olámaný, proděravělý

HAMELN, město

AR 1/24 tolaru 1619 (s titulem Matyáše)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 98, č. 3861.

12. 0,338 g; –/17,1 mm; částečně lehce olámaný

NORDHAUSEN, město

AR 1/24 tolaru letopočet nečitelný (16??) (s titulem Matyáše)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 100, č. ?, jako Taf. LXXI:2140.

13. 0,268 g; –/16,5 mm; rozlámaný (částečně slepovaný), olámaný

–, AR 1/24 tolaru 1621 (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, neuvádí, podob. jako Taf. LXXI:2140 (s titulem Matyáše).

14. 0,339 g; –/17,8 mm; částečně olámaný

PADERBORN, biskupství, **Theodor von Fürstenberg** (1585–1618)

AR 1/24 tolaru 1618 (s titulem Matyáše)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 77, č. 3091, podob. jako Taf. LIV:1671.

15. 0,395 g; –/17,1 mm; částečně lehce olámaný

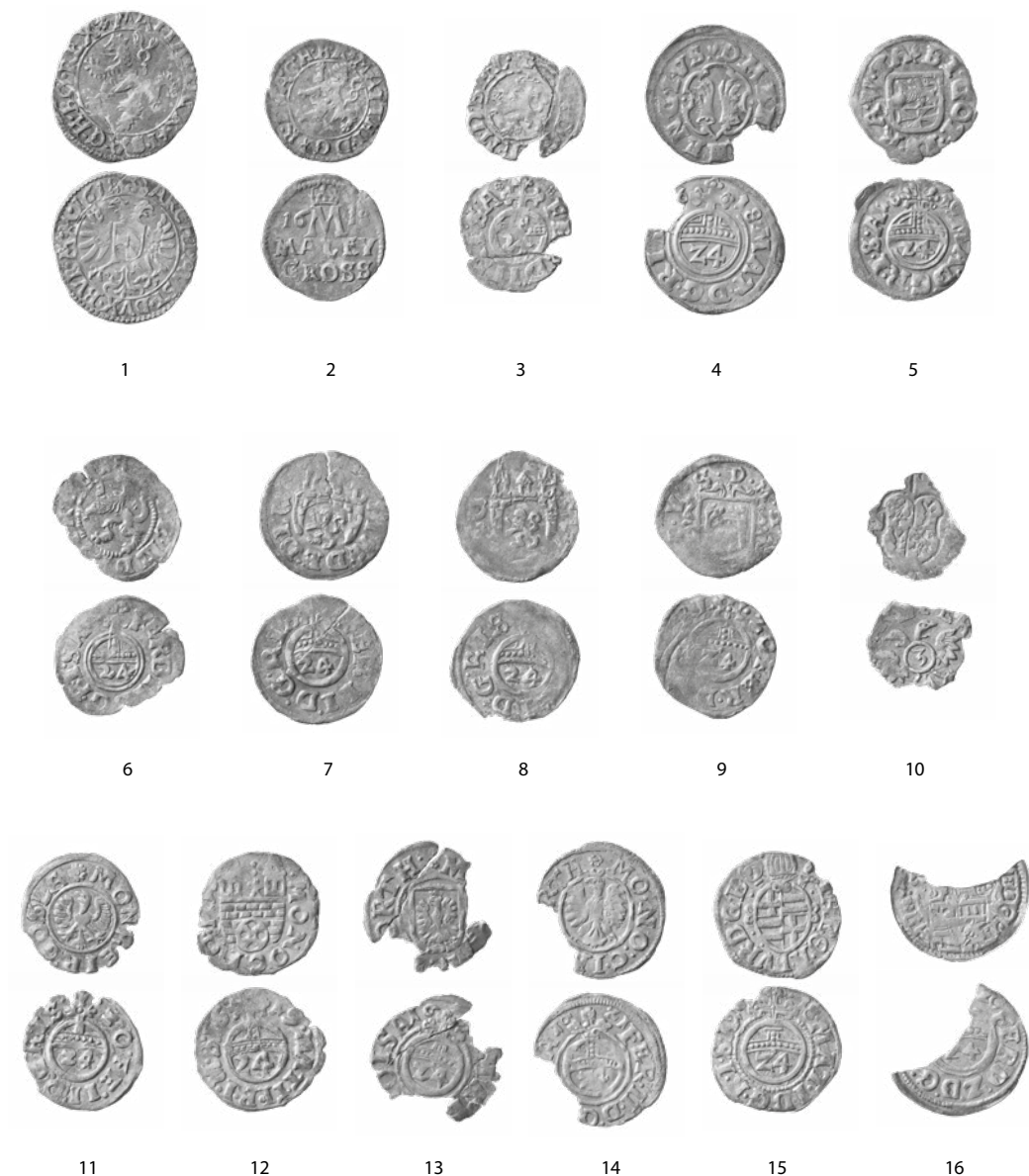
SCHAUMBURG–PINNEBERG, **Ernst III.** (1601–1622)

AR 1/24 tolaru 1620 (s titulem Ferdinanda II.)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 79, č. 3209, podob. jako Taf. LV:1702 (s titulem Rudolfa II.).

16. 0,291 g; –/18,1 mm; olámaný

Popsané mince se zachovaly v celkově špatném stavu (obr. 1). Většina z nich je v různé míře olámana. Původně nebylo ani zcela jisté, kolik ražeb je v souboru vlastně zastoupeno. Po poskládání dochovaných zlomků se ukázalo, že se jedná o části 16 ražeb. Narušený měly rovněž povrch, který měl tendenci se dále rozpadat. Vzhledem k tomuto faktu s některými nebylo možné prakticky manipulovat, aniž by nebezpečilo, že se nakonec zcela rozpadnou. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k jejich zpevnění, jež bylo provedeno osmiprocentním Paraloidem B72 rozpuštěným v toluenu. Poté došlo také na slepování jednotlivých zlomků.

Obr. 1. Těchlovice – nález mincí (foto Petra Kopecká, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

Nalezený soubor tvoří kromě dvou českých mincí Matyáše (1611–1619) ražby z německé oblasti. Doloženo tu je celkem sedm tamních mincovních pánů, mezi nimiž jsou nejvíce zastoupené ražby z Braunschweigu–Wolfenbüttelu (7 ks). Všechny alespoň z části zachované exempláře pocházejí z období vlády Matyáše a prvních let vlády Ferdinanda II. (1619–1637). Těžko říci, zda se jedná o kdysi úmyslně ukrytou hotovost, která byla teprve dodatečně rozptýlena, nebo jde o ztrátový soubor, jenž byl na ploše roztroušen již od počátku. I v druhém případě ale nejspíše došlo později k nějakým přesunům ražeb, které mohly ovlivnit jejich aktuální poškození. Podle sdělení nálezce na místě nebyly objeveny žádné střepy nebo jiné stopy po případné schránce. Vzhledem k nálezovým okolnostem můžeme poměrně oprávněně předpokládat, že nemáme k dispozici celý původní soubor. V krajním případě by se mohlo jednat pouze o „přehlédnutý“ zbytek dříve vyzvednuté větší hotovosti.

Pokud by popisovaný materiál reprezentoval většinu původně uschovaných či ztracených peněz, představoval by určitou paralelu např. k malému hromadnému nálezu z Kralovic, kde bylo v roce 2010 objeveno 14 stříbrných mincí, mezi nimiž byly nejvíce zastoupeny právě ty z Braunschweigu–Wolfenbüttelu (Hus 2014, 154–161). Nekvalitní stříbrné (kiprové) ražby „německých“ mincovních pánů jsou jednou z typických složek oběživa v českých zemích v prvních letech třicetileté války a setkáváme se s nimi v mincovních depotech opakovaně (např. Nekvapil 2014, 148–154). V případě těchlovických ražeb nám sice náleзовé okolnosti a možná neúplnost souboru komplikují jednoznačné stanovení doby jeho ukrytí či ztráty, ale strukturou zachovaných mincí do období počátků zmíněného válečného konfliktu dobře zapadá.

Literatura

Halačka, I. 2011: Vládní mince zemí Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl I. Brno.

Hanibal, V. – Novák, E. 1981: Malé groše. Poděbrady.

Hus, M. 2014: Nálezová kolekce mincí objevená při archeologickém výzkumu v Kralovicích (okr. Plzeň-sever). Numismatický sborník 28/1, 154–161.

Nekvapil, L. 2014: Nález drobných kiprovných mincí z Poličky (okr. Svitavy). Předběžná zpráva o stavu zpracování depotu. Numismatický sborník 28/1, 148–154.

Saurma-Jeltsch, H. v. 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin.

Welter, G. 1971: Die Münzen der Welfen seit Heinrich dem Löwen. Braunschweig.

– 1973: Die Münzen der Welfen seit Heinrich dem Löwen. Band II. Braunschweig.

– 1978: Die Münzen der Welfen seit Heinrich dem Löwen. Band III. Braunschweig.

Summary

Vojtěch Brádle, A small group coin-find from Těchlovice (Hradec Králové district).

In June 2016, a small group coin-find was discovered in the forest near the Těchlovice Village (Hradec Králové district), there were some 16 dispersed pieces registered there. The coins were later transferred to the Museum of East Bohemia in Hradec Králové. The badly preserved coins were struck under Matthias (1611–1619), and during the very first years of Ferdinand II (1619–1637), most of them were cut off and broken at a certain stage. Besides two Bohemian pieces, the group is represented by coins of the German lands. Seven pieces are attributed to Braunschweig–Wolfenbüttel. Unfortunately, it is impossible to say if it used to be some deliberately buried cash, dispersed later on, or a group of individually lost coins dispersed in the area since the very beginning. And more, because of the archaeological context, it is possible to assume that the original coin-group is not complete. The low-quality silver (kipper) coins of the ‘German’ coin-producing rulers represent one of the typical parts of the coin-circulation in Bohemia in the very first years of the Thirty Years War. In the case of the coins from Těchlovice, the archaeological context and possible incompleteness of the group can complicate attribution of the exact date of burial or loss, but the structure of the preserved coins very well match with the beginning of the mentioned war conflict.

English summary by V. Novák

OBSAH

Evgeni Paunov

Poklad římských republikánských denárů Guljancy (RRCH 377): poznámky k jeho složení
The Guljancy hoard (RRCH 377) of Roman Republican denarii: some notes on its composition

163–175

Arkadiusz Dymowski – Andrzej Romanowski

Finds of Roman Republican coins from the Przeworsk culture settlement concentration in the middle Proсна drainage

Znaleziska monet Republiki Rzymskiej ze skupiska osadniczego kultury przeworskiej w rejonie środkowej Proсны 176–185

Szymon Jellonek

The influx of the roman coins in Wisłoka valley (Poland)

The influx of the Roman coins in Wisłoka valley (Poland) 186–192

Jiří Lukas – Miroslav Hus

Sbírka českých raně středověkých mincí Západočeského muzea v Plzni díl II. české a moravské denáry z druhé poloviny 11. a počátku 12. století

Collection of the early medieval Bohemian coins preserved in the Museum of West Bohemia in Pilsen. Part II. Bohemian and Moravian deniers of the second half of the 11th century and the beginning of the 12th century 193–251

Herfried E. Wagner

Numismatische zeugnisse für dynastische alianzen von Böhmen, Österreich und Ungarn im mittelalter bis zur zeit der jagiellonen erbansprüche der feudaltherrn und nationale interessen der bevölkerung

Numismatic evidence of dynastic connections of Bohemia, Austria and Hungary in the Middle Ages to the age of the Jagiellonans 252–265

Roman Zaoral

Oběh českých florénů v itálii

The circulation of Bohemian florins in Italy 266–274

Marzena Grochowska-Jasnos

Dukat księcia pruskiego Albrechta Hohenzollerna w skarbie z Głogowa

Ducat of Duke Albert of Prussia from the Głogów hoard 275–285

Jan John

Neznámá chyborážba kiprového 75 krejcaru ferdinanda II.

An unknown defective kipper 75-kreuzer struck under Ferdinand II. 286–287

Nálezý mincí na území České republiky

Coin Finds in the territory of the Czech Republic

Martin Kuča – Jan Videman

Denáry Konráda I. Brněnského nalezené v Kralicích nad Oslavou (okr. Třebíč)

Deniers of Conrad I of Brno found in Kralice nad Oslavou 290–293

Petr Schneider

Nález svitku brakteátů z Pacova (okr. Pelhřimov)

A scroll of bracteates found in Pacov (Pelhřimov district) 294–297

Ondřej Černohorský – Lucie Prostináková

Depot pražských grošů Václava II. a Jana Lucemburského z Fojtovic (okr. Teplice)

Hoard of the Prague grossi struck under Wenceslas II and John of Luxembourg and found in Fojtovice (Teplice district) 298–304

Jan Cihlář – David Vích

Drobný hromadný nález pražských grošů z Jevíčka, K. Ú. Jevíčko-Předměstí (okr. Svitavy)

Small hoard of the Prague grossi from Jevíčko, Jevíčko-předměstí cadastral community (Svitavy district) 305–307

Lukáš Richtera – Josef Kulhánek

Nález pražského groše Ludvíka Jagellonského u Volyně (okr. Strakonice)

A Prague grossus of Louis I Jagiellon found near Volyně (Strakonice district) 308–312

Ondřej Černohorský

Nález depotu mincí ze Šanova nad Jevišovkou (okr. Znojmo)

A coin-hoard found in Šanov nad Jevišovkou (Znojmo district) 313–319

Vojtěch Brádle

Drobný mincovní nález z Těchlovic (okr. Hradec Králové)

A small group coin-find from Těchlovice (Hradec Králové district) 320–323

SEZNAM AUTORŮ

PhDr. Vojtěch Brádle

Muzeum východních Čech v Hradci Králové
Eliščino nábřeží 465, 500 01 Hradec Králové
e-mail: v.bradle@muzeumhk.cz

MUDr. Jan Cihlář

Česká numismatická společnost,
z. s. pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: jacihlar@gmail.com

Mgr. Ondřej Černožský

Česká numismatická společnost,
z. s. pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: ondrej.cernohorsky@email.cz

Dr. Arkadiusz Dymowski

Uniwersytet Warszawski,
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa / Polsko
e-mail: arekdym@yahoo.com

Mag. Marzena Grochowska-Jasnos

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Głogowie, ul. Brama Brzostowski 1, 67-200 Głogów / Polsko
e-mail: marzena.grochowska@gmail.com

PhDr. Miroslav Hus

Západočeské muzeum v Plzni,
Kopeckého sady 2, 301 00 Plzeň
e-mail: mhus@zcm.cz; miroslav.hus@seznam.cz

MA Szymon Jellonek

e-mail: sjellonek@gmail.com

PhDr. Jan John, Ph.D.

Archeologický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích,
Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice
e-mail: jjohn@ff.jcu.cz

Mgr. Martin Kuča

Městské muzeum,
náměstí T. G. Masaryka 40, 672 01 Moravský Krumlov
e-mail: makku@email.cz

PhDr. Jiří Lukas

Brdičkova 1919, 155 00 Praha 5
e-mail: jlukas@volny.cz

Dr. Evgeni Paunov, MA, Ph.D

Goeschlgasse 6/6, A-1030 Wien / Rakousko
e-mail: epaunov@gmail.com

Lucie Prostináková

Drahenská 169/34, 417 31 Novosedlice

RNDr. Lukáš Richtera, Ph.D.

Česká numismatická společnost,
z. s. pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: oliver@centrum.cz

Mgr Andrzej Romanowski

Gabinet Monet i Medali, Muzeum Narodowe w Warszawie,
Al. Jerozolimskie 3, 00-495 Warszawa / Polsko
e-mail: aromanowski@mnw.art.pl

Mgr. Petr Schneider

Komenského 495, 257 41 Týnec nad Sázavou
e-mail: schneider.p@centrum.cz

Ing. Jan Videman

Stoličkova 1968/31, 767 01 Kroměříž
e-mail: jan.vid@seznam.cz

PhDr. David Vích

Regionální muzeum,
Šemberova 125/1, 566 01 Vysoké Mýto /
Centrum dopravního výzkumu v.v.i., Líšeňská 33a, 636 00 Brno
e-mail: dvich@centrum.cz

Mag. Dr. Herfried E. Wagner

Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät,
Institut für Numismatik und Geldgeschichte Franz Klein-Gasse 1, A-1190 Wien / Rakousko
e-mail: magwagner@gmx.at

PhDr. Roman Zaoral

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií,
U Kříže 8, 158 00 Praha 5
e-mail: zaoral@post.cz

Komplexní služby ve stavebnictví

Silniční stavby • Mostní stavby • Kolejové stavby
Projektční inženýring • Pozemní stavby • Svařování
Doprava a mechanizace

člen skupiny enteria

MACHO & CHLAPOVIČ

aukcie, numizmatický obchod, investičné zlato

VÝKUP & PREDAJ

MINCE • MEDAILY • BANKOVKY

BRATISLAVA

Dunajská 48, tel.: +421 239 020 432
email: bratislava@machochlapovic.com

PRAHA

Slunná 560/11, tel.: +420 220 560 563
email: praha@machochlapovic.com

